

PÕLLUMAJANDUS JA MAAELU

2007/2008



PÕLLUMAJANDUS JA MAAELU
2007/2008

Välja andnud Põllumajandusministeerium

Koostanud Ants Laansalu

Toimetanud Sirje Pärismaa (Eesti Maaülikool)

Kujundanud Hele Hanson-Penu / Ecoprint

Trükitud AS Folger Art

ISSN 1736–437X (trükis)

ISSN 1736–4507 (online)

Tallinn 2008

HEA LUGEJA



Sinu käes on ministeeriumi tegevust kajastav väljaanne. Te leiате siit teavet aasta jooksul toimunud muutuste kohta kogu toiduahelas – põllult kuni tarbija toidulauani. Möödunud aasta oli põllumehele soodne. Põllul kasvas hea saak, suurenesid põllumajandusettevõtete sissetulekud ja kasvas toiduainete ekspordi maht.

Meie põllumeestele on suureks tunnustuseks, et pärast liitumist Euroopa Liiduga suurenes põllumajanduse ettevõtjatulu ja palgatase töötaja kohta kümnest uusliikmest kõige rohkem Eestis – 2,7 korda. Kindlasti mõjutas tulemusi uus majanduskeskkond. Peamine arengu mootor oli siiski ELi toetuste oskuslik kasutamine.

Vaatamata saavutatud headete tulemustele on majandusliku võimekuse erinevus võrreldes vanade liikmesmaadega siiski veel enam kui kahekordne. Kõrgem palk on piisav stiimul meie töömeestele, kes eelistavad mõnikord pingutustele kodumaise parema elu nimel hoopis sulaseleiba võõrsil. Me tulime edukalt toime konkurentsivõimelise Euroopa Liidu maksujõulisel kaubaturul, mis annab lootust, et suudame toime tulla juba lähitulevikus ka ELi tööturul. Selle eesmärgi saavutamise sõltub nii põllumehe, toidu töötajate ja käitlejate tööst kui ka poliitilistest valikutest.

Paljudele tundub üllatav, et ministeerium ei tegele üldse tootmise korraldamisega. Meie tegevuse peamine eesmärk on püüelda säästva, konkurentsivõimelise ning sotsiaalselt vastuvõetavama põllumajanduse poole. Põllumajanduspoliitika orienteerus kuni viimase ajani sellele, et rahuldada üldisi avalikkuse kasvavaid nõudeid toiduohutuse, -kvaliteedi, toodete mitmekesistamise, loomade heaolu, keskkonnakvaliteedi ning looduse ja maa-kohtade kaitseks.

Möödunud aastal alguse saanud toiduainete hinnatõus kogu maailmas lisab probleemide loetelusse küsimuse: kuidas suurendada põllumajanduse tootlikkust ja tagada tarbijale vastuvõetavad toiduainete hinnad. Edukamate põllumeeste tulemused veenavad meid

selles, et Eesti põllumajandusel on veel kasvupotentsiaali. Euroopa Liidu põllumajandus- poliitika „tervisekontroll“, mille juures on meil õigus kaasa rääkida, aitab kindlasti kaasa selle eesmärgi saavutamisele. See, kui arukalt me suudame seda teha, mõjutab nii põllu- meeste, maaelu kui ka Eesti üldist arengut.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'H. Seeder', with a large, sweeping flourish at the end.

Põllumajandusminister
Helir-Valdor Seeder

SISUKORD

Eessõna

1. Toidusektori osatähtsus riigi majanduses	7
2. Põllumajandussaaduste tootmine, kalapüük, töötlemine, turg ja kaubandus ...	8
2.1. Tootmine	8
2.2. Piimaturg: tootmine, töötlemine, kaubandus.....	14
2.3. Lihaturg: tootmine, töötlemine, kaubandus.....	26
2.4. Tera- ja kaunviljaturg, töötlemine, kaubandus.....	31
2.5. Puu- ja köögiviljatootmine	41
2.6. Kartuliturg, tootmine, töötlemine, kaubandus	47
2.7. Meetootmine	51
2.8. Taastuenergeetika areng.....	53
2.9. Mahepõllumajandus.....	55
2.10. Kalaturg, -püük ja -töötlemine.....	61
2.11. Põllumajandussaaduste ja -toodete ning kala-toodete kaubandus.....	72
2.12. Alkoholiturg.....	84
3. Põllumajanduspoliitika	92
3.1. Strateegilised otsused.....	92
3.2. Toetused ja riigiabi.....	94
3.3. Põllumajanduse ja maaelu erikomitees ning alaliste esindajate komitees arutatud küsimused ja vastuvõetud otsused.....	101

SISUKORD

4. Põllumajanduse ja toiduainetööstuse majanduslik olukord	114
4.1 Põllumajanduseettevõtete majanduslik olukord	114
4.2 Toiduainetööstuse majanduslik olukord	122
5. Maaelu areng	131
5.1 Külade areng	131
5.2 LEADER – algatusprogramm	132
5.3 Riiklik maaeluvõrgustik	135
5.4 Erametsandus	136
5.5 Maaparandus	138
6. Põllumajandusharidus, -teadus ja nõuandetegevus	140
6.1 Põllumajanduslik kutseharidus	140
6.2 Kõrgharidus	143
6.3 Nõuandetegevus ja teabelevi	144
6.4 Põllumajanduslik teadus- ja arendustegevus	152
6.5 Põllumajandusmuuseumite tegevus	156
7. Toiduohutus ja veterinaartegevus	159
8. Välissuhted	168

1. TOIDUSEKTORI OSATÄHTSUS RIIGI MAJANDUSES

Ants Laansalu

Põllumajandustoodangu väärtus oli 2007. a esialgsetel andmetel 10 mld kr. Võrreldes eelmise aastaga suurenes kogutoodang alushindades 18,2 %. Taimekasvatustoodang kasvas poolteist korda ja selle osatähtsus moodustas põllumajanduse kogutoodangu väärtusest 44,2% (mullu 34,6%) Loomakasvatustoodang jäi samale tasemele ning selle osatähtsus vähenes kogutoodangus 8,3% ja moodustas 45,3%.

Põllumajanduse brutolisandväärtus oli 4,2 mld kr ning see suurenes võrreldes eelmise aastaga 22%. Põllumajanduse lisandväärtuse osatähtsus moodustas riigi SKP-s ligi 1,8%. Ettevõtjatulu moodustas 2,7 mld kr ning see suurenes võrreldes eelmise aastaga 37%.

Toiduainetööstusettevõtete toodangu väärtus oli 16,9 mld kr, mis moodustab töötleva tööstuse kogutoodangust 16,7%. Suurima osa Eesti toiduainetetööstuse toodangu mahust annavad jätkuvalt piimatööstus (28,4%), jookide tööstus (20,7), lihatööstus (18), kalatööstus (9,4%). Toiduainetetööstuse lisandväärtus moodustas 3,8 mld kr ja selle osatähtsus riigi SKP-s jooksevhindades 1,6%.

Läänemerest püüti 2007. a 80 244 t kala, mis moodustab kogu püügimahust 81%. Kalapüügi kogused moodustavad 15% kogu Eesti püügimahust, kuid väärtuseliselt ületab kaugpüük tunduvalt nii Läänemere kui ka sisevete kalapüüki. Läänemerest püügile lisandus 2568 t püüki sisevetest. Kalatööstuse osatähtsus moodustas töötlevas tööstuses 1,6%.

Põllumajanduses oli hõivatud 20 900 töötajat, see on 6,6 korda vähem kui 1990. a, kui põllumajandus oli maapiirkondades peamine tööandja. Kõigist maapiirkondades hõivatud töötajatest töötas 1990. a põllumajanduses 56%, 2007. a 11,3%.

Toiduainetööstusettevõtetes on hõivatud keskmiselt 16 713 inimest. Neist töötas lihasektoris 3421, kalasektoris 2481, piimasektoris 2373 ja jookide tootmises 2000 inimest.

Põllumajandussaaduste ja -toodete väliskaubanduse käive oli 27,2 mld kr. 2007. a jooksul eksporditi põllumajandussaadusi ja -tooteid 11 034,9 mln ja imporditi 16 164,5 mln kr eest. Eksport moodustas käibest 40,6% ja import 59,4%. Põllumajandussaaduste ja -toodete osatähtsus kogu kaupade ekspordist moodustas 8,8% ja impordist 9,2%. Põllumajandussaaduste ja -toodete eksport kasvas eelmise aastaga võrreldes 30,7% ja import 33,1%.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

2.1. Tootmine

Kristel Bankier, Kristel Maidre, Elsa Nurk, Viive Alliksoo, Liina Jürgenson, Matti Piirsalu, Merle Saaliste

Põllumajanduse kogutoodang

2007. a põllumajanduse majandusharu toodangu väärtus (*output of the agricultural industry*) koos toetustega oli esialgsel EAA (*Economic Accounts for Agriculture*) andmetel

(hinnang anti 2008. a jaan) 10,0 mld kr, millest tootetoetused taime- ja loomakasvatusele (242,7 mln kr) moodustasid 2,4%. Võrreldes eelmise aastaga suurenes toodangu väärtus alushindades 18,2 ja tootjahindades 22,6% ning kogus suurenes 10,1%.

Lõplikud põllumajanduse majandusarvestuse tulemused 2007. a kohta selguvad 2008. a septembris ning need koondab Statistikaamet.

Tabel 1. Põllumajanduse majandusliku arvestuse näitajad (mln kr), 2003–2007

	2003	2004	2005	2006	2007*
Taimekasvatustoodang	2646,6	2607,6	3039,9	2941,5	4432,3
sh toetused taimekasvatusele	117,1	206,1	160,5	295,8	214,0
Loomakasvatustoodang	3405,3	4066,3	4253,2	4542,5	4542,7
sh toetused loomakasvatusele	146,4	189,3	177,9	238,0	28,7
Põllumajanduslikud teenustööd	139,8	138,1	177,4	159,9	174,0
Lahutamatu mittepõllumajanduslik kõrvaltootmine	559,5	593,1	767,3	843,3	884,9
Põllumajanduse majandusharu toodang alushinnas	6751,1	7405,1	8237,7	8487,2	10033,9

*esialgsed andmed, jaan 2008

Allikas: Põllumajandusministeeriumi (PM) põllumajandusturu korraldamise osakond, Eesti Statistikaamet (ESA)

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

2007. a esialgsel hinnangul moodustas taimekasvatustoodang kogu põllumajanduse majandusharu toodangu väärtusest 44,2%, mis on võrreldes eelmise aastaga 9,5 pp võrra rohkem, ja loomakasvatustoodang 45,3%, mis on võrreldes eelmise aastaga 8,3 pp võrra vähem. Põllumajanduslikud teenustööd moodustasid 1,7% ja lahutamatu mittepõllumajanduslik kõrvaltootmine 8,8% kogu põllumajanduse majandusharu toodangust.

2007. a suurenes taimekasvatustoodang alushindades eelmise aastaga võrreldes 51%, sh suurenes teraviljatoodangu väärtus alushinnas 75% võrra, kuna oli väga hea teravilja-aasta. Suurenesid ka puuviljade ja marjade (74%), tehniliste kultuuride (raps, proteiinkultuurid; 53%), kartuli (38%), söödakultuuride (30%) ning köögi- ja aedviljade (5%) toodangu väärtused. Oluliselt (4kordseks) kasvas rukkitoodangu väärtus.

Taimekasvatustoodangu väärtus suurenes tootjahindades 59,4 ja kogus 32% võrra ning tootjahinnad tõusid keskmiselt 20,8%.

Teravilja osakaal taimekasvatustoodangus kasvas võrreldes 2006. aastaga 6 pp võrra, moodustades 42,6%. Tehniliste kultuuride osakaal tõusis 2,2 pp võrra (13,8%-lt 16,01%-ni). Söödakultuuride osakaal taimekasvatustoodangus langes 2,4 pp (17,1%-lt 14,7%-ni) ja kartuli osakaal 1,1 pp võrra (12,9%-lt 11,8%-le).

Loomakasvatustoodangu kasv jäi esialgsel hinnangul tagasihoidlikuks. 2007. a suurenes loomakasvatustoodang võrreldes 2006. aastaga alushindades alla 1%. Vähenes loomade toodangu väärtus alushinnas (3%), kuid vähesel määral

kasvas loomakasvatussaaduste toodangu väärtus (2%)

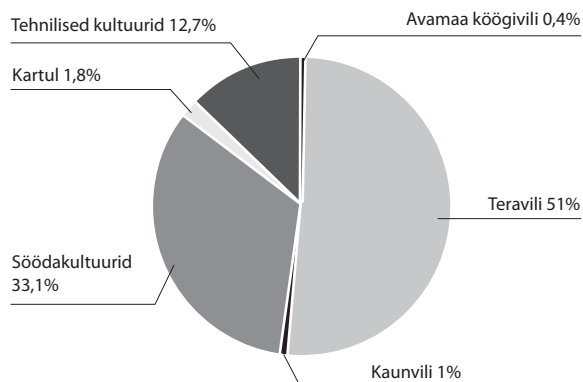
Kõige enam suurenes lindude toodangu väärtus (22%) ning tulenevalt loomade arvu jätkuvalt kasvust ka lamaste ja kitsede toodangu väärtus (21%). Enim langes veiste (28%) ja munade toodangu väärtus alushinnas (7%). Veiste toodangu väärtuse vähenemine alushinnas on tingitud tootetoetuste vähenemisest.

Loomakasvatustoodangus moodustas kõige suurema osa toorpiim (56,7%), mille osakaal oli ka eelmisel aastal suurim (55,7%).

Põllumajanduskultuuride kasvupinnad ja saagid

Statistikaameti esialgsel andmel moodustas põllukultuuride kasvupind 2007. a 573,9 tuh ha, mis on 34,9 tuh ha ehk 6% võrra rohkem kui 2006. a.

Joonis 1. Põllukultuuride kasvupindade jaotumine 2007. a



Allikas: PRIA

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 2. Peamiste taimikasvatussaaduste tootmine, 2005–2007

Kultuur	2005			2006			2007 (esialgne)		
	kasvupind (tuh ha)	kogus (tuh t)	saagikus (kg/ha)	kasvupind (tuh ha)	kogus (tuh t)	saagikus (kg/ha)	kasvupind (tuh ha)	kogus (tuh t)	saagikus (kg/ha)
Teravili kokku	282,1	760,1	2 694	280,3	619,3	2 210	292,1	859,6	2 943
sh rukis	7,4	20,4	2 747	7,3	17,8	2 449	16,7	60,5	3 614
talinisu	19,6	71,4	3 634	23,6	65,1	2 763	35,7	145,4	4 079
suvinisu	65,8	192,0	2 917	67,3	154,5	2 296	62,0	176,6	2 850
kaer	33,7	84,2	2 496	32,6	63,6	1 953	30,0	81,5	2 710
oder	143,7	365,6	2 544	141,5	302,7	2 131	138,8	372,8	2 665
Kaunvili	4,4	5,7	1 282	4,6	5,5	1 198	5,7	9,5	1 668
Raps	46,6	83,1	1 781	62,5	84,6	1 354	73,0*	132,4	1 813
Õililina	0,16	0,2	1 282	0,2	0,14	676	0,1	0,2	1 177
Kartul	14,0	209,8	15 028	11,5	152,6	13 261	10,3	173,7	16 871
Avamaa köögivili	3,0	50,7	16 874	2,8	48,9	17 283	2,5	52,4	21 360
Põllukultuurid kokku	560,7	x	x	539,0	x	x	573,9	x	x

* 11,4 tuh ha kasvatati bioenergia tootmiseks

Allikas: ESA, PM põllumajandusturu korraldamise osakond

Teravilja kasvatati 51,0% kasvupinnal, söödakultuure 33,1%, tehnilisi kultuure 12,7% ja kartulit, köögivilja ning kaunvilja 3,2% kasvupinnal.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Loomade ja lindude arv

Statistikaameti esialgsete andmete järgi oli Eestis 2007. a 31. dets seisuga 242 tuhat veist (sealhulgas 104,1 tuhat piimalehma), 374,7 tuhat siga ning 77,9 tuhat lammast ja kitsi (tabel 3). Võrreldes 2006. a sama ajaga oli veiseid 1%, sh piimalehmi 4% ning linde 12% võrra vähem, sigade arv oli suurenenud 8 ning lammaste ja kitsede arv 18% võrra.

PRIA andmetel¹ oli 2007. a 31. dets seisuga põllumajandusloomade registrisse kantud 242,3 tuhat veist, sh 104,5 tuhat piimalehma ning 6,7 tuhat lihalehma. Lambaid oli registris 61,7 tuhat ning kitsi 2,0 tuhat.

Kõige enam oli veiseid Järvemaal – 32 074, järgnesid Lääne-Virumaa 30 181 ja Pärnumaa 23 626 veisega. Eelmise aastaga võrreldes on nimetatud maakondades veiste arv vähenenud, seda peamiselt piimalehmade arvelt. Piimalehmi oli Järvemaal 15 787, järgnesid Lääne-Virumaa 12 821 ja Pärnumaa 10 691 lehmagi. Lihatoogu lehmade arv on seevastu eelmise aastaga võrreldes kasvanud 28%. Sarnaselt eelmisele aastale kasvatati kõige enam lihatõugu lehmi Läänemaal – 942, Saaremaal (804) ja Hiiu maal (627). Kõige enam lambaid ja kitsi kasvatatakse Saaremaal. Eelmise aastaga võrreldes on seal lammaste arv kasvanud 1,4 ja kitsede arv 1,6%

¹ Erinevus Statistikaameti andmetest on tingitud asjaolust, et vastavalt põllumajandusloomade registri asutamise määrusele peavad loomapidajad, põllumajanduslooma tapmist ning loomsete jäätmete käitlemist korraldavad isikud andmed registrisse kandma 7 päeva jooksul arvates põllumajanduslooma märgistamise, EL liikmesriigist Eestisse toimetamise või registrisse kantavate andmete muutmise päevast, põllumajanduslooma tapmise või loomsete jäätmete käitlemise vastuvõtmise päevast. Statistikaamet esitab andmed aga konkreetse kuupäeva seisuga loomakasvatuse valikvaatlusega kogutud ja töödeldud andmete alusel.

Tabel 3. Loomade ja lindude arv (tuh) seisuga 31. dets 2007

	2006	2007	2007/2006 +/-	2007/2006 %
Veised	244,8	242,0	-2,8	98,9
sh lehmad	108,4	104,1	-4,3	96,0
Sead	345,8	374,7	+28,9	108,4
Lambad ja kitsed	66,0	77,9	+11,9	118,0
Linnud	1 638,7	1 447,4	-191,3	88,3

Allikas: ESA, PM põllumajandusturu korraldamise osakond

Toiduainetööstuse toodang

2007. a tootsid toiduainetööstusettevõtted kokku 16,9 mld kr eest toodangut, mis moodustab töötleva tööstuse kogu toodangust 16,7% (tabel 4). Suurima osa Eesti toiduainetööstuse toodangumahust annavad jätkuvalt piimatööstus (28,4%), jookide tööstus (20,7%) ja lihatööstus (18%).

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 4. Toiduainetööstuse toodang ja eksport jooksevhindades (mln kr), 2000–2006

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006*	2007*
Tööstustoodang								
Tegevusalad kokku	52 583	60 371	68 116	76 177	86 121	96 615	97 203	114 014
Töötlev tööstus	45 513	52 554	59 663	66 409	77 023	88 152	86 427	100 761
..toiduained ja joogid	9 776	11 101	11 384	11 737	13 268	14 352	14 924	16 861
..toiduainete ja jookide osatähtsus kogu töötlevas tööstuses, %	21,5	21,1	19,1	17,7	17,2	16,3	17,3	16,7
...liha ja lihatooted	1 500	1 800	1 931	2 073	2 314	2 651	2 711	3 040
...kala ja kalatooted	1 514	1 934	1 724	1 448	1 381	1 395	1 365	1 220
...piimatooted	2 557	2 916	2 815	2 930	3 892	3 924	4 203	4 786
...jahu ja tangained	56	99	130	180	202	177
...valmisloomasöödad	240	296	344	308	358	383	295	385
...leiva ja pagaritooted	1 010	1 134	1 205	1 275	1 352	1 474	2 072	2 536
...joogid	1 893	1 810	1 966	2 134	2 278	2 600	3 147	3 487
Toodangu müük ekspordiks								
Tegevusalad kokku	23 915	28 191	31 516	36 042	41 443	47 818	50 234	59 597
Töötlev tööstus	23 215	27 789	31 033	35 513	40 917	47 412	49 379	57 838
..toiduainete ja jookide tootmine	2 794	3 190	3 030	3 222	3 570	3 827	4 139	4 513
...liha ja lihatooted	191	238	271	300	283	341	375	369
...kala ja kalatooted	1 212	1 540	1 234	1 099	930	979	1 048	920
...piimatooted	740	688	704	886	1 415	1 280	1 236	1 574

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

...jahu ja tangained	4	6	8	7	19	40
...valmisloomasöödad	10	22	18	3	3	6	17	9
...leiva ja pagaritooted	26	12	15	31	26	31	235	370
...joogid	255	326	360	434	402	505	653	718
Ekspordi osatähtsus, %								
Tegevusalad kokku	45,5	46,7	46,3	47,3	48,1	49,5	51,7	52,3
Töötlev tööstus	51,0	52,9	52,0	53,5	53,1	53,8	57,1	57,4
...toiduainete ja jookide tootmine	28,6	28,7	26,6	27,5	26,9	26,7	27,7	26,8
...liha ja lihatooted	12,7	13,2	14,0	14,5	12,2	12,9	13,8	12,1
...kala ja kalatooted	80,1	79,6	71,6	75,9	67,3	70,2	76,8	75,4
...piimatooted	28,9	23,6	25,0	30,2	36,4	32,6	29,4	32,9
...jahu ja tangained	7,1	6,1	6,2	3,9	9,4	22,6
...valmisloomasöödad	4,2	7,4	5,2	1,0	0,8	1,6	5,8	2,3
...leiva ja pagaritooted	2,6	1,1	1,2	2,4	1,9	2,1	11,3	14,6
...joogid	13,5	18,0	18,3	20,3	17,6	19,4	20,7	20,6

* – esialgsed kiirstatistika andmed

.. – andmed puuduvad

Allikas: ESA

Põllumajandustoodete kaubandusbilanss on olnud negatiivne 1995. a alates. Ainult piima- ja kalatoodete osas on kaubandusbilanss olnud positiivne. 2007. a eksporditi

26,8% toiduainetetööstuse toodangust. Traditsiooniliselt oli suurim eksporditud toodangu osatähtsus endiselt kalasektoris, järgnes piimandussektor.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

2.2. Piimaturg: tootmine, töötlemine, kaubandus

Kalev Karisalu, Ahto Tilk Eha Niinepuu

Piimatootmine

Statistikaameti andmetel toodeti piima 2007. a 689,7 tuh t, mis oli 2006. aastaga võrreldes 2,3 tuh t ehk 0,3% võrra vähem. Väike piima kogutoodangu langus oli tingitud lehmade arvu vähenemisest, produktiivsus aga jätkas kasvutrendi. Esialgsete andmete kohaselt lüpsiti 2007. a lehma kohta 6368 kg piima, mis on 83 kg võrra enam kui eelmisel aastal.

Piimaveiste jõudluskontrollis oli 2007. a 31. dets seisuga 1276 karja ja 94 671 lehma, mis moodustab 91% Eesti lehmadest. Jõudluskontrolli Keskuse (JKK) andmetel oli jõudluskontrollialuste lehmade keskmine piimatoodang 2007. a 7052 kg, mis on 190 kg võrra suurem kui 2006. a.

Tabel 5. Jõudluskontrolli all olevate lehmade arv erinevates suurus rühmades, 2006–2007*

Suurusrühmad (aastalehmad)	Lehmi karjas 2006. a	Karjade arv 2007. a.	Lehmi karjas 2007. a
...10	2 496	466	2 234
11...50	10 912	479	10 925
51...100	7 014	105	7 448
101...300	25 958	139	25 638
300...	49 429	87	48 426
Kokku	95 809	1 276	94 671

* JKK andmetel oli 31. dets 2006. a jõudluskontrollis 1475 karja 99 596 lehmaga, neist 95 809 lehma olid karjades, kes tegid jõudluskontrolli ka 31. dets 2007. a; 3787 lehma olid 221 karjas, kes lõpetasid jõudluskontrolli 2007. a. Lõpetanud karjadesse lisandus enne jõudluskontrolli lõpetamist veel 452 lehma. JKK andmetel müüdi 2757 lehma elusloomadena, 469 läksid muudel põhjustel välja ja 1009 lehma olid 31. dets 2007. a oma karjades veel alles.

Allikas: Jõudluskontrolli Keskus

Eesti holsteini tõu lehmade keskmine piimatoodang oli 7273 kg ja eesti punasel tõul 6476 kg. Eesti maatõu lehma keskmine piimatoodang oli 4469 kg.

Uusi piimarekordeid aastatoodangute ja lehma eluajatoodangute osas 2007. a ei püstitatud.

Parimad karjad aasta keskmise piimatoodangu järgi olid järgmistel loomaomanikel:

- 3–10 aastalehmaga karjad – Helju Jaakson (karjas 5 lehma) – 9470 kg;

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

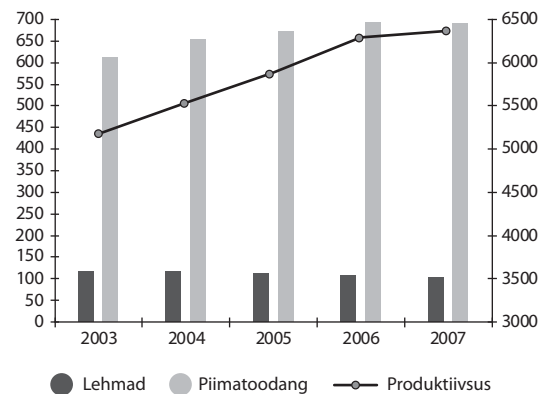
- 11–100 aastalehmaga karjad – Lea Puur (karjas 34 lehma) – 11 040 kg;
- üle 100 aastalehmaga karjadest Põlva Agro OÜ (karjas 1123 lehma) – 11 181 kg.

Piimatööstustele realiseeriti 593,4 tuh t 4%-lise rasva- ja 3,3%-lise valgusisaldusega piima, mis on 12,5 tuh t ehk 2% võrra vähem kui 2006. a. Piimatööstustele realiseeritud piima osatähtsus kogu piimatoodangust oli 86%. Kokkuostetud piimast kuulus eliitsorti 53% ja kõrgemasse sorti 44%. Võrreldes eelmise aastaga suurenes piimatööstustele realiseeritud eliitpiima osatähtsus 4%.

Aastatel 2003–2007 ehitati või rekonstrueeriti (Tõuloomakasvatajate Ühistu andmetel) 111 piimafarmi kokku 35 728 lehmakohaga. Seega oli 2007. a lõpuks üle kolmandiku lehmadest uutes või rekonstrueeritud farmides. Kahjuks kaks rekonstrueeritud ja üks uus farm seisavad käesoleval ajal majandusraskuste tõttu tühjana.

Joonis 2 annab ülevaate piimatootmise põhinäitajatest viimasel viiel aastal. Kuigi lehmade arv on aasta-aastalt vähenenud, kasvas piima kogutoodang tänu produktiivsuse pidevale tõusule kuni 2007. aastani.

Joonis 2. Lehmade arv, piimatoodang ja produktiivsus, 2003–2007



Allikas: ESA

Piima kokkuostuhind, mis oli 2003. a kolme esimese kvartali jooksul stabiilne (ca 2760 kr/t), tõusis 2003. a IV kvartalis võrreldes III kvartaliga ca 1/5 võrra ning 2004. aasta I kvartalis võrreldes 2003. aasta IV kvartaliga veel 16% võrra ja jäi seejärel kolmeks aastaks suhteliselt stabiilseks (2004. a 3838 kr/t, 2005. a 3975 kr/t, 2006. a 3805 kr/t). Alles 2007. a teisel poolel hakkas piima kokkuostuhind tõusma ning jõudis IV kvartalis tasemele 4973 kr/t, mis on ca 30% võrra kõrgem kui 2007. a esimesel poolel.

2007. a keskmine piima kokkuostuhind oli 4202 kr/t, mis on 2006. aastaga võrreldes 397 kr/t ehk 10% võrra kõrgem.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Piimatoodete turukorraldus

Erakordselt soodne olukord nii ELi siseturul kui maailmaturul mõjutas olulisel määral ka Eesti piima ja piimatoodete turukorraldust.

Jõudsalt kasvanud nõudluse ja või, juustu ning eriti pulbrite hinnatõusu taustal vähenesid toetusmäärad veel aktiivses kasutuses olevates turukorraldusskeemides kiiresti, jõudes aasta keskpaigaks nulli (lõssipulbri toetuskeemides langesid määrad nulli juba 2006. a). Sellest tulenevalt oli ettevõtete huvi erinevate skeemide vastu 2007. a minimaalne.

Või sekkumiskokkuostu (toimub 1. märtsist kuni 31. aug) Eestis 2007. a ei rakendunud, kuna või hinnad püsisid sekkumishindadest kõrgemal. Samas müüdi veebruaris kogu eelnevast aastast sekkumislattu jäänud või (714 t) pakumismenetluse kaudu maha, müügihinnaks kujunes 237 eurot/100kg (3708 kr/100 kg).

Või eraladustamise osas sõlmiti II kvartalis kaks lepingut kokku 84 t või ladustamiseks. III kvartalis viidi kogu see võikogus eralaost turule tagasi.

Piimatoodete kasutustoetuste skeemide vastu mingit huvi ei tuntud, pealegi langesid toetuse määrad aprillis nulli.

Piimatoodete eksporditoetuste määrad langesid aasta esimesel poolel samuti järk-järgult, jõudes juuni keskel nulli. Siiski maksti eelneva ekspordi eest 2007. a toetust kokku 45,9 mln kr, sellest 26,9 mln kr või, 11,6 mln kr juustu, 7,2 mln kr koore ja 0,2 mln kr piimapulbri ekspordi eest.

1. apr 2007 alanud piima kvoodiaastaks 2007/2008 Eestile

määratud piima tootmiskvoot on PRIA andmeil pärast liigiti muutmist 636,1 tuh t (tarnekvoot) ja 10,3 tuh t (otseturustuskvoot), seega kokku 646,4 tuh t.

Üheksa kuuga tarnisid piimatootjad tööstustele 452,2 tuh t piima (71% aastasest tarnekvoodist), mis on 1 tuh t vähem kui eelmisel aastal sama ajaga, ning turustasid otse lõpptarbijatele ligi 5 tuh t piima (38% aastasest otseturustuskvoodist), mis on ca 1,5 tuh t vähem kui eelmisel aastal sama perioodi jooksul. Vähenemine on tingitud piimatootmise vähenemisest.

2008. a alguse seisuga on Eestis 1368 piima tootmiskvoodi omanikku (157 vähem kui eelmisel aastal), nendest 1202 omab tarnekvooti ja 303 otseturustuskvooti.

Piima töötlemine ja -turg

Piimatööstuste arv ja paiknemine Eestis

Eestis oli Veterinaar- ja Toiduameti (VTA) andmetel 2007. a 26. okt seisuga registreeritud 37 piimatöötlemisettevõtet, nendest 2 talumeiereid olid tunnustatud ka mahepõllumajanduslikuks töötlemiseks. Piirkondliku paiknemise järgi oli Ida-Virumaal 2, Lääne-Virumaal 3, Harjumaal 10, Saaremaal 1, Raplamaal 2, Järvamaal 3, Jõgevamaal 2, Tartumaal 4, Põlvamaal 2, Võrumaal 2, Valgamaal 2, Pärnumaal 2 ja Viljandimaal 2 ettevõtet. Maakondadest ainukesena puudus piimatööstus Läänemaal.

Välisosalusega piimatööstusettevõtete osa on 2007. a arvuliselt vähenenud. Veel aasta alguses Hollandi osalusega OÜ Põlva Piim Tootmine ja Suurbritannia osalusega AS Rakvere Piim põhinevad taas eestimaisel kapitalil.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Välisosalusega piimatööstused seisuga 1. jaan 2008:

- Venemaa – OÜ Estmilk Production;
- Soome – AS Võru Juust, Valio Eesti AS Laeva Meierei;
- Itaalia – OÜ Vigala Piimatööstus.

Tunnustatud ettevõtetest varus toorpiima 29 ettevõtet, nendest 1 tegutses toorpiima kogumispunktina; 1 ettevõtte tegevusalaks oli ladustamine-sügavkülmutamine; 1 ettevõtte oli spetsialiseerunud ainult pakendamisele; 6 tööstust kasutasid toormena teiste töötlejate toodangut (pastöriseeritud koor, kohupiim, pulbrid, või, vadak). Toorpiima varuvatest ettevõtetest töötles ainult oma farmi piima 3 ettevõtet. Talumeiereid tootsid põhiliselt juustu, pehmeid juuste, kohupiima, kodujuustu ja hapendatud piimatooteid (jogurt, hapukoor).

Lisaks piimatoodetele tegelevad Eesti piimatööstused ka kondiitritoodete ja küpsiste pakendamisega, kissellide, mahlade, nektarite, jookide ja toidujää valmistamisega ning pakendatud piima-, kala-, lihatoodete ja juurviljade ladustamisega.

Mahepõllumajandusliku töötlemisega tegelevate meiereide toodangust võivad mahemärki kanda kohupiimad, jogurtid ja juust. Mahemärki võib kasutada oma toodete märgistamisel ettevõtja, kelle ettevõtte on mahepõllumajanduse seadusele vastavalt tunnustatud, et tarbija saaks paremini eristada mahepõllumajandusliku toidu aineid muust samaliigilisest toidust.

Ettevõtete käitlemisvaldkonnad:

- joogipiim – **10** ettevõtet;
- rõõskoor – **15** ettevõtet;
- hapendatud piimatooted – **19** ettevõtet;
- või- ja võisegud – **15** ettevõtet;
- kodujuust, kohupiim, kohuke, desserdid, kastmed – **22** ettevõtet;
- juust – **13** ettevõtet;
- sulatatud juust – **4** ettevõtet;
- pehmed juustud – **12** ettevõtet;
- UHT2 – **1** ettevõtte;
- piimapõhised pulbrid – **5** ettevõtet;
- jäätis – **3** ettevõtet;
- pakendamine – **6** ettevõtet;
- ladustamine – **7** ettevõtet;
- muud tegevused – **10** ettevõtet.

Piimasektori osatähtsus Eesti töötlevas tööstuses

Statistikaameti esialgsel andmetel (tabel 6) moodustas 2007. a piimatööstuse osakaal töötleva tööstuse kogutoodangust 4,75% ja toiduainetööstuses 28,4%. Piimatoodete eksport moodustas 2007. a toiduainete väljaveost 34,9%.

² Kõrgkuumutatud piim

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 6. Piimatööstuste osakaal ettevõtluses

	2003	2004	2005	2006	2007
Piimatööstuse osakaal töötlevas tööstuses, %	4,4	6,2	5,4	4,9	4,7
Piimatööstuse osakaal toiduainetööstuses, %	25,0	32,0	30,3	28,2	28,4
Piimatoodete osakaal toiduainete ekspordis, %	27,0	40,0	35,8	29,9	34,9
Ettevõtete arv (aasta lõpus)	41	42	40	38	37

Allikas: ESA lühiajastatistika, PMi arvutused

Piima kvaliteet ja hind

Piimatöötlemisettevõtete poolt varutud piima kogus oli 593,4 tuh t ja see vähenes võrreldes eelmise aastaga 12,5 tuh t ehk 2,1%.

Kokkuostetud toorpiimast kuulus eliit- või kõrgemasse sorti 96,5% (joon 3). Eliit- või kõrgema sordi osatähtsus kasvas 2006. aastaga võrrelduna 0,8%. I sordi toorpiima osa (3,0%) vähenes 2007. a 0,6% võrra. Kokkuostetud toorpiim sisal-

das keskmiselt rasva 4,06% (vähenemine 2006. a võrreldes 0,017%) ja valku 3,37% (kasv 2006. a võrreldes 0,05%). 2007. a keskmine toorpiima kokkuostuhind oli 4,22 kr/kg, mis on võrreldes 2006. a 10,7% ehk 40,7 senti liitri kohta rohkem. Tööstuste poolt varutud toorpiima keskmine kokkuostuhind hakkas kiirelt kasvama alates 2007. a juulist (joon 3), tõustes detsembriks 5,157 kr/kg kohta, mis võrrelduna juuniga oli 33,4% ehk 1,291 kr l kohta rohkem.

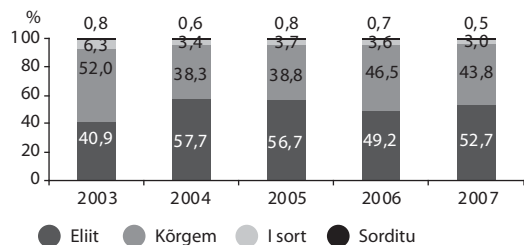
Tabel 7. Toorpiima tootmine ja kokkuost

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Toorpiima tootmine, tuh t	621	611	652	670	692	690
Toorpiima kokkuost, tuh t	497	485	536	571	606	593
Kokkuostetud piim, %	80	79	82	85	88	86

Allikas: ESA, esialgsed andmed

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

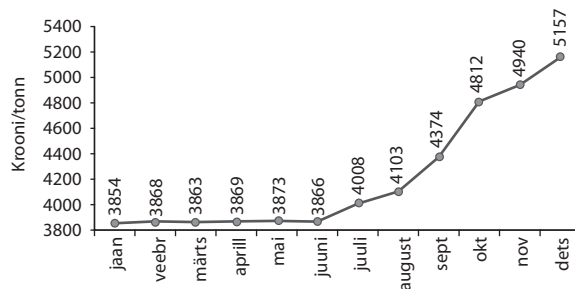
Joonis 3. Toorpiima kvaliteet, 2003–2007



Allikas: ESA, PMi arvutused

Piima kokkuostuhind Eestis koosneb erinevatest komponentidest. Iga töötleva kujundab piima kokkuostuhinna vastavalt oma võimalustele ja kokkuleppel tootjatega. Aluseks võetakse sordi hind, millele lisandub valgu- ja rasvaprotsendi hind. Valgu- ja rasvaprotsendi pealt maksmisel tehakse kas juurde- või mahaarvestus, lähtudes baasilistest ja toorpiima tegelikest näitajatest. Tööstuste lõikes võivad baasilised näitajad erineda. Väga palju mõjutab kokkuostuhinda ka nõudlus piimatoodete järele maailmaturul. Seetõttu võib öelda, et piimahinna langused ja tõusud on tihedalt seotud tooraine vajaduse, koguse, sordi, samuti valgu- ning rasvasisaldusega ja maailmaturu hinnaga.

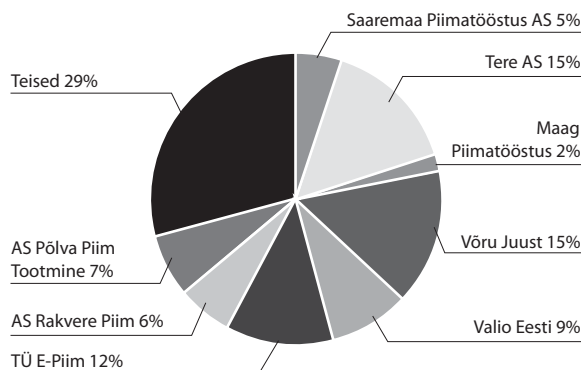
Joonis 4. Toorpiima kokkuostuhind, 2007



Allikas: ESA

Kokkuostetud piimast varusid Eesti Piimaliidu liikmed (joon 5) 71,6% ehk 593 394 t.

Joonis 5. Toorpiima kokkuost, 2007



Allikas: Eesti Piimaliit

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

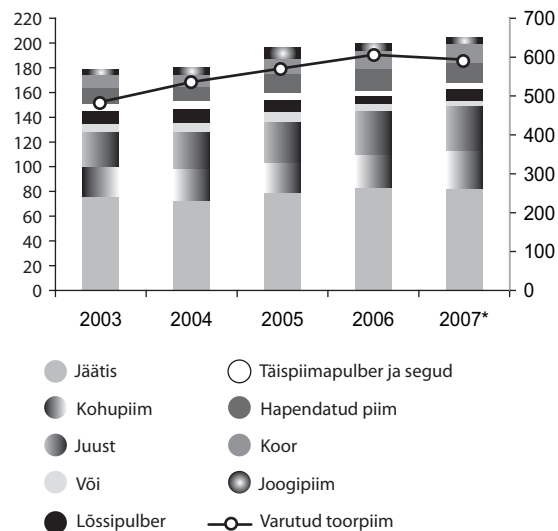
Piimatoodete tootmine

Eestis toodetakse piima rohkem, kui me ise tarbida suudame. Ligikaudu 33% piimatoodetest eksporditakse kas ELi või kolmandatesse riikidesse. Seetõttu on Eesti piimatööstuse areng tihedalt seotud ELi ja kogu maailmaturul toimuvaga – tarbijate eelistused, maailmaturu hinnad. Piimasektori elujõulisus sõltub kvaliteetsest toorainest ja toimivatest lepingutest jaekaubanduskettidega. Samuti võimest kiiresti reageerida hetkel maailmas toimuvale ja oskusest soodsatest olukordadest ettevõttele võimalikku maksimaalset kasumit teenida. Piimatoodete tootmisel pööratakse suurt tähelepanu konkurentsivõimelisele toodangule, toodete sortimendile ja kvaliteedile, tehnoloogia kaasajastamisele ning keskkonda säästvatele tootmisele. Edukalt arendatakse koostööd erinevate teadusasutustega ning jätkuvalt on aktuaalne spetsialiseerumine ja vastastikuse teenustöö kasutamine.

Piimatoodete maailmaturul püsis 2007. a soodne olukord, st nõudlus ületas pakkumist ning hinnad liikusid enamikel toodetel tõusuteed. Eriti nõutud olid esialgsetel andmetel 2007. a (joon 6) lõssipulber ja 80–90%-line või, mille tootmine suurenes vastavalt 44,6 ja 27,9%. Veel suurenes koore (12,9), kohupiima (5,5), fermenteeritud piimatoodete (2,8) ja ainult piimast valmistatud jäätise (0,7%) tootmine. Seoses või ja lõssipulbrite tootmise kasvuga vähenes täispiimapulbri (-38,2%) ja juustu (-12,1%) tootmine. Veidi kahanes ka koolipiimatoodetest populaarseima, 2,5%-lise joogipiima (-0,1%) tootmine. Selle üheks põhjuseks võib pidada kääre, mis tekkisid kiirest hinnatõusust suurenenud

toote maksumuse ja samaks jäänud koolipiimatoodete tootmise abimäära vahel.

Joonis 6. Piimatoodete tootmine, 2003–2007 (tuh t)



Allikas: ESA, * – esialgsed andmed

Kodumaiste piimatoodete sortiment kauplustes uueneb ja laieneb jätkuvalt. Lisaks jogurtite, kohupiima, juustu ja jäätise sortimendi arendamisele on turule toodud desserdid vadaku baasil. Valmistoitute sektoris on uudiseks kohupiimavormid.

Traditsiooniliste piimatoodetega konkureerivad turul tooted, milles on asendatud kas osaliselt või täielikult piima-

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

rasv ja/või piimavalk taimsete rasvade ja/või valkudega. Sellistest toodetest on Eesti tarbijale tuttavamad rasvasegu võided (näiteks Võidel, Võideks), glasuuritud kohukeselaadised tooted, jäätised ja samuti juustulaadne toode, kus osaliselt on piimarasv asendatud taimse rasvaga.

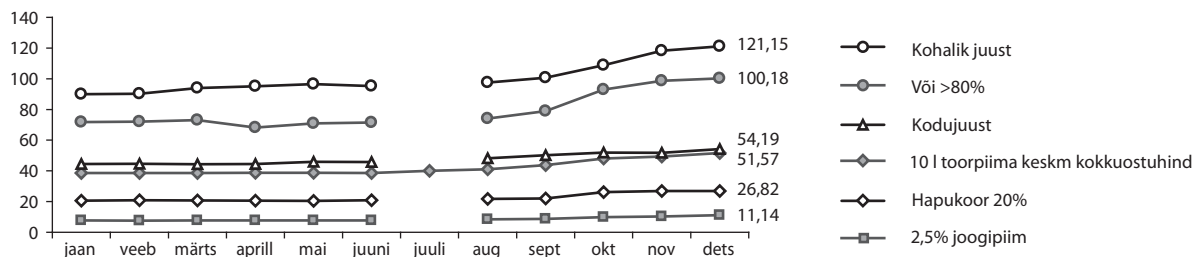
Lisaks on turule tulnud vaid nimetuste poolest piimatoodetega konkureerivad tooted, näiteks sojavalgust valmistatud tooted.

Turu mitmekesistamiseks on uued tooted teretulnud. Alternatiivsete toodete turustamisel võib mõningatel juhtudel aga tarbija saada märgistusest eksitavat teavet. Seetõttu on oluline, et selliste toodete märgistamisel ei kasutataks piimatoodetele reserveeritud nimetusi ja pakendit vaadates tekiks tarbijal tootest selge arusaam.

Piimatoodete tarbimine

Piima kokkuostuhinna tõusuga seoses suurenesid hüp-peliselt ka piimatoodete väljamüügihinnad ja jaehinnad (joon 7). Toorpiima kokkuostuhinna kasv detsembris oli võrreldes käesoleva aasta juuniga 33,4%. Samal perioodil suurenesid Eesti tavakauplustes keskmised jaehinnad - 2,5%-lisel joogipiimal (44,7%), võil (40,2%), 10%-lisel kohvikoo-reel (29,1%), 20%-lisel hapukoo-reel (28,1%), kohalikul juustul (27,1%), keefiril (20%) ja kodujuustul (18,4%). Kiire hinnatõus on mõningal määral mõjutanud piimatoodete tarbimise koguseid.

Joonis 7. Toorpiima keskmine kokkuostuhind (käibemaksuta) ja piimatoodete keskmised jaehinnad (käibemaksuga) Eesti tavakauplustes 2007 (kr/kg)

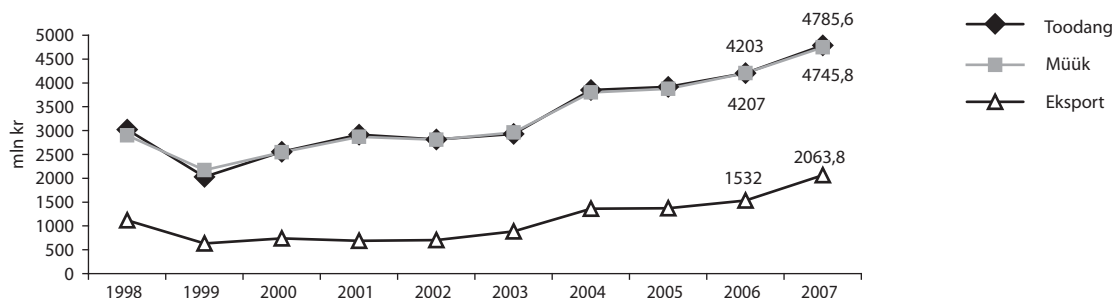


Allikas: Eesti Konjunktuuriinstituut (EKI)

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

EKI poolt tehtud elanike toitumisharjumuste ja toidukaupade ostueelistuste uuringu põhjal võib öelda, et hetkel eelistab kodumaist toodangut 73% tarbijatest, pidades heaks valikut (69%) ja kvaliteeti (75%). Samas on suured hinnatõusud tekitanud 76% elanikest piimatoodete ostmisel harjumuste muutusi. Nendest 77% hakkas sagedamini jälgima piimatoodete hindu ja 58% valima ning ostma odavamat toodet. Kodumaise toodangu eelistamise vähenemisele on kaasa aidanud ka tarbija jaoks keerulisemaks muutunud kodumaise ja imporditud kauba eristamine.

Joonis 8. Piimatööstuste toodang, müük ja eksport, 1998–2007



Allikas: ESA

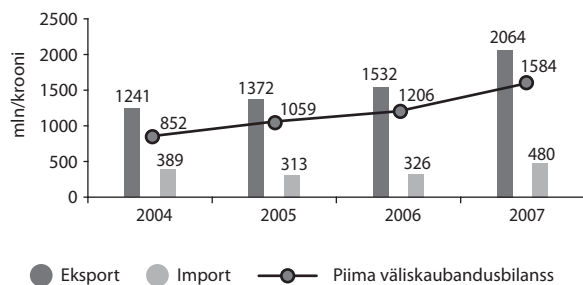
Piimatoodete müük ja eksport-import

Esiolguandel andmetel kasvasid piimatööstuste tootangu maht, müük ja eksport (joon 7) rahalises väljenduses 2007. a võrreldes eelmise aastaga. Toodangu maht oli 4785,6 mln kr (+13,9%), müügi maht 4745,8 mln kr (+12,8%) ja ekspordi maht 2063,8 mln kr (+34,7%) ehk 532 mln kr rohkem kui eelmisel aastal.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Piimatoodete väliskaubandusbilanss (joon 9) oli ka 2007. a jätkuvalt positiivne (+1584,2 mln kr), kasvades eelmise aastaga võrreldes 31,4% (378,3 mln kr). Piimatooteid veeti 4,3 korda rohkem välja (2063,8 mln kr) kui toodi sisse (479,6 mln kr). Kogu põllumajandussaaduste väljaveost (11 034,9 mln kr) moodustas piimasaaduste eksport³ 18,7% (2006. a 18,1%).

Joonis 9. Piima ja piimatoodete eksport, import ja väliskaubandusbilanss (mln kr), 2004–2007



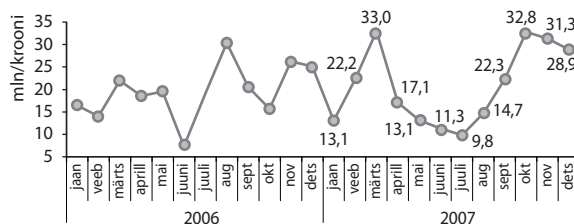
Allikas: ESA, PMI arvutused

Võrreldes eelmise aastaga suurenes rahaliselt piimatoodete väljavedu 34,7% (531,7 mln kr), sellest ELi liikmesriikidesse 35,1% (451,2 mln kr) ja kolmandatesse riikidesse 32,6% (80,5 mln kr). Piimatoodeteid veeti kokku 38 riiki. Laienes sihtriikide geograafia, esmakordselt eksporditi piimatoodeteid Egiptusesse, Jaapanisse, Jordaaniasse, Kuveiti, Saudi-Araabiasse ja Süüriasse.

³ Kaubagrupis 04 deklareeritud konkreetsetel nimetatamata toodete väljaveo hinnanguline summa 59,9 mln kr on arvestatud piimatoodete väljaveosumma hulka.

Enamik toodangust eksporditi siiski ELi liikmesriikidesse (84,1%). Suurimateks partneriteks olid ELi riikidest Saksamaa (27,6%), Läti (14,2%), Soome (10,3%), Holland (9,1%), ja kolmandatest riikidest Venemaa (12,1%). Seoses pronksööduri sündmustega hakkas Vene suunaline eksport (joon 10) vähenema käesoleva aasta aprillist, langes juulis 9,8 mln kroonini. Alates augustist hakkas piimatoodete väljavedu uuesti suurenema ja kokkuvõttes kasvas Vene suunaline eksport 2007. a võrreldes eelmise aastaga 6,2% ehk 14,6 mln kr.

Joonis 10. Piimatoodete eksport Venemaale (mln kr), 2006–2007



Allikas: ESA

Eksporditud piimatoodetest oli rahalises väärtuses 90% toodetud Eestis. Toodetest enim eksporditi käesoleval aastal kondenseerimata piimatoodeteid (41 304 t), juustu (11 273 t) ja lõssipulbrit (9556 t). Lõssipulbri eksport (3889 t) suurenes 1,5 korda ja või eksport (2818 t) 2 korda. Vähenes vedelate piimatoodete (19 550 t) ja piimapulbri (2097 t) väljavedu vastavalt 32,1% ja 34,9%.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Kolmandatesse riikidesse eksporditud piimatoodetest moodustas rahalises väärtuses 50,7% juust, 17,2% vada- kutooted, 15,5% või ja piimarasvad ning 8,8% piimapulb- rid. Ekspordihinnad olid soodsamad võrreldes 2006. aas- taga lõssipulbril 49,6% (+15,39kr/kg), piimapulbril 28,5% (+9,71 kr/kg), võil 26,8% (+8,23 kr/kg) ja juustul (muud, KN 0406 90) 18,7% (+8,45 kr/kg).

2006. a võrreldes suurenes käesoleval aastal piimatoodete import (479,6 mln kr) 47% ehk +153,4 mln kr, moodusta- des põllumajandussaaduste impordist 3%. 94,3% impordist tuli ELi riikidest (sellest Poola 21,4, Soome 17,5, Läti 17,4, Leedu 14,4 ja Saksamaa 10,4%). Kolmandatest riikidest imporditi Venemaalt 5,9 mln kr eest jäätist ja Norrast 21,2 mln kr eest põhiliselt juustu. Suurimad sisseveetavad toote- grupid olid juust (2709,9 t) ja fermenteeritud piimatooded (3 800,9 t), mille sissevedu moodustas kogu piimatoodete impordist rahas vastavalt 34,4% ja 18%.

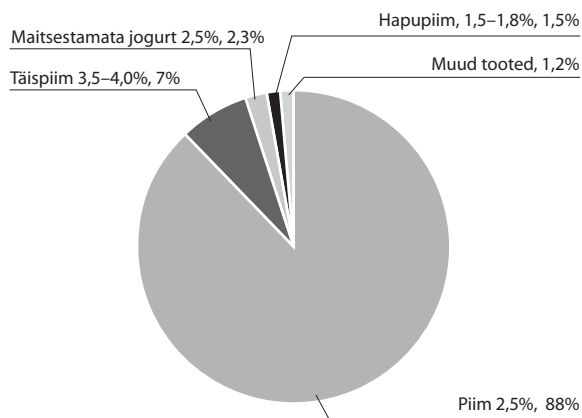
Võrreldes eelmise aastaga kasvasid juustu (KN 0406 90) (+11,47 kr/kg ehk 20,5%), või (+6,43 kr/kg ehk 14,5%) ja fer- menteeritud toodete (+0,76 kr/kg ehk 3,5%) ning vähene- sid lõssi- ja piimapulbri keskmised sisseveohinnad (vasta- valt -0,85 kr/kg ehk 2,8% ja -3,85 kr/kg ehk 11%).

Koolipiim

PRIA esialgsetel andmetel (seisuga 31. dets 2007. a) maks- ti 2007. a tarbitud piimatoodete eest toetust 14,7 mln kr (Eesti riigi osa 8,5 mln kr ja EL-i poolne 6,2 mln kr). Kokku toetati 2538 tuh l koolipiimatooteid, millest 2,5%-line joo- gipiim moodustas 88% (joon 11). Esialgsetel andmetel on

tarbitud toodete kogus võrreldes eelneva aastaga suurene- nud 3,7% ehk 90,2 tuh l võrra. 2007. a toetatud koolipiima- toodete kogus suureneb kindlasti veelgi, sest taotlusi saab esitada 6 kuu jooksul arvates taotlemise aluseks oleva pe- riodi lõpust. Õppetöö toimumise või lasteaia lahtioleku ajal oli 2007. a lõpuks soodsa hinnaga piimatoodete tarbi- mise võimalus kindlustatud 883 haridusasutuses 186 803 lapsele.

Joonis 11. Toetatud koolipiimatoodete osakaal 2007. a



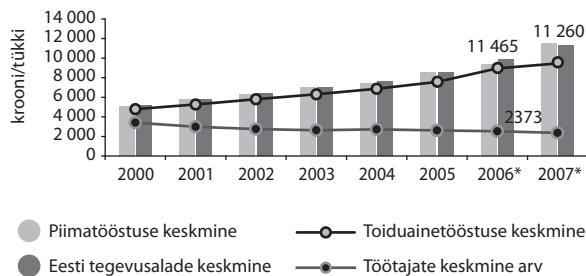
Allikas: PRIA, esialgsed andmed

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Piimatööstuse tööhõive ja töötajate palk

Võrrelduna 2006. aastaga (2531 töötajat) on hõivatute keskmine arv (joon 12) piimatööstuses 2007. a (2373 töötajat) vähenenud 158 töötaja võrra. Enamik ehk 1987 töötajat oli hõivatud 100 ja enama töötajaga ettevõtetes. 50–99 töötajaga ettevõtetes töötas käesoleval aastal keskmiselt 251 töötajat. Võrreldes eelmise aastaga kahanes keskmine hõivatute arv 100 ja enama töötajaga ettevõtetes 20 ja 50–99 töötajaga ettevõtetes 68 inimese võrra. Kõige rohkem (70 töötajat) vähenes töökohti 1–49 töötajaga ettevõtetes. Töökohtade vähenemise üheks oluliseks põhjuseks on asjaolu, et 2006. aasta III kv lõpetas 3 piimatööstusettevõtet tegevuse.

Joonis 12. Piimatööstuse töötajate keskm arv ning Eesti, toiduainetööstuse ja piimatööstuse kuu keskm brutopalk, 2000–2007

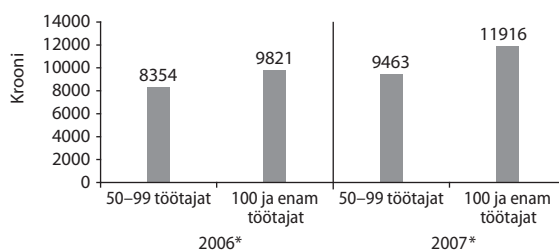


Allikas: ESA, PMi arvutused, * – lühiajastatistika

Piimatööstuse keskmine 2007. a brutopalk oli 11 465 kr, olles Eesti keskmisest töötasust 205 kr ja toiduainetööstuse keskmisest 1997 kr kõrgem.

Keskmine palk piimatööstustes kasvas eelmise aastaga võrreldes 2007. a 2023 kr (22,3%). Võrreldes 2006. aastaga suurenes keskmine palk 100 ja enama töötajaga ettevõtetes 2095 kr ehk 21,3% võrra ning 50–99 töötajaga ettevõtetes 1109 kr ehk 13,3% võrra.

Joonis 13. Keskm palga võrdlus 50–99 töötajaga ning 100 ja enama töötajaga piimatööstustes 2006–2007 (kr)



Allikas: ESA, PMi arvutused, * – lühiajastatistika andmetel

Keskmine töötasu kiiret kasvu piimasektoris on soodustanud piimatoodete nõudluse suurenemine maailmaturul. Teiseks oluliseks teguriks on asjaolu, et ELi siseselt saab töötajad liikuda vabalt ja otsida paremini tasustatud töövõimalusi. Seetõttu on Eestis tekkinud olukord, kus oskustöölised võivad minna tööle teistesse riikidesse, ja selleks, et kogenud töötajaid mitte kaotada, on kohalikud tööandjad sunnitud tõstma töötasut.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

2.3. Lihaturg: tootmine, töötlemine, kaubandus

Ragne Lökk, Martin Pretke

Lihatootmine

2007. a tapeti majapidamistes või müüdi lihatöötlemisettevõtetele eluskaalus 105 tuh t loomi ja linde, 2006. a 106,4 tuh t.

Sealiha tootmine

Sigade arv oli seisuga 31. dets 2007. a 374,4 tuh, mis oli 28,9 tuh ehk 8% võrra suurem kui 2006. a. 2007. a sealihatoodang eluskaalus oli 59 tuh t, mis on 0,9 tuh t ehk 1,5% võrra enam kui 2006. a.

2007. a osteti lihatöötlemisettevõtete poolt kokku 366 tuh siga ning kokkuostetud sigadest saadi 29 tuh t liha, mis on 2,3 tuh t ehk 9% võrra rohkem kui 2006. a. Sea lihakeha keskmine kaal oli 78 kg, mis on samal tasemel kui 2006. a. Sealiha osatähtsus kogu lihatoodangust (tapakaalus) oli 2007. a 60%, mis on 1 pp võrra enam kui eelmisel aastal ning see on kõrgeim viimase 15 aasta kohta.

Tabel 8. Lihatoodang eluskaalus (t), 2006–2007

	2006	2007	2007/2006, +/-	2007(2006=100), %
Tapaloomade ja -lindude eluskaal	106 431	105 045	-1 386	98,7
sh veistel	30 080	28 341	-1 739	94,2
sigadel	57 769	58 625	+ 856	101,5
lammastel ja kitsedel	1 048	1 231	+183	117,5
lindudel	17 534	16 848	-686	96,1

Allikas: ESA, PM põllumajandusturu korraldamise osakond

Pörsaid sündis 2007. a 715,6 tuh, mis on 38,4 tuh pörsa ehk 6% võrra enam kui 2006. a.

Veiseliha tootmine

Veiseid oli seisuga 31. dets 2007. a 242 tuh, mis on 2,8 tuh ehk 1% võrra vähem kui 2006. a. Lihatoogu veiste üldrav on pidevalt kasvanud ning loomade registrisse oli neid 31. dets 2007 kantud 22 777, mis on 4 952 looma ehk 28% võrra enam kui eelmisel aastal. Kõige enam oli hereforde, järgnesid aberdiin-anguse tõugu veised, limusiinid ja arolee tõugu veised.

2007. a toodeti veiseliha eluskaalus 28,3 tuh t, mis on 1,7 tuh t ehk 6% võrra vähem kui 2006. a.

Lihatöötlemisettevõtete poolt osteti 2007. a kokku 42,1 tuh veist ning kokkuostetud veistest saadi 9,9 tuh t liha, mis on 0,17 t ehk 2% enam kui eelmisel aastal. Veiseliha osatähtsus kogu lihatoodangust (tapakaalus) oli 2007. a 20%, mis on 1 pp võrra enam kui eelmisel aastal.

Vasikaid sündis 2007. a 107,7 tuh, mis on 1,1 tuh vasika ehk 1% võrra enam kui 2006. a. Jätkuvalt eksporditakse aasta

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

jooksul sündinud vasikatest kuni 3 kuu vanuselt ca 1/5 välisriikidesse.

2003. a liyahindade langusele järgnes 2004. a II poolel kokkuostuhindade tõus, millele järgnes 2005. a suhteliselt stabiilsete kokkuostuhindadega (veiseliha keskmine kokkuostuhind 23,11 kr/kg ja sealihal 22,48 kr/kg). 2006. a tõusid nii veise- kui ka sealihaga kokkuostuhinnad, kuid veiseliha kokkuostuhind aasta lõpus siiski langes. 2006. a keskmiseks kokkuostuhindade tõusuks nii veise- kui ka sealihaga osas võrreldes 2005. aastaga oli 3%. Veiseliha keskmine kokkuostuhind oli 2007. a 23,03 kr/kg, mis on 0,85 kr/kg ehk 4% võrra madalam kui eelmisel aastal, sealihaga keskmine kokkuostuhind oli 2007. a 23,29 kr/kg, mis on 0,11 kr/kg võrra kõrgem kui eelmisel aastal.

Sealiha ekspordilitsentsi taotlusi esitati 2007. a jooksul PRIA-le 7, mis ka rahuldati. Ettevõtted esitasid ka 3 **eksporditoetuse** taotlust, mis samuti rahuldati (kogusummas 3999 kr).

Eksporditoetust veiseliha ning impordilitsentse täiemahulise tollimaksuga impordiks ei taotletud.

2007. a jooksul väljastas PRIA tariifikvoodi alusel taotletud litsentse veiseliha impordiks taotlejatele varem määratud impordiõiguste alusel ning ka ühe ekspordilitsentsi ilma toetuseta ekspordiks.

Lamba- ja kitseliha tootmine

Lambaid ja kitsi oli seisuga 31. dets 2007. a kokku 77,9 tuhat, mis on 11,9 tuhat ehk 18% rohkem kui 2006. a.

2007. a toodeti lamba- ja kitseliha eluskaalus 1,2 tuhat, mis

on 183 t ehk 17% enam kui 2006. a. Lamba- ja kitseliha tootmine on küll märgatavalt suurenenud tänu ute kasvatamise täiendavale otsetoetusele ja keskkonnatoetuste maksmisele, kuid selle osatähtsus kogu lihatoodangus on aga jätkuvalt väga väike, ulatudes vaid 1%-ni.

Linnuliha tootmine

Lindude arv oli seisuga 31. dets 2007. a 1 447,4 tuhat, mis on 191,3 tuhat ehk 12% võrra väiksem kui 2006. a. Linnuliha toodeti eluskaalus 2007. a 16,8 tuhat t ja tapakaalus 12 tuhat t, mis oli 0,7 tuhat t ehk 4% võrra vähem kui 2006. a. Linnuliha osatähtsus kogu lihatoodangus (tapakaalus) oli 2007. aastal 19%, mis on 2 pp võrra vähem kui eelmisel aastal.

Munatootmine

2007. a toodeti vabariigis 155,8 mln muna, mis on 26,8 mln ehk 15% vähem kui 2006. a. Keskmine munatoodang kana kohta oli 254 muna, mis on 2 muna ehk 1% vähem kui eelmisel aastal.

Munatootmise vähenemise peamiseks põhjuseks oli *Newcastle* 'i haiguse puhang juulis OÜ-s Abja Muna, kus tuli hukata 5 tuhat munakana, ning sama haiguse puhang oktoobris AS-is Tallegg, mille tõttu hukati seal novembris 237 tuhat munakana.

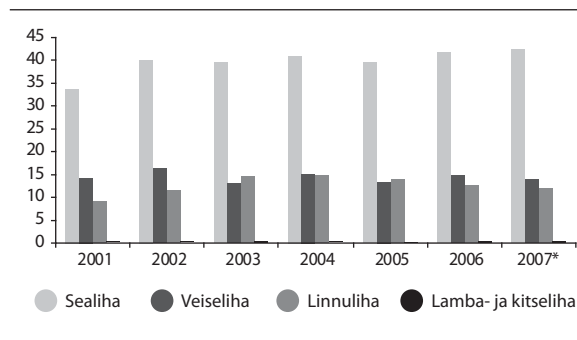
Lihatöötlemine ja -turg

2007. a toodeti esialgsel andmetel kokku 68,6 tuhat t liha, mis on 0,8 tuhat t (1,2%) võrra vähem kui 2006. a. Veiseliha toodeti 13,9 tuhat t, linnuliha 12 tuhat t ja sealihaga 42,2 tuhat t. Lamba- ja kitseliha tootmine on jätkuvalt väike (alla 1%

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

kogu lihatoodangust). Veiseliha tootmine vähenes 2006. a 6,1%, linnulihal 4% ning sealiha tootmine suurenes 1,4%. Üle poole lihatoodangust moodustab sealiha, küündides 2007. a 61,5%-ni.

Joonis 14. Lihatoodang liigiti (tuh t), 2001–2007



*esialgsed andmed

Allikas: ESA

Eestis tapeti 2007. a (esialgsel andmetel) 5,8% vähem veiseid kui eelmisel aastal. Samuti veetakse Eestisse jätkuvalt suhteliselt palju veiseliha, mis küll võrreldes 2006. aastaga on vähenenud 7,6%, kuid on ikkagi piisavalt suur, et avaldada mõju tootmisele.

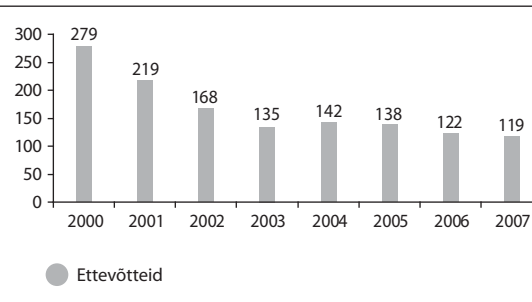
Tõuaretus aitab kaasa liha kvaliteedi kasvu parandamisele (kvaliteetse lihase kokkuostuhind on kõrgem, olenevalt EUROP kategooriast 34–42 kr kg eest).

Võrreldes 2006. aastaga vähenesid 2007. a nii sealiha eksport kui ka import 14,6%. Elussigade eksport 2007. a oli 6,8 t, suurenedes eelmise aastaga 2,1%. Suurimaks erinevuseks elussigade väljaveol võrreldes eelnevate aastatega

oli sihtriikide laienemine. Lisaks Venemaale tuli juurde Läti turg, kuhu eksporditi 1425 t, moodustades kogu elussigade väljaveost 20,8%.

Eestis oli 2007. a lõpu seisuga Veterinaar- ja Toiduameti (VTA) andmetel 119 lihakäitlemisettevõtet. Võrreldes eelmise aastaga on ettevõtete üldarv vähenenud 3 ettevõtte võrra.

Joonis 15. Ettevõtete arv, 2000–2007



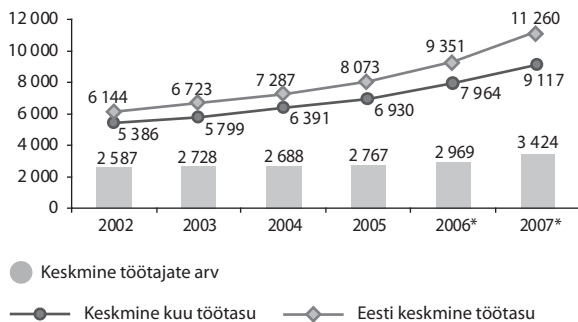
Allikas: VTA

Lihatööstuse töötajate arv ja töötasu

Statistikaameti andmetel töötas 2007. a lihasektoris keskm 3424 inimest. Võrreldes 2006. aastaga on töötajate arv kasvanud 456 töötaja võrra (15,3%) ning 2005. aastaga võrreldes koguni 657 inimese võrra (23,7%). Aasta keskmine töötasu lihasektoris oli 9117 kr, mis ületab 2006. a keskmine 1153 kr võrra (14,5%) ja 2005. a keskmine aga juba 2187 kr võrra (32%). Vabariigi keskmisest jäi lihasektori töötasu 2007. a 2143 kr madalamaks (23,5%, esialgsed andmed).

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Joonis 16. Töötajate arv ja keskmine kuu töötasu (kr), 2002–2007



Allikas: ESA

Liha kokkuostuhinnad

Sealiha 2007. a keskm kokkuostuhind oli 23,27 kr/kg, mis on 0,3% võrra kõrgem kui 2006. a ja 3,2% võrra kõrgem 2005. a kokkuostuhinnast. ELi sealiha kokkuostuhind 2007. a oli 10% võrra madalam võrreldes Eesti kokkuostuhinnaga (2006. a oli ELi kokkuostuhind 1,9%, 2005. a 3,5% ning 2004. a 1,5% madalam).

Veiseliha keskmine kokkuostuhind Eestis 2007. a oli 23,05 kr/kg, mis võrreldes 2006. aastaga on 3,8% võrra langenud ja 2004. aastaga võrreldes 0,6% võrra alanenud. ELi veiseliha keskm kokkuostuhinnaga võrreldes on Eesti oma 25 kr (52,1%) madalam (2006. a oli Eesti kokkuostuhind ELi omast 52,6% madalam, 2005. a 50,2%). Nii suur hinnavahe on tingitud peamiselt liha kvaliteedist – meie veiseliha kvaliteet ei küündi veel ELi tasemele, kuid seoses lihavedikasvatuse arenguga on oodata kodumaise veiseliha omaduste paranemist.

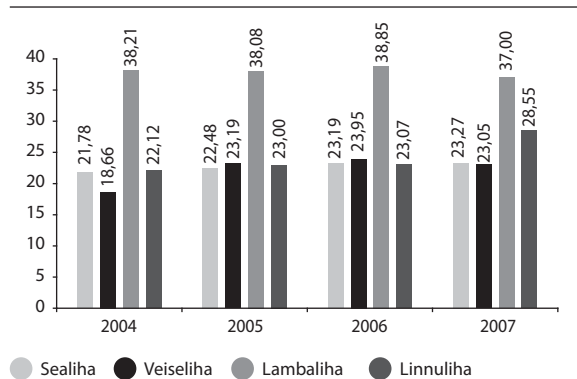
Linnuliha keskm kokkuostuhind Eestis 2007. a oli 28,55 kr/kg, mis on 2006. a kokkuostuhinnast 5,5 kr võrra kõrgem (23,7%). ELi linnuliha kokkuostuhind oli 27,55 kr/kg, mis on 3,9 kr (16,6%) kõrgem kui 2006. a. Eesti kokkuostuhind on ELi omaga võrreldes 1 kr võrra kõrgem (3,6%). Eesti linnuliha kokkuostuhind on olnud tavaliselt natukene madalam kui ELi oma (2006. a oli Eesti kokkuostuhind 2,4% madalam, 2005. a 2,3% ning 2004. a 6,2%).

Lambaliha keskmist kokkuostuhinda 2007. a viimastel kuudel Eesti Konjunktuuriinstituut ei saanud avaldada, kuna valimis olevad ettevõtted (ettevõtted, kes tapavad aastas vähemalt 500 lammast, on kohustatud klassifitseerima lambarümbad vastavalt Euroopas kehtivale SEUROPP-klassifikatsioonile, mille tulemusel kujuneb liha tootjahind vastavalt selle kvaliteedile) on lõpetanud lammaste kokkuostu ja tapmise.

2007. a lambaliha kokkuostuhind oleks üldistavalt 37 kr/kg (esialgsed andmed, esimeste kuude põhjal), mis on 0,3% madalam kui 2006. a. 2007. a lamba- ja kitseliha kokkuostuhind Statistikaameti andmetel oli 33,8 kr/kg, mis on võrreldes eelmise aastaga 0,6 kr võrra madalam (1,7%). ELi lambaliha kokkuostuhind oli 2007. a 63 kr/kg, mis on 2006. aastaga võrreldes 2,6 kr (4%) madalam.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Joonis 17. Liha kokkuostuhinnad Eestis, (kr/kg), 2004–2007

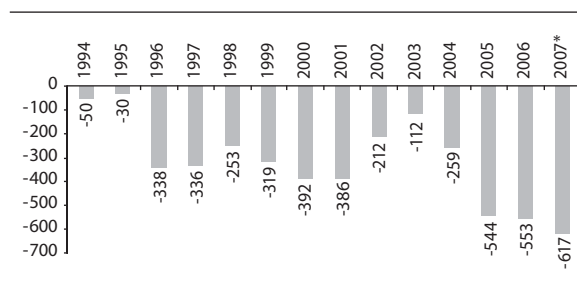


Allikas: ESA

Lihakaubandus: eksport, import

Eestis on 2007. a 7 lihatööstusettevõtet, kel ekspordiluba Venemaale. Eelmise aastaga võrreldes suurenes liha- ja lihatoodete väliskaubandusbilansi negatiivsus 64,4 mln kr võrra (11,6%). Liha ja lihatoodete väliskaubandusbilans on püsinud negatiivne juba alates aastast 1994 ning negatiivsus suureneb pidevalt.

Joonis 18. Liha ja lihatoodete väliskaubandusbilans (mln kr), 1994–2007



Allikas: PM

Võrreldes eelmise aastaga suurenes 2007. a liha ja lihatoodete väljavedu väljendatuna rahas 44,7 mln kr võrra (8,4%). Liha ja lihatoodete sissevedu oli 2,1 korda suurem kui väljavedu. Eksport Venemaale vähenes 32,6%, kuid moodustas siiski 71,2% kogu ekspordist kolmandatesse riikidesse. Väljavedu ELi liikmesriikidesse suurenes 10,9% ja väljavedu kolmandatesse riikidesse vähenes 23,8%. Kõige enam suurenes vorstitudete (37,2%) ja linnuliha (8,8%) väljavedu.

2006. aastaga võrreldes oli Eesti ekspotitud 14,6% võrra vähem sealihha ja linnuliha veeti välja 39% vähem ning veiseliha on eksporditud 28,6% rohkem.

Keskmine sealihha ekspordihind oli 36,18 kr/kg, mis on 2006. aasta hinnast 3,38 kr (10,3%) kõrgem. Linnuliha hind oli 30,26 kr/kg, mis on 10 kr ja 80 senti (56,2%) kõrgem ning veiselihal 48,8 kr/kg, mis on 2006. a keskmisest 7,05 kr (12,6%) madalam.

2007. a liha ja lihatoodete sissevedu väljendatuna rahas suurenes 97,5 mln kr võrra (8,9%) võrreldes 2006. aastaga. Sealhulgas ELi riikidest oli sissevedu 9% suurem ja kolmandatest riikidest 2,5% väiksem.

2006. aastaga võrreldes imporditi Eestisse 13,2% vähem sealihha. Linnuliha toodi 10,3% rohkem ning veiseliha 6,5% vähem.

Keskmine sisseveohind sealihhal oli 26,17 kr/kg, mis on 2006. a hinnast 1,6 kr (6,7%) kõrgem. Veiseliha keskm sisseveo hind oli 36,15 kr/kg, mis on võrreldes eelmise aastaga 5,15 kr (16,6%) kõrgem, ning linnulihal 18,7 kr/kg, mis on 3,5 kr (22,8%) kõrgem.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

2.4 Tera- ja kaunviljaturg, töötlemine, kaubandus

Elsa Nurk, Kadri Rand, Marje Mäger

Teraviljakasvatus

2007. a kasvatati teravilja kokku 292,1 tuh ha, mis on 11,8 tuh ha ehk 4% võrra rohkem kui 2006 a. Teravilja kasvupinnast moodustasid 80% (234,8 tuh ha) suviteraviljad ja 20% (57,3 tuh ha) taliteraviljad. Taliviljade osatähtsus oli võrreldes eelmise aastaga tõusnud 8% võrra. Rukki kasvupind oli 16,7 tuh ha, enim kasvatati otra – 138,8 tuh ha.

Tabel 9. Teraviljakasvatajate arv 2006. ja 2007. a.

Suurusrühmad	Teraviljakasvatajate arv	
	2006	2007
kuni 50 ha	5 715	5 578
50,01...100 ha	433	445
100,01...200 ha	287	290
200,01...300 ha	116	105
300,01...500 ha	133	124
500,01...1000 ha	84	93
1000,01 ha	22	21

Allikas: PRIA

2007. a oli 6656 teraviljakasvatajat. See on 2% vähem kui eelmisel aastal. Kuni 50 ha pinnal on teraviljakasvatajate arv vähenenud 2007. a võrreldes 2006. aastaga 2,4%, 200–300 ha 9,5% ja 300–500 ha 6,8%. Väikesed tootjad on põllumajandustegevuse lõpetanud (lõpetamas) ja oma

maad maha müünud, rentida andnud või läinud üle alternatiivpõllumajandusele. Samas 500–1000 ha pindade arv tootjate seas on suurenenud 10,7%.

Teravilja kogusaagiks saadi 859,6 tuh t ning keskmiseks saagikuseks kujunes 2943 kg/ha. Teraviljade kogusaak suurenes 2006. aastaga võrreldes 240,3 tuh t ehk 39% ja saagikus 733 kg/ha ehk 33% võrra.

Teraviljasaagist 60,5 tuh t oli rukist, 322,0 tuh t nisu ja 372,8 tuh t otra. 2006. aastaga võrreldes suurenes rukkisaak 3,4 korda, nisusaak 1,5 korda ja odrasaak 1,2 korda. Keskmiselt saadi hektarilt 3614 kg rukist, 3299 kg nisu ja 2665 kg otra.

2007. a sügisel külvati 2008. a saagiks 41,7 tuh ha talinisu, 20,5 tuh ha rukist ja 5,4 tuh ha tritikut.

Rukkisaak ulatus üle pika aja 60 tuh tonnini, mis katab täielikult jahuveskite toidurukki ja rukkikasvatajate seemnevajaduse ning ca 2 tuh t ka eksporditi. Toidurukki kui peamise leivavilja ostis AS Tartu Veski Eesti tootjalt.

Paljud teraviljakasvatajad kogusid viimaste aastate kõrgeimad taliviljasaagid. Ajakiri „Maamajandus“, AS Kemira GrowHow ja Farm Plant Eesti AS viisid 2007. a kolmandat korda läbi viljakasvatajate võistluse eesmärgiga tutvustada uusi väärtuslikke kogemusi ning tunnustada nende juurutajaid. Viljelusvõistluse kokkuvõtete tegemisel selgitati arvestuslik kasum ja saagikus võistluste ühe hektari kohta. Talinisu saagirekordi 8,6 t/ha sai OÜ Valdereks Harjumaalt, rukki saagirekordi 7,0 t/ha OÜ Männiku Piim Tartumaalt ning suviodra saagirekordi 6,5 t/ha OÜ Kabala Agro Järvamaalt.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Põllumajandusuuringute Keskuse (PMK) taimse materjali analüüsi labori andmetel oli 2007. a teravilja kvaliteet tootmispõldudel üldiselt hea ning ka koristustingimused olid soodsad. Suvinisu kvaliteet oli mitmete näitajate (proteiin kuivaines, mahukaal, langemisarv ja märja kleepvalgu sisaldus) poolest talinisust parem. Näiteks oli suvinisu keskm proteiinisisaldus kuivaines 15,1%, talinisu proovides seevastu 11,2%. Jahuveskitele oli sobilik ka rukki kvaliteet - 187 proovi alusel oli rukki langemisarv 132 sek (nõutav 80 sek) ja keskm mahukaal 752 g/l (nõutav 690 g/l).

Kaunviljade kasvatamine

2007. a oli kaunviljade kasvupind 5,7 tuh ha, mis on 1,1 tuh ha ehk 24% võrra suurem kui eelmisel aastal. Kogusaagiks saadi 9,5 tuh t ning keskmiseks saagikuseks kujunes 1668 kg/ha.

Herne kasulikku järelmõju järgnevatele kasvatatavatele kultuuridele on kogenud kõik põllumajandustootjad, kes kaunvilju on kasvanud. Teaduslike instituutide katseandmed tõendavad, et nii hernes kui ka raps on odrale heaks eelkultuuriks. Nii suurenes odra saak herne järel külvikoras Eesti Maaviljeluse Instituudi (EMVI) teadurite andmeil 15,7–20,5% ja rapsi järel 11,8–15,1%. Herne ja odra segukülvides suurenes odra proteiinisisaldus ja paranes odra söödaväärtus, kuid kõrgeim proteiinikogus hektarilt on saadud herne kasvatamisel koos rapsiga.

Rapsikasvatamine

Rapsi kasvupind oli 2007. a esialgsel andmetel 73 tuh ha, mis on 10,5 tuh ha ehk 17% võrra enam kui eelmisel aastal, ning kogusaagiks saadi 132,4 tuh t, mis on 47,8 tuh t ehk 56,5% võrra suurem kui eelmisel aastal. Saagikuseks kujunes 1813 kg/ha. Energiakultuurina kasvatati rapsi 11,4 tuh ha.

Enamuse 2007. a rapsiseemnesaagist ostis kokku AS Werol, osa eksporditi Soome ja Taani ning vähesel määral pressiti kohalikes õlipressides õliks ja koogiks.

Rapsi kvaliteet analüüsiti üldjuhul õlitehases. Tootjail, kes oma proovid PMK taimse materjali analüüsi laborisse analüüsima viisid, oli analüüsitud rapsiproovide õlisisaldus hea (keskmise 42,5%). Samuti olid teised kvaliteedinäitajad nõutavaga võrreldes üle keskmise, välja arvatud klorofüllisisaldus, mis oli analüüsides keskmisena ppm õlis 33,2 (nõutav mitte üle 30). Klorofüllisisaldus oleneb eelkõige külviajast ning rapsi valmimise ühtlusest.

Sekkumiskokkuostu teravilja pakkumisi 2007. a ei tehtud.

Sekkumisvarudest pärit toiduainete jagamine enim puudustkannatavatele isikutele

2007. a rakendus pärast pikka otsingut makaronitootja leidmiseks toiduabi programm vähekindlustatud isikutele. Mais tehti leping OÜ Malsenaga 505 t makaroni tootmiseks. Tootmiseks oli vaja 2012 t teravilja, millest 793 t pärines Eesti sekkumisladudest ja ülejäänud Soome sekkumisladudest. 2007. a programmist võtsid osa kolm heategevusorganisatsiooni, kellele transporditi makaronid nende poolt valitud kohtadesse.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

2007. a kinnitati teravilja korralduskomitees ära ka 2008. a toiduabi programm. Plaani rakendamiseks vajalikud rahalised vahendid, mille üldsummaks on 192 388 eurot, eraldati vastavalt komisjoni määrusele (EÜ) nr **1146/2007**. Nimetatud summa piires on Eestil võimalik osta turult makarone ja jahu.

Teravilja töötlemine ja turg

Viimastel aastatel on maailma teravilja tarbimine suurenenud ja ületab tootmise. Ülemaailmne kiire majanduskasv põhjustab, et vajadus põllumajandustoodete järele maailmas kasvab. Etanooli ja biodiisli tootmise kasv suurendab nõudlust põllumajandussaaduste järele maailmas. Selle tulemusel maailma teraviljavarud järsult vähenevad ja hinnad tõusevad. Pingeline kaubandusolukord on tõstnud paljude kaupade hinna kümnendi rekordtasemele. Samuti jätkub põllumajandussaaduste hinnatõus.

Teravilja ja -toodete tootmine ning tarbimine

FAO (*Food and Agriculture Organization of the United Nations*) andmetel suureneb teravilja tarbimine aasta-aastalt. Esialgsetel andmetel tarbiti 2007./08. saagiaastal teravilja 2105 mln t, millest 47,9% kulus toiduks, 35,1% loomasöödaks ning ülejäänud 16,9% kulutati muuks otstarbeks (sh bioenergia tootmiseks). Võrreldes eelneva saagiaastaga suurenes kogutarbimine 2,1%. Kui tarbimine inimtoiduks suurenes 1,1% ning loomasöödaks vaid 0,5%, siis tarbimine muuks otstarbeks (sh bioenergia) suurenes tervelt 8,4%. Sellest on näha, et bioenergia osakaalu suurendamine suurendab teravilja vajadust maailmas.

Tabel 10. Teravilja tarbimine maailmas (miljonit tonni)

	2005/06	2006/07	2007/08*	Muutus % 2007/08 2006/07
Kokku tarbimine	2 037,60	2 062,40	2 105,00	2,1
...toit	982,5	997,5	1 008,70	1,1
...sööt	748,7	735,9	739,6	0,5
...muu	306,4	329	356,6	8,4

* – andmed esialgsed

Allikas: FAO

Eesti teraviljatoodang saagiaastal 2006/2007 oli Statistikaameti andmetel 619 tuh t, siseturu vajadus teravilja ja teraviljasaaduste osas (ümber arvestatuna teraks) oli samal ajal 671 tuh t. Selle hulka kuulus tarbimine söödana (65,7%), toiduna (15%), seemneviljana (11,3 %) ning tööstuslik tarbimine⁴ (7,2%) (joonis 19). Siseturu vajadus oli 22,2 tuh t ehk 3,1% võrra väiksem kui eelneval saagiaastal.

Kõige rohkem tarbiti 2006./2007. saagiaastal teravilja loomasöödana – 440,9 tuh t, sellele järgnesid inimtarbimine (100,7 tuh t), tarbimine seemnena (76 tuh t) ning tööstuslik tarbimine (48,4 tuh t).

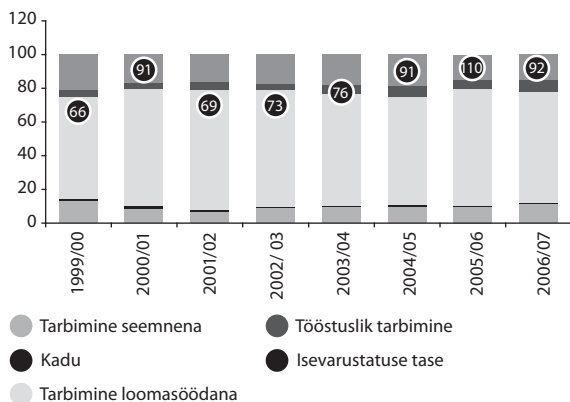
Võrreldes eelmise saagiaastaga on 2006./2007. saagiaastal kõige enam kasvanud tööstuslik tarbimine (18,4%), mis on põhjendatav etanooli tootmise suurenemisega. Võrreldes aga 1999./2000. saagiaastaga on tööstuslik tarbimine kasvanud koguni 89,2%.

⁴ Tööstusliku tarbimise all on mõeldud teravilja tarbimist alkohoolsete jookide ja muude toodete valmistamiseks, v.a toit ja loomasööt.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Toiduvilja vajadus vähenes 2006./2007. saagiaastal eelmise perioodiga võrreldes 1,3% seoses teraviljatoodete tarbimise vähenemisega. Inimeste toitumisharjumuste muutustest annab tunnistust asjaolu, et võrreldes 1999./2000. saagiaastaga on teraviljatoodete tarbimine vähenenud 20,3%. Loomasöödana tarbiti 2006./2007. saagiaastal teravilja 19,4% rohkem võrreldes 1999./2000. saagiaastaga.

Joonis 19. Teravilja ressurss ja isevarustatuse tase

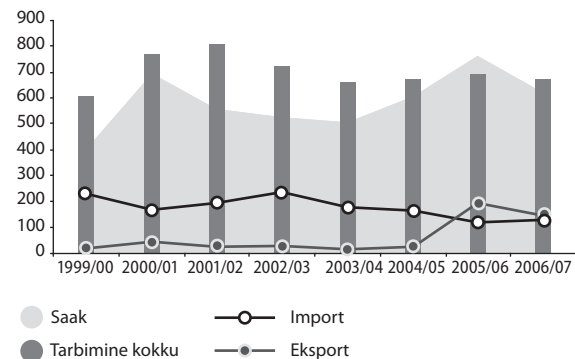


Allikas: ESA

2005./2006. saagiaastal oli isevarustatuse tase Eestis 109,7%, 2006./07. oli see näitaja 92 ja 2007./2008. aastal 128%.

Teraviljasaak kajastub ka ekspordi-impordi mahtudes (joonis 20). Heal saagiaastal impordi mahud suurenevad ja ekspordi mahud vähenevad. Võrreldes eelmise, hea saagiaastaga, suurenes 2006/07 teravilja sissevedu 10,4% ning väljavedu vähenes 25%.

Joonis 20. Teravilja import, eksport, tootmine, tarbimine (tuh t)



Allikas: ESA

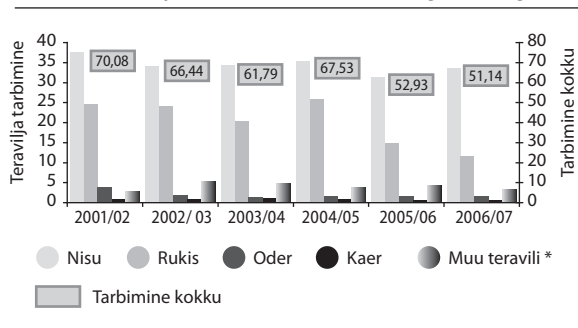
Teravilja tarbimine elaniku kohta järk-järgult väheneb. Viimase kuue aastaga on teravilja tarbimine inimese kohta aastas vähenenud ~30%. 2006./07. saagiaastal oli teravilja tarbimine elaniku kohta 51,1kg, so 1,8 kg (-3,4%) vähem kui eelmisel saagiaastal. Kõige rohkem vähenes rukki tarbimine (-21,9%), seda eelkõige leiva tarbimise vähenemise tõttu. Samas nisu tarbimine tõusis (7,5%), see on toimunud eelkõige leiva tarbimise vähenemise arvel ja saiade, kookide, pitsade tarbimise suurenemise tõttu. Nisu (59,2%) ja rukki (28,2%) tarbimine on endiselt kõige suurema osatähtsusega.

Kaera osatähtsus üldises tarbimises oli 1,4%. Kaera tarbimise vähenemist seostatakse hobuste arvukuse vähenemisega, kuid on ka teisi põhjuseid. Kaera all olnud pinnad on hõivanud uuemad suurema toiteväärtusega kultuurid.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Kõrge produktiivsusega lihloomade ja piimakarja kasvatamiseks vajatakse suurema proteiinisisaldusega energiarikkamat sööta, nii ongi kaer jäänud teisejärguliseks söödaviljaks.

Joonis 21. Teravilja tarbimine elaniku kohta saagiaastal (kg)



*– mais, tritik, sorgo, tatar, segavili, hirss

Allikas: ESA

Teravilja ja teraviljasaadusi töötleva tööstuse ettevõtete arv

Teravilja töötlevate ettevõtetenä käsitletakse jahu- ja tangainete, valmis loomasöötade ning leiva-, pagari- ja muude jahust toodete tootmise ettevõtteid.

Veterinaar- ja Toiduameti järelevalve all oli 2008. a 6. märtsi seisuga 331 mitteloosset päritolu toidu töötlevat ettevõtet. Neist tunnustatud oli 324 ettevõtet (1 ettevõtet tingimuslikult⁵) ning 7 ettevõtet kuulusid teavitamisele⁶. Teravilja töötlevaid ettevõtteid oli 6. märtsi seisuga VTA järelevalve

⁵ Kombineeritud nomenklatuur (KN) kaubagrupp 10 v.a riis vastavust hinnatakse tootmise käigus.

⁶ Teavitamine on tunnustamise menetluse lihtsustatud vorm, kohaldatakse näiteks toidu vedamisega tegelevate ettevõtete ja jaekaubandusettevõtete puhul kes käitlevad toitu, mida võib hoida toatemperatuuril.

all 159. Neist 137 tegelesid pagaritoodete, 10 kondiitritoodete ning 12 ettevõtet muude teraviljasaaduste⁷ tootmise või käitlemisega.

Teravilja ja teraviljasaadusi töötlevad ettevõtted on paigutunud väga ebahütlaselt. Ettevõtete paigutus on otseselt seotud maakondade asustustihedusega. Järelevalvet loomasöötasid tootvate ettevõtete üle teostab VTA. Riiklikus söödaregistris oli 28. veebr 2008 seisuga 1622 söödakäitlejat⁸, neist 4 tunnustatud⁹ söödatootjat, 18 tunnustatud söödavahendajat. Ettevõtteid, kes tegelesid söötade tootmise ja vahendamiseiga oli 9.

Teravilja töötlevaid ettevõtteid oli 6. märtsi seisuga VTA järelevalve all 159. Neist 137 tegelesid pagaritoodete, 10 kondiitritoodete ning 12 ettevõtet muude teraviljasaaduste¹⁰ tootmise või käitlemisega.

ESA andmetel toodeti 2007. a Eestis 267,2 tuh t teraviljasaadusi, mida oli 9,2% (5,3 tuh t) rohkem kui eelneval aastal. Teraviljasaaduste tootmisest peaaegu poole (45,1%) moodustas segasööda tootmine, sellele järgnesid teraviljajahu (26,9%), pagaritooded (24,5%), kondiitritooded (3%) ning kõige väiksem osa oli tangainetel (0,4%).

⁷ Näiteks jahu, helbed, müsli, makaronid jms.

⁸ Ettevõtted, kus tegeletakse söötade tootmise, töötlemise, ladustamise, transpordi või turustamisega mis tahes etapis.

⁹ Registreerimisele kuuluvad madalama riskiastmega ja tunnustamisele kõrgema riskiastmega loomasöötasid käitlevad ettevõtted. Tunnustatud ettevõtted peavad vastama karmimatele nõuetele ning võivad käidelda ka segasööta, söödalisandeid, erisöötasid ning ravimsöötasid, mille koostisosad (näiteks ravimid, kasvustimulaatorid, ensüümid, mikroorganismide proteiinid jms) on inimese või looma tervisele või keskkonnale kõrgema ohuriskiga.

¹⁰ Näiteks jahu, helbed, müsli, makaronid jms.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

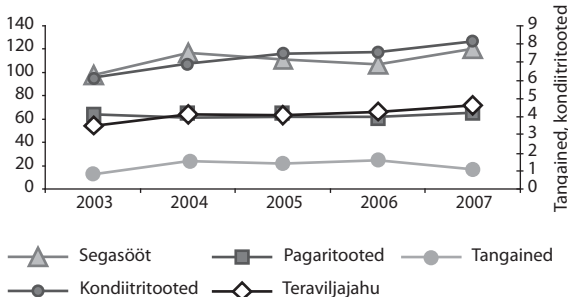
Kõige enam suurenes 2007. a eelneva aastaga võrreldes **segasööda** tootmine. 2007. a toodeti 120,6 tuh t segasööta, mis on 13,4% (14,3 tuh t) rohkem kui eelmisel aastal.

Teraviljajahu toodeti 71,9 tuh t, mis on 7,9% rohkem kui 2006. a. Jahu tootmise kasv on tingitud pagari- ja kondiitritoodete tootmise suurenemisest. Üha enam eelistatakse pitsat ja saiakesi leivale ning see kajastub ka tootmises – nisujahu tootmine suurenes 2007. a eelmise aastaga võrreldes 11,4%, rukkijahu tootmine vähenes samal perioodil 0,7%.

Kondiitritooteid valmistati 2007. a 8,1 tuh t ehk 7,2% (0,5 tuh t) rohkem kui eelmisel aastal ning **pagaritooteid** 65,5 tuh t ehk 4,6% (2,9 tuh t) rohkem.

Ainsana on vähenenud **tangainete** tootmine. Tangaineid toodeti 2007. a 1,3 tuh t, st 0,5 tuh t (-28,3%) vähem eelmise aastaga võrreldes.

Joonis 22. Teraviljatoodete tootmine (tuh t)

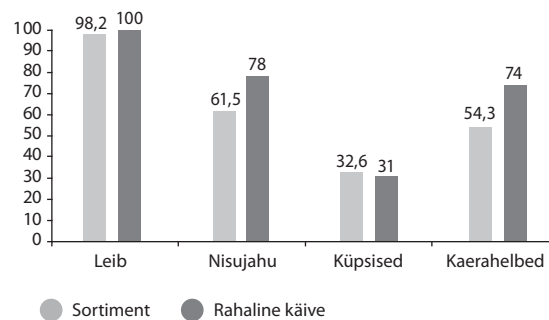


Allikas: ESA, PM

Teraviljatoodete sortiment kauplustes on viimasel aastakümnel tunduvalt suurenenud. Kui 1997. a oli võimalik valida kaheksa leivasordi vahel, siis 2007. a on nimetuste arv tõusnud 40ni. Veelgi suuremaks on muutunud küpsiste (92) ja makaronide valik (43).

Vaadates kodumaiste¹¹ ja imporditud toodete osatähtsust kauplustes nii sortimendis kui ka rahalises käibes, on kõige suurem Eestis toodetud leivatoodete osatähtsus (~100%). Kodumaise nisujahu ja kaerahelveste osatähtsus kaupluste sortimendis ja rahalises käibes on samuti üle 60% ning küpsiste osatähtsus ~30%. 2007. a ei müüdud kauplustes Eestis toodetud makarone.

Joonis 23. Kodumaiste toodete osatähtsus sortimendis ja rahalises käibes (%), 2007



Allikas: EKI

¹¹ Eestis asuva töötleva poolt toodetud kaupa, arvesse ei ole võetud kaubas sisalduva tooraine päritolumaad.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

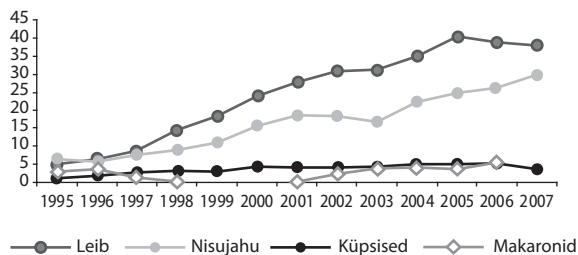
Eesti toiduainetööstuse ettevõtted pööravad suurt rõhku tootearendusele. EKI-s 2007. a tehtud kaupluste sortimendiuringud¹² näitasid, et võrreldes 1995. aastaga on leiva sortiment kasvanud 7,8 korda. Kuid erinevalt varasematest aastatest, mil kauplustes pakuti vaid Eestis toodetud leiba, olid 2007. a müügil ka Leedus valmistatud leivad. Kui eelneva aastaga võrreldes jäi 2007. a leiva sortimendi suurus suhteliselt muutumatuks, siis leiva hind tõusis aastaga 19,5%. Üheks leiva hinna kergitajaks on teravilja hinna kiire tõus.

Samuti on kasvanud 1995. aastaga võrreldes Eestis toodetud küpsiste (4,6 korda) ja nisujahu (3,7 korda) sortiment. Kodumaise jahu osakaal vähenes nisujahu sortimendis 2007. a eelneva aastaga võrreldes oluliselt (83%-lt 61%-ni), Käibes vähenes eestimaise jahu osakaal vähem (87%-lt 78%-ni). See näitab, et tarbija eelistab võimalusel Eesti jahu.

Eestis lõpetati madala kvaliteedi tõttu makaronide tootmine 2006. a kaubanduse surve all ja nüüd on müügil vaid importmakaronid. Tootjamaa määratlemisel eksitavad tarbijaid tooted, mis on vägagi eestipärase kaubamärgiga, kuid tegelikult on ainult Eestis pakendatud või siis Eesti firma tellitud importtooted.

Viimasele aastale on iseloomulik väga kiire toidukaupade hindade tõus. Aastaga on teravilja kokkuostuhinnad tõusnud 40–50% ning sellega on kaasnenud ka teraviljatoodete jaehindade tõus.

Joonis 24. Kodumaise teraviljatoodete sortiment kauplustes (nimetuste arv)



Allikas: EKI

Toidukaupade hinnatõus on toimunud peale Eesti ka mujal Euroopas. See tuleneb teraviljahinna tõusust maailmaturul. Konjunktuuriinstituudi andmetel maksis 2007. a detsembris nisujahu kg Tallinna kauplustes 9,89 kr, mis oli eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 36,3% kõrgem. Berliini kauplustes tõusis samal ajavahemikul nisujahu hind 46,8%, Vilniuses 40,4%, Riias 31,2%, Stockholmis 26,6% ning Helsingis 12,3%.

Röstsaja hind oli dets 2007 Tallinna kauplustes 10,71 kr. Eelmise aasta sama ajaga võrreldes on see tõusnud 42,2%. Stockholmis tõusis röstsaja hind samal ajavahemikul 75,9%, Helsingis 31%, Riias 18,5%, Vilniuses 15,9% ning kõige väiksemaks jäi hinnatõus Berliini kauplustes – 6,1%.

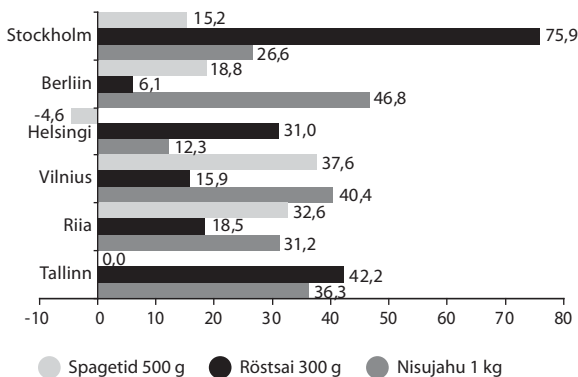
Spageti maksis Tallinna kauplustes 2007. aasta dets 9,83 kr – sama palju, kui mullu. Helsingis oli spageti hind 2007. aasta dets 4,6% väiksem kui aasta tagasi samal ajal. Vilniuses oli 2007. a dets spageti hind tõusnud eelmise aastaga

¹² „Eesti toidukaupade positsioon siseturul“, EKI, 2007

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

võrreldes 37,6%, Riias 32,6%, Berliinis 18,8% ning Stockholmis 15,2%.

Joonis 25. Toidukaupade hinnamuutus (%), dets 2006 – dets 2007



Allikas: EKI

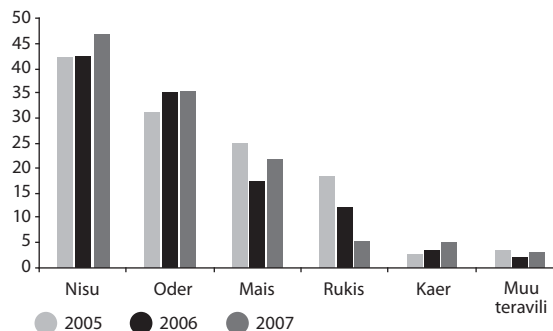
Teravilja- ja teraviljasaaduste kaubandus

Teravilja¹³ imporditi 2007. a 132,8 mln kr eest. Koguliselt veeti Eestisse 117,6 tuh t teravilja ja teraviljatooteid (ümber arvestatud teradeks), mis on 1,3 tuh t rohkem kui eelmisel aastal samal perioodil. Sellest moodustas teravilja (terana) sissevedu 30% (35,8 tuh t).

Võrreldes eelmise aastaga on teravilja osakaal teravilja ja teraviljatoodete impordis suurenenud 5%. Suurem osa teraviljast (88%) veeti sisse ELi liikmesriikidest.

Vaadates teravilja liigiti, moodustas imporditavast teraviljast kõige suurema osa – 39,9% (46,9 tuh t) nisu import. Sellele järgnesid oder – 30% (35,3 tuh t) ning mais – 18,5% (21,7 tuh t).

Joonis 26. Teravilja import (tuh t), 2005–2007



Allikas: PM

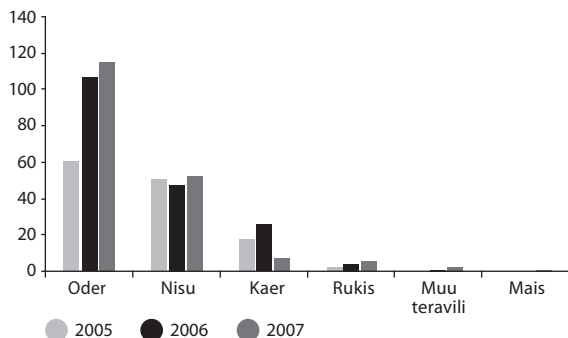
Teravilja ja teraviljatooteid (ü.a. teraks) eksporditi 2007. a 181,9 tuh t. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga on teravilja ja teraviljatoodete (ü.a. teraks) väljavedu vähenenud 2,5% (4,7 tuh t). Kogu väljaveost 81,7% moodustas teravili (terana). Üldisest kogusest 78,9 tuh t (43,4%) teraviljast ja teraviljatoodetest eksporditi ELi liikmesriikidesse.

Kõige suurem osakaal teravilja ja teraviljatoodete väljaveos oli odral – 63,3% (99 tuh t), sellele järgnes nisu (28,6%). Teiste teraviljaliikide osatähtsus jäi alla 5%. Enamus odrast (86,5%) veeti Saudi Araabiasse, nisu väljaveo põhiline sihtriik oli Saksamaa (67,5%).

¹³ Kombineeritud nomenklatuur (KN) kaubagrupp 10, v.a riis

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Joonis 27. Teravilja eksport (tuh t), 2005–2007



Allikas: PM

Tabel 11. Teravilja keskmised kokkuostuhinnad¹⁴ (kr/t), 2004–2007

	2004	2005	2006	2007	Muutus % 2007/2006
Toiduteravili					
...nisu	1883	1650	1910	2588	35,5
...rukis	1816	1524	1687	2503	48,4
...oder		1700	1568	2400	53,1
...kaer	1404	1507	1571	2249	43,2
Söödateravili					
...nisu	1682	1383	1593	2490	56,3
...rukis	1654	1238	1545	2254	45,9
...oder	1600	1418	1570	2375	51,2
...kaer	1291	1259	1372	2117	54,3

Allikas: EKI

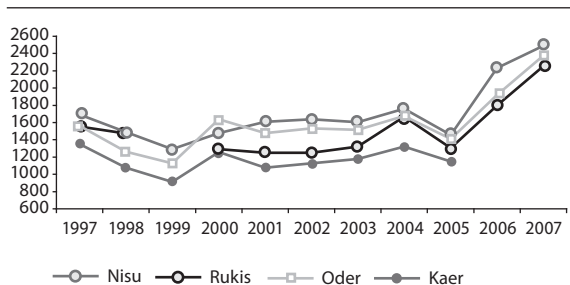
¹⁴ Töötlemis- ja ettevalmistamise müügitingute kaalutud keskm hind, kr/t, käibemaksuta.

Konjunktuuriinstituudi andmetel suurenesid Eestis 2007. a teravilja kokkuostuhinnad eelneva aastaga võrreldes ~50%.

Söödateravilja hinnad tõusid 2007. a eelmise aastaga võrreldes veelgi rohkem kui toiduteravilja hinnad. Söödanisu eest maksti 2007. a keskm 2490 kr/t, mis oli 56,3% rohkem kui eelnenud aastal. Söödakaer maksis 2007. a keskm 54,3%, -oder 51,2% ning rukis 45,9% rohkem kui eelmisel aastal.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

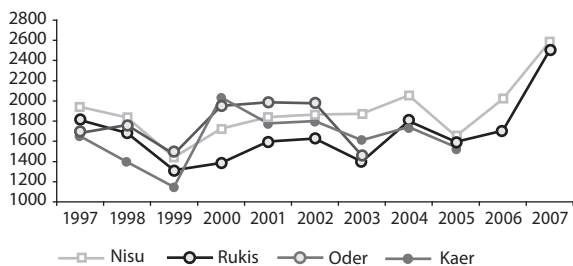
Joonis 28. Söödateravilja hinnad (kr/t)



Allikas: EKI

Toiduteravilja hinnamuutus 2007. a oli eelneva aasta-ga võrreldes kõige suurem toiduodral (53,1%). Kui 2006. a maksti ühe tonni toiduodra eest 1568 kr, siis 2007. a juba 2400 kr. Teiste toiduteravilja liikide hinnatõus jäi alla 50% – rukkil 48,4%, kaeral 43,2% ning nisu 35,5%.

Joonis 29. Toiduteravilja hinnad (kr/t)



Allikas: EKI

Koolileib

Leiva kui tervisliku ja eestlastele traditsioonilise toidu tarbimine on aasta-aastalt vähenenud. Sellest tulenevalt on Leivaliit algatanud mitmeid projekte, et suurendada leiva ja rukkileiva tarbimist ning säilitada eestlaste kultuurile omaseid traditsioonilisi toitumisviise, taasväertustada leiba kui eestlastele igiomast toitu.



Meie toitumisharjumused saavad alguse lapsepõlvest, seetõttu tuleb alustada tervislike maitse-eelistuste kujundamist juba lapseeas. Sellest tulenevalt alustas Leivaliit 2007. a koolilastele suunatud projekti "Koolileib". Eesmärk oli valmistada tervislik ja maitsev rukkileib, mille valivad koolilapsed. Projekti olid kaasatud leivatootjad ja tervisliku toitumise spetsialistid.

2007. a aug toimus Eesti Põllumajandusmuuseumis Ülenurmel koolileiva esmaesitlus. Tänapäevaks on koolileib jõudnud erinevatesse lasteasutustesse kõikides maakondades. Igal aastal hakkab valmima uus leib ning uus pakend.

Koolileib on viilutatud põrandaleib, mis sisaldab 90% ja enam rukkijahusid. Leiba valmistatakse ainult naturaalselt kääritatud juuretisega ning selle soolasisaldus ei tohi olla rohkem kui 1%. Koolileib on pruuni või tumepruuni värvi ning selle säilivusaeg on vähemalt kolm päeva. Koolileiva koostise on heaks kiitnud tervishoiu- ja toitumisspetsialistid ning teadlastest koosnev komisjon.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

2.5. Puu- ja köögiviljatootmine

Puu- ja köögiviljakasvatus

Viive Alliksoo, Marje Mäger

Viljapuu- ja marjaaedade üldpind oli 2006. a 9,4 tuh ha. Enamuse sellest moodustasid õunaaiad – 5,1 tuh ha. Marjadest kasvatati kõige enam maasikat (814 ha), mustsõstart (553 ha) ja punast sõstart (480 ha). Viimase viie aastaga on viljapuu- ja marjaaedade üldpind vähenenud 8 tuh ha. Kõige rohkem olid vähenenud õunaaedade ning ploomi- ja kirsiaedade all olevad pinnad (vastavalt 4,8 tuh ha ning 742 ha) ning oluliselt olid vähenenud ka marjaistandike pinnad.

2007. a õunasaagiks prognoositi 5 viimase aasta keskmisest (7 tuh t) suuremat kogust, kuigi mitte igas Eesti piirkonnas head saaki ei saadud. Näiteks Lääne- ja Raplamaa õunaaedades saak ikaldus, kuid Lõuna-Eestis ja Saaremaal oli õunasaak rikkalik. Juuli rahesadu mõjutas saju piirkonda jäänud õunaaedade saagi kvaliteeti ja säilivust.

Luuviljaliste saak oli 2006. a jaan külmaahjustuste tõttu väga väike või lausa olematu. Väikeaedade kirsipuud viljusid küll rikkalikult, kuid kannatasid tugevasti seenhaiguste all. Sõstarde saaki prognoositi ligilähedaseks paljuaastaste keskmisele, kuid karusmarjasaaki vähendasid maikuu öökülmad. Maasikasaak oli hea ja marjad kvaliteetsed. 2006. a külmast kahjustamata vaarikaistandused andsid samuti head saaki. Statistilised andmed puuviljade ja marjade saakide osas avaldatakse alles 2008. a suvel.

Avamaa köögivili

Avamaaköögivilja külvipind oli Statistikaameti esialgsetel andmetel 2 451 ha, mis moodustab eelmise aasta külvipinnast 86,6%. Aastate 2002–2006 keskmisega võrreldes on külvipind vähenenud 701 ha võrra, seda eelkõige kapsa ja söögipeedi osas.

Kuna 2007. a vegetatsiooniperiood oli paljuaastasest keskmisest soojem, kusjuures põua- ja liigniiskuse perioodid köögiviljakasvu eriti ei häirinud, saadi avamaaköögivilja kokku 52,3 tuh t, mis on aastate 2003–2006 keskm saagist ca 4 tuh t ehk 7% võrra enam.

EKI poolt kogutud **köögivilja tootjahinnad** 2007. a saadud saagi osas (köögiviljakasvatatelt kogutavad keskmised oma toodetud köögiviljade müügihinnad oma laos) kajastuvad tabelis 12. Võrreldes septembriga kallines oktoobris vaid kasvuhoonekurk (48,4%) ja peet (23,4%). Muude köögiviljade hinnad jäid samaks.

Novembris kallinesid võrreldes oktoobriga kaalikas, peakapsas ja kasvuhoonekurk (vastavalt 3,4%, 8,7% ja 73,9%). Detsembris kallines võrreldes eelneva kuuga vaid peet (2%), kasvuhoonekurk ja porgand odavnesid (vastavalt -5,6% ja -25%)

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 12. Köögiviljade tootjahinnad 2007. a käibemaksuta (kr/kg; tootjate aritm keskm hind kuu lõpus)

	September	Oktoober	muutus %	November	muutus %	Detsember	muutus %
Peakapsas	2.30	2.30	0	2.50	8,7	2.50	0
Porgand	3.60-	3.60	0	3.60-	0	3.40-	-5,6-
Peet	2.07	2.55	23,4	2.55	0	2.60	2,0-
Kaalikas	7.25	7.25	0	7.50	3,4	7.50	0
Pikk kurk	15.50-	23.00	48,4	40.00-	73,9	30.00-	-25,0

Muutus % on toodud võrdluses eelneva kuuga

Allikas: EKI, PM põllumajandusturu korraldamise osakond

Võrreldes tootjahindu 2006. ja 2007. a samade kuude lõikes selgub, et valdavalt kõikide köögiviljade hinnad olid 2007. a kõrgemad ning seda eriti I kv. Kaalika hind püsis tunduvalt kõrgemana kogu aasta jooksul, olles väga palju kõrgem jaanuaris ja veebruaris (vastavalt 186% ja 167%). Ka pika kurgi hind eelmise aastaga võrreldes oli mõnel perioodil palju kõrgem, näiteks veebruaris 33% ning märtsis ja ka septembris 40%. Suvekuudel (lühikese kurgi hooajal) oli aga pika kurgi hind kuni 20% madalam. Ainsana oli peakapsas enamuse aastast odavam või sama hinnaga kui eelmisel aastal, vaid maikuu oli hind 17% võrra kõrgem. Porgandi hind oli jaanuaris 41% kõrgem, kuid sügisel kuni 45% võrra madalam.

2007. a ei esitatud toetuste saamiseks **puu- ja köögivilja eksportimiseks** ühtki taotlust. Litsentsitaotlusi puu- ja köögivilja (õunad, küüslauk, seemned) importimiseks esitati 8 korral ning need kõik rahuldati.

Puu- või köögivilja kvaliteeti kontrolliti 2007. a 1650 partii

osas, sh 220 imporditud partiiil ja 35 eksporditava partiiil. Kehtestatud tingimustele mittevastavust tuvastati 20 korral, kusjuures ettekirjutusi tehti 3. Kvaliteedinõuetele mittevastav kaup pärines põhiliselt Poolast ja Hispaaniast.

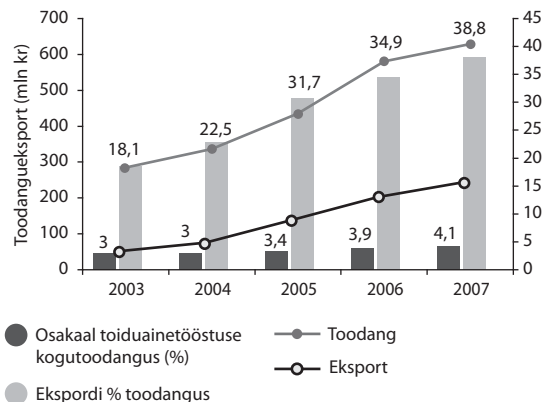
Puu- ja köögivilja töötlemine ja -turg

Puu- ja köögiviljasektori osatähtsus Eesti töötlevas tööstuses

Puu- ja köögiviljasektori toodangu osakaal moodustas 2007. a töötleva tööstuse kogutoodangust 0,7% ning toiduainetööstusest 4,1%. 2007. a toodeti puu- ja köögiviljasektori poolt 628,7 mln kr eest toodangut, millest 38,8% eksporditi. Puu- ja köögivilja eksport moodustas 2007. a toiduainete väljaveost 5,9%. Võrreldes 2006. aastaga kasvas tootmine 8,4% ning eksport 20,2%. Puu- ja köögiviljasektori tootmise osakaal toiduainetööstuse kogutoodangus on aasta-aastalt veidi suurenenud (võrreldes eelneva aastaga kasvas 2007. a osakaal 3,9% võrra).

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Joonis 30. Puu- ja köögiviljasektori toodang, eksport (mln kr); osakaal toiduainete-sektoris ning ekspordi % toodangus



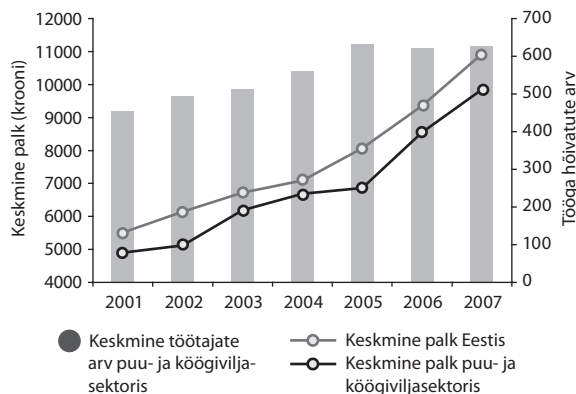
Allikas: PM

Puu- ja köögiviljasektori töötajate arv ja töötasu

Tööga hõivatute arv puu- ja köögiviljasektoris on aasta-aastalt tõusnud. Kui 2001. a töötas sektoris keskm 454 inimest, siis 2007. a oli puu- ja köögiviljasektoris tööga hõivatud keskm 626 inimest ehk 38% rohkem. Viimase kolme aasta on töötajate arv püsinud stabiilselt ~630 inimese juures.

Keskm brutopalk oli puu- ja köögiviljasektoris 2007. a oli kiirstatistika andmetel 10 000 kr, mis on ~10% madalam riigi keskm brutopalgast. Võrreldes 2006. aastaga kasvas töötasu sektoris 15,2 %.

Joonis 31. Tööga hõivatute arv ja keskm palk puu- ja köögiviljasektoris ja keskm palk Eestis, 2001–2007



*kiirstatistika andmed

Allikas: ESA

Puu- ja köögivilja töötlemine, tarbimine ja turg

Taasiseseisvumise järgsel ajal on Eestis puu- ja köögivilja kasvupinnad märgatavalt vähenenud ning isevarustatuse tase madalam kui kliimaatilised tingimused võimaldaksid. 2006./2007. saagiaastal oli köögivilja kogutarbimisest 63% kodumaise päritoluga ning eestimaise puuvilja osatähtsus kogutarbimises vaid 9%.

Puu- ja köögiviljasektori üheks suurimaks probleemiks on turu ebaühtlane varustatus kaubaga, st kodumaise toodangu üleküllus saagiperioodil (sügisel) ning puudujääk kevadtalvisel perioodil. Ebastabiilne varustatus põhjustab hulgi- ja jaemüüjate tõrjuva hoiaku kodumaiste väiketootjate suhtes ning nad eelistavad kasutada üksikute suurtootjate või imporditud toodangu vahendajate teenuseid.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Kodumaise puu- ja köögivilja tarbimisperioodi pikendamiseks oleks vaja investeerida efektiivsete, suure mahutavusega hoidlate ehitamisse või olemasolevate rekonstrueerimisse (jahutus- ja külmutusseadmed, sorteerimis- ja pakkimisliinid).

Viimastel aastatel on suurenenud nn esmatöödeldud köögivilja (kooritud, peenestatud köögivilja vaakumpakendis, külmutatud köögivilja) tootmine.

Turgu on rikastatud vähelevinud köögiviljade, erinevate salatikultuuride ja maitsetaimedega.

Mahepõllundusliku puu- ja köögiviljakasvatuse populaarsus kasvab sedamööda, kuidas inimesed saavad teadlikumaks vajadusest säilitada tervet elukeskkonda. Eestis on olukord mahetootmise arendamiseks hetkel igati soodne, kuna rahu puudus on pannud paljud talunikud loobuma kunstväetiste ja keemiliste taimekaitsevahendite kasutamisest.

Puuviljatoodangu, eriti õunatoodangu languse põhjuseks on tootmispinna vähenemine vanade õunapuuadade likvideerimise tõttu, mis on paljuki põhjustatud omandireformi läbiviimise käigus toimunud muutustest. Praegu noorendatakse olemasolevaid õunaaedu koos väetamise ja taimekaitse intensiivistamisega.

Suhteliselt stabiilsena on püsinud ploomikasvatus. Tänu uutele sortidele ja katses olevale maguskirsi nõrgakasvulistele kloonalustele sobib maguskirsi istandikke rajada peamiselt Lääne-Eestisse ja saartele.

Puuviljakasvatusspetsialistide arvates on perspektiivne õunapuude kasvatamine nõrgakasvulistel kloonalustel, mis

tagab konkurentsivõimelisema toodangu saamise. Uued meetodid puuviljakasvatuses vajavad lisainvesteeringuid.

Muldade sobivus ja suhteliselt soodne kliima võimaldavad Eestis kvaliteetseid aiandussaadusi toota. Eestis toodetav puuviljakogus realiseeritakse siseturul. Välisriikide müüda-va odava ja küllalt kvaliteetse puuvilja, nt õunaga on raske konkureerida; peamiseks probleemiks on säilivus.

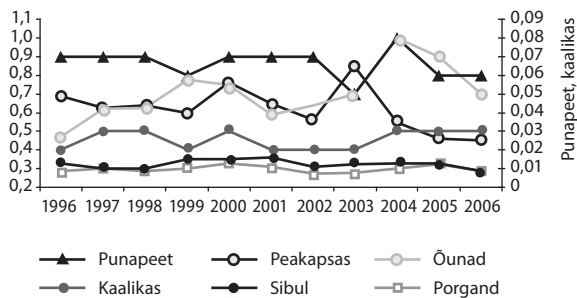
Maailma Tervishoiuorganisatsioon (WHO) soovib tarbida vähemalt 400 g köögivilju (kartulitele lisaks) ja puuvilju/marju päevas. 2002. a läbiviidud tarbimisuuringust¹⁵ selgus, et Eesti on köögivilja ja puuvilja/marjade tarbimise osas kõige halvemal positsioonil Põhjamaade- ja Baltimaade seas. Rootsisis tarbiti ühe elaniku kohta kuus keskm 38,9 korra köögivilju, Lätis 35,7; Soomes 32,4; Leedus 32,3, kuid Eestis oli vastav näitaja vaid 22,3. Eestlased tarbivad köögiviljadest sagedamini sibulat ja küüslauku, porgandit ja kurki. Puuviljadest/marjadest eelistatakse õuna, tsitrusvilja ja banaani.

Statistikaameti andmetel vähenes 2006. a köögi- ja puuvilja ostukogus eelneva aastaga võrreldes. Õunu osteti 2006. a 0,7 kg kuus inimese kohta, so 22,2% vähem kui eelneval aastal. Sibula ostukogus vähenes 2006. a eelneva aastaga võrreldes 12,1%, porgandil 9,4% ning peakapsal 2,2%, vaid punapeedi ja kaalika ostukogus jäi samaks. Ostukoguste vähenemine peegeldab tarbija hinnatundlikust, sest just õunte ja sibula hind tõusis 2006. a eelmisega võrreldes kõige enam.

¹⁵ "Consumption of vegetables, potatoes, fruit, bread and fish in the Nordic and Baltic countries", NorBaGreen, 2002

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Joonis 32. Puu- ja köögivilja ostukogus elaniku kohta kuus (kg)



Allikas: ESA

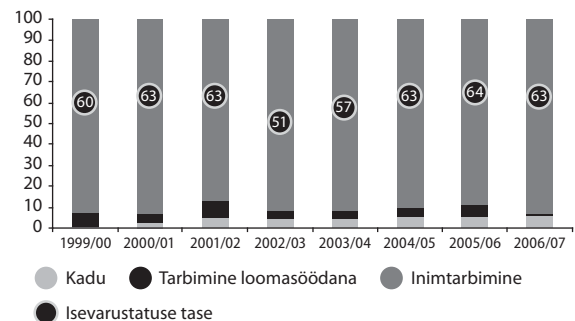
Köögivilja tarbitakse Eestis põhiliselt inimtoiduna. 2006./2007. saagiaastal¹⁶ kasutati inimtoiduna köögivilja 90,7 tuh t ehk 93% kogutarbimisest. Võrreldes eelneva saagiaastaga suurenes inimtarbimine 4,5 tuh t (4,8%). Väga vähesel määral (0,9%) kasutatakse köögivilja ka loomasöödana. Köögivilja üldises tarbimises on inimtoiduks kasutatav osa püsinud viimastel saagiaastatel suhteliselt stabiilselt 87% ja 93% vahel. Köögivilja isevarustatuse tase 2006./07. saagiaastal oli 63%, mis oli 1 pp võrra madalam eelmisest saagiaastast.

Puuvilja- ja marjatarbimine Eestis oli 2006./2007. saagiaastal 62,5 tuh t, mis oli 6,4 tuh t (-9,3%) vähem kui eelneval saagiaastal. Suurem osa toodetust läheb toiduks ning vähesel määral ka tööstuslikuks tarbimiseks¹⁷. 2006./2007. saagiaastal oli inimtarbimine 53,6 tuh t, mis teeb kogutarbimisest 85,8%. Tööstuslik tarbimine oli 1,9 tuh t ehk 3%

¹⁶ Saagiaastaks loetakse perioodi 1. juuli – 30. juuni.

¹⁷ Kääritatud mahla ja alkohoolsete jookide tootmine.

Joonis 33. Köögivilja ressurss ja isevarustatuse tase (%)



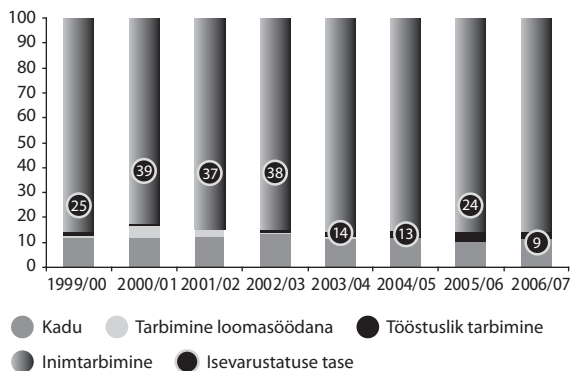
Allikas: ESA

kogutarbimisest. Tööstuslik tarbimine on viimastel aastatel hakanud vähenema. Eesti veinitootjad lõpetavad ridamisi tegevust või asendavad pudeliveini muude toodetega, sest marjaveinidel on väga raske võistelda viinamarjaveinidega. Kuna Eestis pole suuri marja- ega õunaaedu, napib kohaliku tooret ja seda tuleb asendada imporditud marja kontsentraatidega. Eesti veiniturk muutub sarnasemaks ELi turuga, kus sõstra- ja õunaveini tootjaid on väga vähe.

2006./2007. saagiaastal oli puuvilja ja marja isevarustatuse tase kõigest 9,4%. Isevarustatuse tase langes viljapuu- ja marjaaedade üldpinna vähenemine tõttu, kuid oluliseks põhjuseks on ka prognoositust kehvemaks jäänud saak. 2006./2007. saagiaastal jäi õunasaak prognoositust tagasihoidlikumaks, luuviljaliste saak jäi väikeseks talviste külma- kahjustuste tõttu, sõstarde saak oli keskpärane, kuid karus- marja saaki vähendasid kevadised öökülmad.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Joonis 34. Värske puuvilja ressurss ja isevarustatuse tase (%)



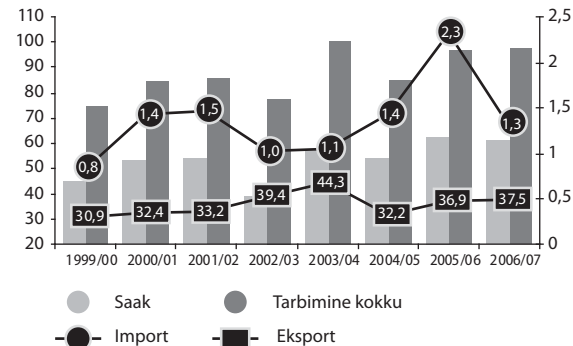
Allikas: ESA

Saagiaastal 2006./2007 tarbiti puuvilju ja marju 39,9 kg inimese kohta, mis oli 9,3% (4,1 kg) vähem kui eelneval saagiaastal.

Köögivilja väliskaubandus

Köögivilja tarbimine 2006./2007. saagiaastal ei muutunud võrreldes eelneva saagiaastaga. Kuna saak jäi pisut väiksemaks, suurenes 2006./2007. saagiaastal köögivilja import 37,5 tuh tonnile, mis oli 1,2 tuh t (1,5%) rohkem kui eelmisel perioodil. Kõige enam veeti sisse köögivilja Hollandist, Hispaaniast, Poolast ja Leedust. Koguseliselt toodi sisse kõige enam tomatit, kurki, ja sibulat, mis moodustasid sisseveo kogumahust ~80%. Võrreldes eelneva saagiaastaga suurenes lehtsalati ja sibula sissevedu.

Joonis 35. Köögivilja import, eksport, saak ja tarbimine (tuh t)



Allikas: ESA

2006./2007. saagiaastal tagasihoidlikumaks jäänud saak avaldas mõju ka ekspordi mahule. Köögivilja eksporditi 2006./2007. saagiaastal 1,3 tuh t, mis oli 43% vähem kui eelneval saagiaastal. Peamised ekspordi sihtriigid olid Läti ja Leedu. Välja veeti kõige enam kurki ja lehtsalatit, mis moodustasid ~ 75% väljaveetava köögivilja kogumahust.

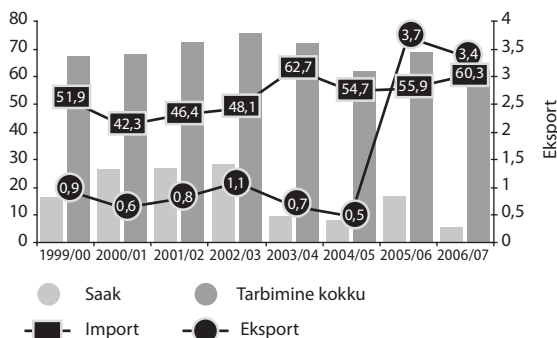
Värske puuvilja väliskaubandus

Kuna omatoodang on väike, siis impordi osatähtsus puuvilja- ja marjasektoris on suur. Marja- ja puuviljasaak jäi 2006./2007. saagiaastal ~3 korda väiksemaks eelneva perioodiga võrreldes ja selle tulemusel suurenes import 60,3 tuh tonnini, mis on 4,5 tuh tonni (8%) rohkem kui eelmisel saagiaastal.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Puuvilja ja marja eksport Eestist on väike – 2006./2007. saagiaastal oli 3,4 tuh t. Võrreldes eelmise saagiaastaga vähenes 2006/2007 eksport 9,6%.

Joonis 36. Värske puuvilja eksport, import, saak ja tarbimine (tuh t)



Allikas: ESA

2.6. Kartuliturg, tootmine, töötlemine, kaubandus

Viive Alliksoo, Marje Mäger

Kartulikasvatus

2007. a oli kartuli kasvupind 10,3 tuh ha, mis on 1,2 tuh ha ehk 12% võrra väiksem kui eelmisel aastal. Kartuli kogutoodanguks saadi 173,7 tuh t ning keskmiseks saagikuseks kujunes 16 871 kg/ha. Kartuli kogusaak oli 21,1 tuh t ehk 14% võrra suurem kui 2006. a, kuna saagikus oli tõusnud 27% võrra.

EMVI teadur Luule Tartlani hinnangutel olid kasvutingimused kartuli kasvuks keskmised kuni head. Sademete perioodilises põhjustas kartulitaimedel kasvuseisakuid ja assimilaatide ebäühtlast paigutumist mugulatesse ning sellest tulenevalt oli kartulisaagis palju kasvulõhedega ja kühmulisi mugulaid. Mugulaalgete tekkimise ajal olnud põud soodustas tugevat nakatumist harilikku kärna.

Pealsete nõuetekohane ja õigeaegne eemaldamine soodustas mugulatel koore kinnistumist ja vähendas sisu viigastusi. Sooja sügise tõttu oli märgata aga säilivuse halvenemist nendel kartulitel, mis koristati ajal, mil koor oli lahtine. Probleeme oli ka kartulikasvatajatel, kes koristamisega hilinesid. Lühikese puhkeperioodiga kartulisordid reageerivad kiiremini idude tekkele ning see annab tunda siis, kui alustatakse kartuli sorteerimisega suurtes mahtudes. Seetõttu oli vajalik vältida kartuli sorteerimist suurte kogustena.

Koristatud saagis oli palju ülemõdulisi mugulaid ning suuremugulalistel sortidel puudusid 28 mm väiksema

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

läbimõõduga fraktsioonid. Kartuli kuivainesisaldus oli mõnevõrra madalam kui eelmisel aastal ning ka maitseomadused olid mõnevõrra halvemad.

Kartuli saagikus kujunes kõrgeks neil kartulikasvatajail, kes kasutasid vajalikus koguses väetisi, puhtisid seemnekartuli ega hilinenud lehemädaniku tõrjega.

Kartuli töötlemine ja –turg

Kartul on maailmas tähtsuselt neljas toiduvili peale riisi, nisu ja maisi ning nõudlus selle järele kasvab pidevalt. Kartul on üks põhiline toit, mida on tarbitud juba üle 7000 aasta. ÜRO on nimetanud 2008. a kartuliaastaks. 2007. a olid suurimad kartulikasvatusmaad Hiina (72 mln t), Venemaa (35,7 mln t) ja India (26,3 mln t).

Aasias tarbitakse peaaegu pool maailma kartulivarudest, aga lähtuvalt selle piirkonna tohutu suurest rahvastikust oli inimese kohta tarbitav keskm kogus seal vaid 25 kg (2005. a). Suurimad kartulitarbijad on eurooplased. Aafrikas ja Ladina- Ameerikas on tarbimine elaniku kohta madal, kuid suureneb aasta-aastalt. Eestis tarbiti 2005. a kartulit 106,9 kg inimese kohta aastas, so ~10 kg rohkem kui Euroopas keskmiselt. Samas tuleb tõdeda, et kartuli tarbimine on eestimaalaste hulgas viimastel aastatel tunduvalt vähenenud. Kui 90-ndate lõpus tarbiti Eestis inimese kohta ~130 kg kartulit aastas, siis 2006./2007. saagiaastal oli see vähenenud 84 kg-le (-34,9%).

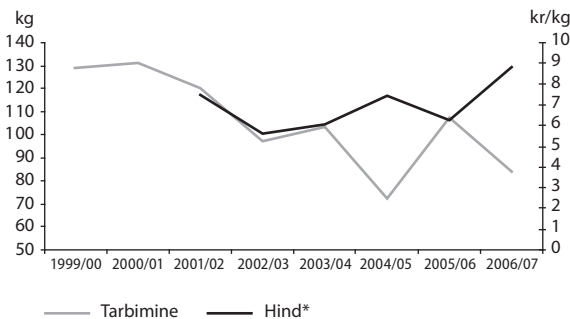
Tabel 13. Kartuli tarbimine maailmas, 2005

	Elanike arv	Tarbimine	
		Kokku toiduks (tuh t)	kg /inimese kohta
Aafrika	905,94	12 850,00	14,18
Aasia/Okeaania	3 938,47	101 756,00	25,83
Euroopa	739,28	71 087,00	96,15
Ladina-Ameerika	561,34	13 280,00	23,65
Põhja- Ameerika	330,61	19 156,00	57,94
Eesti	1,35	143,99	106,9
Maailm	6 475,63	218 129,00	33,68

Allikas: FAO, ESA

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Joonis 37. Kartuli tarbimine Eestis inimese kohta aastas (kg) ja hind (kr/kg)



* keskmine hind kauplustes

Allikas: ESA, EKI

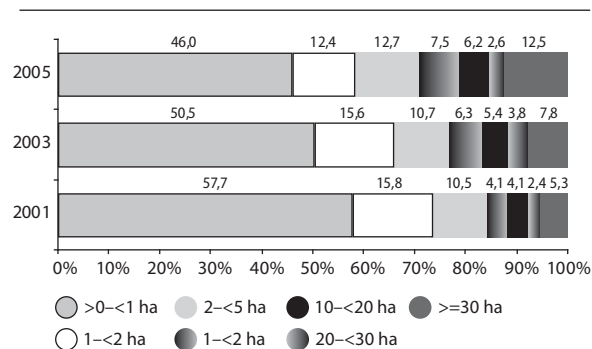
Kartuli tarbimise vähenemise põhjusi on mitmeid. Üheks põhjuseks on kindlasti meie söömisharjumuste muutumine. Euroopa tööstusmaades on kartuli keskm tarbimine olnud pidevalt alla 100 kg inimese kohta. Kartuli asemel tarbitakse riisi ja muid tangained, leiva- ja makaronitooteid, millest on kiirem ja mugavam toitu valmistada.

Vaadates kasvupinna suurusklasse, väheneb aasta-aastalt väikeste, nn potipõllumeeste osatähtsus kartulikasvatuses. Kui 2001. a kasvatati 57,7% kartulist väikestel, kuni 1 ha põldudel, siis 2005. a oli nende osatähtsus vähenenud 46%-le. Samas suurte, üle 30 ha suuruste kasvupindadega põldude osatähtsus tõusis 5,3%-lt (2001. a) 12,5%-ni (2005).

Paljud inimesed eelistavad väiketootjate kartulit, eeldades, et kasvatamisel on kasutatud väetisi ja taimekaitsevahendeid minimaalsel määral. Samas tekivad väiketootjal

raskused turustamisega. Suured kaubandusketid vajavad stabiilselt suuri koguseid ja nende nõudmiste täitmiseks ja turulepääsemiseks peavad isegi suurtootjad ühinema. Kartulikasvatuse taandumise vältimise üheks võimaluseks on müümiseelne töötlemine ning toodangule lisaväärtuse andmine.

Joonis 38. Kasvupinna suurusklasside osatähtsus kartulikasvatuses



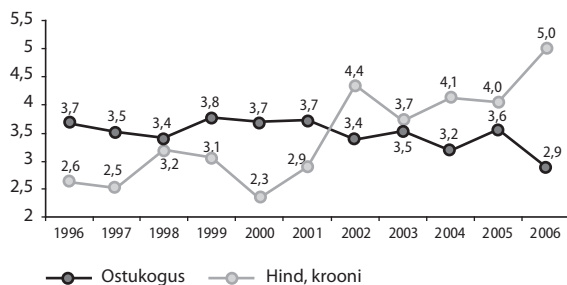
Allikas: ESA

Tarbimist mõjutab ka inimeste hinnatundlikkus. Kartuli keskm hind oli 3,5 kr ja see oli 16,5 % kõrgem kui möödunud aastal. Parematel saagiaastatel on kartuli hind madalam ja see kajastub ka ostukogustes. Heal saagiaastal 2005/2006 oli kartuli tarbimine elaniku kohta 107 kg, mis on tervelt 49% suurem kui eelmisel saagiaastal.

Kartuli omahind sõltub paljudest teguritest – pinna suurus, soetatud tehnika hindadest, saagist ning tootjate lõikes võib see erineda isegi kolm korda. Tootjahinna ja jae-kaubanduse hinna vahe on samuti mitmekordne.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

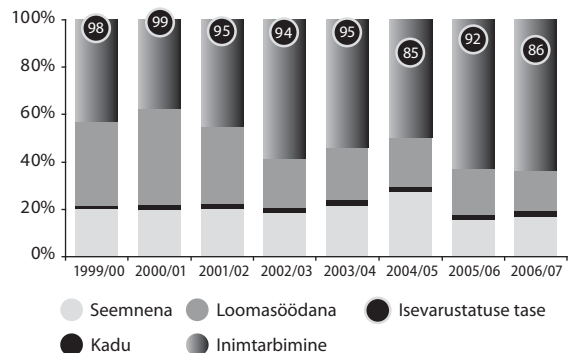
Joonis 39. Kartuli ostukogus inimese kohta kuus (kg), hind (kr/kg)



Allikas: ESA

Heal saagiaastal on kartuli isevarustatuse tase olnud üle 90%. 2006./2007. saagiaasta oli kartuli kasvatuses ebasoodsam ja isevarustatuse tase langes 86%-le. Kartulit tarbiti 2006./2007. saagiaastal 177,6 tuh t, mis oli 51,5 tuh t (-22,5%) vähem kui eelneval saagiaastal. Kõige rohkem tarbitakse kartulit inimtoiduna. 2006./2007. saagiaastal kasutati inimtoiduks 63,8% kartuli kogutarbimisest. Võrreldes eelneva saagiaastaga vähenes 2006./2007. saagiaastal inimtarbimine 20,3%, aga ka loomasöödaks (31,6%) ning seemneks tarbimine (15,7%). Endiselt puudub Eestis kartuli tööstuslik tarbimine.

Joonis 40. Kartuli ressurss ja isevarustatuse tase (%)



Allikas: ESA

Kartuli väliskaubandus

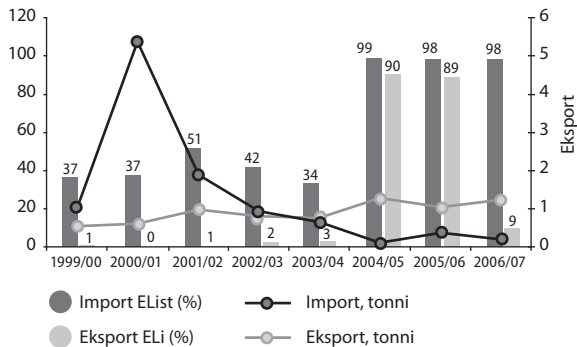
Kartuli saak 2006./2007. saagiaastal jäi eelmise aastaga võrreldes kehvemaks. See kajastub ka impordi-eksporti mahutes.

2006./2007. saagiaastal imporditi kartulit Eestisse 24,7 tuh t, mis oli 18,2% rohkem kui eelmisel aastal. Peale ELiga liitumist suurenes järsult kaubavahetus ELi liikmesriikidega. 2006./2007. saagiaastal veeti 98% kartulist Eestisse liikmesriikidest. Kõige rohkem toodi kartulit sisse Soomest, Rootsist ja Hollandist.

Kartuli eksport 2006./2007. saagiaastal oli väga väike, vaid 212 t. Võrreldes eelneva saagiaastaga vähenes 2006./2007. saagiaastal kartuli väljavedu 40,9%. Kartuli väljaveo olulisemad sihtriigid olid Malta, Soome, Norra.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Joonis 41. Kartuli import-eksport (t), sellest kaubavahetus ELiga (%)



Allikas: ESA

2.7. Meetootmine

Agne Tammistu

Statistikaameti andmetel oli 31. dets 2006. a Eestis kokku 38 tuh mesilasperet. 2005. aastaga võrreldes oli mesilasperede arv suurenenud 15% võrra. 2006. a toodeti 1033 t mett ning võrreldes 2005. aastaga suurenes meetoodang 62% võrra (2007. a andmed ei ole veel avaldatud).

31. aug 2007. a lõppes Mesinike Liidu (EML) ja Põllumajandusministeeriumi poolt mee ja mesindussaaduste tootmise ja turustamise tingimuste parandamiseks koostatud "Mee tootmise ja turustamise arendamise Eesti riiklik programm 01.09.2004–31.08.2007" (mesindusprogramm), mis oli saanud heakskiidu Euroopa Komisjonilt. Mesindusprogrammi eelarve oli kokku 5,638 mln kr, millest 50% eraldati ELi eelarvest. Kokku rakendati 3 meetet (tehniline abi mesinikele ja mesinike ühendustele; varroatoosi ja kaasnevate mesilashaiguste tõrje ning mee kvaliteedi määramine ja juhtimine).

Tehnilise abi eesmärgiks oli muuta turustamise strateegia efektiivsemaks, laiendada mesinduse kandepinda ja selle kaudu intensiivistada mee ja teiste mesindussaaduste tootmist.

Varroatoositõrje meetme eesmärgiks oli vähendada varroatoosi tõttu tekkivaid kahjusid, parandada mesinduse ja mee tootmise tasuvust ning suurendada meetoodangut.

Mee kvaliteedi hindamise meetme eesmärgiks oli toodetava ja turustatava mee kvaliteedi tõstmine ning toiduohutuste nõuete tagamine.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Riikliku mesindusprogrammi eesmärkidest täideti 3. aasta lõpuks:

- atesteeriti 36 mesindusalast koolitajat/usaldusmesiniku, igast maakonnast vähemalt 2 inimest;
- vaatlus- ja testmesilate olemasolu 15 maakonnas (kokku 18);
- 2007. a sügise seisuga raviti 1/3 Eesti mesilasperedest roheliste meetoditega;
- täideti programmi alguses kavandatud meekvaliteedi analüüside arv;
- EMLi juurde loodi osaline mesinike andmebaas ning mee kvaliteediuuringute põhjal mee kvaliteedinäitajate andmebaas.

Mesindusprogrammi vältel korraldati tehnilise abi meetme raames 12 vabariiklikku mesindusõppust, kohalikes mesindusühendustes korraldati 182 õppepäeva, ilmus 17 teabelehte "Mesinik" ning toimusid erinevad meetarbimise uuringud.

Varroatoosi ja kaasnevate mesilashaiguste tõrje meetme raames koostati mesinikele soovitusi ning teabematerjale erinevate ravimeetodite kohta ning 14 vaatlusmesilas toimusid varroatoosi uuringud.

Mee kvaliteedi määramise ja juhtimise meetmes analüüsiti 3 aasta vältel 450 meeproovist organoleptilisi ja füüsikaliskeemilisi kvaliteedinäitajaid. Lisaks uuriti 260 meeproovis öietolmusisaldust ning 60 meeproovis raskemetallide, teiste jääkainete ja erinevate suhkrute sisaldust. Mee kvaliteedianalüüside tulemuste põhjal koostati mesinikele soovi-

tusi ja nõuandeid, vältimaks mee käitlemise või säilitamise protsessis võimalikke vigu ning sellest tulenevat mee kvaliteedi langust.

2007. a III kv sai Euroopa Komisjonilt heakskiidu uus 3-aastane riiklik mesindusprogramm "Mee tootmise ja turustamise arendamise Eesti riiklik programm 01.09.2007–31.08.2010". Selle programmi eelarve on kokku 4,381 mln kr, millest 50% eraldatakse ELi eelarvest. Programmi eesmärk on Eesti mesindussektori arendamine, parandades mesindussaaduste tootmise ja turustamise tingimusi.

Mesindusprogramm koosneb 4 meetmest.

Meetme "Tehniline abi mesinikele ja mesinike ühendustele" peamiseks eesmärgiks on laiendada mesinduse kandepinda.

Meetme "Varroatoosi tõrje ja profülaktika" eesmärgiks on vähendada varroatoosi tõttu mesilasperede nõrgenemisest ja hukkumisest tekkivaid kahjusid, samuti parandada mee tootmise tasuvust ning suurendada meetoodangut.

Meetme "Mee kvaliteedi hindamine ja juhtimine" raames tegeletakse Eestis toodetava ja turustatava mee kvaliteedi tõstmise ning toiduohutuse nõuete tagamisega, mis aitab arendada ja korrastada meeturgu.

Meetme "Mesilasperede arvukuse suurendamise arendustööd" peamiseks eesmärgiks on mesilasperede arvukuse ja meetootmise potentsiaali suurendamine, rakendades selleks mesilate tööparanduse ning talve- ja haiguskindluse parandamise võtteid.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

2.8. Taastuenergeetika areng

Einar Kikkas

Biomassi ja bioenergia kasutamise edendamise arengukava aastateks 2007–2013 kiideti heaks vabariigi valitsuse poolt 25. jaan 2007. Arengukava peamine eesmärk on luua kodumaise biomassi ja bioenergia tootmise arenguks soodsad tingimused. Bioenergiat kasutamine vähendaks Eesti sõltuvust imporditavatest ressurssidest ja fossiilsetest kütustest ja survet looduskeskkonnale, samuti saaks kasutada maaressurssi tõhusamalt ja jätkusuutlikult ning soodustada tööhõivet maapiirkondades. Sealhulgas tagatakse biomassi optimaalne kasutamine materjalitööstuses ja energeetikas.

Arengukava tegevused kavandati kahes etapis: 2007–2008 ja 2009–2013. Eesmärgiks oli esimese aasta uuringute põhjal identifitseerida vajalikud arengukavapõhised fiskaalinstumendid, mis teiste meetmetega on katmata ning vajavad seetõttu lahendamist eraldi arengukavaga. Praeguseks on selgunud, et teadlastelt tellitud uuringud ei vastanud üldjuhul lähteülesandes püstitatud konkreetsetele küsimustele ega pakkunud välja vajalikke edendusmeetmeid arengukava teise etapi rakendamiseks: spetsiifilisi investeeringuvajadusi, mis sõltuvad ELi struktuurivahendite planeerimisest (selguvad 2008. a lõpuks), kavandatud rohelise maksureformi ja väljakujuneva turu analüüsi (esimene analüüs valmis 2007. a lõpus)

Arvestades, et Euroopa Komisjon alles esitas uue taastuenergia edendamise raamdirektiivi (toob kaasa mitmete uute riiklike administratiivülesannete algatamise), millesse ka bioenergia on integreeritud, kulub biomassi ja bio-

energia kasutamise edendamise arengukava teise etapi rakendamiseks vajalike meetmete väljatöötamiseks veel vähemalt aasta. Seetõttu on ettevalmistamisel ettepanek vabariigi valitsusele arengukava teise etapi rakendamine aasta võrra edasi lükata.

Uus taastuenergia direktiiv:

- 1) sätestab taastuenergia sihtmäärad liikmesriikidele;
- 2) kohustab liikmesriike tegema 2010. aastaks eesmärgide saavutamiseks siseriiklikud tegevuskavad;
- 3) kohustab liikmesriike määrama vastutava ametkonna;
- 4) loob ühenduseülese elektri ja soojuse tooraine säästliku päritolu garantiide süsteemi;
- 5) loob transportbiokütuste tootmise keskkonnasäästlikkuse nõuetele vastavuse tõendamise süsteemi.

Seega luuakse kontrollmehhanism, mis jälgib taastuenergia tootmisel kõigist keskkonnasäästlikkuse nõuetest kinnipidamist. Sellele taastuenergia toodangule, mis nõuetele ei vasta, ei anta vastavustõendit ostjale esitamiseks ega võeta selliselt toodetud energiat arvesse ka riiklike sihtmäärade täitmise arvestamisel.

Kui 2003. a pani Euroopa Komisjon liikmesriikidele kohustuse tõsta biokütuste turuosa 2011. aastaks 5,75%-ni, siis iga liikmesriigi ressursse ja olusid arvestavad tehnoloogilised lahendused pidi iga liikmesriik ise välja töötama.

Nii võib Eesti puhul osutada mittekonkurentsivõimeliseks rapsist biodiisli tootmine (Eestis on rapsi saak 1,5 t/ha, Kesk-Euroopas 4–5 t/ha), samas on Eesti suhkrupeedist bioetanooli või maisist ja jäätmetest transportbiogaasi tootmisel teiste liikmesriikidega konkurentsivõimeline.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Arvestades Eestis aastas transpordis kasutatavaks bensiinikoguseks 325 tuh t, oleks vaja selle 5% asendamiseks ca 16 tuh t bioetanooli. Kadarbiku köögiviljatalu planeerib hakata suhkrupeedist tootma aastas 2–3 tuh t bioetanooli, mis moodustaks tarbimisest ca 1%. Ettevõtte on plaaninud hankida toorme oma maalt, 500 hektarilt. Selleks, et saavutada minimaalne vajalik tootmistase – 5% bioetanooli, on ligikaudse arvestuse järgi vaja suurendada suhkrupeedi kasvupinda 2500 hektarini.

Samapalju vajatakse biodiislit, kuna meie transpordis tarbitakse diislit ja bensiini enamvähem võrdselt. Et aga Eestis pole biodiisli tootmiseks sobiva saagikusega toorainet (vähemalt seni, kuni ei suudeta hakata tootma biodiislit vetikatest või rakendada teise põlvkonna tootmistehnoloogiat), on võimalik riiklikust sihtmäärast see puudujääv osa asendada suurema bioetanooli tarbimise või veelgi efektiivsema biogaasi kasutuselevõtuga. Põllumajandusministeeriumi poolt alustatud biomassi ja bioenergia tootmise seire senistest tulemustest on selgunud, et Eestis kasutatakse energiaks ära alles väga väike osa biomassist – üle 2/3 metsa- ja puidutööstuse jäätmetest jääb kasutamata, sõnnikust ja lägast kasutatakse alla kümnendiku. Mootorikütustes on biokütuse osakaal Eestis 0,1% Euroopa Komisjoni direktiivi-ga nõutud 2% asemel.

Eesti panust bioenergia tootmisel on aidanud parandada puidu kasutamine kütteks. Puidugraanulite ehk pelletite tootmises ühe elaniku kohta on Eesti esikohal maailmas. Seni läheb 95% sellest ekspordiks, sest Eestis töötab vaid veidi üle tuhande pelletiküttekatla. Skandinaaviamaades

on kõrgemad keskkonnamaksud, mis võimaldavad seal kütetoorme eest maksta kõrgemat hinda.

Eesti edu bioenergia tootmisel võib tulla juba lähiaastatel, kui rakendatakse kavandatud plaanid bioenergia tootmiseks – biodiisli tehas Paldiskis ja bioetanooli tehas Kundas võimaldaksid töödelda suures mahus põldudel kasvatavat bioenergeetilist materjali. Väo, Ahtme ja Iru koostootmisjaamad on valmis tootma energiat suure osa seni metsa vedelema jäänud ülestöötamise jäätmetest ja põletatavast prügist. Läga bioenergiaks muundamise suured projektid on töös Viiratsi seakasvatuse kombinaadis EKSEKO ja Torma POÜs. Biogaasijaamu planeeritakse vähemalt kahekümnes kohas.

Lähiajal rakenduvad maaelu arengukava (MAK) ja teiste struktuurifondide toetusmeetmed muudavad olukorda kindlasti juba 2008. a huvilistele palju soodsamaks.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

2.9. Mahepõllumajandus

Eve Ader

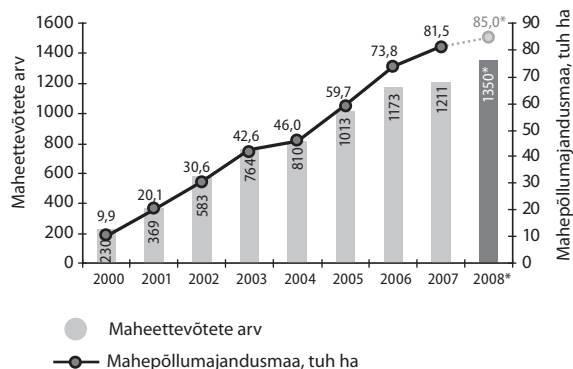
Mahepõllumajanduse arengukava

2007. a kevadel kinnitas põllumajandusminister Eesti mahepõllumajanduse arengukava aastateks 2007–2013 ja selle rakendusplaani. Arengukavas on tegevused, mis aitavad parandada mahepõllumajanduse konkurentsivõimet ning tagavad tarbijatele senisest enam kohaliku mahe-toidu kättesaadavuse. Arengukava eesmärk on suurenda da 2013. a lõpuks mahepõllumajandusliku maa pindala 120 000 hektarini, mahepõllumajandussaadusi tootvate ettevõtjate arv 2 000-ni, mahesaaduste töötlemisega tegelevate ettevõtjate arv 75-ni ja kodumaiste mahetoote osa Eesti toiduturul 3%-ni. Enamus mahepõllumajanduse arengukava meetmeid rahastatakse Eesti maaelu arengukava (MAK) 2007–2013 kaudu. Seni MAK 2004–2006 raames makstud mahepõllumajandusliku tootmise toetus mõjutas eelkõige mahepõllumajandusliku maa hektarite arvu suurenemist, kuid ei toonud kaasa tarbijateni jõudva mahetoodangu märkimisväärselt kasvu. Et aidata kaasa mahetoote turumahu suurenemisele, on mitmete MAK 2007–2013 meetmete hindamiskriteeriumid seotud mahepõllumajandusega, st eelistatakse mahetootjaid ning määruste väljatöötamisele on kaasatud mahepõllumajandustootjate ühenduste esindajaid ja valdkonna spetsialiste.

Mahepõllumajanduslik taime- ja loomakasvatus

2007. a moodustas mahepõllumajanduslikult majandatav maa üle 9% kogu kasutuselolevast põllumajandusmaast. Suhteliselt kiiresti on kasvanud nii mahetootjate arv kui mahepõllumajandusmaa pindala. 2007. a lõpus oli mahepõllumajanduse registris 1211 mahetootjal kokku mahepõllumajanduslikku maad 81 528 ha (joon 42). Võrreldes 2006. aastaga suurenes mahetootjate arv 2007. a siiski üksnes 38 tootja võrra (3%) ja mahepõllumajanduslik maa 7758 hektari e 10,5% võrra. Mahepõllumajandusele üleminekuaja läbinud maad oli 56 817 ha (70% mahepõllumajanduslikust maast). Maheettevõtete keskmine suurus kasvab ja moodustas 2007. a 67 ha (63 ha 2006. a).

Joonis 42. Mahepõllumajanduslik tootmine, 2000–2007 (* prognoos aastaks 2008)

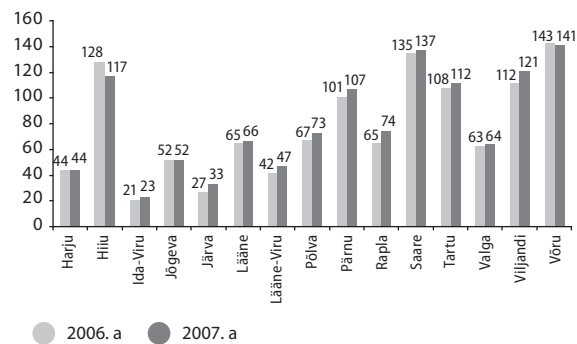


Allikas: Mahepõllumajanduse register ja mahepõllumajanduse arengukava

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Maheetootjaid oli kõige rohkem Võrumaal – 141 ettevõtet (joon 43). Võrreldes 2006. aastaga suurenes mahepõllumajandusega tegelevate ettevõtete arv kõige enam Järvamaal (22%), kuid vähenes Hiiumaal ja Võrumaal (vastavalt 9% ja 1%).

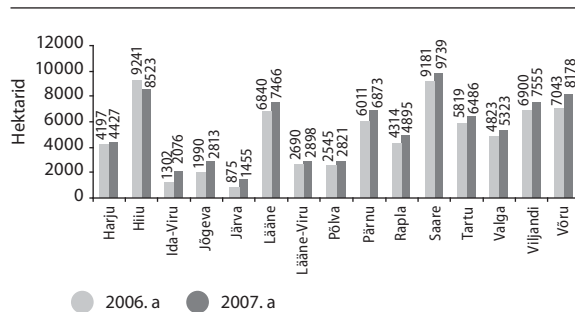
Joonis 43. Mahepõllumajandusega tegelevate ettevõtete arv, 2006–2007



Allikas: Mahepõllumajanduse register

Mahepõllumajanduslikku maad oli 2007. a kõige rohkem Saaremaal (9739 ha, joon 44). Võrreldes 2006. aastaga suurenes mahepõllumajanduslikus kasutuses olev maa kõige enam Järvamaal (66%), Ida-Virumaal (59%) ja Jõgevamaal (41%) ning vähenes üksnes Hiiumaal (9%).

Joonis 44. Mahepõllumajanduslik maa (ha), 2006–2007

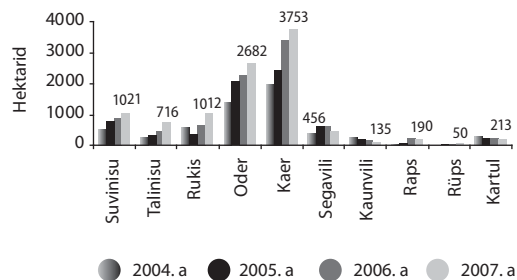


Allikas: Mahepõllumajanduse register

Kogu mahepõllumajanduslikust maast moodustas 2007. a rohumaad üle 80%. Teravilja külvipind suurenes võrreldes 2006. aastaga 16% ja oli 2007. a 9917 ha (3% vabariigi teravilja külvipinnast), tehnilisi kultuure kasvatati 366 ha (suurenemine 17%). Võrreldes 2006. aastaga kasvatati vähem kaunvilja (9%), kartulit (12%), köögivilja (22%), maitse- ning ravimtaimi (9%) ja maasikaid (8%). Nagu eelnevatelgi aastatel (joon 45), kasvatati teraviljast kõige rohkem kaera (3753 ha) ja otra (2682 ha), vähem suvinisu (1021 ha), rukist (1012 ha), tritikalet (120 ha), tatart (105 ha), speltanisu (41 ha) jt. Rapsi kasvupind oli 190 ha. Kartulit kasvatati 213 ha (2% vabariigi kartulikasvatuse pindalast).

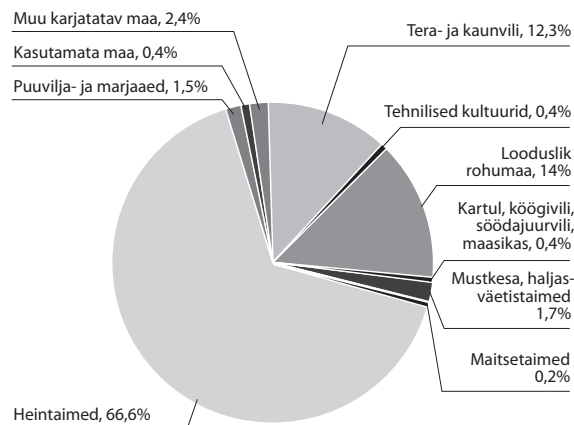
2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Joonis 45. Põllukultuurid mahetootmises (ha), 2004–2007



Allikas: Mahepõllumajanduse register

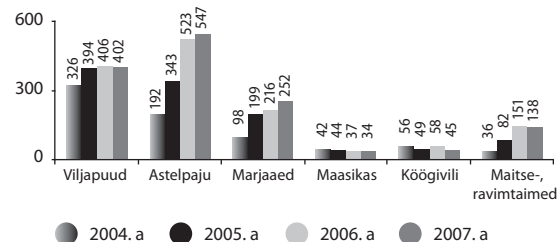
Joonis 46. Mahepõllumajandusliku maa kasutamine, 2007



Allikas: Mahepõllumajanduse register

Avamaa köögivilja oli 2007. a kokku 45 ha (1,8% vabariigi köögiviljast), seejuures kapsast 3,2 ha, porgandit 3,7 ha, söögipeeti 1,5 ha, küüslauku 1,7 ha, sibulat 1,0 ha, rabarberit 2,8 ha jm. Viljapuu- ja marjaaedade pindala oli 1202 ha (suurenemine 5%, joon 47). Viljapuuaias olid valdavalt õunapuud (206 ha), vähem kasvatati pirne, ploome ja kirsse. Astelpaju kasvatati 547 ha (suurenemine võrreldes 2006. aastaga 24 ha). Marjakultuuride pind moodustas 252 ha, millest mustasõstart oli 118 ha, punast sõstart 17 ha ja vaarikaid 18 ha. Maasikaid kasvatati 34 ha. Maitse- ja ravimtaimi oli 138 ha ning taimesaadusi koguti 251 ha mitteharitavatelt aladelt.

Joonis 47. Maasikas ja aiakultuurid mahetootmises (ha), 2004–2007



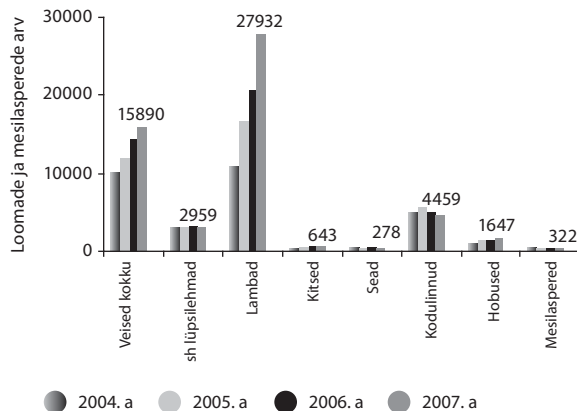
Allikas: Mahepõllumajanduse register

Maheloomakasvatusega tegeles 2007. a 752 ettevõtet (62% kõigist maheettevõtetest). Võrreldes 2006. aastaga suurenes lihavede arvu kasvu tõttu mahevede koguarv 2007. a 12% võrra, mahe-piimalehmade arv vähenes 9% (joon 48). Mahepõllumajanduskult peeti 2007. a kokku 15 890 veist (7% Eesti veistest), neist 2959 piimalehma

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

(ligi 3% Eesti piimalehmadest). Lambakasvatus oli mahe-
tootjate hulgas jätkuvalt populaarne. Seda iseloomustab
mahepõllumajanduslikult peetavate lammaste arvu pea-
aegu 35%-line suurenemine. Mahepõllumajanduslikult
peeti ligi 28 000 lammast (38% Eestis lammaste üldarvust).
Sea- ja linnukasvatustes oli tagasimineku. Mahemesindus jäi
322 mesilasperega ligilähedaselt eelmiste aastate tasemele.

Joonis 48. Mahepõllumajanduslik loomakasvatus, 2004–2007



Allikas: Mahepõllumajanduse register

2007. a hakkas kehtima põllumajandusministri määrus,
mis kohustas mahe- tootjaid esitama eelmisel aastal toot-
detud mahepõllumajandussaaduste toodangu andmeid.
2007. a koguti mahepõllumajandusliku taime- ja looma-
kasvatuse kogutoodangu andmeid Eestis esmakordselt.
Mahepõllumajandusliku taime- ja loomakasvatuse kogu-
toodang 2006. a. oli järgmine: teravili kokku 7336 t (s.h

tali-, suvi- ja speltanisu 1253 t), rukis 518 t, oder 2 032 t,
kaer 2815 t, kaunvili 88 t, raps ja rüps 49 t, kartul 2214 t,
avamaa köögivilja 256 t, köögivilja katmikalt 3 t, puuvili ja
marjad 327 t, lehmapiim 13 473 t, kitsepiim 43 t, veiseliha
602 t, lambaliha 107 t, sealihha 24 t, mesi 6 t, kanamunad
365 000 tk.

Mahe- toodete valmistamine ja turustamine

Ettevõtete arv, kus tegeletakse mahe- toodete valmistami-
suga, on suurenenud (joon 49). 2007. a lõpus oli mahe-
põllumajanduse registris 24 mahe- toodete valmistamise
või turustamisega tegelevat ettevõtet 8 maakonnast (suu-
renemine võrreldes 2006. aastaga 71%), sealhulgas 2 li-
hatööstust, 2 piimatöötletajat, 6 teravilja- ja pagaritoodete
valmistajat, 7 puu- ja köögivilja töötletajat, 4 taimeteede või
maitseainese- gude valmistajat, 1 toiduõli valmistaja, 1 ma-
hesaaduste varuja ja üksnes turustaja ning 1 toitlustusette-
võte. Mahesöödatööstus puudub. Mahe- toodete valmista-
jad esitavad igal aastal 10. aprilliks VTA-le andmed eelmisel
majandusaastal valmistatud toodangu kohta.

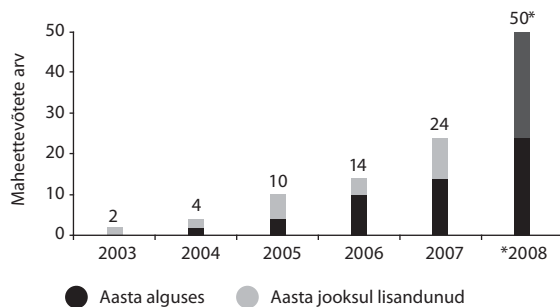
Mahe- toodete valmistamise mahud olid 2007. a järgmised:
liha 2,7 t, piimatooted (kohupiim, jogurt, juust) 72,6 t, liht-
pagaritooted 24,7 t, teraviljatooted 33,4 t, tooted marjadest,
puu- ja köögiviljadest jm 31,6 t, taimeteed, ürdid, maitseai-
ned 2,8 t (joon 50).

Mahe- toodete valmistajate vähesus on mahe- toidu kätte-
saadavuse peamisi takistusi. Kuna põllumajandustootjatel
on üha raskem toime tulla tingimustes, kus toorme hinnad
tõusevad ja saaduste hinnad ülemaailmse konkurentsi tõt-

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

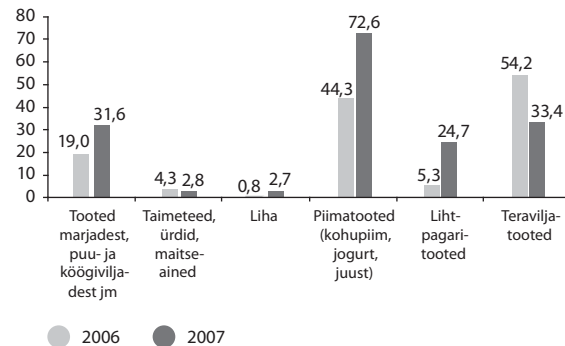
tu langevad, tuleb järjest enam pöörata tähelepanu lisaväärtuse loomise võimalustele saaduste töötlemisel talus. Põllumajandusministeeriumi tellimusel koostas MTÜ Saare Mahe infomaterjali "Abiks põllumajandussaaduste väikekäitlejale", kus tutvustatakse puuviljade, marjade ja köögiviljade töötlemist. Kohalikku mahetoitu nagu kohupiima, jogurtit, kartulit, puu- ja köögivilja, marju, mett, taimeteed, maitsetaimi, teraviljasaadusi (kama, helbed, jahu), lihtpagaritooteid pakuvad juba rohkem kui 20 kauplust Tallinnas, Tartus, Viljandis, Pärnus, Haapsalus, Kuressaares ja Kärdlas ja see arv suureneb kiiresti.

Joonis 49. Mahetoodete valmistamisega tegelevad ettevõtted, 2003–2007 (*proгноos 2008. a)



Allikas: Mahepõllumajanduse register ja mahepõllumajanduse arengukava

Joonis 50. Mahetoodete valmistamise mahud (t), 2006–2007



Allikas: VTA

Tarbija teadlikkuse tõstmiseks viis Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus põllumajandusministeeriumi tellimisel 2007. a sügisel Tallinna Kaubamaja Toidumaailmas läbi kaks Tallinna elanikele suunatud mahetoodete tutvustamise üritust, kus selgitati tarbijatele mahe- ja tavatoidu erinevusi, tutvustati ja pakuti degusteerimiseks kohalikke mahetooted, teavitati tarbijat riiklikust ökomärgist ning jagati mahepõllumajandust ja ökomarki tutvustavat infomaterjali. Tallinna ja Tartu Kaubamajade Toidumaailmas, kahes Tartu Selveris ja Tartu turuhoones tehtud tarbijaküsitlus näitas, et mahetoitu soovitakse osta ja neid, kes on nõus selle eest suuremat hinnalisa maksma, on võrreldes 2006. aastaga juurde tulnud. Tarbijaküsitlusest selgus ka, et 85% küsitlusest eelistab mahetoitu osta ostukeskustest.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Koolitus ja teabelevi

Põllumajandusministeeriumi tellimusel korraldas Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus tootjatele 5 mahepõllumajanduse infopäeva, 12 mahepõllumajanduse algõppekursust ja 6 mahepõllumajandusliku tootmise täiendkoolitust. Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus viis läbi nõustajatele kahepäevase mahepõllumajandusliku köögiviljakasvatuse seminari välislektori osalusel. Põllumajandusministeerium toetas Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskust „Mahepõllumajanduse lehe“ väljandmisel ja finantseeris Euroopa Liidu INTERREG III C programmi koostööprojekti „Jätkusuutliku maaelu arendamine kohaliku ja mahetoidu töötlemise, turustamise ja tarbimise edendamise kaudu 2005–2007“. Projekti tulemusena on käivitatud mitmed mahetoidu turustamisega seotud tegevused (nt avati mahetoidu restoran, toimub mahetoodete müük Kuressaare ja Kärdla turul jm) ning avaldati projekti tutvustav infomaterjal. Valmisid Hiiu-, Saare-, Põlva-, Võru- ja Viljandimaa kaardid, kus tutvustatakse mahetootjaid, nende toodangut ning pakutavaid teenuseid. Nagu 2006. a nii ka 2007. a sõlmiti põllumajandusministeeriumi ning MTÜ Ökokrati vahel leping, mille eesmärgiks oli lastele ja noortele suunatud mahetoodete alase teavituse korraldamine kümnel vabaõhuüritusel. 8. nov 2007 korraldas Eesti Maaülikool põllumajandusministeeriumi tellimusel Tartus mahepõllumajanduse konverentsi „Mahepõllumajanduse arengusuunad – säästva arengu võimalused“. Konverentsi ettekanded käsitlesid mahepõllumajanduse ajalugu Eestis ja arenguvõimalusi MAK 2007–2013 toetusperioodil, tutvustasid Euroopas ja mujal maailmas saadud mahepõllu-

majandusliku tegevuse kogemusi lähtuvalt looma ja inimese tervise kui ka keskkonna ja majanduse aspektist.

Põllumajandusministeeriumi poolt on 2007. a välja antud järgmised mahepõllumajanduse alased trükised: „Mahepõllumajanduslik marja- ja puuviljakasvatus“, „Mahepõllumajanduslik maitse- ja ravimtaimkasvatus“, „Mahepõllumajanduslik köögiviljakasvatus“, „Mahepõllumajandus Eestis/Organic Farming in Estonia“, „Mahekartulikasvatus“, „Mahepõllumajanduslik seemnekasvatus“, „Mahemesindus“, „Mahepõllumajandussaadustele lisandväärtuse andmine, kvaliteet ja turustamine“.

Riiklik järelevalve

Uue mahepõllumajanduse seaduse jõustumisega 1. jaan 2007. a lisandus Veterinaar- ja Toiduametile ülesandeid, mis seni kehtiva seaduse kohaselt kuulusid Taimetoodangu Inspeksiooni pädevusse. Alates 2007. aastast kuuluvad näiteks oma ettevõttes toodetud põllumajandussaaduste esmatöötledajad mahetoidu valmistajatena Veterinaar- ja Toiduameti järelevalve alla. Toiduvaldkonna järelevalveala ümberkorraldamise tulemusel viidi Tervisekaitseinspeksiooni toiduvaldkonna järelevalvega seotud ülesanded Veterinaar- ja Toiduameti pädevusse. Mahepõllumajandusliku taime- ja loomakasvatuse nõuete täitmise kontrollimisel võtsid Taimetoodangu Inspeksiooni inspektorid 35 kontrollproovi ning koostasid 2160 kontrollakti, neist 61% taimekasvatuse ja 39% loomakasvatuse valdkonnas. Nõuete rikkumise avastamisel tehti 19 ettekirjutust (2006. a 48). Algatati 13 väärteomenetlust (2006. a 5). Trahve määrati kokku summas 2440 kr (2006. a 800 kr).

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Veterinaar- ja Toiduamet koostas 33 kontrollakti ja 14 ettekirjutust.

Koostöö

Põllumajandusministeeriumi heaks koostööpartneriks on üheksat mahepõllumajanduses aktiivselt tegutsevat organisatsiooni esindav Mahepõllumajanduse Koostöökogu. Koostöökogu eesmärgiks on mahepõllumajandussektoris tegutsejate koostöö edendamine ning mahepõllumeeste huvide esindamine avalikkuse ja poliitika kujundajate ees.

2. 10. Kalaturg, -püük ja -töötlemine

Lya Mägi, Vahur Võrel, Maarja Purik

Kalapüük ja -varud

Eesti kalandussektor kasutab Läänemere ja sisevete kalavarusid, samuti on Eestil juurdepääs Loode-Atlandi (NAFO), Kirde-Atlandi (Teravmäed ja NEAFC) ning Edela-Atlandi kalaressurssidele. Rahvusvaheliselt reguleeritavate kalavarude seisundit hindavad rahvusvahelised teadusorganisatsioonid. Aasta-aastalt muutuvad hinnangud varude olukorrale kriitilisemaks ja soovitatakse püügikoormust vähendada (tabel 15). Sisevete kalavarude olukord sõltub eelkõige püügikoormusest ning ilmastikust ja järelvalve mõjususest.

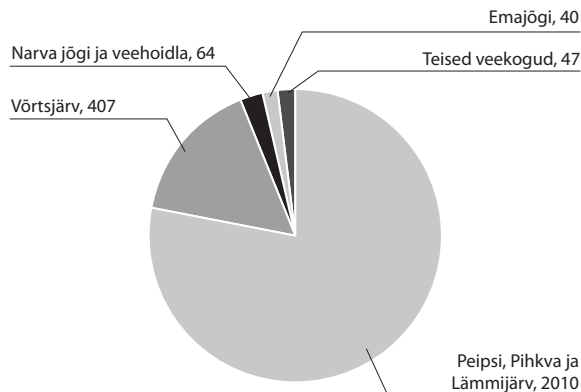
Eesti jaoks on majanduslikult tähtis Läänemerest püütav kilu ja räim. Nende varude seisundit hinnatakse Eesti majandusvööndis heaks, kuid varu väheneb. Samas tursa- ja lõhevaru hinnatakse ebarahuldavaks.

Läänemerest püüti 2007. a 80244 t kala, millest 11% moodustab püük rannapiirkonnas (tabel 16). Läänemerest püügile lisandus 2568 t püüki sisevetest (joon 51).

Kalapüüki Läänemere avamere osas reguleeritakse maksimaalselt lubatava püügikoguse (kvoodi) abil (tabel 14), rannikuvetes ja sisevetes reguleeritakse kalapüüki püügivahendite arvu abil. Kalapüügipiirangud kehtestab keskkonnaminister.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

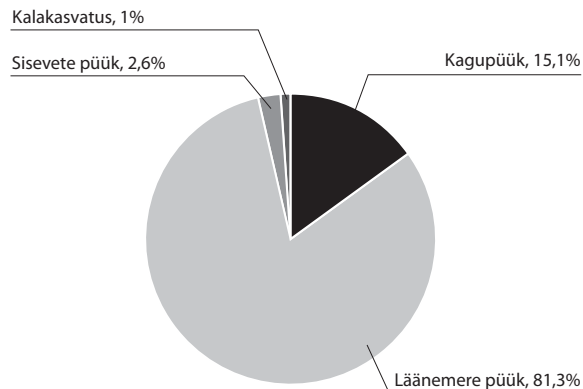
Joonis 51. Sisevete kalapüük (t), 2007



Allikas: PM

Kalapüügi mahust enamuse ehk 81% moodustab Läänemere kalapüük (joon 52). Kuid väärtuseliselt on Eestile väga oluline kaugpüük, kus pütavad kogused moodustavad ainult 15 % kogu Eesti püügimahust, kuid väärtuseliselt ületab kaugpüük tunduvalt nii Läänemere kui ka sisevete kalapüüki. Selle põhjuseks on kaugpüügil pütavad kõrge väärtusega kalaliigid, samas kui Läänemere peamiseid kalaliike – räime ja kilu peetakse madala väärtusega kalaliikideks.

Joonis 52. Kalapüügi ja kalakasvatuse struktuur (% kogumahust), 2007



Allikas: PM

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 14. Läänemere püügikvoodid

		Läänemere püügikvoodid						
Nimetus	M/ü	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Räim	tonni	39 000	26 036	20 800	21 536	31 487	32 227	33 816
Kilu	tonni	41 200	35 123	43 260	56 650	48 204	52 060	52 060
Tursk	tonni	1 353	1 335	1 060	1 079	1 290	1 171	1 054
Lõhe	isendit ¹⁸	14 877	14 154	2 555	2 000	11 008	10 609	9 255
	sh isendit Läänemeres	9 297	9 504	2 000	1 800	9 504	9 028	7 674
	sh isendit Soome lahes	5 580	4 650	555	200	1 581	1 581	1 581

Allikas: Euroopa Komisjon

Tabel 15. Eesti kaugpüügikvoodid

	M/ü	2005	2006	2007	2008
NAFO					
Meriahven	tonni	1 571	1 571	1 571	1 571
Kalmaar (Illex)	tonni	128	128	128	128
Süvalest	tonni	380	371	321	321
Railised	tonni	546	546	546	546
Krevett (tsoonis 3L)	tonni	144	245	245	278
Krevett (tsoonis 3M)	püügipäeva	1 667	1 667	1 667	1 667
Teravmäed					
Krevett ¹⁹	püügipäeva	377	377	377	377

¹⁸Isend – 1 tonn võrdub 200 isendiga

¹⁹Maksimaalselt 3 laevaga üheaegselt

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

NEAFC					
Meriahven	tonni	344	284	210	210
Makrell	tonni	115	119	135	124
Kalju -tõppeakala	tonni	77	77	67	67
Süsisaba	tonni	17	17	17	17
Süvahaid	tonni	10	10	4	2
Sinine molva	tonni	10	5	4	3
Süvalest	tonni		8	6	6

Allikas: Euroopa Komisjon

Tabel 16. Kalapüük Läänemerest, 2007

Kalaliik	Rannamerepüük	Avamerepüük	Kokku
Ahven	776.8	0.0	776.8
Angerjas	6.1		6.1
Haug	13.7	0.0	13.7
Höbekoger	56.6		56.6
Kilu	0.1	51007.1	51007.2
Koha	99.2		99.2
Latikas	9.0		9.0
Lest	315.9	19.0	334.9
Luts	3.1		3.1
Löhe	5.5	0.3	5.8
Meriforell	17.1	0.0	17.1
Merisiig	30.8		30.8

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Meritint	480.9	68.6	549.5
Nurg	38.8		38.8
Räim	6464.6	19643.5	26108.1
Särg	62.9		62.9
Säinas	9.2		9.2
Tursk	0.8	945.0	945.8
Tuulehaug	109.5		109.5
Vimb	35.3		35.3
Muud	22.5	2.2	24.7
Kokku	8558.4	71685.7	80244.1

Allikas: PM

Tabel 17. Kalapüük Eesti sisevetest, 2007

Kalaliik	Peipsi ja Lämmi järv	Võrtsjärv	Narva jõgi ja veehoidla	Emajõgi	teised siseveed	Kokku siseveed
Ahven	345.3	17.1	0.6	0.2	2.1	365.3
Angerjas	0.0	21.4		0.0	2.6	24.0
Haug	113.3	57.0	1.1	1.1	3.6	176.1
Kiisk	15.8	129.1			0.4	145.3
Koha	899.6	28.2	0.1	0.5	0.5	928.9
Koger	0.0	0.8	0.3	0.0	0.4	1.5
Latikas	395.6	105.2	5.1	34.7	4.9	545.5
Linask	0.6	0.4	3.3	0.4	2.6	7.3
Luts	33.5	3.8	0.0	0.0	0.0	37.3
Nurg	0.0	1.1	0.1		0.1	1.3

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Siig	2.0				0.2	2.2
Silm			49.5		12.5	62.0
Säinas	0.6	0.0	0.3	0.3	0.2	1.4
Särg	202.4	43.2	3.5	3.1	15.9	268.1
Muud	0.9		0.0	0.2	0.5	1.6
Kokku	209.6	407.3	63.9	40.5	46.5	2567.8

Allikas: PM

Kalalaevastik. 2007. a tegeles 68 laeva kalapüügiga Läänemeres ja 6 laeva püügiga Atlandi ookeanil. 2007. a seisuga oli Kalanduse Infosüsteemi kantud ühtekokku 879 rannapüügi kalapaati ja 386 sisevetepüügi kalapaati.

Läänemere püük jaotub avamerepüügiks ja rannapüügiks. Avamerepüügi kaladeks on kilu, räim ja tursk. Peamisteks püügivahenditeks on traalid.

Rannapüügil püütakse palju erinevaid kalaliike: majanduslikult tähtsamad on räim, ahven, meritint, lest, tuulehaug, koha, vähemal määral ka merisiig, meriforell, haug, vimb, angerjas, särg ning hõbekoger. Peamisteks püügivahenditeks on mõrrad, võrgud, õngejada.

Püük sisevetest. Tõenduslik püük toimub arvestataval määral Peipsi järvel ja Võrtsjärvel. Peamisteks püügikaladeks on koha, latikas, ahven, haug, särg, angerjas ja silm (tabel 17). Püügivahenditeks on võrgud, mõrrad, seisev- ja põhjanoodad.

Kaugpüük. Eesti kaugpüük toimub Atlandi ookeanil. Põhiliselt püütakse krevetti. Veel on tähtsamateks püütavateks liikideks meriahven, süvalest, rai, kalju-tõmppeakala ja põhja-pikksaba. Püütakse traallaevadega.

Vesiviljelussektori ülevaade

Vesiviljelusega tegelevaid ettevõtteid, kus kala- või jõevähi- kasvatamine on peamine tuluallikas, on Eestis ca 35. Lisaks kaubakala kasvatajatele on Eestis veel üle 50 ettevõtte, kelle tegevusalaks on äriregistri andmetel vesiviljelus ja kes toodavad piisavas koguses kala, et neid vesiviljelejateks pidada. Õngitsemisteenust ehk kalaturismi pakkuvaid ettevõtteid on üle Eesti juba 60.

Vesiviljelussektori üheks tootmisharuks kaubakala kasvatamise kõrval on noorkalade kasvatamine kalavarude taastamise eesmärgil. Eesti veekogusid on 2000-ndatel aastatel rikastatud kokku 8 liiki kaladega: lõhe, meriforell, jõeforell, merisiig, haug, angerjas, koha ja linask ning jõe-

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 18. Kalakasvatuse kogutoodang (t), 2000 – 2006

Kalaliik	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Vikerforell	313	412	287	304	194	451	520
Karpkala	47	52	53	51	47	44	80
Angerjas	0	0,3	12,5	15	7	40	40
Jõevähk	0	0,3	2,6	1	0,2	2,2	0,8
KOKKU	360	467	356	373	251	554	702,6

Allikas: ESA

vähk. Arvuliselt enam asustatakse seni meriforelli ja lõhet. 2007. a eraldas SA Keskkonnainvesteeringute Keskus kalavarude taastasustamiseks ja kalakoelmute taastamiseks kokku 6,26 mln kr. Ainult taastootmise eesmärgil tegutses meil 2 ettevõtet: Põlula Kalakasvatusekeskus ja Öngu Noorkalakasvandus. Kuid oma panuse taastootmisesse annavad ka eraettevõtjatest kalakasvatajad.

Kalakasvatustüübi alusel kasvatatakse kalu enim basseinides ja tiikides. Lisaks kasvatatakse kalu kiirvoolukanalites, sumpades ja kalakasvatuseks kohandatud looduslikes veekogudes. Töötab ka üks kinnine korduva veekasutusega vikerforelli kasvatuse.

Vesiviljeluse kogutoodang Statistikaameti andmetel 2006.a oli 702,6 t. Enim toodeti vikerforelli (520,2 t) ja karpkala (79,7 t). Äramärkimist tasub veel angerja 40tonnine toodang. Vesiviljeluse kogutoodang aastatel 2000–2006 on ära toodud allolevas tabelis.

702 tonnist vesiviljelustoodangust realiseeriti 2006. a 526,8 t. Töötajate keskmine arv vesiviljelusettevõtetes on kõikunud Statistikaameti andmetel 53 (2004.a.) ja 103 (2001.a.) töötaja vahel.

Kala töötlemine, tarbimine ja müük

Põhitegevusalad on Eesti kalatöötlemises kala külmutamine, fileerimine, preservide ning valmistoidu tootmine. Külmutatud kala ja konservitoodang on orienteerunud idaturule (79% 2006. a eksporditud kogusest) ning Kesk- ja Ida-Euroopa turgudele (18%), ülejäänud tooted lääneturule. Valmistoit turustatakse nii ida- kui ka lääneturul. Suur osa toodetavast sortimendist on esindatud ka koduturul.

VTA järelvalve all oli 25. veebr 2008 seisuga 89 töötlemisüksust, kus toimub kala töötlemine ja kalatoodete valmistamine. Sealhulgas paikneb 2/3 ettevõtteid kolmes maakonnas: Harjumaal 27, Pärnumaal 18 ja Tartumaal 12 ettevõtet.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

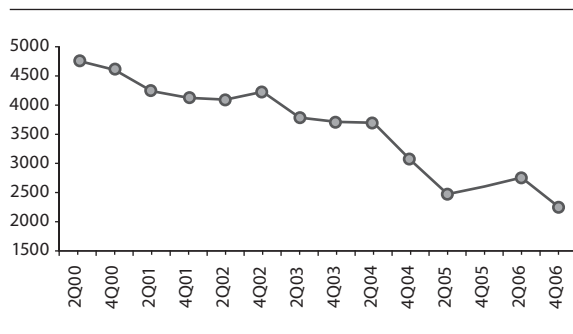
Tabel 19. Kalatöötlemise osatähtsus töötlevas tööstuses ja toiduainetetööstuses.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Kalatöötlemise osakaal töötlevas tööstuses, %	3,9	3,5	3,3	2,5	2,2	1,4	1,6
Kalatöötlemise osakaal toiduainetetööstuses, %	15,3	14,2	14,8	12,3	11,9	8	9,4
Osakaal toiduainete ekspordis, %	44,4	43,1	36,9	31,9	24,9	22	26
Käitlemisüksuste arv	135	109	97	95	96	100	90

Allikas: ESA, VTA

Tööga hõivatute arv on kalatöötlemises aastatel 2000–2005 pidevalt vähenenud. 2006.a II kva oli märgata tõusutendentsi (2758 töötajat), kuid IV kv on töötajate arv langenud 2256-ni. Siinkohal peab märkima kalatööstuse sõltuvust hooajalisest kalapüügist: kuna peamised püügihooajad on kevadel ja sügisel, siis kõiguvad ka tööjõu näitajad vastavalt.

Joonis 53. Töötajaid kalatöötlemissektoris, 2000–2007 kvartalite lõikes.

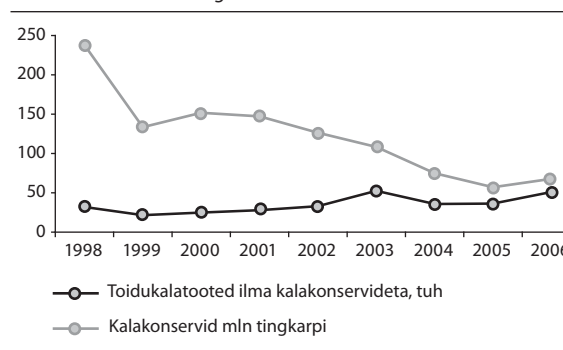


Allikas: ESA

Eesti kalatöötlemisettevõtete põhiline tooraine on kohalikud Läänemere kalaliigid räim ja kilu ning fileerimisettevõtetele mageveekalad ahven ja koha. Valmistoidu tootmine põhineb peamiselt imporditoorainel.

2006. a toodeti toidukalatooteid (v. a. kalakonservid) 51,1 tuht t. Kalakonserve toodeti 5,8 tuht t ehk 16,6 mln tingkarpi.

Joonis 54. Tootmine koguseliselt.



Allikas: ESA

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

2006. a tellis Eesti Kalaliit kala ja kalatoodete tarbimisharjumusi kajastava uuringu. Uuringu viis läbi Emor AS. Küsitluse kohaselt sööb üle poole (57%) Eestimaa 15–74-aastastest elanikest kala ja kalatooteid vähemalt kord nädalas, vähemalt kord kuus sööb 87% ning üldse ei söö kala või kalatooteid 8% elanikest.

Erinevatest kalatoodete kategooriatest on kõige laiem tarbijaskond konservidel, preservidel ning soola- ja suitsukalal, teisel kohal on värske või jahutatud kala tarbijad ja kõige väiksem on tarbijaskond delikatesstoodetel ja külmutatud kalal.

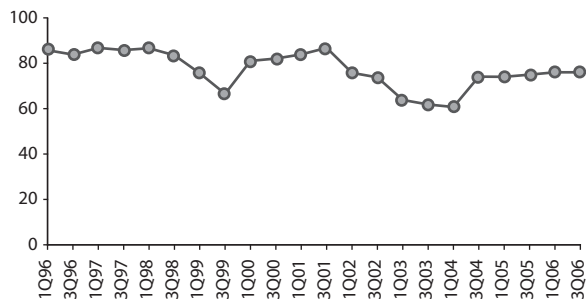
Enamus tarbijatest pidas toodete päritolumaad väga oluliseks ning hoiakuliselt eelistati Eesti tooteid.

Kokkuvõttes selgus uuringust, et hetkel on kõige kriitilisem olukord värske ja jahutatud mageveekala, lõhe ning forelli pakkumisega Eesti kalaturul, parandamist vajaks eelkõige toodete kättesaadavus ja valik.

2003. a Eesti Konjunktuuriinstituudi poolt läbi viidud uuringust selgus, et eestlane tarbib aastas keskmiselt kalatooteid 17 kg (tooraines). Analüüsid 2006. a Emor AS küsitlust võib järeldada, et kala ja kalatoodete tarbimisharjumused on viimase kolme aasta jooksul oluliselt muutunud, tarbijad pööravad rohkem tähelepanu toodete kvaliteedile ja päritolule.

2006. a moodustas kala ja kalatoodete eksport müügist 76%. Ekspordi osakaal on 2005. aastast püsinud stabiilsena (74–76%). Rohkem tähelepanu on hakatud pöörama siseturule, kust saadav hinnatase pole küll kõrge ja mahud suured, kuid see on suhteliselt stabiilne.

Joonis 55. Ekspordi osa müügis (%).



Allikas: ESA

Eestist eksporditakse koguliselt kõige rohkem külmutatud kala, väärtuseliselt on esikohal kalaflee eksport. Kalakonserve eksporditakse peamiselt idaturule ning Kesk- ja Ida – Euroopa turgudele. Kalaflee läheb enamuses lääneturule.

Värske ja külmutatud kala ekspordimahud on aastatel 2001–2004 märkimisväärselt vähenenud. 2005. a võis täheldada nii kalatoodete ja konservide (34%) kui värske ja külmutatud kala (67%) ekspordi osas tõusumärke. 2006. a andmed peegeldavad mõningast langust nii ekspordi kui impordi osas. 2007. a on märkimisväärne kasv (132%) toimunud kalatoodete ja konservide impordil, peamised impordiriigid olid Läti ja Leedu.

Maksu- ja Tolliameti andmetest nähtub, et peamised ekspordiriigid, kuhu kalatooteid, eeskätt külmutatud kala ja konserve eksporditakse, on Ukraina ja Venemaa. Eksporditud kalatooteid 2007. a jooksul oli kokku vastavalt 41 365 ja 39 552 t. Üldse toimus kaubavahetus 68 riigiga.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 20. Kala- ja kalatoodete eksport/import ning ELi osatähtsus ekspordis, 2007.

HS kood	Kaubagrupp	Kogus (t)	Eksport		Import	
			Summa (tuh. kr)	EL osatähtsus väärtusest (%)	Kogus (t)	Summa (tuh. kr)
0301	Eluskala	31,5	5509,3	96,4	44,4	4120,7
0302	Jahutatud kala	2521,0	23081,5	86,6	4319,6	193840,7
0303	Külmutatud kala	54834,0	233308,8	11,3	10778,6	170860,5
0304	Kalafilee	4262,1	484479,2	79,4	5842,8	260109
0305	Kuivatatud, vinnutatud, soolatud ja suitsutatud kala	2340,7	55229,6	61,2	623,9	39057,5
0306	Vähilaadsed	9164,2	201462,4	10,9	7109,7	203667,3
0307	Molluskid	228,6	4323,2	94,6	789,2	12103,5
1604	Kalakonservid	40318,8	471256,1	59,1	15127	412412,2
1605	Konservid vähilaadsetest	782,8	37605,4	78,5	242,8	18693,2
Kokku		114767,2	1516255,5	53,6	44878	1314864,6

Allikas: MTA, PM kaubanduspoliitika büroo arvutused

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 21. Kala- ja kalasaaduste ekspordi- ja impordimahtude dünaamika (t), 2007

Aasta	Ekspord		Import	
	Värske ja külmutatud kala (grupp 03)	Kalatooted ja -konservid (1604; 1605)	Värske ja külmutatud kala (grupp 03)	Kalatooted ja -konservid (1604; 1605)
1999	60719	40627	29084	1240
2000	72702	13950	39316	1402
2001	101537	46314	50537	2455
2002	63692	62134	41377	2940
2003	54099	58224	38703	3522
2004	45818	38069	31515	4228
2005	76706	51086	34651	7779
2006	71739	46872	29173	6610
2007	73665	41102	29508	15370

Allikas: MTA, PM kaubanduspoliitika büroo arvutused

Kalandustoodete tootjate ühendused

2005. a lõpus said tunnustuse kolm kalandustoodete tootjate ühendust: Eesti Kutseliste Kalurite Ühistu, Eesti Kalapüügiühistu ja Eesti Traalpüügi Ühistu. Kalandustoodete tootjate koondumine ühistutesse aitab kaasa ettevõtete toodangu edukamale turustamisele, toodangu müügitingimuste parandamisele ning turustatava toodangu hindade stabiliseerimisele

Koondunud ettevõtteid on hetkel 22, esindatud on suur osa traalpüügiga tegelevatest ettevõtetest ning märkimisväärne osa Pärnu rannakaluritest. Ühistutele kuulub 68 üle

12 m kalalaeva ning 207 alla 12 m kalalaeva.

Kalaliikidest on tunnustus kilu-, räime- ja tursapüügi osas. Ühistute toodang moodustas 2007. a Eesti kogutoodangust kilu osas 81,7%, räime osas 76.6 % ning tursa osas 76,8%.

Peamised sadamad, kus ühistud opereerivad, on Dirhami, Haapsalu, Paldiski, Miiduranna, Leppneeme, Veere ja Lehtma.

Kehtestades iga kalandusaasta alguses kalatoodetele turult kõrvaldamishinnad, millest madalama hinnaga tooteid ei müüda, kaasneb ühistutel soodne võimalus mõjutada turu olukorda.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

2.11. Põllumajandussaaduste ja -toodete ning kala- toodete kaubandus

Õrne Pill

Väliskaubandus²⁰

Põllumajandussaaduste ja -toodete 21 väliskaubanduse käive jõudis 2006. a 20 590,4 mln kroonilt 2007. a 27 199,4 mln kroonini. 2007. a jooksul eksporditi põllumajandussaadusi ja -tooteid 11 034,9 mln kr ja imporditi 16 164,5 mln kr eest. Eksport moodustas käibest 40,6% ja import 59,4%. Väliskaubanduse puudujääk oli 2006. a 3703,6 mln kr ja 2007. a 5129,6 mln kr. Põllumajandussaaduste ja -toodete osatähtsus kogu kaupade ekspordist moodustas 8,8% ja impordist 9,2%. Põllumajandussaaduste ja -toodete eksport kasvas eelmise aastaga võrreldes 30,7% ja import 33,1%.

2007. a jooksul veeti ELi ühisturule põllumajandussaadusi ja -tooteid 6751,3 mln kr (61,2%) ja kolmandate riikide turule 4283,7 mln kr eest (38,8%). Põllumajandussaadusi ja -tooteid imporditi ühisturult 14 789,9 mln kr (91,5%) ja kolmandate riikide turult 1374,6 mln kr eest (8,5%).

Põllumajandussaaduste ja -toodete 2007. a väljaveomahust väärtuse järgi kaubagrupiti moodustasid karastus- ja alkohoolsed joogid (KN 22) 27,5%; piim ja piimatooted ning munad (KN 04) 18,5, värsked ja külmutatud kala ning vähilaadsed (KN 03) 9,7, töödeldud liha- ja kalatooted (KN 16) 6,8, mitmesugused toidukaubad (KN 21) 5,8,

teravili (KN 10) 5,1, kohv, tee ja maitseained (KN 09) 4,1, liha ja söödavad subproduktid (KN 02) 3,1 ning loomsed ja taimsed rasvad (KN 15) 3,6%.

Pärast ELiga liitumist on ekspordi struktuuris märkimisväärselt suurenenud jookide osakaal. Eestist eksporditakse suurtes kogustes näiteks viskit ja konjakit, enamasti pole siiski Eestis toodetud, vaid teistest liikmesriikidest sisse toodud ja siit kolmandatesse riikidesse eksporditud. Seetõttu tuleb hinnangute andmisel Eesti toidukaupade ekspordipotentsiaalile, tuginedes väliskaubandusstatistika andmetele, olla ettevaatlik, sest mõnedel juhtudel ei peegelda see adekvaatselt Eestis toodetud kaupade väljavedu.

Ekspordimahud kasvasid eelmise aastaga võrreldes Venemaa (1025,6 mln kr), Läti (372,7 mln), Saudi Araabia (307,5 mln), Saksamaa (283,0 mln), Soome (156,4 mln), Taani (148,9 mln) ja Leedu (142,3 mln) turgudele ning vähenesid Hollandi (56,7 mln), veitsi (41,0 mln), Ukraina (12,3 mln) ja Kreeka (14,4 mln kr) turgudelt.

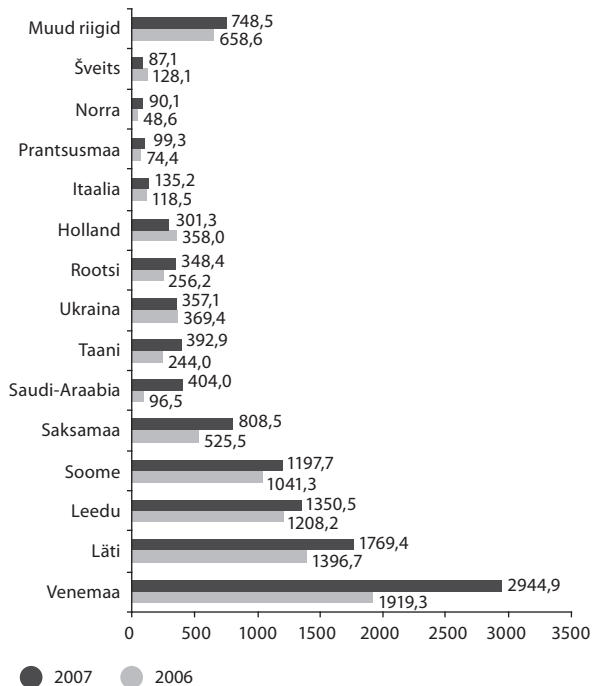
2007. aa olid peamisteks ekspordipartneriteks Venemaa (26,7% põllumajandussaaduste ja -toodete ekspordimahust), Läti (16,0), Leedu (12,2), Soome (10,9) ja Saksamaa (7,3) ning impordipartneriteks Soome (14,4), Läti (11,7), Leedu (9,7), Suurbritannia (8,0), Saksamaa (7,5), Poola (7,4) ja Holland (7,0%).

²⁰ ESA hinnangulised rahalised mahud kaubagruppide juures on 2006. ja 2007. a kogusteks ümber arvestamata, st tegelikud kogused võivad olla suuremad, kui siin on toodud.

²¹ Kaupade Nomenklatuuri (KN) kaubagrupid 01–24

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

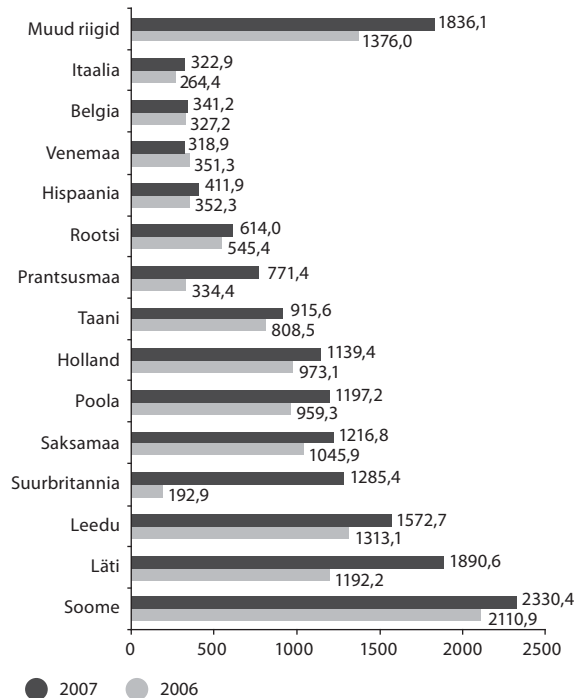
Joonis 56. Põllumajandussaaduste ja -toodete (KN 01–24) eksport peamistesse partnerriikidesse, mln kr



Allikas ESA, "Väliskaubandus" 2006

Nii 2006. kui ka 2007. a eksporditi kõige enam põllumajandussaadusi ja -tooteid Venemaale. 2007. a eksporditi 2 944,9 mln kr eest, kasv eelmise aastaga võrreldes 1,5 korda. 2007. a ekspordimahust Venemaale moodustasid joogid ja alkohol (KN 22) 67,6%; kalad ja vähid ning muud veeselgrootud (KN 03) 6,5%; piimatooted, munad ja mesi (KN 04) 8,5%; elusloomad (KN 01) 3,3%; kohv, tee, mate ja

Joonis 57. Põllumajandussaaduste ja -toodete (KN 01–24) import peamistest partnerriikidest, mln kr



Allikas: ESA, "Väliskaubandus" 2006

maitseained (KN 09) 6,4%. Eelmise aastaga võrreldes eksporditi Venemaale kala (KN 03) 7,3 korda; jooke, alkoholi ja äädikat 2,2 korda; tooteid teraviljast, jahust, tärklistest või piimast ning valikpargaritooted (KN 19) 4,1 korda; jahvatustööstuse tooteid, linnaseid ja tärklist (KN 11) 4,2 korda ning õliseemneid jm seemneid ning vilju (KN 12) 3,9 korda enam. Elusloomadest eksporditi tõupuhtaid poegima-

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

ta mullikaid 58 looma, elussigu 47,3 tuh looma (keskmise eluskaaluga 111 kg).

Põllumajandussaaduste sisseveomahust väärtuse järgi kaubagrupiti moodustasid karastus- ja alkohoolsed joogid (KN 22) 23,9%; liha ja toidukõlbulikud subproduktid (KN 02) 6,4; mitmesugused toidukaubad (KN 21) 6,4; toiduks kasutatavad puuviljad ja marjad (KN 08) 6,2; värsked ja külmutatud kala ning vähilaadsed (KN 03) 5,8; suhkur ja suhkrust kondiitritooted (KN 17) 5,9; kohv, tee ja maitseained (KN 09) 4,3 ning tooted köögi- ja puuviljadest ning marjadest (KN 20) 4,2%.

Põllumajandussaaduste ja -toodete impordimahud kasvasid eelmise aastaga võrreldes Suurbritannia (1 092,5 mln kr), Läti (698,4 mln), Prantsusmaa (437,0 mln), Leedu (259,6 mln), Poola (237,9 mln), Soome (219,5 mln), Hollandi (166,3 mln) ja Taani (107,1 mln) turgudelt ning vähenesid Norra (43,9 mln), Valgevene (21,6 mln) ja T ehhi (6,3 mln kr) turgudelt.

2007. a imporditi Venemaalt põllumajandussaadusi ja -tooteid 318,9 mln kr eest, so eelmise aastaga võrreldes 32,4 mln kr eest vähem. Põllumajandussaaduste ja -toodete müük Venemaale ületas ostu rohkem kui 9 kordselt. Kogu impordimahust Venemaalt moodustas kala (KN 03) 25,7%; joogid (KN 22) 14,6; loomasööt (KN 23) 16,6; õli-seemned jm mitmesugused seemned (KN 12) 11,5.

Piimasaadused

2007. a ebasoodsate ilmastikuolude tõttu (Austraalias põud) vähendasid mitmed piimasaadusi ekspordivad riigid oma ekspordikoguseid või rakendasid muid ekspordi-

piiranguid, mistõttu kasvasid maailmaturul hinnad hüppeliselt. Kasvava nõudluse rahuldamiseks piimaturul tegi Euroopa Komisjon ettepaneku suurendada piimakvoote 2% võrra alates 1. apr 2008, millega annaksid EL-i põllumajandustootjad oma panuse piimasaaduste tootmise suurendamisse. Piimaturu olukord maailmas, kus pakkumise vähenemise ja nõudluse kasvu tagajärjel piima hind kasvas, oli 2007. a piimatootjatele soodne.

2007. a jooksul eksporditi piimasaadusi 2063,8 mln kr (kasv eelmise aastaga võrreldes 34,7%) ja imporditi 479,6 mln kr eest (kasv 47,0%). Piimasaadused moodustasid põllumajandussaaduste ja -toodete ekspordimahust 18,7% ja impordimahust 3,0%. ELi ühisturule müüdi piimasaadusi 1 736,5 mln kr (piimasaaduste ekspordimahust 84,1%) ja kolmandate riikide turule 327,3 mln kr (piimasaaduste ekspordimahust 15,9%) eest, millest Venemaa turule jõudis 249,5 mln kr (76,2% kolmandate riikide turule müüdud mahust) eest. Ühisturult imporditi piimasaadusi 452,5 mln (piimasaaduste impordimahust 94,3%) ja kolmandate riikide turult 27,1 mln kr (5,7%) eest.

Piimasaaduste eksporditajad said tulu nii koguste suurenemise kui hindade kasvu arvelt. 2007. a kasvasid eelmise aastaga võrreldes ekspordikogused võil ja piimarasvadel 2 korda, lõssipulbril 1,7 korda, hapupiimatoodetel, k.a jogurt 18,9% ja vadakutoodetel 1,7% ning vähenesid juustudel kokku 2,4% ja täispiimapulbril 35%. Ekspordihinnad kallasid kõigil põhilistel ekspordiarartilitel. Impordikogused kasvasid hapupiimatoodetel 1,7 korda, juustudel 1,4 korda, lõssipulbril 14,7%, võil 18,7% ja vadakutoodetel 2,8% ning

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 22. Mõnede piimasaaduste keskmised väljaveokogused ja –hinnad

	2006. aasta		2007. aasta	
	Kogus, t	Hind, kr/t	Kogus, t	Hind, kr/t
Või ja piimarasvad (0405)	2 737	30 759	5555	38939
sh või (0405 10)	2 695	30 707	5552	38935
Juust kokku (0406)	11551	44 576	11273	48374
sh juust (0406 90)	8 516	45 224	8005	53672
Lössipulber	5 667	31 058	9556	46449
Täispiimapulber	6 017	34 081	3920	43790
Jogurt	4 766	13 582	5270	14366
Muud hapupiimatooted	1 647	18 209	2356	24327
Vadakutooted (0404)	6 034	9 841	6135	12006

Allikas: ESA operatiivandmed

vähenesid täispiimapulbril. Impordihinnad kasvasid hapupiimatoodetel, vadakutoodetel, võil ja juustudel ning vähenesid lössipulbril ja täispiimapulbril.

Liha ja lihasaadused

Liha ja lihasaaduste osa moodustas 2007. a põllumajandussaaduste ekspordimahust 5,2% (574,0 mln kr) ja impordimahust 7,4% (1191,1 mln kr), kusjuures liikmesriikide turuosa väljaveol moodustas 95,0% ja kolmandate riikide turuosa 5,0% ning sisseveol vastavalt 99,0% ja 1,0%. Kasv eelmise aastaga võrreldes ekspordil 8,4% ja impordil 8,9%. Lihaga (ka subproduktid) isevarustatuse tase on viimastel aastatel jäänud 74–77% piiresse, ülejäänud imporditak-

se. Viimastel aastatel tarbiti keskmiselt 70 kg liha (ka subproduktid) elaniku kohta, millest sealihaga moodustas ligi 50%. Viimase kolme aasta jooksul eksporditi liha ja lihasaadused ümber arvatuna lihale 18–20 tuhat t ja imporditi 42–51 tuhat t.

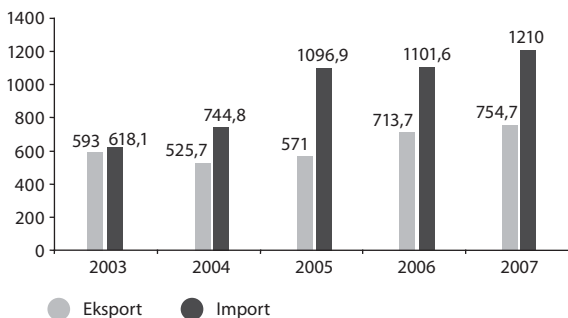
2007. a eksporditi veiseliha 23,9 mln kr eest, sealihaga 221,0 mln, söödavaid subprodukte 13,3 mln, lambaliha 1,5 mln ning linnuliha 60,4 mln kr eest. Eelmise aastaga võrreldes kasvas eksport veiselihaga 11,5% (rahalisel määral), lambaliha 3,7 korda ja söödavate subproduktide osas 1,4 korda ning vähenes sealihaga 5,8% ja linnuliha osas 4,7%. Koguseliselt kasvasid eelmise aastaga võrreldes ekspordimahud veiselihaga, lambaliha ja subproduktidel ning

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

ekspordihinnad sea-, lamba- ja linnulihal. Kogu veiseliha kogulisest ekspordist jõudis Läti turule 41,6%, Soome turule 32,9% ja Leetu 9,7%. Sealihaga ekspordimahust jõudis Läti turule 46,0% ja Leedu turule 33,0%. Linnuliha eksporditi Läti turule 36,9%, Soome 25,2% ja Leedu turule 16,7%.

Veiseliha imporditi 120,7 mln kr eest, sealihaga 447,2 mln, söödavaid subprodukte 27,5 mln, lambaliha 11,6 mln ning linnuliha 317,3 mln kr eest. Eelmise aastaga võrreldes kasvas sissevedu veise-, lamba- ja linnuliha osas (rahalisel mahus) ning vähenes sealihaga ja subproduktide osas. Eelmise aastaga võrreldes kasvasid nimetatud toodete sisseveohinnad ning koguliselt kasvas vaid linnuliha import.

Joonis 58. Elusloomade, liha ja lihasaaduste ekspordi- ja impordimahud, mln kr



Allikas: ESA operatiivandmed, ESA „Väliskaubandus“ 2006

Vorstitooteid, konserve ja muid tooteid lihast (KN 1601–1602) eksporditi 224,1 mln kr eest (kasv eelmise aastaga võrreldes 28,9%). Kogu liha ja lihasaaduste

väljaveo maksumusest moodustasid vorstitooted ja konservid 39,0% eelmise aasta 32,9% vastu. Liha ja lihasaaduste sisseveost moodustasid vorstitooted ja konservid (KN 1601–1602) 12,4%.

2007. a müüdi tõupuhtaid mullikaid kokku 973 looma, koduveisid massiga kuni 80 kg 8091 looma ning massiga 80–160 kg (va tapaloomad), 91 looma ja massiga üle 300 kg (va tapaloomad) 842 looma. Tõupuhtaid mullikaid müüdi Lätisse, Hollandisse, Hispaaniasse, Leetu ja Venemaale. Elussigu eksporditi 71 556 looma. Elusloomi ja linde müüdi 180,7 mln kr ja osteti 18,9 mln kr eest.

Teravili ja teraviljasaadused

2007. a teravilja kogusaak vähenes eelmise aastaga võrreldes ELi liikmesriigis 2,3% võrra. Teravilja kogusaak vähenes ka Euroopas tervikuna. Teravilja tarbimine maailmas on viimastel aastatel kasvanud kiiremini kui tootmine ning oluliselt on vähenenud peamiste teravilja eksportijate laovarud Kanadas ja USA-s, mistõttu nõudlus ületas pakumise ning kasvasid teravilja kokkuostuhinnad. Saagiaastal 2007/2008 lubatakse ELi farmeritel kasutusele võtta tootmisest kõrvale jäänud pindasid, millega loodetakse suurendada teraviljade saaki, suurendamaks pakumist.

Teravilja, teraviljasaaduste ja jahust kondiitritoodete (KN 10, 11, 19) ekspordimaht jõudis 895,1 mln kroonini, kasvades eelmise aastaga võrreldes 1,8 korda ning moodustades põllumajandussaaduste ja -toodete ekspordimahust 8,1%; impordimaht jõudis 1 168,9 mln kroonini, kasvades eelmise aastaga võrreldes 19,0% ning moodustades impordima-

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

hust 7,2%. Olulise osa väljaveost moodustas teravili (KN 10) 62,4%-ga, millele järgnesid tooted teraviljast, jahust, tärklisest või piimast (KN 19) 24,8%-ga ning jahvatustööstuse tooted, linnased ja tärklis (KN 11) 12,8%-ga. Maailmaturul valitsenud soodsate teraviljahindade tõttu vähenes teravilja (KN 10) eksport koguseliselt 5,4%, kuid kasvas maksumuselt 1,6 korda. Impordimahust (rahalisel väljenduses) moodustas teravili 13,8%, suurema lisandväärtusega I astme töödeldud tooted²² (KN 11) 26,1% ja tooted teraviljast, jahust, tärklisest või piimast ning valikpagaritooted (KN 19) 60,1%. Teravilju, teraviljasaadusi ja jahust kondiitritooteid veeti ühisturule 430,6 mln kr eest (48,1%) ja imporditi 1 091,9 mln kr eest (93,4%).

Nimetatud kaupu eksporditi kõige enam Saudi Araabiasse (44,0%) Lätisse (11,3) Leedusse (10,8), Saksamaale (10,6) ja Venemaale (7,8) ning imporditi Lätist (21,8%). Järgnesid Soome (18,0), Leedu (14,3), Taani (9,1), Poola (7,6) ja Saksamaa (7,5). Saudi Araabiasse eksporditi 99 tuhat tona.

Joogid, alkohol

Põllumajandussaaduste ja -toodete ekspordimahust moodustasid 2007. a kõige suurema osa kaubagruppi 22 kuuluvad kaubad – joogid, alkohol ja äädikas. Nimetatud tooteid eksporditi 3 030,6 mln kr eest (kasv eelmise aastaga võrreldes 1,7 korda), mis moodustas kogu põllumajandussaaduste ja -toodete ekspordimahust 27,5%. Imporditi 3 867,9 mln kr (kasv eelmise aastaga võrreldes 2,1 korda), mis moodustas põllumajandussaaduste ja -toodete

impordimahust 23,9%. Nimetatud kaubagrupi ekspordimahust moodustasid denatureerimata etüülalkohol alkoholisisaldusega alla 80% mahust: piiritusejoogid, liköörid ja muud alkohoolsed joogid (KN 2208) 70,1%, millest viski (KN 2208 30) moodustas 44,7% ja viinamarjaveinidest või viinamarjade pressimisjäädikidest valmistatud piiritusejoogid (KN 2208 20) 29,2%; vesi, k.a mineraalvesi ja gaseeritud vesi (KN 2202) 12,1%; viinamarjaveinid värsketest viinamarjadest, k.a kangendatud veinid (KN 2204) 7,5%; linnaseõlu (KN 2203) 5,0%; muud joogid ja äädikas 5,3%.

Kaubagrupi 22 (joogid, alkohol ja äädikas) toodetest imporditi käesoleva aasta jooksul kõige enam denatureerimata etüülalkoholi alkoholisisaldusega alla 80% mahust: piiritusejoogid, liköörid ja muud alkohoolsed joogid (KN 2208) 62,8%; järgnesid viinamarjaveinid värsketest viinamarjadest, k.a kangendatud veinid (KN 2204) 16,0%; vesi, k.a mineraalvesi ja gaseeritud vesi (KN 2202) 9,6%; õlu 3,9%; muud kääritatud joogid (KN 2206) 2,5%; muud joogid ja äädikas 5,2%.

Nimetatud kaubagrupi tooteid müüdi kõige enam Venemaale (65,7%), millele järgnesid Läti (13,5), Leedu (11,4) ja Soome (8,0) ning imporditi Suurbritanniast (28,9), Prantsusmaalt (16,3), Soomest (12,3), Iirimaa (4,9) ja Itaaliast (4,5).

²² I astme töödeldud tooted on jahu, tangud, helbed, kruubid, linnased jms

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Köögivilid ning söödavad juured ja mugulad (KN 07); söödavad puuviljad, marjad ja pähklid ning tsitrusviljade ja melonite koor (KN 08)

2007. a põllukultuuride kasvupinnast moodustasid kartul ja köögivilid vastavalt 1,8% ja 0,5%, kuid nende välja-veomahud on jäänud tagasihoidlikeks. Kartuleid eksporditi 2006. a 33 t (0,3 mln kr) ja 2007. a 7 t (0,09 mln kr) ning imporditi vastavalt 2 967 t (10,5 mln kr) ja 2 386 t (14,5 mln kr).

Kartulit ja köögivilju eksporditi 2007. a 66,7 ja imporditi 478,9 mln kr eest, so vastavalt 0,6% põllumajandussaaduste ja -toodete ekspordimahust ja 2,9% impordimahust. Eelmise aastaga võrreldes kasvas ekspordimaht 20,5% ja impordimaht 22,6%. Eesti köögiviljade toodang on katnud viimastel aastatel rohkem kui poole siseturu vajadusest (63%–65%).

2007. a ekspordimahust moodustasid kuivatatud kaunviljad (KN 0713) 26,3%, aedsalatid (KN 0705) 20,2%, kuivatatud köögivilid (KN 0712) 12,8%, värsked kurgid (KN 0707) 10,6% ja muu köögivilid - spargel, baklažaan, seller, seemned, paprika, spinat jm (KN 0709) 7,5%. Nimetatud kaubagrupi impordimahust moodustasid värsked tomatid (KN 0702) 28,4%, külmutatud köögivilid (KN 0710) 12,3%, muu köögivilid – spargel, baklažaan, seller, seemned, paprika, spinat jm (KN 0709) 12,1%, värsked kurgid (KN 0707) 9,4% ja sibulad (KN 0703) 7,7%.

Kartulit ja köögivilju eksporditi Leetu (23,6%), Lätisse (23,4%), Itaaliasse (15,9), Rootsi (9,2) ja Hollandisse (7,1) ning imporditi Hollandist (33,7), Leedust (14,4), Poolast (13,9), Hispaaniast (9,4) ja Saksamaalt (7,7).

Puuviljadel, marjadel ja pähklitel ning neist valmistatud toodetel on elanike toidulaual oluline koht. Statistikaameti andmete põhjal on viimastel aastatel värsked puuvilju ja marju tarvitatud keskmiselt 39–44 kg elaniku kohta aastas.

Puuviljade, marjade ja pähklite sissevedu on aasta-aastalt kasvanud. Nimetatud tooteid eksporditi 2007. a jooksul 269,2 ja imporditi 1 002,0 mln kr eest, so vastavalt 2,4% põllumajandussaaduste ja -toodete ekspordimahust ja 6,2% impordimahust. Eelmise aastaga võrreldes vähenes ekspordimaht 2,7% ja kasvas impordimaht 6,8%.

2007. a ekspordimahust moodustavad külmutatud puuviljad ja marjad (KN 0811) 66,9% (180,2 mln kr), sealhulgas külmutatud mustikad 83,7% (150,9 mln kr); värsked marjad ja puuviljad (KN 0810) 4,8% (12,8 mln kr); pähklid (KN 0801–0802) 12,2 % (32,7 mln kr).

2007. a impordimahust moodustavad värsked või kuivatatud tsitrusviljad (KN 0805) 16,4% (164,7 mln kr), värsked või kuivatatud banaanid (KN 0703) 13,8% (137,9 mln kr), värsked õunad, pirnid ja küdooniad (KN 0808) 13,5% (135,1 mln kr).

Kala ja kalasaadused

Toidukaupade ekspordis on kala ja kalatooted olnud pikka aega esikohal, kuid on käesoleval ajal oma positsiooni kaotanud ning oli 2007. aastal kolmandal positsioonil pärast jooke ja piima.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 23. Kalade ja kalatoodete kaubavahetus

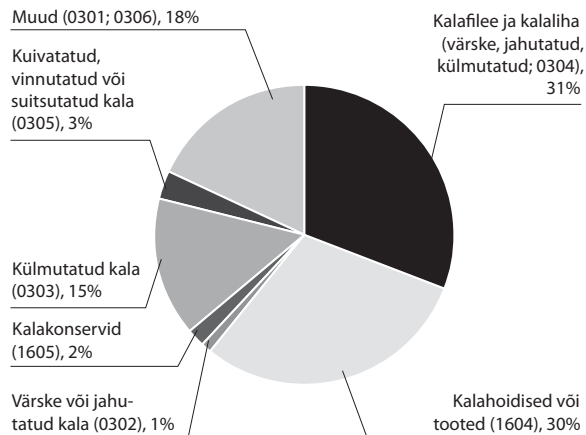
	2006	2007	2007/2006, %
Kalade (KN 0301–0307) eksport, t	72480	73382	101,2
Kalade (KN 0301–0307) import, t	30831	29508	95,7
Kalatoodete (1604–1605) eksport, t	46948	41102	87,5
Kalatoodete (1604–1605) import, t	6700	15370	2,3 korda
Kala- ja kalatoodete eksport, mln kr	1740	1590	91,4
Kala- ja kalatoodete import, mln kr	1137	1408	123,8
Osakaal põllumajandussaaduste ja -toodete ekspordis, %	20,6	14,4	x
Osakaal põllumajandussaaduste ja -toodete impordis, %	9,4	8,7	x

Allikas: ESA "Väliskaubandus" 2006, ESA operatiivandmed

Põllumajandussaaduste ja -toodete ekspordimahust moodustasid kala ja kalatooted 2007. a 14,4% (1 590 mln kr) ja impordimahust 8,7% (1 408 mln kr). Kala ja kalatooted eksporditi eelmise aastaga võrreldes 150 mln kr eest, so 8,6% vähem ja imporditi 271 mln kr võrra, so 23,8% enam. 2007. a müüdi kala ja kalatooted ELi liikmesriikidesse 55% ja kolmandatesse riikidesse 45% ning imporditi vastavalt 75% ja 25%.

Kala eksporditi 2007. a eelmise aastaga võrreldes 902 t (1,2%) enam ja kalatooted 5 846 tonni (12,5%) vähem. Kala impordimaht vähenes 1 323 t (so 4,3%) ja kalatoodetel kasvas 8 670 t (so 2,3 korda). Värske ja külmutatud kala (KN 03) ekspordimahust moodustavad värske, jahutatud või külmutatud kalafilee 43,6%, külmutatud krevid 18,7%, värske ja külmutatud kilu 14,6% ja külmutatud

Joonis 59. Kala ja kalatoodete ekspordimahud (mln kr), 2007. a



Allikas: ESA operatiivandmed

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

heeringad 3,0%. Värske ja külmutatud kala (KN 03) impordimahust moodustavad külmutatud garneelid ja krevetid 21,1%, külmutatud kalafileed 16,2%, värske, jahutatud või külmutatud lõhelised 24,0%.

2007. aasta kala ja kalatoodete ekspordimahust jõudis Ukraina turule 18,1% (rahalisest mahust), Venemaale 13,6, Soome 13,1 ja Taani 6,7 ning impordimahust Lätist 23,0, Leedust 17,7, Soomest 9,6, Taanist 9,1 ja Rootsist 7,1%.

Sisekaubandus, toidukaupade hinnad

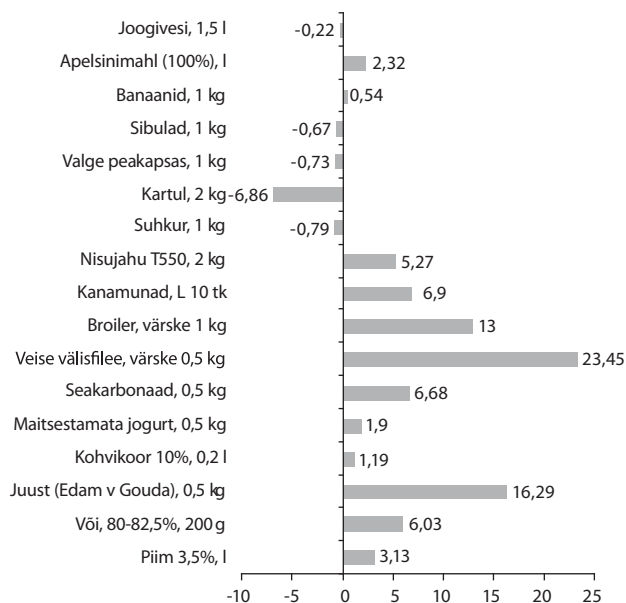
ESA andmetel olid tarbekaubad ja teenused 2007. a eelmise aastaga võrreldes keskmiselt 6,6% kallimad. Hinnad muutusid sealhulgas järgmiselt:

kaubad	+4,8%
sh toidukaubad	+8,0%
tööstuskaubad	+2,3%
teenused	+10,0%.

Konjunktuuriinstituudi toidukorv kallines 2007. a dets võrreldes 2006. a detsembriga 12,5%, sealhulgas kallinesid kõik toidukorvis olevad kaubad peale kartuli ja köögiviljade. Kartul odavnes 19,9% ja köögiviljad 11,1%. Eelmise aasta detsembriga võrreldes kasvasid hinnad toidukorvis olevatel piimasaadustel 27,5%, kanamunadel 32,1%, lihasaadustel 5,9%, teraviljasaadustel 19% ja kaladel 13,6%. Prognoositakse piima- ja teraviljatoodete hinnatõusu püüdnud ning lihatoodete hinnatõusu kasvu.

Konjunktuuriinstituudi poolt avaldatud²³ 2007. a dets 49. nädala jaehindade võrdlemisel 2006. a dets 49. nädala jaehindadega Tallinna supermarketites ilmneb, et märkimisväärne hinnakasv on toimunud võil ja kanamunadel (45%), värske broilerilihal (40%), veise välisfileel (42%), seakarbonaadil (16%), juustul (38%), joogipiimal (33%), kohvikoorel (30%), maitsestatamata jogurtil (20%), nisujahul (36%) ning hinna vähenemine on aset leidnud kartuli ja köögiviljade osas.

Joonis 60. Toidukaupade jaehindade muutus Tallinna supermarketites (2007. a dets 49. nädal võrreld 2006. a dets 49. nädal, kr)



Allikas: EKI "Hinnainfo" nr 11, 2006, 2007

²³"Hinnainfo" nr 11, 2007

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tarbijad eelistasid endiselt osta kodumaiseid toidukaupu: Konjunktuuriinstituudi poolt Põllumajandusministeeriumi tellimusel läbiviidud uuringust selgus, et 73% vastanutest eelistab eestimaist toodangut, kuid võrreldes 2006. aastaga oli langus 2 pp võrra. Ilmselt on see peamiselt tingitud kodumaiste toodete kiirest hinnatõusust. Kui hinnatõus peaks jätkuma, sunnib see eeskätt madalama sissetulekuga tarbijaid muutma oma ostuharjumusi. Vastanute arvates oli hinnatõusu taustal kodumaisele toidukaubale ka järjest vähem iseloomulik värskus, tervislikkus, kõrge kvaliteet, lai sortiment ja sobiv pakend. Keerulisemaks on aastaga muutunud ka kodumaiste ja imporditud toidukaupade eristamine. Küsitluse tulemused annavad tunnistust kodumaiste toidukaupade konkurentsivõime mõningasest langusest, mille jätkuv süvenemine võib kahjustada nende turupositsiooni.

2005. a kiideti vabariigi valitsuse poolt heaks arengukava „Eesti Toit“, mille rakendamine oli ette nähtud 3 aastaks (2006, 2007, 2008). Arengukava elluviimise tulemusena peaks ühelt poolt tõusma toidukaupade konkurentsivõime ning teiselt poolt tarbija teadlikkus toiduohutusest, tervislikust toitumisest ning samuti tüüpilisest eesti toidust. Arengukava rakendamiseks eraldati 2006. a 20 mln kr, 2007. a 15 mln kr ja 2008. a 10 mln kr. Arengukava raames on teostatud erinevaid projekte nagu messidel osalemine, erinevate eesti toitu käsitlevate trükiste ja retseptiraamatute avaldamine, infovol-dikute koostamine tarbijale toidukaupade märgistuse kohta, läbi on viidud uuringuid, seminare, konverentse, kampaaniad lastele, koolitusi, mahetoidu tutvustusi, erinevad kursused, toodetud telesaateid jne.

Teravilja hinnad

Euroopa Komisjon on kavandanud aastaks 2020 võrreldes praegusega biokütuste osakaalu suurendamist. ELi keskkonnavoliniku sõnusti vaadatakse biokütuste kasutuselevõtu eesmärgid uuesti üle sihitusega, et need ei põhjustaks kahju keskkonnale ega inimesele. Biokütuste tootmise abil loodeti vähendada kasvuhoonegaaside poolt põhjustavat keskkonnareostust ning arendada sellega välja fossiilsete kütuste asendajaid. Teadlaste arvamuse kohaselt peaks biomassi (tooraineks teravili, kartul jne) kasutamisel järgima põhimõtet, et esikohal on inimtoit ja loomasööt. Kui toetada oluliselt energiakultuuride kasvatamist, võivad kannatada toidu- ja söödakultuuride kasvatamine, mille tulemusena toimub toidukaupade kallinemine.

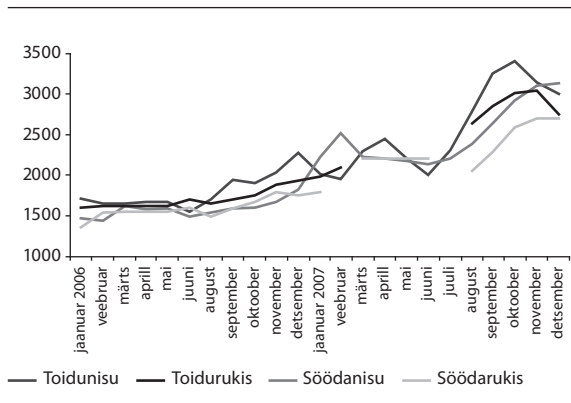
Halbade ilmastikuolude tõttu jäi teraviljatoodang saagiaastal 2006/2007 Euroopas oodatust madalamaks. Nõudlus turul on aga kasvanud seoses täiendava nõudluse kasvuga toiduteravilja järele eriti Aasias. Eesti teravilja kogutoodang saagiaastal 2006/2007 kujunes viimaste aastate parimaks, oluliselt tõusid ka teravilja hinnad.

2007. a detsembrikuu hinnad olid nisul 3030 kr/t (kasv eelmise aasta detsembrikuuga võrreldes 1,36 korda), rukkil 2753 kr/t (kasv 1,5 korda), odral 2845 kr/t (kasv 1,5 korda) ja kaeral 2078 kr/t (kasv 1,5 korda).

Detsembri söödanisu kokkuostuhind oli 3138 kr/t (kasv eelmise aasta detsembrikuuga võrreldes 1,7 korda), sööda-rukkil 2700 kr/t (kasv 1,5 korda), söödaodral 2845 kr/t (kasv 1,5 korda) ja söödakaeral 2039 kr/t (kasv 1,5 korda).

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Joonis 61. Teravilja kokkuostuhindade dünaamika, kr/t



Allikas: EKI "Hinnainfo" nr 1–11, 2006–2007

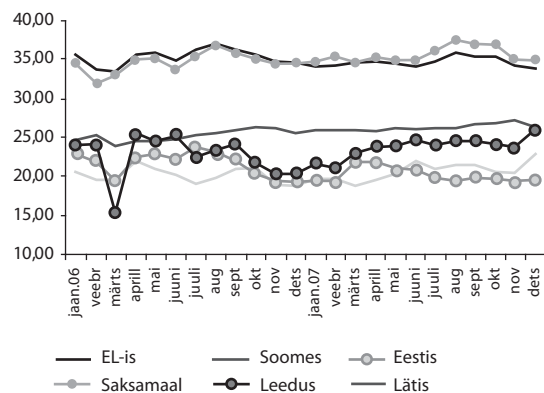
2007. a dets 50. nädalal maksti toidunisu eest Saksamaal 3870 kr/t (kasv eelmise aasta 50. nädala hinnaga võrreldes 1,6 korda), Eestis 3003 kr/t (kasv 1,3 korda), Lätis 3420 kr/t (kasv 1,4 korda), Leedus 3473 kr/t (kasv 1,75 korda) ja Poolas 3398 kr/t (kasv 1,4 korda).

Teraviljade kokkuostuhinnad Eestis näitasid veel oktoobris kasvutrendi ning seejärel hakkasid langema eelkõige toiduteravilja hinnad. Detsembri keskmised kokkuostuhinnad näitavad oktoobriga võrreldes langustendentsi, va söödanisu, söödarukis ja -oder. 2007. a detsembris osteti rapsi kokku keskm hinnaga 5517 kr/t (kasv eelmise aasta detsembriga võrreldes 1,37 korda), mis on viimaste aastate kõrgeim hinnatase. Teravilja kokkuostuhindade järsu tõusuga on kaasnenud teraviljasaaduste jaehindade järsk kasv. Eelmise aasta detsembriga võrreldes kasvasid jaehinnad Eesti tavakauplustes leival 27,2%, saial 30,2%, nisujahul 35,1%, kaerahelvestel 11,2%.

Liha, lihasaaduste ja kanamunade hinnad

Teravilja kokkuostuhindade kasv põhjustab reeglina ka teatud ajalise nihkena liha hindade kasvu. Võrdlemisel lehmade (D-kat) kokkuostuhindu erinevates riikides viimase 2 aasta jooksul selgub, et kokkuostuhinnad Saksamaal on ELi keskmiste hindadega võrdlemisi sarnased ja ka hinnamuutused on võrdlemisi sarnased. Hinnamuutused Soomes on stabiilsed. Kui Lätis ja Leedus on 2007. aasta detsembri hind võrreldes eelmise aasta detsembriga kasvanud vastavalt 20,9% ja 28,4%, siis kokkuostuhind Eestis vaid 1,2%.

Joonis 62. Lehmade (D-kat) keskmised kokkuostuhinnad, kr/kg



Allikas: EKI "Hinnainfo" nr 11, 2007

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 24. Veise- ja sealiha keskmised kokkuostuhinnad

	2006. a, kr/t		2007. a, kr/t		2007. a / 2006. a, %	
	2006. a	sh detsember	2007.a	sh detsember	2007. a / 2006. a	2007. a dets/ 2006. a dets
Veiseliha	23 882	22 231	23 031	23 548	96,4	105,9
Sealiha	23 179	23 679	23 286	23 671	100,5	99,97

Allikas: ESA "Kuukiri nr 12", 2007

2007. a jooksul maksti töötleva tööstuse ettevõtete poolt veiseliha tonni eest keskm 23 031 kr (vähenemine eelmise aastaga võrreldes 3,6%), sealiha tonni eest 23 286 kr (kasv 0,5%), sh detsembris veiseliha eest 23 548 kr (kasv eelmise aasta detsembriga võrreldes 5,9%), sealiha eest 23 671 kr, jäädes eelmise aasta detsembriga võrreldes samale tasemele. 2007. a E-klassi sigade detsembri keskaiga kokkuostuhind Eestis oli 22,83 kr/kg, so 10,3% kõrgem kui ELi liikmesriikide keskmine, 2,6% madalam Läti ja 1,6% madalam Leedu kokkuostuhinnast. Sealiha imporditakse enamasti Taanist, Soomest ja Poolast. Veiseliha hinnatõusu aitas pilduda ekspordikeelu lõppemine Brasiilia veiselihaile.

2007. a detsembri broileriliha keskmiseks ettevõttest väljamüügihinnaks (müügihind kuu lõpus) kujunes 33 150 kr tonni kohta, seega eelmise aastaga võrreldes kasv 26,5%. Broilerite tapamajast väljamüügihind Eestis oli ELi liikmesriikide keskmisest 15,7%, Soome keskmisest 6,2%, Läti keskmisest 4,1% ja Leedu keskmisest hinnast 27,9% kallim ning Saksamaa keskmisest hinnast 7,5% madalam. Kanabroilerid müüdi Tallinna supermarketites 49. nädalal hinnaga 45,90 kr/kg, kasv eelmise aasta 49. nädalaga võrreldes 35,9%.

Mune (restil) müüdi ettevõttest välja 2007. a jooksul keskm hinnaga 0,913 kr/tk, sealhulgas detsembris keskm hinnaga 1,179 kr/tk, seega eelmise aastaga võrreldes kasv vastavalt 8,3% ja 41,0%. Kanamunade detsembri keskaiga tootjahind Eestis (1,179 kr/tk) oli ELi keskmisest hinnast 8,2% madalam. Kanamunade (L) jaehind Tallinna supermarketites 49.nädalal oli 2,23 kr/tk, kasv eelmise aastaga võrreldes 45%.

Piima ja piimatoodete hinnad

Piimasaaduste hinnad kasvasid 2007. a hüppeliselt seetõttu, et nõudluse kasvu tingimustes vähendasid peamised piimasaadusi ekspordivad riigid oma ekspordikoguseid. Soodne olukord maailmaturul aktiveeris Eestis piimatoodete ekspordi. Piimasaaduste ekspordimahud kasvasid nii piimatoodete koguste kui ka hindade osas.

Toorpiima tonni eest maksti 2007. a keskmisena 4216 kr, sealhulgas detsembris 5157 kr, kasv eelmise aastaga võrreldes vastavalt 10,7% ja 35,2%. Piimasaaduste ettevõttest väljamüügihinnad on kasvanud eelmise aastaga võrreldes lõssipulbril 50%, täispiimapulbril 33,0, Edam-tüüpi juustul 13–19, kodujuustul 15, võil 15–18 ning joogipiimal keskmiselt 13–15%.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Piimasaaduste ettevõttest väljamüügihinnad detsembris on kasvanud eelmise aasta detsembriga võrreldes lõs-pulbril 33,6%, täispiimapulbril 18,6, Edam-tüüpi juustul 37–45, kodujuustul 27, plokkvõil 34, väikepakendis võil keskm 53 ning joogipiimal 39-51%. Või tööstusest väljamüügihind detsembri keskel oli Eestis 59,81 kr/kg, Lätis 61,73 kr/kg, Leedus 67,29 kr/kg, Soomes 42,50 kr/kg, Rootsis 43,09 kr/kg ja Saksamaal 52,68 kr/kg. Eelmise aasta detsembriga võrreldes kasvasid hinnad EKI toidukorvis (jaehinnad) olevatel piimasaadustel 27,5%.

Piimatoodete jaehinnad Eesti tavakauplustes kasvasid eelmise aasta detsembriga võrreldes joogipiimal 40,1–59,2%, keefiril 22,5–28,4%, võil (väikepakk) 42,0%, juustul 38,5%, kodujuustul (4%) 27,7%.

Kartuli ja köögiviljade tootjahinnad

2007. a detsembri kartuli tootjahind (2,51 kr/kg) oli eelmise aasta detsembri tootjahinnast 31,7% madalam, sest saagiaasta 2005/2006, vastupidiselt saagiaastale 2006/2007, polnud kartulikasvatusele soodne, mis põhjustaski kõrgeid tootjahindu. Tootjahinnad olid madalamad eelmise aasta detsembri tootjahindadest veel porgandil 13,6%, peedil 24,6%, pisut kallimad peakapsal (2,0%) ning jäid samale tasemele kaalika puhul. Jaehinnad Eesti tavakauplustes odavnesid 2007. a detsembris eelmise aasta detsembriga võrreldes kartulil, peakapsal, porgandil, mugulsibulal ning kallinesid kurgil, imporditud tomatil ning õuntel.

2.12 . Alkoholiturg

Katrin Karolin

Veterinaar- ja Toiduameti andmeil on toiduseaduse tähenduses tunnustatud alkoholitootjaid (seisuga 1. apr 2008) 28, neist 1 toodab piiritust, 10 kangeid alkohoolseid jooki, 7 õlut, 8 muud alkohoolset jooki, 11 puuvilja-marjaveini ja siidrit.

Käesolevas ülevaates on kasutatud Eesti Statistikaameti tootmise ning väliskaubanduse andmeid, ettevõtte tootmise ja siseturu müügi andmeid, Eesti Konjunktuuriinstituudi alkoholisektori uuringuid ja kaupluste hinnavaatluste tulemusi.

Tootmine

2007. a kolme kvartaliga kasvasid suurema osa alkohoolsete jookide tootmismahud võrreldes eelmise aasta sama perioodiga, mullusest vähem toodeti piiritust (-10%) ja puuvilja-marjaveine, mille toodang EKI hinnangul vähenes 41% (ESA andmetel 43%). EKI ja ESA andmetes esines erinevusi ka kangete alkohoolsete jookide toodangumahu. EKI andmetel oli 2007. aa 9 kuu kangete alkohoolsete jookide toodang 28% ja ESA andmetel 24% suurem kui aasta tagasi. Andmete erinevuste põhjuseks on see, et tõenäoliselt on ESA valimist osa tootjaid väljas. Käesolevas turülevaates on kangete ja lahjade alkohoolsete jookide toodangumahuna kasutatud EKI andmeid. Kangetest alkohoolsetest jookidest toodeti vaadeldaval perioodil viina 32% ja likööri 11% aastatagusest rohkem. Lahjade alkohoolsete jookide toodang suurenes 7,1% ja seda lahjade

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 25. Alkohoolsete jookide tootmine Eestis (mln l), 2005–2007

	2005 9 kuud	2006 9 kuud	2007 9 kuud	Muutus +,-	
				07 9k/06 9k, mln l	07 9k/06 9k, %
Kanged alkohoolsed joogid	11,5	11,3	14,0	2,7	23,9
EKI hinnangul	11,5	11,3	14,48	3,18	28,4
Õlu	104,8	108,97	109,85	0,88	0,8
Lahjad alkohoolsed joogid*	19,1	25,6	27,4	1,82	7,1
Rektifitseeritud etanool	2,84	4,21	3,78	-0,43	-10,2
Puuvilja- ja marjaveinid	3,32	6,79	3,88	-2,91	-42,9
EKI hinnangul	7,36	6,79	4,03	-2,76	-40,6

* EKI arvutused (vastavalt ESA jaotusele koondab segatud piiritusjooke ja siidrit)

Allikas: ESA, EKI

segatud piiritusjookide tootmise arvel (kasv 23%), kuna siidri tootmine oli langustrendil (-11%). Kuna ka puuvilja-marjaveinide toodang langes oluliselt, oli lahjade alkohoolsete jookide toodangu maht tervikuna väiksem kui 2006. a 9 kuul. Õlle tootmine ei ole aastaga oluliselt muutunud, ulatudes 110 mln liitri, seda oli 0,8% rohkem kui eelmise aasta kolmes kvartalis.

Väliskaubandus

ESA väliskaubandusandmete kohaselt oli 2007. a 9 kuul alkohoolsete jookide ekspordi- ja impordikäive 13% suurem võrreldes 2006. a 9 kuuga. Nagu eelmistel perioodidel püsis väliskaubandusbilanss negatiivsesena ning import ületas ekspordi sama palju kui aasta tagasi (üle 2 korra).

Peaaegu kõikide alkohoolsete jookide ekspordimahud kasvavad eelmise aasta 9 kuuga võrreldes, vähenesid vaid piirituse ja lahjade alkohoolsete jookide väljaveetud kogused. Ekspordikäibes moodustasid suurema osa kanged alkohoolsed joogid (35%), õlu (25%) ja lahjad alkohoolsed joogid (21%). Enamik Eestist eksporditud alkohoolseid jooke müüdi jätkuvalt teistesse Balti riikidesse. Impordis suurenesid peaaegu kõikide alkohoolsete jookide sisseveetud kogused. Võrreldes 2006. aastaga imporditi vähem lahjasid alkohoolseid jooke, kusjuures segatud piiritusjookide sissevedu suurenes ja kääritatud jookide impordikogused, kaasa arvatud siidri kogused, olid väiksemad kui aasta tagasi.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 26. Alkohoolsete jookide rahaline põhieksport ja -import ning ekspordi- ja impordihinnad, 2005–2007 (9 kuul)

	Hind, kr/l			Käive, mln kr			
	2005 9 kuud	2006 9 kuud	2007 9 kuud	2005 9 kuud	2006 9 kuud	2007 9 kuud	2007/06 +/- %
EKSPORT							
Kanged alkohoolsed joogid kangusega kuni 80%*	140.94	152.22	133.35	150,1	138,9	165,1	18,9
Õlu	5,57	5.85	6.13	105,1	96,1	117,0	21,7
Lahjad alkohoolsed joogid	6,10	7.01	7.16	73,7	101,0	100,2	-0,8
Etüülalkohol kangusega >80%	9.24	9.65	12.54	8,9	22,5	18,9	-16,0
Viinamarjavein	41.52	35.45	38.16	35,2	60,4	72,0	19,2
Vermut	18.21	24.90	21.51	0,82	0,89	0,95	6,7
EKSPORT KOKKU	x	x	x	373,8	419,8	474,2	12,9
IMPORT							
Kanged alkohoolsed joogid kangusega kuni 80%*	136.30	84.27	84.50	436,6	356,0	10,4	10,4
Õlu	8.24	8.20	8.96	91,5	92,0	23,0	23,0
Lahjad alkohoolsed joogid	11.20	11.66	12.00	175,0	194,0	-0,2	-0,2
Etüülalkohol kangusega >80%	9.31	8.58	10.07	20,8	16,7	68,3	68,3
Viinamarjavein	31.39	32.40	34.22	298,1	314,5	18,7	18,7
Vermut	28.80	27.00	30.76	12,2	13,5	5,9	5,9
IMPORT KOKKU	x	x	x	640,0	986,7	13,1	13,1

* 100%-lises alkoholis

Allikas: ESA

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 27. Alkohoolsete jookide koguseline põhieksport ja -import (1000 l), 2005–2007 (9 kuul)

	2005 9 kuud	2006 9 kuud	2007 9 kuud	07 9 k/06 9k, %
EKSPORT				
Kanged alkohoolsed joogid kangusega kuni 80%*	1 071	913	1 238	35,6
Õlu	18 885	16 443	19 086	16,1
Lahjad alkohoolsed joogid	12 064	14 402	14 000	-2,8
Etüülalkohol kangusega >80%	963	2 334	1 510	-35,3
Viinamarjavein	848	1 705	1 886	10,6
Vermut	45	36	44	23,8
IMPORT				
Kanged alkohoolsed joogid kangusega kuni 80%*	3 203	4 224	4 651	10,1
Õlu	11 105	11 223	12 638	12,6
Lahjad alkohoolsed joogid	15 607	16 631	16 125	-3,0
Etüülalkohol kangusega >80%	2 233	1 947	2 796	43,6
Viinamarjavein	9 497	9 707	10 909	12,4
Vermut	424	500	465	-6,9

* 100%-lises alkoholis

Allikas: ESA

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tarbimine ja hinnad siseturul

Alkoholsete jookide **jaekäive** ulatus 2007. a 9 kuuga peaaegu 3,5 mld kr ning see oli 20% suurem 2006. a 9 kuuga võrreldes. Sellise kasvu põhjuseks oli nii toodete hinnatõus kui ka suurema osa alkoholsete jookide müügikoguste kasv siseturule.

Enamuse populaarsemate kodumaiste alkoholsete jookide **jaehinnad** tõusid 2006. a 9 kuuga võrreldes. Erandiks oli vaid madalama hinnaklassi viin, mille hind ei ole aastaga

muutunud. Keskmise hinnaklassi viinad ja džinnid kallinesid aastaga üle 5%. Kõrgema hinnaklassi viinad ja kanged liköörid olid 4,5% kallimad kui aasta tagasi. Peaaegu sama palju (+4,7%) tõusid kreemlikööride hinnad, samas marjalikööride hinna tõus oli väiksem (+1,3%). Kodumaise õlle hind tõusis aastaga ligi 10% ja siidri hinna kasv ulatus 3,5%-ni. Puuvilja- ja marjaveinide keskmine hind tõusis rohkem kui teistel alkoholsetel jookidel (+13%), kuid Tallinnas kallinesid need oluliselt vähem (+5,5%). Kõikide alkoholsete jookide hinnatõus jätkus ka 2007. a viimases kvartalis.

Tabel 27. Eesti kangete alkoholsete jookide keskmised jaehinnad kauplustes (0,5-liitrise klaaspudeli hind, kr, koos kbm-ga)

	Aug 2006	Veebr 2007	Mai 2007	Aug 2007	Muutus aug 07/ aug 06, %	Nov 2007
Eestis keskmiselt						
Viinad (maitsestatamata)						
Madalam hinnaklass	55,42	54,06	53,13	55,14	-0,5	57,04
Keskmine hinnaklass	68,80	68,55	72,22	72,46	5,3	78,81
Kõrgem hinnaklass*	147,82	148,97	154,48	154,48	4,5	155,67
Liköörid						
Marjaliköörid	52,89	52,20	52,92	53,67	1,3	53,64
Kanged liköörid	93,95	96,02	98,31	98,19	4,5	99,29
Kreemliköörid	75,18	74,99	76,89	78,74	4,7	80,07
Džinnid	72,36	75,81	75,24	76,43	5,6	78,11

* 0,7-liitrine klaaspudel

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tallinnas keskmiselt						
Viinad (maitsestatamata)						
Madalam hinnaklass	54,28	51,97	51,63	56,11	3,4	56,72
Keskmine hinnaklass	69,19	69,80	73,21	72,18	4,3	80,96
Kõrgem hinnaklass	145,97	148,27	154,63	154,63	5,9	157,00
Liköörid						
Marjaliköörid	52,05	50,62	52,78	53,05	1,9	53,91
Kanged liköörid	90,95	95,96	98,74	97,70	7,4	100,07
Kreemliköörid	74,18	73,80	76,31	77,62	4,6	79,67
Džinnid	73,15	75,97	75,77	76,62	4,7	79,47

Allikas: EKI

Eesti alkoholitootjate konkurentsivõime

Kodumaine **õlu** moodustas 2007. a mais 89% ja importõlu 11% kaupluste õllekäibest. Kogu Eesti turul müüdud õllest, sh toitlustuses müüdust, moodustas kodumaine õlu ligi 88%, paaril varasemal aastal 89%.

Kauplustes müügiloleva õlle sortimendist oli 59% pärit Eesti tootjatelt ja 41% imporditud. Kodumaise õlle sortimendi laius võrreldes 2006. aastaga ei muutunud, endiselt oli keskmiselt kaupluses müügil 42 nimetust. Importõlle sortiment suurenes võrreldes 2006. aastaga 3 toote võrra, 28 nimetuseni keskmiselt kaupluse kohta. Tallinnas oli müügil 53 kodumaist ja 94 importõlut, teiste linnade kauplustes 43 kodumaist ja 27 importõlut ning maapiirkonna

kauplustes 35 kodumaist ja 3 importõlut. Importõlle sortimendis oli esikohal Venemaa, kust oli pärit 28% importõlle valikust. 15%-ga järgnes Saksamaa ja 11%-ga Soome.

2007. a oli kauplustes müügilolevast kodumaisest õllesortimendist 93% pakendatud pudelisse ja 7% plekkpurkidesse. 2006. a oli purkides 15% kohalikust õllesortimendist. Müügilolevast kodumaisest purgiõllest olid 75% 0.5-liitrised, 18% 0.33-liitrised ja 7% pakendatud 24 x 0.33-liitristesse karpidesse. 2006. aastaga võrreldes oli 0.5-liitriste purkide osakaal suurenenud 3 pp ja väikeste purkide osakaal vähenenud 1 pp võrra. Importõllest oli 62% pudelites ja 38% purgiõlu.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Eesti Õlletootjate Liidu andmetel väljastati kogu Eesti õlletoodangust 2007. a 40% klaastaaras, 34% plasttaaras, 21% purgiõllena ja 5% vaadiõllena. Eesti õlletootjad on vähendanud plasttaaras väljastatava õlle osakaalu toodangus.

Kodumaine purgiõlu maksis 2007. a mais keskm 23,15 kr/l ja importõlu 28,43 kr/l, mis on vastavalt 6,2% ja 4,8% kallim kui 2006. a.

2007. a mais moodustas 87% kaupluste **viinakäibest** kodumaine ja 13% importviin. Kodumaise viina turupositsioon nõrgenes võrreldes 2006. aastaga 2 pp võrra. Kodumaist viina oli müügil 36 nimetust ja importviina 17 sorti keskm kaupluse kohta. 2006. a oli sortimendis 2 nimetust kohalikku viina keskm kaupluse kohta rohkem. Importviin oli pärit 18 riigist ning võrreldes 2006. aastaga oli sortiment ühe toote võrra rikkalikum. 32% müügilolevast importviina sortimendist oli Venemaalt ja 12% Ukrainast.

Müügilolevast Eesti viinast oli 2007. a mais 29% ja importviinast 48% pakendatud 0,7–1-liitristesse klaaspudelitesse.

2007. a mais maksis kohalik 0,7–1-liitrisel pudelil viin keskm 149,41 kr/l ja importviin 265,38 kr/l. Aastaga kallines kodumaine viin 5,4% ja importviin 2,1%.

Nii kodumaise õlle kui viina positsioon Eesti turul oli 2007. a endiselt tugev. Eesti õlle positsioon püsib kõrge tänu headele maitseomadustele, kõrgele kvaliteedile ja tugevatele kaubamärkidele ning turistide hinnanguil on tasemel ka pakendid. Viina positsioon püsib kõrge tänu madalale hinnatasemele võrreldes sama kvaliteediga importtoodetega ning tugevatele kaubamärkidele.

Alkoholi tarbimine ja alkoholipoliitika elanike hinnangute alusel

Eestis jooab alkoholi 84% täiskasvanutest, seejuures lahjasid alkohoolseid jooke tarbitakse sagedamini kui kangeid (kõige sagedamini juuakse õlut). Elanikud hindavad peamiselt tarbimise põhjuseks seda, et alkohol kuulub tähtpäevade tähistamise traditsiooni. Alkohoolse joogi ostmisel on valiku tegemise peamiseks kriteeriumiteks joogi maitse ja kvaliteet.

Kui enda tarbimist hindavad Eesti elanikud valdavalt väheks ja mõõdukaks, siis Eesti kohta tervikuna arvatakse, et alkoholi tarbitakse palju ning tarbimist oleks vaja vähendada, kuna sellega kaasneb rohkelt probleeme ja kahjusid. Sarnaselt varasematele aastatele nimetati kõige suurema probleemina alkoholijoobes sõiduki juhtimist. Elanike hinnangul peaks tarbimise vähendamine olema esmajärjekorras inimeste endi initsiatiiv, samas peab seda toetama riigi alkoholipoliitika läbi eri meetmete. Rohkem on hakatud pooldama seda, et vabariigi valitsus astuks sellesuunalisi samme. Tarbimise vähendamise eesmärgil peetakse kõige vajalikumateks meetmeteks järelevalve suurendamist alkoholi müügiga seotud õigusrikkumiste üle, noortega tegelemist, et nende aeg oleks alkoholibalt sisustatud, ning alkoholi reklaamipiirangute karmistamist. Kõige ebasobivamaks reklaamikanaliks peetakse alkoholi välireklaami suurtel tänavaplakatil.

Alkohol on Eestis kergesti kättesaadav, mida näitab asjajalu, et 88% elanikest saab soovi korral osta alkoholi kuni 10

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

minutiga, s.o aeg, mis kulub oma elukohast lähimasse alkoholi müügikohta jõudmiseks. Küsitlusel märkis 2/3 vastanutest, et ei pea õigeks alkoholi müümist elumajades asuvates kauplustes ja bensiinijaamades, samuti ei pooldata alkoholi müümist spordi- ja kultuuriüritustel. Müügikohtadele seatavate piirangute kõrval hindasid elanikud ka müügiajale kohaldatavaid kitsendusi. Üldise arvamuse kohaselt oleks Eestis vaja ühtset üleriiklikku Riigikogu poolt kehtestatavat jaemüügikeeldu öisel ajal, suurima poolehoiu pälvivis keeld ajavahemikul 22.00–08.00.

Kokkuvõtvalt saab järeldada, et Eesti elanikud näevad vajadust karmima alkoholipoliitika järele ning pooldavad rangete piirangutega alkoholipoliitikat.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

3.1. Strateegilised otsused

Marko Gorban

2007. a tähtsamaid sündmusi oli Eesti maaelu arengukava (MAK) 2007–2013 koostamise lõpuleviimine ning heakskiitmine vabariigi valitsuse ja Euroopa Komisjoni poolt. Valitsus kiitis kava heaks 8. veebr. Sellega anti põllumajandusministrile mandaat arengukava läbirääkimisteks Euroopa Komisjoniga ELi liikmesriikide esindajatest koosnevas Maaelu Arengu Komitees ning Euroopa Komisjonis. Läbirääkimised komisjonis algasid aprillis ning kava kiideti heaks novembris. Kava heakskiitmine oli mitmeaastase töö tulemus, millesse on olulise panuse andnud nii sotsiaalpartnerid kui ka mitmed ministriumid.

MAKi koostamiseks moodustati 2005. a juhtkomisjon, kelle ülesandeks oli strateegiliste aluste koostamise koordineerimine, strateegia ja arengukavaga seotud ettepanekute läbitöötamine ning Eesti seisukohtade kujundamine asjassepuutuvate ELi õigusaktide kohta. Lisaks sellele toimus MAKi ettevalmistamine ka meetme- ning telgede eesmärgipõhistes töörühmades. MAKi kohta esitati 32 erineva organisatsiooni ja eraisiku poolt ligikaudu 350 ettepanekut, millest mingil moel arvestati enam kui 60%.

Peamised meetmed, mille rakendamise otstarbekuse ning tingimuste üle toimusid läbirääkimised Euroopa Komisjonis, olid järgmised: poollooduslike koosluste hooldamine, happeliste muldade lupjamine, mahajäetud hoonete lammutamine, eluruumide korrastamise toetamine, bioloogilise mitmekesisuse tagamine, mõnede meetmete alameetme-

teks jagamine, energiavõsa rajamine ning bioenergia investeeringute jaotus 1. ja 3. telje vahel.

Poolloodusliku koosluse hooldamise toetust on võimalik rakendada üksnes põllumajanduslikku keskkonnatoetust käsitleva artikli alusel. Sellest tulenevalt on olulised muudatused ka meetme põhialustes. Eelkõige tähendab see, et toetuse saamiseks võtab taotleja kohustuse 5 aastat poollooduslikku kooslust hooldada ja toetuse saamiseks esitatud nõudeid täita (1-aastase kohustuse asemel, mis oli kavas Natura 2000 toetust käsitleva artikli alusel antava toetuse puhul). Nende kahe skeemi põhimõtteline erinevus seisneb selles, et keskkonnatoetuse puhul on tegemist minimaalselt 5-aastase kohustusega, mille puhul taotlejale makstakse vabatahtlikult võetud ning õigusaktides sätestatud nõuetest karmimate nõuete järgimise eest. Natura toetuse puhul aga on tegemist 1-aastase toetusega, mida makstakse teatud keskkonnavalaste piirangute eest. Samas suurenes muudatusega kaasnevalt toetuse määr.

Kuivõrd Euroopa Komisjon käsitleb happeliste muldade lupjamine tegevuskuluna, ei ole seda võimalik rakendada vähetootliku keskkonnakaitse investeeeringuna eraldi seisva meetmena ega investeeringutoetuste eraldi toetatava tegevusena. Samas on seda teatud tingimustel võimalik toetada põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri toetuse raames – lupjamine on abikõlblik juhul, kui tegemist on osaga laiema maaparandusalasest projektist, ja lupjamine toetatakse ainult üks kord programmiperioodi jooksul.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Mahajäetud põllumajandushoonete lammutamist oli esialgu kavas toetada 2. telje raames vähetootliku investeringuna. Kuna see täidab pigem elukvaliteedi parandamise eesmärki, on nimetatud tegevus viidud külade uuendamise ja arendamise meetmesse, kus vastav tegevus peaks käivituma 2008. a.

Kvalifitseeritud tööjõu puuduse leevendamiseks oli meetmete 1.4.1 (Investeeringud mikropõllumajandustootjate arendamiseks) ja 3.1 (Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas) raames täiendavaid töökohti loovate projektide puhul planeeritud toetada investeeringuid hoonete elamiskõlblikuks muutmisele kaasaaitamisele. Kuivõrd Euroopa Komisjoni hinnangul ei ole see kooskõlas nimetatud toetuste aluseks olevate maaelu määruse artiklitega, tuli ettevõtetele töötajatele eluruumide korrastamise toetamisest investeeringute ühe osana nii strateegias kui ka arengukavas loobuda.

Euroopa Komisjoni keskkonnadirektoraat oli MAKi läbirääkimistel seisukohal, et suuremat tähelepanu peaks pöörama bioloogilisele mitmekesisusele. Sellest tulenevalt on bioloogilisele mitmekesisusele suunatud tegevuste laiendamiseks arengukavasse lisatud mitmeliigilise põõsasriba rajamise toetus. Kaitsemetsa rajamise toetuse toetatavate tegevuste hulka on lisatud puudesalude rajamine. Lisaks sellele on Natura aladest väljapoole jäävaid kõrge loodusväärtusega poollooduslikke kooslusi kavas toetada käesoleval programmiperioodil pärast seda, kui nad on täpselt määratletud või arvatud Natura 2000 alade hulka. Samuti on teatud meetmete puhul kavas rakendada nõuet mitme-

aastase taimestikuga ribade jätmiseks põlluservadesse.

MAKi arengut, tõhusust ja tulemuslikkust hinnatakse seire kaudu, mida teostatakse läbi seirenäitajate kogumise. MAKi esialgses versioonis oli meetmetes „Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas” ning „Külade uuendamine ja arendamine” kombineeritud vastavalt kaks ja kolm erinevat maaelu arengu määruse artiklit. Euroopa Komisjoni ettepanekul on seireandmete kogumise ning finantsjuhtimise seisukohalt mõlemad meetmed arengukavas alameetmeteks jagatud. Majandustegevuse mitmekesistamine on arengukava seisukohast jagatud alameetmeteks – mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas ja mikroettevõtete arendamise toetus. Külade uuendamine ja arendamine on jagatud alameetmeteks – majanduse ja maaelanikkonna põhiteenused, külade uuendamine ja arendamine, maapiirkondade kultuuripärandi säilitamine ja selle kvaliteedi parandamine. Muudatustel ei ole sisulist tähtsust meetmete rakendamise seisukohast, kuna nende rakendamiseks töötatakse mõlema meetme puhul välja üks põllumajandusministri rakendusmäärus.

Energiavõsa rajamise toetus oli esialgu kavandatud 2. telje raames eraldiseisva meetmena. Komisjoni hinnangul ei olnud see kooskõlas 2. telje ideoloogiaga ning sarnaselt Eestile on ka teistel liikmesriikidel tulnud analoogne meede viia 1. telje, Eesti puhul meetme „Investeeringud bioenergia tootmisesse” toetatavaks tegevuseks. Sellega kaasnevalt ei ole võimalik kasutada pindalapõhist toetuse ühikumäära. Selle asemel toetatakse rajamist %-na investeeringust. Lisaks sellele olid meetme „Investeeringud

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

bioenergia tootmisesse” alt kavandatud toetada kõik investeeringud bioenergia tootmisse, kuid Komisjon juhtis tähelepanu asjaolule, et kui põllumajandusettevõtte toodab bioenergiat peamiselt oma ettevõtte tarbeks, kuulub see põllumajandusinvesteeringute toetuste alla (1. telg), ning kui põllumajandusettevõtte toodab bioenergiat müügiks, siis kuulub see 3. telje (maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine) toetuste alla. Sellest tulenevalt jagati bioenergia investeeringud vastavalt 1. ja 3. telje vahel.

2007. a lõpuks kiideti Komisjoni poolt heaks liikmesriikide kavandatud 95 arengukavast 54. MAKi alusel on Eesti maaelu järgneva seitsme aasta jooksul võimalik toetada 14,5 mld krooniga, millest 11,2 mld kr on ELi panus.

3.2. Toetused ja riigiabi

Kristel Bankier, Kristel Maidre, Einar Kikkas, Marko Gorban, Margus Palu, Riin Saluveer

Ühtne pindalatoetus (ÜPT) ja täiendavad otsetoetused

Kokku määrati otsetoetusteks 2007. a 1,3 mld – veerandi võrra enam kui 2006. a ja 82% enam kui 2004. a.

Ühtse pindalatoetuse saamiseks esitati 2007. a 17 550 taotlust. Toetus määrati 17 336 taotlejale 832 091 ha kohta summas 630,96 mln kr.

Võrreldes eelmise aastaga vähenes heakskiidetud taotluste arv 3%, kuid taotlustel heakskiidetud pind suurenes 2,5% võrra.

Täiendavateks otsetoetusteks määratud summa suurenes 2007. a 45% võrra – 691,46 mln kroonini võrreldes 2006. aastaga. Täiendavate otsetoetuste maksimaalne tase on samuti aasta-aastalt suurenenud. Kui 2004. a oli maksimaalne toetuse tase uutes liikmesriikides üldreeglina 55% ELi tasemest, siis 2007. aastaks suurenes see 70%-ni. Erandiks on piimale makstav toetus, mida võis 2007. a maksta 100% tasemel.

Täiendavatest otsetoetustest maksti 2007. a 54% loomakasvatusele ja 46% taimekasvatusele. 2006. a moodustasid taimekasvatusele määratud täiendavad toetused 55% täiendavatest otsetoetustest.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Tabel 1. ÜPT ja täiendavate otsetoetuste heakskiidetud taotluste ja nendel kindlaksmääratud hektarite, loomade ning ühikute arv, 2004–2007

		2004	2005	2006	2007
ÜPT	Taotluste arv	18 597	18 687	17 884	17 336
	Pind (ha)	803 715	824 396	811 603	832 091
Põllukultuuri kasvatamise täiendav otsetoetus	Taotluste arv	x	x	x	6 743
	Pind (ha)	x	x	x	364 183
Põllumajanduskultuuri täiendav otsetoetus	Taotluste arv	x	x	x	6 455
	Pind (ha)	x	x	x	353 264
Põllumajanduskultuuri kasvatamise täiendav otsetoetus	Taotluste arv	7 849	7 406	6 479	x
	Pind (ha)	324 342	341 259	349 453	x
Ammlehma kasvatamise täiendav otsetoetus	Taotluste arv	x*	704	855	1 099
	Veiste arv	x*	5523	7621	10 890
Veise kasvatamise täiendav otsetoetus	Taotluste arv	6 254	6 920	6 269	x
	Veiste arv	132 829	221 675	122 755	x
Veiste lü alusel makstav täiendav otsetoetus	Taotluste arv	x	x	x	5 324
	Lü arv	x	x	x	75 841
Piimalehma kasvatamise täiendav otsetoetus**	Taotluste arv	2 627	x	1 620	1453
	Veiste arv	101 144	106 531	98 970	x
Ute kasvatamise täiendav otsetoetus	Taotluste arv	729	879	888	925
	Uttede arv	18 945	25 616	29 551	36 947

* 2004. a maksti ammalehmadele toetust veise kasvatamise täiendava otsetoetuse raames,

** 2005 a maksti piimalehma kasvatamise täiendavat otsetoetust veise kasvatamise täiendava otsetoetuse ühe osana ja eraldi taotlejate arvu välja ei tooda. 2006. a maksti toetust piima tootiskvoodi kg kohta ja tabelis on esitatud taotlustel märgitud piimalehmade arv. 2007. a piima tootiskvoodi alusel makstav täiendav otsetoetus

Allikas: PRIA

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Tabel 2. ÜPT ja täiendavateks otsetoetusteks määratud summad (mln kr), 2004–2007

Toetused	2004	2005	2006	2007
ÜPT	332,17	431,96	532,44	630,96
Põllukultuuri kasvatamise täiendav otsetoetus	X	X	X	214,03
Põllumajanduskultuuri täiendav otsetoetus	X	X	X	103,32
Põllumajanduskultuuri kasvatamise täiendav otsetoetus	205,04	160,36	292,32	X
Ammlehma kasvatamise täiendav otsetoetus	76,85	7,52	13,60	20,57
Veise kasvatamise täiendav otsetoetus		55,25	59,15	93,28***
Piimalehma kasvatamise täiendav otsetoetus	108,79*	109,66	157,51	252,17**
Ute kasvatamise täiendav otsetoetus	4,13	5,47	6,53	8,09
Kokku	726,98	770,22	1061,54	1322,41

* 2004. a rahvuslik skeem, maksti enne EL liitumist,

** 2007. a piima tootmiskvoodi alusel makstav täiendav otsetoetus

*** 2007. a veiste loomühikute alusel makstav täiendav otsetoetus

Allikas: PM põllumajandusturu korraldamise osakond

Põllukultuuri kasvatamise täiendav otsetoetus on tootmisega seotud toetus ja seda maksti 6743 taotlejale 364 183 ha teravilja, õliseemnete, proteiinkultuuride, lina ja kanepi kasvatamise eest. summas 214,03 mln kr.

Põllumajanduskultuuri täiendav otsetoetus määrati 6455 taotlejale 353 264 ha eest summas 103,32 mln kr.

Ammlehma kasvatamise täiendav otsetoetus määrati 1099 taotlejale 10 890 ammalehma kasvatamise eest kogusummas 20,57 mln kr. Võrreldes 2006. aastaga suurenes

ammlehmade arv 3269 looma võrra (42,9%) ja heaskiidetud taotluste arv suurenes 28,5%.

Veiste loomühiku (lü) alusel makstavaid täiendavaid otsetoetusi määrati 5324 taotlejale 75 841 lü loomade kasvatamise eest 93,28 mln kr.

Piima tootmiskvoodi alusel makstava täiendava otsetoetuse. saamiseks esitati 2007. a 1461 taotlust ja toetus määrati 1453 taotlejale 630 420 452 kg piima tootmiskvoodi eest summas 252,17 mln kr.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

2006. a kiideti heaks 1620 taotlust ja toetust määrati kokku 157,51 mln kr. Võrreldes eelmise aastaga vähenes 2007. a heakskiidetud taotluste arv 10,3%, kuid toetussumma tõusis 60,1% võrra.

Ute kasvatamise täiendavaid otsetoetusi määrati 925 taotlejale 36 947 ute kasvatamise eest summas 8,09 mln kr. Võrreldes 2006. aastaga suurenes 2007. a heakskiidetud taotluste arv 4,2%, määratud toetussumma 23,9% ja utte arv 25% võrra. .

Energiakultuuritoetus. Eeldatav kogutoetus on 5 737 966 kr 11 586 ha eest ja ühikumääraks on 495,25 kr/ha. Lõplik summa selgub juuni lõpuks, kui kõik väljamaksed on teostatud. Taotlejaid oli kokku 124 ning 98% ulatuses taotleti toetust rapsile (11 400 ha), 1% päideroole (110 ha) ning 1% kaerale (75 ha) ja pajule (1ha).

Maaelu arengukava 2007–2013 (MAK) toetused

Kokku rakendatakse MAKi raames üle kolmekümne (ala) meetme, millest 2007. a lõpuks-2008. a alguseks oli käivitunud 10 meedet: noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine, nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine, investeeeringud mikropõllumajandusettevõtete arendamiseks, investeeeringud loomakasvatusehitistesse, põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur, ebasoodsamate piirkondade toetus, Natura 2000 toetus põllumajandusmaale, ohustatud töugu looma pidamise toetus, poolloodusliku koosluse hooldamise toetus, külade uuendamine ja arendamine.

Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetuse taotlusi võeti vastu 2008. a veebruaris-märtsis. Kokku

esitas taotluse 253 põllumajandusega alustada soovijat, kes taotlesid toetust 151 mln kr. Samas meetme eelarve taotlusvooruks oli 56 mln kr. Valdkonnad, kuhu toetus peamiselt sooviti investeerida, olid teraviljakasvatus (39%), loomakasvatus (14.1%) ning puu- ja köögivilja ja marjade kasvatamine (14%).

Nõuandesüsteemi ja -teenuste toetuse raames võeti 2007. a detsembris vastu taotlusi nõuandesüsteemi arendamiseks. Kokku esitati üheteistkümnest maakonnast 11 taotlust toetussummas 4,2 mln kr. Tegevuste lõikes kõige suuremad summad (1,8 mln kr) taotleti konsulentide töövahendite ostmiseks. 2008. a jaan avanes ka nõuandetoetuse taotluste vastuvõtt, mis toimub jooksvalt ja kestab kuni novembri lõpuni.

Mikropõllumajandusettevõtte arendamiseks võeti toetuse taotlusi vastu 2007. a detsembrist 2008. a veebruarini. Kokku soovis toetust saada 892 taotlejat. Toetust taotleti 578 mln kr, mille kaasabil sooviti ettevõtete arendamiseks investeerida 1,3 mld kr. Samas meetme eelarve oli esimeses taotlusvoorus 458 mln kr. Kõige enam sooviti toetuse abil investeerida masinate või seadmete ostmisesse ja paigaldamisse (64%), traktorite ostmisesse (33%) ning hoone- te või rajatiste ehitamisse (1,8%).

Loomakasvatusehitiste investeeeringute toetuse taotlusi võeti vastu 2007. a detsembrist 2008. a veebruarini. Loomakasvatusehitistesse investeerimiseks esitas taotluse 140 taotlejat, kes taotlesid toetust 474 mln kr, mille abil soovitakse loomakasvatusehitistesse investeerida 1,2 mld kr. Meetme eelarve esimeses taotlusvoorus oli

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

312,6 mln kr. 48% taotlejatest soovis investeerida loomakasvatusehitiste ehitamisse (piimalehmad), 8.9% loomakasvatusehitiste paiksete tehnoloogiliste seadmete paigaldamisse (piimalehmad) ning 8.3% noorloomade, nuum- ja lihavede loomakasvatusehitiste ehitamisse.

Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri toetusi võeti vastu 2007. a detsembrist 2008. a jaanuarini. Infrastruktuuri parendamiseks esitati 109 taotlust toetussummas 144 mln kr, mille kaasabil tehtavate investeeringute mahuks on kavandatud 175 mln kr. Meetme eelarve esimeses taotlusvoorus oli 150 mln kr. Enim esitati toetuse taotlusi kuivendussüsteemi reguleeriva võrgu rekonstrueerimiseks (30%), 24% maaparandussüsteemi teenindusteede ja teerajatiste rekonstrueerimiseks (24%) ning veejuhtmete ja maaparandusrajatiste rekonstrueerimiseks (8,6%).

Sarnaselt teistele pindalapõhistele toetustele toimus ebasoodsamate piirkondade toetuse taotluste vastuvõtt mais. Kokku esitati 2007. a 9962 ebasoodsamate piirkondade toetuse taotlust 339 593 hektarile. Kõige enam taotlusi esitati Võrumaalt (1803 taotlust), järgnesid Pärnumaa 1398 ja Saaremaa 1310 taotlusega. Enim taotletud pinda (53 180 ha) oli Läänemaa taotlustel.

Natura põllumajandusmaa toetuse taotlusi võeti vastu mais. 2007. a oli Natura toetuse taotlejaid 1376. Taotletud pind oli 21 009,91 ha. Enim taotlusi laekus Võrumaalt (333 taotlust), järgnesid Valgamaa 215 ja Läänemaa 176 taotlusega. Pindalaliselt taotleti enim toetust Läänemaal (3537,56 ha), Valgamaal (3102,57 ha) ja Võrumaal (3017 ha).

Ohustatud tõugu looma pidamise toetuse taotluste vastuvõtt toimus mais. Kokku esitati 2007. a kohalikkude ohustatud tõugu looma pidamise toetuse saamiseks 784 taotlust 2614 looma kasvatamiseks. Sellest 301 taotlust esitati eesti tõugu hobuste pidamiseks (1180 eesti tõugu hobusele), 184 taotlust eesti maakarja tõugu veiste pidamiseks (802 veisele), 53 taotlust eesti raskeveo tõugu hobuste pidamiseks (139 hobusele), 246 taotlust tori tõugu hobuste pidamiseks (493 hobusele).

Poolloodusliku koosluse hooldamiseks võeti toetuse taotlusi vastu mais. Kokku esitati 2007. a 704 poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse taotlust 15 578,36 hektarile. Kõige rohkem taotlusi laekus Saaremaalt (156), järgnesid Pärnumaa 130 ja Läänemaa 125 taotlusega. Rohkem kui kolmandiku kogu taotletud pinnast (5511 ha) hõlmasid Läänemaa taotlused. Tulenevalt MAKi läbirääkimistest Euroopa Komisjoniga tuli meetme raames esialgselt kavandatud 1-aastane kohustus asendada 5-aastase kohustusega. Põhjuseks on, et antud toetust on võimalik maksta ainult keskkonnatoetuse artikli alusel, mille puhul on tegemist minimaalselt 5-aastase kohustusega ja taotlejale makstakse vabatahtlikult võetud ning õigusaktides sätestatud nõuetest karmimate nõuete järgimise eest. Sellest tulenevalt pidid poolloodusliku koosluse toetuse taotluse esitanud taotlejad toetuse saamiseks esitama täiendavalt 5-aastase kohustuse võtmise kinnituse.

Külade uuendamiseks ja arendamiseks sai toetust taotleda 2007. a novembris-detsembris. 15 maakonna taotlejate poolt esitati 312 taotlust toetussummas 173 mln kr, mille

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

kaasabil soovitakse külade uuendamisse ja arendamisse investeerida 215 mln kr. Meetme eelarve, mis jaotatakse maakondade vahel (50% kõigi maakondade vahel võrdselt ning 50% vastavalt maakonna maarahvastiku arvule), oli esimeses taotlusvoorus 366 mln. Sarnaselt SAPARDi ja RAKi analoogilisele meetmele on kõige populaarsemad investeeringuobjektid olemasoleva seltsimaja, kultuurimaja või muu hoone või hoone osa ehitamine (45%), mänguväljaku või muu vaba aja veetmise rajatise rajamine (12,8%), uue seltsimaja või muu uue hoone ehitamine (6,4%).

Lisaks eelpool nimetatud meetmetele on 2008. a käivitumas terve rida uusi meetmeid, näiteks investeeringud bioenergia tootmisesse, põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsasaadustele lisandväärtuse andmise toetus ning maapiirkonnas majandustegevuse mitmekesistamise toetus. Kokkuvõtvalt võib öelda, et MAKi esimene rakendamise aasta on olnud edukas ning lähemate aastate jooksul peaksid avatud saama kõik perioodi 2007–2013 MAKi toetused.

Eesti riikliku arengukava 2004–2006 (RAK) 3. prioriteedi toetused

Kuigi 2007. a jooksul toimusid veel üksikute meetmete taotlusvoorud (3.7, 3.8, 3.10, 3.11.3, 3.12.1), võib üldiselt öelda, et tegeleti programmi lõpetamisega.

Kokkuvõtvalt võib perioodi 01.01.2004 – 31.12.2007 jooksul avanenud EAGGF-i (maaelu ja põllumajandus) meetmete kohta öelda, et laekus väga palju taotlusi. Taotletud toetussumma moodustab programmi eelarvest 134%, taotlusi

on rahuldatud 100% ulatuses eelarvest. 2007. a lõpu seisuga oli välja makstud 83% eelarvest. Sama perioodi jooksul avanenud FIG (kalandus) meetmete kohta võib öelda, et laekunud on samuti palju taotlusi, taotletud toetussumma moodustab kogueelarvest 149% ning välja on makstud 85% eelarvest. Peamise probleemina saabki välja tuua vahendite vähesuse.

Koos Eesti riigieelarve poolse kaasfinantseeringuga on RAKi 3. prioriteedi kogueelarve ligikaudu 1,53 mld kr.

Põllumajandus ja maaelu

Investeeringud põllumajandustootmisse (meede 3.1) raames on heakskiidu saanud 747 projekti toetussummaga 624,4 mln kr, millega eelarve on kaetud 101%. Ülesvõetud kohustusest on välja makstud 89%.

Põllumajandussaaduste töötlemise ja turustamise parandamise investeeringutoetust (meede 3.2) on määratud 178,6 mln kr 58 projektile. Eelarvelistest vahenditest on kasutatud 101%. Väljamakseid on teostatud 89% ulatuses eelarvest.

Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas (meede 3.3) raames on kiidetud heaks 205 projekti toetussummas 115,5 mln kr ehk 100% eelarvest. Ülesvõetud kohustusest on välja makstud 76%.

Suur huvi oli integreeritud maaparanduse (meede 3.4) vastu. Kokku on taotletud 191,5 mln kr toetust, kuid eelarves on võimalik katta sellest 134,9 mln kr. Väljamakseid on teostatud 65% ulatuses eelarvest.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Külade taastamise ja arendamise meetme (3.5) raames on saanud 283 projekti heakskiidu toetussummaga 99,1 mln kr, millega on kaetud 100% eelarvest. Ülesvõetud kohustusest on välja makstud 96% eelarvest.

Kohaliku initsiatiivi arendamise (meetme 3.6) raames esitati 24 taotlust toetussummas 28,8 mln kr, kõik taotlused kiideti heaks maksimaalses eelarves võimaldatud summas. 2007. a lõpuks on välja makstud 14% eelarvest.

Metsamajanduse (meede 3.7) raames esitati kokku 927 taotlust, millest kiideti heaks 896 taotlust toetussummas 31,5 mln kr, investeeringuid planeeriti teha 49,7 mln kr ulatuses. 2007. a lõpuks on välja makstud 33% eelarvest.

EAGGF-i meetmetest kõige rohkem taotlusi on esitatud nõuande- ja teabeleviteenuste toetamise meetme (3.8) raames, kus kolme aasta jooksul (2005–2007) esitati kokku 1643 taotlust toetussummas 21,3 mln kr. Heakskiidu on saanud 1427 projekti toetussummas 17,8 mln kr, mis moodustab 84% eelarvest. Väljamakseid on teostatud 46% ulatuses eelarvest.

Kalandus

Kuna aasta jooksul oli mitmeid investeeringutest loobumisi ja investeeringu maksumuste odavnemisi, siis aasta lõpuks olid mitmete meetmete eelarvetesse jäänud endiselt teatud jäägid. Põllumajandusministeerium otsustas kõik kalanduse käitlemisketi investeeringutoetuse (meede 3.11) alameetmete jäägid suunata alameetme "Sisevete kalanduse investeeringutoetus" (alameede 3.11.4) alla, et anda sisevetes kala püüdvatele kaluritele veel võimalus osta

uusi või moderniseerida olemasolevaid sisevete kalalaevu. Nimetatud taotlusvoor avanes 2008. a alguses.

Kalalaevastiku püügivõimsuse reguleerimine (meede 3.9) raames on heakskiidu saanud 19 projekti toetussummaga 66,5 mln kr. 2007. a lõpu seisuga olid kõik heakskiidetud projektid lõplikult välja makstud.

Kalalaevastiku moderniseerimine ja uuendamine (meede 3.10) raames on heakskiidu saanud 59 projekti toetussummaga 37,9 mln kr. Väljamakseid on teostatud 76% ulatuses meetme eelarvest.

Kalanduse käitlemisketi investeeringutoetuse meetmed (meede 3.11, mis jaguneb 4 alameetmeks) raames on nelja aasta jooksul saanud heakskiidu 106 projekti, toetussummas 166,3 mln kr. Ülesvõetud kohustustest on välja makstud 80% kogu meetme eelarvest.

Muude kalandusega seotud meetmete (meede 3.12, mis jaguneb 2 alameetmeks) on kogu aruandlusperioodi jooksul heaks kiidetud 66 projekti toetussummaga 23,1 mln kr. 2007. a lõpu seisuga on lõplikult välja makstud 65 projekti.

Kokkuvõte

2007. a lõpuks on projekte heaks kiidetud 100% ulatuses eelarvest ning väljamakseid on jõutud teha 83% ulatuses eelarvest ehk 1,27 mld kr ulatuses. Kokku on esitatud 4920 taotlust, millest rahuldatud on 3957 ehk 80% ning 2007. a lõpuks oli lõpetatud 2815 projekti.

Toetuste mõju kohta on antud esialgsed hinnangud 2808 projekti kohta, kus on saanud lõpparuand

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

ded. Väljundnäitajate – veise-, sea- ja lambakohtade arvu järgi on seatud eesmärk täidetud mitmekordselt. Mittepõllumajanduslike majanduse mitmekesistamise projektide eesmärk on täidetud 58%-liselt, kalandusprojektide eesmärk täidetud 142%-liselt. Projektide rakendamise tulemusena on loodud 738 uut töökohta, mille alusel täideti eesmärk 301%-liselt. Projektide lõpuks on säilitatud 2011 töökohta, mille alusel täideti eesmärk 165%-liselt..

ELi liitumiseelse abi SAPARDi tulemused

2007. a viidi läbi SAPARDi järelhindamine, mida teostas sõltumatu hindajana Ernst&Young Baltic AS. Järelhindamise peamine eesmärk oli anda hinnang SAPARDi programmi eesmärkide täitmisele ja programmi mõjule maaelu ja põllumajanduse arengus. Sõltumatud hindajad jõudsid järeldusele, et investeringute mahtu ja programmi rakendamise tingimusi arvestades oli SAPARDi näol tegemist Eesti põllumajanduse ja maaelu arendamise seisukohalt edu ka programmiga, mis täitis olulises osas püstitatud eesmärgid. Kokku oli SAPARDi programmi eelarves 1,065 mld kr. Toetust taotleti kokku 1,343 mld kr ulatuses, ning seda määrati kokku 1,116 mld kr ulatuses, ligi 105% ulatuses ettenähtud eelarvest. Väljamakseid tehti lõpuks 1,062 mld kr ulatuses, mis moodustas 99,7% programmi eelarvest. Investeeringuid tehti 2,3 mld kr eest.

2001. a esitati PRIA-le 248 taotlust, millest rahuldati 130, siis järgmisel aastal olid need arvud vastavalt 426 ja 385 ning 2003. aa esitati juba 1158 taotlust, millest rahuldati 1016.

3.3. Põllumajanduse ja maaelu erikomitees ning alaliste esindajate komitees arutatud küsimused ja vastuvõetud otsused

Mai Talvik, Veronika Vallner-Kranich, Kadri Rand, Erkki Miller, Einar Kikkas, Kalev Karisalu, Ahto Tilk, Ragne Lokk, Agne Tammistu, Liisa Kähr, Urve Valdmaa

Maaelupoliitika ja selle finantseerimine perioodil 2007–2013

2006. a juunis toimunud Euroopa Nõukogus võeti vastu eelnõu, millega sätestatakse ajavahemikus 2007–2013 maaelu arenguks antava ühenduse toetuse summa jaotus aastate lõikes. Seadusandlik raam loodi maaelu arengu kava (MAK) ametliku heakskiitmisega 20. nov 2007. Eestile maaelu arenguks määratud raheliste vahendite maht perioodil 2007–2013 suureneb, võrreldes perioodiga 2004–2006. Eestil on võimalik 7 aasta jooksul toetada maaelu ligikaudu 14,5 mld kr ulatuses.

Muudatuste tegemine ühise põllumajanduspoliitika rahastamise määrusesse

Märtsis 2007 esitas Euroopa Komisjon 10 punktist koosneva eelnõu, et viia ÜPP finantsmäärus kooskõlla Ühenduse finantsmääruse nõuetega ja parandada olemasolevate sätete läbipaistvust.

Komisjoni kompromissettepaneku kohaselt peab liikmesriik avalikustama nende toetusesaajate andmed, kes said toetust Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) alates 16. okt 2007 ja Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) alates 1. jaan 2007. Eestis

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

avaldatakse PRIA koduleheküljel toetusesaajate nimed – nagu Komisjon soovib seadustada. Maksete peatamine on lubatud ka kehtivas määruses ja täpsustamine pigem kitse- sendab komisjoni otsustusõigust.

ÜPP “tervisekontroll” –

tähendab 2003. a reformi tulemuste ülevaatamist, hindamist. Töö eesmärk on selgitada võimalusi turu muutustega kohanemiseks, muutmata sealjuures seniseid põllumajanduspoliitika eesmärgi ja põhimõtteid. Komisjon avaldas “tervisekontrolli” aruande 20. nov 2007 ning tegi ka tutvustava ettekande Euroopa Parlamendi põllumajanduskomitee ees. Aruanne esitati diskussiooniks ka ministrite nõukogu 2007. a novembrikuu istungile. Arutelud jätkuvad töögruppides ja SCA tasandil 2008 I kvartalis ning otsuseni loodetakse jõuda maikuu. 2008. a II poolel peaksid tulema rakendusotsused ning rakendamine 2009. a.

“Tervisekontroll” hõlmab järgmisi valdkondi:

- ELi otsetoetuste süsteemi (SPS) ülevaatamine ja lihtsustamine erinevate toetusõiguste tüüpide vähendamise teel.
- Nõuetele vastavuse süsteemi läbivaatamine ja lihtsustamine.
- Toetuste osaline/täielik lahtisidumine kõikides liikmesriikides ning toetustasemetega ülem- ja alammäära piiritlemine.
- Erinevate turukorraldusmeetmete, nagu sekkumine, eksporditoetused ning kvoodid, võimalik muutmine. Vaatluse alla tuleb ka põllumajanduslikust tootmisest väljasoleva maa (set-aside) küsimus. Oluliseks teemaks on piimakvoodi võimalik kaotamine.

- Probleemid, mis on seotud keskkonnamuutustega: kliima soojenemisega kaasnevad riskid, bioenergia tootmine ja veemajandus. Riski- ja kriisijuhtimine.

Kohustusliku modulatsiooni (ressursside ülekandmine I sambast II sambasse) taseme võimalik tõstmine.

Nõuetele vastavus

Komisjon esitas aruande nõuetele vastavuse süsteemi kohaldamise kohta vastavalt otsetoetuste määrusele, mis kiideti heaks 2007. a juunikuu nõukogus. Määruse eelnõu on arutatud töögruppides ning poliitilisel tasandil 26.–27. sept põllumajanduse ja kalanduse nõukogus. Eesti seisukohad eelnõu kohta kinnitati 11. okt 2007. a. vabariigi valitsuse istungil.

Lihtsustatakse abikõlblikkuse hindamise eeskirju nii ühtse otsetoetuste kava kui ka ühtse pindalatoetuse kava (SPS ja SAPS) alusel seoses ajavahemikuga, mille jooksul maa on põllumajandustootjate käsutuses, ning selgitatakse põllumajandustootjate kohustusi seoses nõuetele vastavusega, juhul kui toimub maa üleandmine kalendriaasta jooksul. Sellega kehtestatakse nõue, et maatükid peavad olema põllumajandustootja käsutuses selle aasta 15. juunil, mil toetuse taotlus esitatakse. Eelnõus nähakse ette õiguslik alus vähese tähtsuse reegli rakendamiseks nõuetele vastavuse kohustuste raames, mille alusel võib kohaldada vähendusi ja teha erandeid vähenduste kohta väiksemate rikkumiste (kuni 100 € summa) puhul.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Põllumajandusturgude ühine korraldus

18. dets 2006. a esitas Komisjon Nõukogule ettepaneku põllumajanduse ühise turukorralduse kehtestamise ja teatavate põllumajandustoodete suhtes erisätete kohaldamise kohta (ühtne ühise turukorralduse määrus), millega koondatakse ühte määrusesse 21 olemasolevat ühist turukorraldust ja 23 nendega seonduvat nõukogu õigusakti, sh määrused, mis käsitlevad neid põllumajandustooteid, mis ei ole ühise turukorralduse reguleeritud (siidiussid, põllumajandusliku päritoluga etüülalkohol ja mesindustooded) ning eeskirjad konkurentsi, riigiabi, eraladustamise, riikliku sekkumise ning suhkru- ja piimakvootide kohta. Nõukogu võttis ettepaneku vastu 2007. a oktoobrikuu istungil. Eesti jaoks oli tähtsaim ühise korralduskomitee loomine.

Piimakvootide tõstmine

Komisjon tegi ettepaneku lisaks Agenda 2000 raames otustatud kvoodi suurendamistele suurendada liikmesriikide piimakvooti täiendavalt 2%. Eesti toetab piimakvootide kaotamist niipea kui võimalik, aga hiljemalt peale 2014./2015. kvoodiaastat. Üleminekumeetmetest sobivad Eestile nii tootmiskvootide astmeline suurendamine, kvoodiületamise tasu astmeline vähendamine kui ka liikmesriikide vaheline kvootide täitmise saldeerimine, eelistatavalt kõik meetmed koos.

Piima „minipakett“

Nõukogu võttis ettepaneku vastu piimamääruste muutmiseks 2007. a septembrikuu istungil. Eesti jaoks olulised

punktid selles eelnõus on lõssipulbri proteiinistandardi kehtestamine, või sekkumisostul lävendi kaotamine, või si-
seriikliku kvaliteediklassi kaotamine, koolipiimatoetuse mää-
ra ühtlustamine ning joogipiimade klassifikatsiooni liberali-
seerimine. Viimane tähendab Eestis traditsioonilise 2,5%-lise
joogipiima turustusõigust ilma ELi poolse erandita

Mahepõllumajandus

Hetke seis: 2004. a valmis Euroopa Mahetootmise Tegevuskava, mis avaldati Komisjoni teatise vormis. Mahetoodete raammääruse „üldine lähenemine“ lepiti kokku 2006. a dets nõukogus. Mahepõllumajanduslikus tootmises on GMO-d keelatud. Kompromissina on lubatud ainult GMO-de abil toodetud vitamiinid ja ensüümid.

Eesti toetas GMO-de sätte jätmist eelnõusse, kuna meie kliimaatilistes tingimustes on vajalik loomade söötmisel kasutada vitamiine ja ensüüme. Paraku ei ole eelnimetatud GMO-de vabu tooteid alati turul saada.

Muude põllumajandustoodete üleliigsete laovarude määramine

Vastavalt Euroopa Komisjoni määrusele 1972/2003 pidi uutes liikmesriikides tuvastama teiste põllumajandustoodete, v.a. suhkru laovarud liitumise hetkel. 2005. a juulis esitas Komisjon esialge arvestuse, mille järgi olid Eestis 20 toote üleliigsed varud ja arvestuslik tasu 374 mln kr 1,5 aasta jooksul toimusid kahepoolsed konsultatsioonid statistika, metodoloogia ja asjaolude osas. Eesti puhul nõustuti, et meil polnud muuhulgas lihade, juustu, piirituse ja mahlade lubamatuid varusid.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

17. apr 2007 esitas Komisjon kaubandusmehhanismide korralduskomiteele otsuseprojekti. Eesti ei nõustunud siiski mitmete toodete varu olemasolu või suurusega. Järgnenud intensiivse kirjavahetuse tulemusena aktsepteeris Komisjon Eesti võitootmisstatistikat, mille tulemusena vähenes maksusumma veel 15,4 mln kr võrra. 26. apr 2007 toimunud kordushääletuses kinnitati Komisjoni otsus (Komitee ei avaldanud arvamust e. *non avis*).

Eestil leiti üleliigsena olevat või, täispiimapulbri, veini ja riisi varusid. Eesti hääletas otsuse vastu, kuna Komisjon ei arvestanud Eesti arvates veini ja täispiimapulbri osas kaubandustrende ja kõiki asjaolusid. Teiste põllumajandustoodete varude eest makstav summa vähenes lõpuks 103 mln kroonini, mis tuleb tasuda 4 aasta jooksul võrdsete osamaksetena.

Suhkrureform

Komisjon tegi mais 2007 ettepaneku osta 2008./2009. turustusaastal tagasi 4 mln t ulatuses kvooti. Riigid tunnistasid muudatuse vajalikkust ja pakkusid erinevaid lahendusi, peamiselt soovides oma tootmise säilitamist. Euroopa Parlament esitas oma arvamuse 25. septembri plenaaristungil. Nõukogu võttis ettepaneku vastu 2007. a septembrikuu istungil.

Eestil puuduvad siin põllumajandus- ja tootmishuvid, kuid tarbijana eelistasime turu liberaliseerimist ja hinnalangust.

Kuni 12 kuu vanuste veiste turustamine

Komisjon esitas määruse eelnõu detsembris 2006. Peamine arutelu puudutas etiketile lisatavat vanust. Riigid nõustusid lõpuks märkima vanusekategoriat („V” ja „Z”). Nõukogu kiitis 11.–12. juunil eelnõu heaks kvalifitseeritud hääleteenamusega.

Kuni kaheteist kuu vanuste veiste liha tootmine ja turustamine on olnud liikmesriigiti erinev. Vasikaliha definitsiooni ühtlustamine on vajalik erinevate riikide vahel toimival kauplemisel segaduste ja kõlvatu konkurentsi ärahoidmiseks. Antud kategooriad valiti, tuginedes uuringutele, et liha organoleptilised omadused (pehmus, maitse, värv), sõltuvad eelkõige loomade vanusest ja söötmissüsteemist. Eesti toetas antud eelnõud.

Piiritusjookide määratlemise, kirjeldamise, esitlemise ja märgistamise määruse muutmise

2005. a detsembris avaldas Komisjon piiritusjookide definitsiooni, kirjeldust ja müügiks esitlemist reguleeriva määruse eelnõu, mille Nõukogu võttis vastu 2007. a detsembrikuu istungil.

Eelnõus sätestatakse reeglid piiritusjookide klassifitseerimiseks, defineerimiseks ning müügiks esitlemiseks, s.h. märgistamiseks. Eesti jaoks oli võtmeküsimuseks „viina” (vodka) definitsioon ning kategoriseerimine. Kompromisslahendi kohaselt võib viina toota ka teistest toorainetest kui kartulist, teraviljast või suhkrupeedi melassist, kuid sellisel juhul peab tooraine olema märgitud toote etiketil. Kui viina toota traditsioonilistest toorainetest (kartul, teravili, suhkrupeedi melass), siis ei ole vajalik toorainet toote etiketile märkida.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Puu- ja köögiviljasektori reform

Nõukogu määrus, mida hakatakse kohaldama 2008. a algusest, võeti vastu septembris 2007. Reformiga lihtsustakse tootjaorganisatsioonide loomist ja muudetakse olemasolevate tegevust paindlikumaks, korraldatakse nende kaudu Ühenduse kaasfinantseerimisel turu kriisiohjamist ehk korjet, kindlustamist, investeerimist, koolitusi. Puu- ja köögivilja lisatakse ühtse otsemakse kavasse (SPS), samas võimaldades pindalatoetust (SAPS) maksvates riikides samuti abi anda. Kaubanduses loobuti eksporditoetustest, kuigi need säilitati konservidele suhkrukomponendi osas. Eesti pidas tähtsaks puu- ja juurvilja populariseerimist tervisliku toitumise aspektist. Tulenevalt väiksest ei ole Eestis seni tootjaorganisatsioone, seega reeglite lihtsustamine nende moodustamiseks ja toetuste maksmiseks on meile kasulik.

Veinisektori reform

Komisjon edastas eelnõu liikmesriikidele 4. juulil 2007. Eesti seisukohad määruse eelnõu osas kiideti heaks 6. sept 2007 vabariigi valitsuse istungil. 1. nov 2007 edastas Eesti Nõukogu sekretariaadile Eesti positsiooni veinitureformi kohta, milles lisaks vabariigi valitsuse poolt kinnitatud seisukohtadele rõhutame ka Eesti jaoks olulist puuvilja- ja marjaveini küsimust. Poliitiline kokkulepe saavutati detsembrilise põllumajanduse- ja kalanduse nõukogu istungil.

Eesti jaoks on kõige olulisem küsimus puuvilja- ja marjaveinide märgistamise küsimuses olemasoleva olukorra säilitamine. Algses Komisjoni eelnõus oli ära kaotatud erand lubada puuvilja- ja marjaveine ka tulevikus nimetada vei-

nideks, kui etiketile on lisatud tooraine nimi. Vastuvõetud otsuses leitud lahendus on meile sobilik, kuna on sisuliselt säilitatud olemasolev olukord.

Komisjoni „green paper” põllumajandussaaduste kvaliteedipoliitikast

Komisjoni „roheline paber” puudutaks eelkõige järgmisi aspekte:

- geograafilised tähised ja kaitstud päritolunimetused;
- geograafiliste tähiste kaitse alternatiivsed vahendid, nt kaubamärgid;
- määruse alla kuuluvad tooted;
- toormaterjali kindlakstegemine;
- päritolunimetuse kehtestamise kriteeriumid;
- geograafilise tähise ja kaitstud päritolunimetuse sümbolid.

Eestil ei ole hetkel ühtki kaitstud geograafilist tähist, kaitstud päritolunimetust või garanteeritud traditsioonilise eritunnuse tähist kandvat toodet. 29. okt 2004 edastas Põllumajandusministeerium Euroopa Komisjonile taotlused Saaremaa juustu ja Põltsamaa juustu registreerimiseks. Komisjon on taotluste kohta esitanud täpsustavaid küsimusi, kuna põhjendamist ja määratlemist vajab seos toote ja geograafilise piirkonna vahel ehk teisisõnu on vajalik tõendada, et üks Põltsamaa juustu tootmisetapp leiab kindlasti aset Põltsamaal.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Loomatervis- ja heaolu

Komisjon esitab loomatervise uue poliitika rakenduskava aprillis 2008. Sellest tulenevalt loodi nõukogu CVOde töörühma alla 3 alatöögrupi (nn Adalbrechti protsess). Eesti juhib koos Saksamaaga loomahaiguste ennetamise finantseerimise printsiipide töörühma.

Ühenduse loomatervise uue poliitika vajadus tuleneb alljärgnevatest asjaoludest:

- ühenduse laienemine: olemasolev strateegia loodi ajal, mil liikmesriike oli 12;
- uute haiguste puhangud ühenduses (nt SARS) ja olemasolevate haiguste puhangute dimensioonide laienemine (nt linnugripp, lammaste katarraalne palavik jt);
- kaubandustingimuste muutumine viimase 10 aasta jooksul ning loomse päritoluga toodete suurenemine kabavahetuses;
- teaduse, tehnoloogia ja institutsionaalsed muudatused.

16. nov 2007. a võeti Nõukogus vastu otsus – kompromisslahend, millega muutub väikemäletsejaliste elektrooniline identifitseerimissüsteem kohustuslikuks alates 31. dets 2009.

Nõukogu otsuse 21/2004 alusel peab ühenduses käivituma kohustuslik kitsede ja lammaste elektrooniline identifitseerimissüsteem alates 1. jaan 2008. Mitmed liikmesriigid on teavitanud Komisjoni probleemidest süsteemi rakendamise ettevalmistamisel ning sellega seoses on planeeritud elektroonilise süsteemi rakenduskuupäeva edasilükkamist 1 aasta võrra. Eesti puhul muutub süsteem kohustuslikuks ainult eksportloomadele, kes on sündinud pärast 31. dets 2009.

Kalapüügi kvoodid

Eesti jaoks kõige olulisemaks teemaks oli Läänemere püügivõimalused. Peale pikki läbirääkimisi nii Komisjoni kui ka eesistujaga oli Eesti sunnitud 2008. a Läänemere kvoodimääruse kompromissettepaneku vastu hääletama. Peamiseks põhjuseks olid Liivi lahe räimevaru püügivõimalused. Eesti soovib, et püügikvootide määramisel tehtavad otsused põhineksid teaduslikel soovitusel. Püügimahte ja -korraldust tuleks üldiselt kavandada pikaajalisemalt ning senine kvootide jaotamise kord tuleks ümber vaadata. Kehtestatavad väljapüügimahud, püügi ajalised ja tehnilised piirangud ning muud üksikasjalikud kalapüügireeglid peavad ühelt poolt tagama kalavarude efektiivse kaitse, kuid teisalt arvestama ka liikmesriikide sotsiaalmajanduslike vajadustega. Ettepanekud iga-aastase püügikvootide ja gamise kohta tuleks avalikustada vahetult pärast

teadusnõuannete kättesaamist ehk siis senisest varem. Senisest enam peaks välja töötama mitmeaastaseid majandamiskavu.

Komisjoni tegevuskava ühise kalanduspoliitika lihtsustamise kohta

Komisjon on jõudnud järeldusele ühise kalanduspoliitika ja kalanduse seadusandluse lihtsustamise ja ajakohastamise vajadusest.

Peamisteks probleemideks on:

- Seadusloome ulatus – olemasolevate regulatsioonide maht, dubleerimine ning vääriti mõistmine ja tõlgendamine.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

- Andmete esitamise kohustus – nõuded esitatavate andmete kogumise ja kasutamise kohta ei ole alati põhjendatud.
- Geograafilistest erisustest tingitud erinevused – nendega mitteametamine
- Suur püügivõimsus ja ülepuük – kasutusel olevate meetmete väike kasutegur

Eestile on eelnõus eriti olulised mitmeaastased tegevuskavad, mis võimaldaksid tagada sektori ettevõtjatele stabiilsuse. Samuti nõustub Eesti eesistuja seisukohaga, et tegevuskavas peaks arvesse võtma ja andma ülevaate sellest, kuidas kalanduspoliitika lihtsustamist jälgitakse (pidev seire). Alates 2008. a edastatakse igal aastal Komisjonile informatsioon, mis on aluseks kalandustoodetele sekkumishindade kehtestamiseks. Seejärel vaatab Komisjon laekunud infot ning paneb paika esialgsed sekkumishinnad. Kalaliigid, mille osas turukorraldus kehtib ja mida Eesti kalurid Eesti vetest püüavad, on praegu ainult nn balti heeringas ehk räim (mis klassifitseerub heeringa alla) ning kilu.

Andmete kogumise kord ja eeskirjad kalandussektoris

Komisjoni ettepanek võtta vastu kalandussektori andmekogumist käsitlev uus nõukogu määrus on suunatud eesmärgile töötada välja bioloogilisi, majandus-, keskkonna- ja sotsiaalandmeid hõlmavad pikaajalised integreeritud piirkondlikud proovivõtuprogrammid. Andmekogumist käsitleva muudetud määrusega kavatakse reageerida vajadusele liikuda kalanduse juhtimisel pigem laevastikul ja piirkondadel, mitte kalavarudel põhineva juhtimise suunas

ning arendada ökosüsteemil põhinevat lähenemisviisi kalanduse juhtimisele.

Ühenduse kalalaevadele loa andmine püügiks ühenduse vetest väljaspool ning kolmandate riikide laevade juurdepääsu ühenduse vetele

Kavandatud määrusega kehtestatakse loataotluste edastamise suhtes kohaldatavad üldeeskirjad ja -tingimused. Selles selgitatakse liikmesriikidele ja kaluritele, milliseid tingimusi tuleb täita, ning aidatakse ka komisjonil taotluste edastamist paremini ja tõhusamalt hallata. Käesoleva määruse kohaldamine lihtsustab riiklike haldusasutuste ja komisjoni tööd. Käesoleva määrusega kehtestatakse selged eeskirjad ning ühtne menetlus, mida kohaldatakse kõigi kalapüügilubade haldamiseks, ning määratakse kindlaks komisjoni ja liikmesriikide kohustuste üldine jaotus.

Valmistatakse ette määruse eelnõu ebaseadusliku, teatamata ja reguleerimata kalapüügi vältimiseks. Eelnõus, mis plaanitakse vastu võtta 2008. a juunikuu kalandusnõukogus, on mitmeid uusi peatükke, võitlemaks ebaseadusliku kalapüügi vastu. See eeldab põhjalikku analüüsi. Täiesti uus teema on kalatoodete impordi kontroll, samuti on komisjonil plaanis sisse viia ebaseaduslike laevade nimekiri, kuhu kuuluvad nii ELi kui ka kolmandate riikide laevad, samuti sanktsioonide ühtlustamine.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Euroopa Liidu komiteedes ja töögruppides osalemine

Ministeeriumi ametnikud osalesid 2007. a Euroopa Komisjoni komiteede ja töögruppide töös, millest anname ülevaate alljärgnevalt.

Otsetoetuste korralduskomitee

Kinnitati Komisjonimäärus (EÜ) nr 552/2007, mis kehtestab 2007. a eelarve piirmäärad. Eestile määrati ühtse pindalatoetuse suuruseks 40,503 mln eurot (633,734 mln kr).

Energiakultuuri toetust saab taotleda nii ühtse pindalatoetusega hõlmatud kui ka muule maale. Toodi välja energiakultuuride toetuse kogupind, mis ületas kehtestatud toetusõigusliku pinna, ning seetõttu tuli toetusmäära vähendada koefitsiendi 0,703 alusel.

Muudatusega täpsustatakse **põllu mõistet**, lisades senisele definitsioonile lause, et vajadusel minnakse põllu definitsiooniga siiski põllukultuuride rühmast kitsamaks, juhul kui on vajalik eristada teatud kultuuri puhul konkreetse nõude täitmist. Täpsustatakse ühtse taotluse sisu art 12 (4), lisades, et põllumajandustootja peab eeltrükitud vormil paranduste tegemisel, mis puudutavad pindala suurust, näitama ära tegeliku ala ja ka uued põllupiirid, kui need on muutunud. Muudatused jõustusid alates 2008. a.

Vastavalt 2003. a reformi otsusele esitas komisjon 2007. a lõpuks aruande nõuetele vastavuse süsteemi rakendamise kohta ja asus selle baasil välja töötama ettepanekuid õigusaktide täiendamiseks.

Komisjoni ekspertrühmades arutati kuuel korral liikmes-

riikide kogemusi, mis käsitlesid nõuetele vastavust: toetuste taotluste kontrollimise ulatust ja korduvust, samuti hindamist ning seda, milliseid sanktsioone või tolerantsi astet tuleb rakendada väikeste rikkumiste korral või millistel juhtudel piisab tootja hoiatamisest. Nn tolerantsisüsteemi rakendatakse väiksema rikkumise puhul ainult esimesel korral, üldjuhul selliste nõuete puhul, mis seotud veiste identifitseerimise ja registreerimisega või pinna üledeklaareerimisega, kui erinevus ei ole suurem kui 3%. Tahtlikkuse korral on karistused väga karmid: toetusi vähendatakse sõltuvalt raskusastmest 15–100% või jäetakse 2 aastaks toetusest ilma. Samuti peeti vajalikuks suurendada nõustamise ja teabeteenistuse rolli põllumeeste informeerimisel toetuste saamisega kaasnevatest nõuetest ning selle teenistuse efektiivsemat koostööd makseasutustega. Oluliseks peeti nõuetele vastavuse süsteemis tootjate informeerimist läbi nõuandesüsteemi. Samuti rõhutati ühtse üldise protseduuri vajalikkust indikaatorite süsteemi osas kõikidele liikmesriikidele, pidades silmas individuaalselt kõikide riikide erinevaid tingimusi. Ettevõtte tunnustamistööndite kasutamise võimaluste kaudu püütakse leida mooduseid nõuetele vastavuse kontrollide vähendamiseks.

Teravilja korralduskomitee

Reeglipäraselt jälgitakse teravilja kasvuperioodil ilmastiku ja taimede arengut ning teraviljahindade muutusi maailmaturul. Juuli keskel jätkus teraviljahindade tõus maailmaturul, kuna nõudlus oli suur, aga varud piiratud. USA maisi ekspordihind tõusis kuni 2441 kr/t (maisi kasutati suurtes kogustes bioetanooli tootmiseks). **Nisu hind tõu-**

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

sis ELi turgudel augustis kuni 3755 kr/t, detsembri lõpus 3943–4225 kr/t ning odra hind 3786 kr/t ja maisi hind 3442 kr/t.

Teravilja 2007./2008. turundusaasta kogutoodanguks prognoositi oktoobris 250–257 mln t, mis on 4–6% võrra vähem kui 2006. a kogutoodang (266 mln t).

Turuolukorra parandamiseks kehtestati 2008. aastaks kohustusliku maa tootmisest kõrvalejätmise määraks 0% ning 2007./2008. turundusaastaks peatati teravilja importitariifid.

20. dets seisuga oli 2007./2008. a import 15 mln t (eelmise turundusaasta samal ajal 6,9 mln t) ja eksport 8,7 mln t (eelmise turundusaasta samal ajal 9,7 mln t). Seega on EL 2007./2008. turundusaastal netoimportija (6,3 mln t), samas kui eelmisel aastal oli netoeksportija (2,8 mln t). Sekkumiskokkuostus oli 20. dets seisuga 456 tuh t teravilja, millest 29 tuh t oli nisu ja 426 tuh t maisi. 2004. aastast lõpetati rukki sekkumiskokkuost, kuid viimased varud müüdi maha alles 2007. a 12. juuli teraviljakomitees, seega rukist enam sekkumisvarudes ei ole.

Oktoobris tegi Komisjon ettekande biokütuste mõju analüüsi tulemustest. Aastaks 2020 peaks biokütuste osakaal moodustama kogu transpordikütustest 10%, 2010. aastaks peaks see olema 5,75%. Praeguste analüüside kohaselt 5,75% osakaal 2010. aastaks ei ole aga reaalne, kuna turg ja tehnoloogia nõuavad rohkem aega.

Novembris tegi Christina Möller (DG ADRI d2) ettekande teravilja ja toiduainete hindade tõusust. Hindade tõusu

põhjuseks tõi ta kasvanud nõudluse toidu ja sööda järele ning ka spekulatsioonid, et vilja on vähe. Ta prognoosis, et hinnad jäävad mõneks ajaks kõrgeks, aga mitte nii kõrgeks, kui olid 2007. a suvel. 2007. a novembris oli leiva- ja teraviljahind tõusnud võrreldes 2006. a novembriga 8% ning piima, juustu ja muna hind 11%. Kõige olulisemalt oli hindade tõus mõjutanud kana- ja sealiha sektorit. Ta prognoosis söödavilja hindade tõusu 38%. Tarbijahinnad on juba aastaid stabiilselt tõusnud.

Järgmiseks kümneks aastaks prognoosis ettekandja teraviljahinna kõrget taset, kuid selle mõju keskmisele ELi tarbijale olevat tagasihoidlik ning risk toidu puudujäägiks madal. **Kiideti heaks** Komisjoni määruse (EMÜ) nr 3149/92 muutmise eelnõu, millega kehtestatakse ühenduses enim puudustkannatavatele isikutele sekkumisvarudest pärit toiduainete tarnimise üksikasjalikud eeskirjad.. Kuna sekkumisvarud on otsakorral, siis näeb 2008. a skeem ette vajalike toodete ostmist turult. Eestile eraldati 192 388 eurot toodete varumiseks turult, millest 4,5% moodustab transport ja 1% administratiivkulud. Nii nagu eelnevalt, jäi Eesti erapooletuks, kuna ei jõutud konsensusse – osa liikmesriike leidsid, et skeem ei täida enam algset, interventsioonivarude vähendamise eesmärki. Komisjon informeeris liikmesriike, et toiduabi programmi analüüsitakse, sest interventsioonivarusid ei ole, aga eelarvelised vahendid on olemas.

Ühtlustatakse teraviljasektori õigusaktid teiste sektorite õigusaktidega, mis käsitlevad ekspordilitsentse, kvoodita impordilitsentse, kinnitatud toetusi ja ekspordimaksu.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Komisjoni seisukoht oli, et eriti suureks probleemiks on aeglane heakskiitmisprotsess, toetuse puudumine liikmesriikide poolt uute GMO liikide heakskiitmisel ning uute meetmete leidmine, millega soodustada GMO ja tavakultuuride kooseksisteerimist. Probleemiks on GMO kasvatamise vähenenud populaaruse elanikkonna seas – 80–90% elanikkonnast on GMO kasvatamise vastu.

Värske ja töödeldud puu- ja köögivilja korralduskomitees

Arutati ja võeti vastu otsuseid eksporditoetuste pakkumise väljakuulutamise ja toetuste määrade kinnitamisega seotud küsimustes. Eksporditoetusi vähendati 2007. a võrreldes 2006. aastaga 10% võrra. 2007. a alanud turustusaasta jääb eksporditoetuste osas viimaseks, sest Nõukogu otsustas eksporditoetustest loobuda. Sarnaselt eelnevale jääb 2007. a alanud turustusaasta viimaseks erinevate töötlemistoetuste puhul, kuna viimased kaasatakse ühtse otsemakse süsteemi.

2007. a viidi puu- ja köögiviljasektori turukorralduses läbi reform, mille eesmärgiks on parandada puu- ja köögiviljasektori konkurentsivõimet ja turule orienteeritust.

Looduslike kiudude korralduskomitee

Komitee istungitel käsitleti puuvilla, lina, kanepi ja siidusside turu olukorda ja perspektiive. Komisjon korraldab lina- ja kanepikiu turgude hindamist ühtse põllumajanduspoliitika „tervisekontrolli” raames, milleks on palutud liikmesriikidel edastada kiudude tegelikud tootmiskulud võrrelduna teravilja tootmiskuludega.

Kanepi pind suureneb tänu tööstuse arengule ja ühtsele toetuskeemile, mis ei eelda enam selle kultuuri kasvatamist ainult kiu saamiseks.

Piima- ja piimatoodete korralduskomitee

1. märtsist alanud sekkumisperioodil osteti ELi ladudesse ainult 437 t võid. Järjest suureneva nõudluse taustal sekkumislaoost pakkumismenetluse teel müüdava või hind järk-järgult tõusis, jõudes aasta alguse 236,5 eurot/100 kg 365,2 euroni/100 kg (3700 kr/100 kg – 5714 kr/100 kg) juunis. Eesti ladudes olev või (714 t) müüdi veebruaris hinnaga 3708 kr/100 kg. Juunis nihutati müüdava või vanuse piirmäär 1. septembrilt 2006 1. juunile 2007, mis võimaldas juba juulis maha müüa ka värskest kevadel lattu ostetud 437 t võid. Lössipulbri osas pole sekkumiskokkuostu juba aastaid rakendatud. Esmakordselt ÜPP rakendamise ajaloos on ELi sekkumislaoost täiesti tühjad.

Kaotati eelnevatel aastatel eraladustamise eest kompensatsiooni maksmine enne 1. juulit ladustamislepingu sõlminutele. Eraladustamise lepinguid sõlmiti 2007. a kokku 124 tuhat t või kohta, aasta lõpu seisuga oli sellest ladudes veel 45,6 tuhat t.

Koolipiima toetuste kohta kehtestati mais ka 2007. aastaks eelneva aastaga analoogiline erand, et juuni esimesel päeval kehtivat toetusemäära võib kasutada ka juulis, juhul kui kooliaasta lõpeb juulis. Novembris kiideti heaks piima minipaketist tulenevad muudatused koolipiima määruks (joogipiimade liitmine ühe kategooria alla ühtse toetusemääraga), lisaks muudeti kõikide tootekategooriate kasutamine liikmesriikidele vabatahtlikuks.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Sealihaturu korralduskomitee

Komitees toimunud aruteludel tõdeti, et seakasvatus oli 2007. a mõnevõrra raskemas olukorras – paljudes liikmesriikides langesid hinnad, võrreldes 2006. aastaga, samal ajal kui kulutused söötadele teravilja hinnatõusu tõttu suurenesid. ELi keskmised sealihaturuhinnad olid septembris 7,5% madalamad kui 2006. a samal ajal. Oktoobris avati sealihajadustuse andmise võimalus ning novembris tõsteti eksporditoetuse määrasid ja laiendati toetatavate toodete nimekirja.

ELi keskmine searümbaturuhind 2007. a oli 21,15 kr/kg, 2006. a 22,74 kr/kg. Kõige kõrgem oli hind III kv (22,80 kr/kg) ning madalaim I kv (20,21 kr/kg).

Liikmesriigid polnud rahul, et searümpade referentshind (võrdlushind) ei kajasta turu olukorda perspektiivis ning ei kata suurenevaid tootmiskulusid.

Töötati välja uus määruse eelnõu, millega kehtestatakse ühised eeskirjad, et hallata põllumajandussaaduste- ja toodete imporditariifikoote, impordilitsentside süsteemi jms. Eelnõule anti liikmesriikide heakskiit.

Kiideti heaks eelnõu ELi keskmise sealihahinna arvutamiseks vajalike kaalutud keskmiste koefitsientide kinnitamiseks, mille kohaselt liikmesriigid teavitavad igal nädalal komisjoni keskmistest hindadest. Selle alusel arvutatakse ELi keskmised turuhinnad.

Veise- ja vasikalihaturu korralduskomitee

Istungitel arutati turusituatsiooni ning kiideti heaks mitmete määruste eelnõud, mis käsitlesid turukorraldusmeetmeid ja toodete märgistamist.

Eelmisel aastal oli veiseliha tootjahinnad üldiselt madalamad kui 2006. a, mil tegemist oli rekordhindadega. ELi keskmine D-kategooria tootjahind 2007. a oli 35,96 kr/kg, eelmisel aastal 37,36 kr/kg – seega langes lehmade hind üle 3%. Mullikate 2006. ja 2007. a hinnas suuri erinevusi ei ole, keskmiseks tootjahinnaks oli 49,18 kr/kg. Noorpullide tootjahind oli 2007. a 47,17 kr/kg, mis on 4,5% võrra madalam kui 2006. a.

2007. a jaanuarist oktoobrini eksportis EL veiseliha ja elusloomi 209 tuhat rümbakaalus, mis oli 19% võrra vähem kui 2006. a. Peamised sihtkohad olid Venemaa (34,4%), Nigeeria (7,7%) ja Horvaatia (6,6%). Veiseliha ja elusloomade toetusega eksport 2007. a juulist detsembrini oli kokku 42 tuhat, mis on 45% võrra vähem kui 2006. a samal perioodil.

Jaanuarist oktoobrini imporditi ELi 473 tuhat veiseliha ja elusveiseid, mis on 8% võrra vähem kui 2006. a samal perioodil. Importijad pole aastate jooksul muutunud - esimesel kohal on Brasiilia (66,4%), järgnevad Argentiina (16,6%) ja Urugui (7,1%).

Eksporditoetuse määrasid ei muudetud ning seetõttu väljendasid mitmed liikmesriigid komitee istungitel selles küsimuses rahulolematust, kuna teravilja kõrgest hinnast tulenevalt olid märkimisväärselt suurenenud kulutused loomasöödale.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Lamba- ja kitseliha korralduskomitee istungitel kiideti heaks määruste eelnõud, mis käsitlesid lamba- ja kitseliha turukorraldusmeetmeid: tariifikvootide määramist, eraladustusabi andmist ja lambarümpade liigitusskaala eeskirjade kehtestamist.

Munade ja linnuliha korralduskomitee

Komitee istungitel käsitleti turuülevaateid ja turukorraldusmeetmete muutmist. ELis oli 2007. a. kanamuna keskmine hind viimase 4 aasta kõrgeimal tasemel, olles 50. nädalal 131 euro/100 kg (2025 kr/100 kg), Eestis oli samal ajal kanamuna keskmine hind 121 euro/100 kg (1892 kr/100 kg).

2007. a jooksul oli ELi linnuliha keskmine hind alates Eesti ELiga liitumisest kõige kõrgemal tasemel. 50. nädalal oli ELi linnuliha keskmine hind 181 euro/100 kg (2799 kr/100 kg), Eestis samal ajal 209 euro/100 kg (3270 kr/100 kg). Linnuliha hinnatõusu suurimaks mõjutajaks oli (nagu kanamuna hinnalgi) tunduvalt kallinenud söödahind.

Kiideti heaks määruse eelnõud tariifikvootide avamise ja haldamise, haiguspuhangute korral tekkinud kahju heastamise, erakorraliste turutoetusmeetmete ja kanamunade standardi rakenduseeskirjade rakendamise kohta.

Komisjon tutvustas otsuse eelnõud järgmise mesinduse programmiperioodi (2007–2010) kohta: Eestis 33 000 ja ELis kokku 13 602 700 mesilasperet. Oma mesindusprogrammi edastasid kõik 27 liikmesriiki. ELi kaasfinantseeritava osa – mesindusprogrammi eelarve on kokku 24 mln eurot, mis jaotatakse liikmesriikide vahel mesilasperede arvu järgi. Mesindusprogrammi eelarve on võrreldes eelmise perioo-

diga tõusnud 1 mln euro võrra, so 4%, kuid 1. jaan 2007 liitunud liikmesriikide arvel on ELi mesilasperede arv tõusnud 15%, seega toetused mesilaspere kohta vähenesid.

Riigiabi nõuandva komitee

istungitel arutati põllumajandusliku vähese tähtsusega abi määruse (EÜ) nr 1860/2004 muutmist. 31. dets 2007 kaotas nimetatud määrus kehtivuse ning 1. jaanuarist 2008 asendab seda komisjoni määrus (EÜ) nr 1535/2007. Kui üldjuhul tuleb kõikidest riigiabi meetmetest komisjoni teavitada ja saada meetmele heakskiitev otsus, siis määrus (EÜ) nr 1535/2007 annab riikidele õigusliku aluse anda ilma komisjoni teavitamata vähese tähtsusega abi (toetusi, laene, tagatisi). Esmapilgul soodsat määrust piiravad abi andmisel ülemmäärad. Põllumajandustootjatele võib kolme majandusaasta jooksul anda abi 7500 eurot (117 350 kr). Abi, mis jääb toodud summa piiresse, ei loeta konkurentsi moonutavaks. Eelkõige on see mõeldud olukordadeks, kus soovitakse toetada valdkondi, mida komisjon oma üldiste riigiabi õigusaktidega ei luba. Lisaks ettevõtjale kehtestatud piirmäärale on ka kõikidel liikmesriikidel piirmäärad. Eesti võib kolme kalendriaasta jooksul põllumajandustootjatele anda vähese tähtsusega abi 3 502 500 euro (54,8 mln kr) piires.

Olulisemad muudatused, mis 1. jaanuarist 2008 määrusega (EÜ) nr 1535/2007 jõustusid:

- määruse kohaselt võib põllumajandustootjale anda abi kolme majandusaasta jooksul kuni 7500 eurot, varem oli piirmäär kuni 3000 eurot;

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

- riigile kehtestatud piirmäär kolme kalendriaasta kohta tõsteti seniselt 0,3%-lt 0,75%-ni põllumajandussektori aastasest kogutoodangust ehk Eestis 3 502 500 euroni;
- määrusesse lisati tagatise vormis antav abi – tagatise suurim summa võib olla kuni 56 250 eurot ning ei tohi moodustada tagatud laenust üle 80%;
- muudeti piirmäärade arvestamise perioodi – kui varem tuli kolmeaastast perioodi arvestada jooksvalt viimased kolm aastat tagasi, siis alates 1. jaan 2008 tuleb järgida, et põllumajandustootja ei ületaks ülemmäära (7500 eurot) kolme majandusaasta jooksul.

Vähese tähtsusega abi määruuse jõustumisega on kõik peamised (grupierand, suunised) põllumajandustootjaid puudutavad riigiabi määruused vastu võetud ning plaanide kohaselt kehtivad need kuni 31. dets 2013.

Põllumajandusstatistika alaline komitee

Valmistatakse ette Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruuse eelnõu, millega kehtestatakse põllumajandusloenduse läbiviimise kohustus aastal 2010 ning struktuuriuuringute tegemine aastatel 2013 ja 2016. Põllumajanduslike majapidamiste struktuuriuuringute tulemuste võrreldavuse saavutamiseks liikmesriikide vahel on kavas defineerida ja seadustada põllumajanduskeskkonna karakteristikud ja indikaatorid.

FADN komitee istungitel oli olulisimaks probleemiks põllumajanduslike majapidamiste uue tüpologia väljatöötamine. Käesoleva ajani kasutatakse põllumajanduslike majapidamiste tüpoloogiat, mis kehtestati 1985. a ning mis

põhineb standardkogutulule (SGM). Seoses ÜPP reformiga ei sobi seni kehtinud tüpologia uute meetmete (põllumajandusliku tegevuse mitmekesistamise ja toetuste lahtistumise) mõju hindamiseks.

Seni on kokkuleppele jõutud järgmisel:

Kiideti heaks määruuse (EMÜ) nr 1859/82 (käsitleb aruandvate tootjate väljavalimist põllumajandustootjate tulude kindlaksmääramiseks ning kinnitatakse igale riigile konkreetne majandusliku suuruse lävi ja aruandvate põllumajandustootjate arv) täiendamise eelnõu. Seoses Bulgaaria ja Rumeenia liitumisega kinnitatakse määruuse täienduse eelnõuga neile vastavad näitajad ning tehakse muudatus Slovakkia valimi osas. Eesti osas muudatusi ei ole.

Kiideti heaks aruande eest makstava tasu suurendamine 2008. aastaks. Kui 2007. a makstakse aruande eest 148 eurot, siis arvestades Euroopa Keskpanga poolt määratud inflatsioonitaset, hakatakse 2008. a ühe aruande eest maksma 151 eurot.

Tutvustati 2005. a standardtulemusi ning mõningaid esmaseid analüüse. EL FADN valimisse kuulus 76 644 majapidamist, mis esindavad 4 090 380 majapidamist. 2005. a oli keskmine kogutoodang ühe majapidamise kohta 62 220 eurot, mis on 293 euro ehk 0,5% võrra enam kui 2004. a. Kõige suurem kogutoodang ühe majapidamise kohta oli jätkuvalt Slovakkial – 372 946 eurot ja väikseim Küprosel – 17 043 eurot. ELi keskmised kulud olid 45 040 eurot ettevõtte kohta, kõrgeimad Slovakkias 355 054 ja madalaimad Kreekas 9 216 eurot. ELi keskmine netolisandväärtus ettevõtte kohta oli 27 969 eurot, kõrgeim Hollandis 101 452 ja madalaim Küprosel 5 629 eurot.

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

4.1. Põllumajandusettevõtete majanduslik olukord

Kristel Bankier, Kristel Maidre, Urve Valdmaa, Liisa Kähr, Ants Laansalu

2007. a oli põllumajandusettevõtete ettevõtjatulu 2,7 mld kr ja see kasvas taimekasvatustoodangu suurenemise ja põllumajandustoodete hinnatõusu tõttu enam kui kolmandiku võrra. Põllumajandustoodete hind tõusis võrreldes 2006. aastaga keskm 13%, toodete tootmiseks kasutatud sisendite hind keskm 12%.

Vahetarbimise väärtuseks kujunes 2007. a esialgsetel andmetel 5,8 mld kr, mis moodustab 58% põllumajanduse majandusharu toodangust. Vahetarbimine suurenes võrreldes 2006. aastaga 15,5% võrra ja osatähtsus põllumajanduse majandusharu toodangus langes 1,3 pp võrra.

Bruto- ja netolisandväärtus suurenesid vastavalt 22 ja 24% võrra. Brutolisandväärtuse kasvu mõjutas vahetarbimise väärtuse kasv, mida põhjustas tootmissisendite hinnatõus – kallinesid söödad, energia ja seadmete korrashoid. Seoses

Tabel 1. Põllumajanduse majandusliku arvestuse näitajad aastatel (mln kr), 2003–2007

	2003	2004	2005	2006	2007*
Taimekasvatustoodang	2646,6	2607,6	3039,9	2941,5	4432,3
sh toetused taimekasvatusele	117,1	206,1	160,5	295,8	214,0
Loomakasvatustoodang	3405,3	4066,3	4253,2	4542,5	4542,7
sh toetused loomakasvatusele	146,4	189,3	177,9	238,0	28,7
Põllumajanduslikud teenustööd	139,8	138,1	177,4	159,9	174,0
Lahutamatu mittepõllumajanduslik kõrvaltootmine	559,5	593,1	767,3	843,3	884,9
Põllumajanduse majandusharu toodang alushinnas	6751,1	7405,1	8237,7	8487,2	10033,9
Vahetarbimine	4024,3	4287,1	4982,5	5036,2	5819,1
Brutolisandväärtus	2726,8	3118,0	3255,2	3451,0	4214,8
Põhivara kulum	699,2	716,6	766,7	955,9	1127,1
Netolisandväärtus	2027,6	2401,4	2488,5	2495,2	3087,8
Muud toetused	124,3	822,0	1063,9	1208,9	1714,5
Faktortulu	2121,6	3199,2	3504,6	3657,3	4754,4
Ettevõtjatulu	1041,1	1944,7	2049,6	1971,0	2711,8

*esialgsed andmed, jaanuar 2008

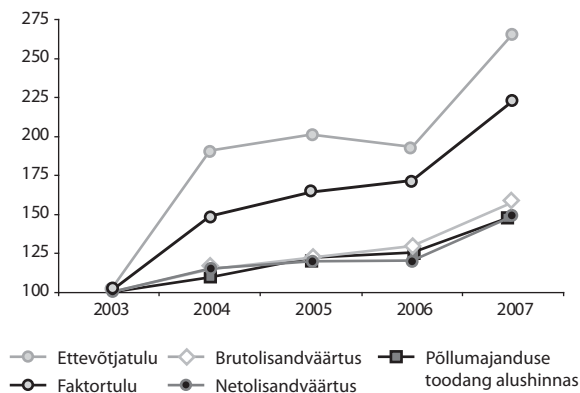
Allikas: PM põllumajandusturu korraldamise osakond, ESA

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

ehitussektoris toimunud märgatava hinnatõusuga ning ehitiste osakaalu kasvuga põhivara hulgas tõusis ka kulumiväärtus, mis aga omakorda vähendas netolisandväärtust.

Tulenevalt muude tootmistoetuste (ebasoodsamate piirkondade toetus, põllumajanduslik keskkonnatoetus, elatustalu kohanemise toetus, ühtne pindalatoetus, tootmise kohustusest lahtiseotud täiendavad otsetoetused, riiklikud toetused) suurenemisest 1208,9 mln kroonilt (2006. a) 1714,5 mln kroonini (2007. a) ehk 42% võrra suurenes faktortulu (netolisandväärtus koos muude toetustega ja ilma muude maksudeta) 30% võrra. Ettevõtjatulu kasvas esialgsel hinnangul 38% võrra.

Joonis 1. Põllumajandustoodangu, netolisandväärtuse, faktortulu ja ettevõtjatulu muutuse indeksid, 2003–2007 (aasta 2003=100)



Allikas: ESA

Jooniselt on näha, kuidas põllumajandustoodang, netolisandväärtus ja faktortulu muutusid aastatel 2003–2007. Kuni 2003. a olid muutused suhteliselt tagasihoidlikud, kuid 2004. a mõjutas majandustulemusi ELiga liitumine ja sellega kaasnenud toetuste suurenemine ning müügihindade tõus, mis tõi kaasa ka ettevõtjatulu märkimisväärse suurenemise. Aastatel 2005–2007 suurenesid põllumajandussektori sissetulekud jätkuvalt.

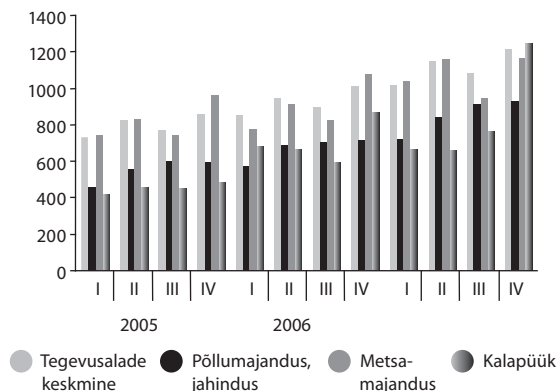
Palk ning põllumajandussaaduste tootjahinna ja tootmisvahendite ostuhinna indeksid

Keskmine brutokuupalk põllumajanduse ja jahinduse tegevusalal oli Statistikaameti andmetel 2007. a IV kv 9407 kr, moodustades vabariigi keskmisest tasemest 77% (12 270). Võrreldes 2007. a III kv-ga oli IV kv palk põllumajanduses ja jahinduses 225 kr ehk 2,5% võrra suurem ning võrreldes 2006. a IV kv-ga 2148 kr ehk 29,6% võrra suurem.

Kui võrrelda põllumajanduse ja jahinduse tegevusala brutokuupalka kvartalite lõikes aastatel 2005–2007 teiste maa- ja metsanduspiirkonnas enamlevinud majandusharudega (joon 2), siis selgub, et metsamajanduses ja -varumises on palgad olnud 30–40% kõrgemad kui põllumajanduse ja jahinduse tegevusalal. Kalapüügiga teenitud brutokuupalk oli veidi madalam kui põllumajanduses ja jahinduses, kuid nii 2006. a kui ka 2007. a IV kvartalis maksti kalapüügi tegevusalal 20–30% võrra kõrgemat brutopalka kui põllumajanduse ja jahinduse tegevusalal.

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Joonis 2. Keskmine brutokuupalk kvartalite lõikes (kr), 2005–2007



Allikas: ESA

Tabel 2. Põllumajandussaaduste tootjahinnaindeksi muutus 2007. a IV kv võrreldes 2006. a IV kv

Põllumajandussaadus	Osakaal, %	Muutus, % IV kvartal 2006 – IV kvartal 2007
Taimekasvatus	17,7	24,5
Teravili (k.a. seeme)	7,6	62,3
Tehnilised kultuurid	3,8	36,7
Köögivilja ja aiandussaadused	5,2	-0,3
Kartul (k.a. seeme)	0,7	-17,8
Loomakasvatus	82,3	17,8
Veised lihaks	4,7	1,8
Sead lihaks	21,2	2,1
Piim	45,8	25,3
Munad	7,7	26,5

Allikas: ESA

Põllumajandussaaduste tootjahinnaindeks iseloomustab Eestis toodetud põllumajandussaaduste müügihindade muutust.

Põllumajandussaaduste tootjahinnaindeksi muutus 2007. a IV kv võrreldes 2006. a IV kvartaliga oli 19,1%, sealhulgas taimekasvatuses 24,5% ja loomakasvatuses 17,8%. Suurem tootjahinnaindeksi kasv (2007. a IV kv võrreldes 2006. a IV kv) oli teravilja (62,3%), tehniliste kultuuride (36,7%), munade (26,5%) ning piima (25,3%) osas, langus oli aga kartuli (17,8%) ning köögivilja ja aiandussaaduste (0,3%) osas.

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Tabel 3. Põllumajandussaaduste tootmise vahendite ostuhinnaindeksi muutus 2007. a IV kv võrreldes 2006. a IV kv

	Osakaal, %	Muutus, % IV kvartal 2006 – IV kvartal 2007
Seeme	2,2	5,7
Energia, kütus, määrdeained	20,3	8,1
Väetis ja pinnaseparandaja	4,4	7,7
Taimekaitsevahendid	1,8	0,6
Veterinaarkulud	1,8	4,6
Loomasööt	43,4	27,8
Seadmete hooldus, remont ja materjalid	19,6	4,2
Ehitiste hooldus ja remont	1,5	8,8
Muud kaubad ja teenused	5,1	7,6

Allikas: ESA

Põllumajandussaaduste tootmise vahendite ostuhinnaindeks, mis iseloomustab põllumajandusäriühingute kuluar tiklite hinnamuutusi, kasvas 2007. a IV kv võrreldes eelneva aasta IV kv 15,1%. Suurim hinnaindeksi tõus oli loomasööda (27,8%), ehitiste hoolduse ja remondi (8,8%) ning energia, kütuse ja määrdeainete (8,1%) osas.

Põllumajandussaaduste tootjahinna indeks suurenes IV kv võrreldes eelneva aasta sama perioodiga 19% ning põllumajandussaaduste tootmise vahendite ostuhinna indeks kasvas 15%, mis tähendab, et tootmisvahendite hinnad kallinesid vähem kui põllumajandussaaduste realiseerimishinnad.

Põllumajandustootjate maksud ja võlad

Põllumajandustootjad deklareerisid 2007. a 875 mln kr makse, millest 480 mln kr (55%) moodustas sotsiaalmaks, 216 mln kr (25%) kinnipeetud füüsilise isiku tulumaks ja 44 mln kr (5%) tagastamisele kuuluv käibemaks. Maksudest deklareerisid juriidilised isikud 81% ja füüsilisest isikust ettevõtjad (FIE) 19%.

2007. a deklareeriti makse 214 mln kr ehk 33% võrra rohkem kui eelmisel aastal. Põllumajanduses tegutsev juriidiline isik deklareeris makse kokku keskm 407 tuh kr ja FIE 10 tuh kr (tabel 4).

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Tabel 4. Põllumajandustootjate poolt deklareeritud maksud (tuh kr), 2006–2007

Maksu liik	2006			2007		
	Juriidilised isikud	FIEd	Kokku	Juriidilised isikud	FIEd	Kokku
Käibemaks	-6 341	-42 052	-48 393	45 159	-907	44 252
Sotsiaalmaks	365 121	64 434	429 555	404 051	76 059	480 110
Kinnipeetud füüsilise isiku tulumaks	181 508	9 228	190 797	204 076	11 574	215 650
FIE tulumaks	-	12 255	12 255	-	46 269	46 269
Ettevõtte tulumaks	13 741	31	13 772	20 598	21	20 620
Töötuskindlustusmaks	10 347	690	11 037	10 109	747	10 856
Kohustusliku kogumispensionimaks	11 267	728	11 995	13 382	1 521	14 903
Rasveokimaks	995	1 569	2 564	1 105	1727	2 832
Maamaks	8 319	28 860	37 178	9 838	29 181	39 019
Kokku	584 957	75 743	660 700	708 479	166 085	874 563
Põllumajandustootjate arv	1 649	18 835	20 484	1741	16 921	18 662
Keskmiselt põllumajandustootja kohta	354,7	4,0	32,3	406,9	9,82	46,87

Allikas: MTA, PM põllumajandusturu korraldamise osakond

2007. a deklareeriti juriidilise isiku kohta makse keskm 124 tuh kr (21%) võrra rohkem ja FIE kohta 6 tuh kr võrra ehk 2 korda rohkem kui 2006. a. Samas on aga ka koguvõlgnevus suurenenud (tabel 5).

Juriidiliste isikute käibemaksu tasumine on tõusnud ca 52 mln kr võrra, FIE-de käibemaksu tagastusnõue on vähenenud ca 41 mln kr võrra

2007. a deklareeris makse 18 662 põllumajandustootjat, neist 1741 juriidilist isikut ja 16 921 FIEt ning 31. dets seisuga oli maksuvõlglassi 7265. Võlglaste arv on aastaga vähenenud 439 põllumajandustootja võrra, kuid koguvõlgnevus on tõusnud 3 mln kr võrra, ulatudes 169 mln kroonini. 2007. a 31. dets seisuga oli 46% juriidilistest isikutest ning 38% FIE-dest põllumajandustootjaid maksuvõlglaste.

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Tabel 5. Erinevate maksude võla²⁴ osa koguvõlgnevusest (tuh kr), 2006–2007

31.12.2006	Tulumaks	Käibemaks	FIE tulumaks	Sotsiaalmaks	Muud maksud	Kokku
Juriidilised isikud	2 108	35 540	16 302	42 109	4 063	100 122
FIE-d	16 415	19 845	758	22 071	5 863	64 952
Kokku	18 523	55 385	17 060	64 180	9 926	165 074
31.12.2007						
Juriidilised isikud	2 468	34 304	13 545	35 663	3 839	89 819
FIE-d	20 983	28 073	894	23 238	5 582	78 770
Kokku	23 451	62 377	14 440	58 900	9 421	168 589

Allikas: MTA, PM põllumajandusturu korraldamise osakond

Võrreldes 2006. aastaga on erinevate maksude võlgnevuse struktuur 2007. a muutunud (tabel 6). Kui varem oli aastaid kõige suurema osatähtsusega sotsiaalmaksuvõlg, siis nüüd on suurim võlgnevus käibemaksu osas, mis moodustab

koguvõlast ca 37% varasema 34% asemel. Lisaks on tõusnud tulumaksuvõlg, kuid langenud on sotsiaalmaksu-, FIE tulumaksu ja muude maksude võlad.

Tabel 6. Erinevate maksude võla osatähtsus koguvõlgnevusest (%), 2006–2007

31.12.2006	Tulumaks	Käibemaks	FIE tulumaks	Sotsiaalmaks	Muud maksud	Kokku
Juriidilised isikud	2	35	16	42	4	100
FIE-d	25	31	1	34	9	100
Kokku	11	34	10	39	6	100
31.12.2007						
Juriidilised isikud	3	38	15	40	4	100
FIE-d	26	36	1	29	3	100
Kokku	14	37	9	35	6	100

Allikas: MTA, PM põllumajandusturu korraldamise osakond

²⁴Võlg koosneb põhivõlast ning intressist

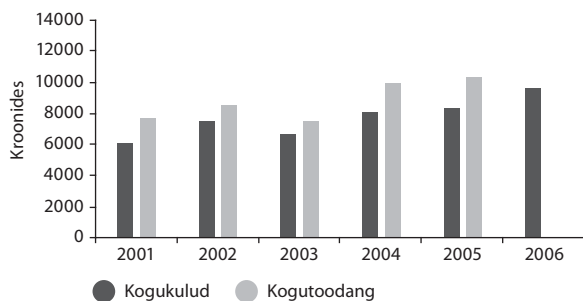
4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Põllumajandustootjate majandusliku jätkusuutlikkuse hinnang põllumajanduse raamatupidamise andmebaasi (FADN) alusel

Maamajanduse Infokeskuse poolt 2007. a väljaantud kogumiku "Põllumajandustootjate majandusnäitajad 2006" alusel oli põllumajandusettevõtte keskm majanduslik suurus 2006. a 16,5 ESÜ. Suurimad olid sea- ja linnukasvatuse ettevõtted – 82,9 ESÜ. Keskm oli põllumajandustootjal 115,9 ha põllumajanduslikku maad (sellest 60% renditud). Üle poole maakasutusest (51%) oli söödakultuuride all, kolmandikul kasvatati teravilja. Tööjõudu kasutati keskm 3,0 aastaühikut ettevõtte kohta (arvestusl 1 aastaühik 2200 töötundi), millest 50% moodustas omanike tasustamata tööjõud. Kõige tööjõumahukamad olid sea- ja linnukasvatuse ettevõtted, kus töötas keskm 13,3 töötajat.

Toetusi sai põllumajandustootja 2006. a keskm 251 tuh kr. Põllumajandusmaa ha kohta saadi toetusi 2006. a 2172 kr, mis on 431 kr ehk 25% võrra enam kui 2005. a.

Joonis 3. Kogukulud ja kogutoodang põllumajandusmaa ha kohta, 2001–2006



Allikas: ESA

Kogutoodangut (sh toetused, va investeeringutoetus) saadi 2006. a 11 444 kr põllumajandusmaa ha kohta, mis on 1095 kr ehk 11% võrra enam kui 2005. a. Kogukulud olid 2006. a 9585 kr ha kohta, mis on 1248 kr ehk 15% võrra suuremad kui 2005. a. Seega investeeringuteks ja tootmise arendamiseks jäi 2006. a 1 860 kr/ha, mis on 8% võrra vähem kui 2005. a.

Brutolisandväärtus tööjõuühiku kohta oli 2006. a 168 732 kr, mis on 14 680 kr (10%) võrra suurem kui 2005. a. Toetuste osatähtsus brutolisandväärtuses moodustas nii 50%.

Keskmine netolisandväärtus tööjõuühiku kohta oli 2006. a 131 586 kr, mis on 6621 kr ehk 5% võrra enam kui 2005. a. Kõige efektiivsemalt töötasid sea- ja linnukasvatuse tootmistüübi tootjad, kus tööjõuühiku kohta saadi netolisandväärtust 168 320 kr.

Põllumajandusettevõtete konkurentsivõime

Põllumajanduse konkurentsivõime, mida hinnatakse netolisandväärtuse alusel töötaja kohta (NLV/tj) ning suutlikkuse järgi investeerida tootmise arengusse, oli enne liitumist ELiga 2003. a 58 870 kr, mis oli 5,6 korda vähem kui keskm ELi 15 liikmesriigis, kus VLV/tj oli 333 035 kr. Aastatel 1992–2002 investeeriti Eesti põllumajandusse lisandväärtuse suhtes keskm 2,5 korda vähem kui keskmiselt ELi 15 liikmesriigis.

Tänu liitumisjärgsele majandustingimuste paranemisele suurenes Eurostati andmetel Eesti põllumajanduses NLV/tj 2007. a võrreldes 2000. aastaga 278%, samal ajal EL-27 suurenes see näitaja 14,7%.

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

2006. a moodustasid brutoinvesteeringud tootmisesse Eesti põllumajanduses 16,5%, mis on 2,5 korda suurem võrreldes liitumiseelse perioodiga ning enne ELi abiprogrammi-de rakendamist 2002. a, mil vastav näitav oli 6,5%. Kümne aasta jooksul tekkinud investeeringuvajaku tõttu oli põhivara ühe töötaja kohta Eesti põllumajandusettevõtetes 2006. a 693 tuh kr ja EL-25 liikmesriigis 2,3 mln kr, see on enam kui kolm korda vähem. Põhivara põllumajandusmaa kohta oli Eestis 17,9 tuh kr/ha, mis kuus korda vähem kui EL-25 liikmesmaas, kus vastav näitav on 107,7 tuh kr/ha. Konkurentsivõimet mõjutavad samuti toetused, mis on kogutoodangu väärtuse alusel tehtud arvestuste kohaselt Eestis võrreldes EL-25 liikmesmaa keskmisega suuremad.

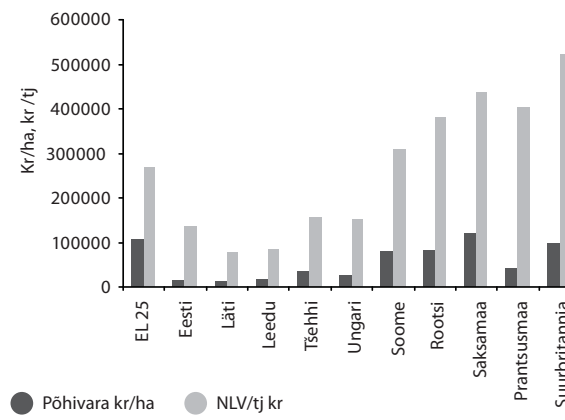
Tabel 7. Netotoetuste osakaal kogutoodangus (%), 2005

EL-25	16,7%	Eesti	20,7
Soome	70,7	Prantsusmaa	19,9
Iirimaa	50,2	Küpros	18,3
Austria	33,6	Ungari	17,8
Sloveenia	32,6	Tšehhi	16,9
Luksemburg	28,4	Malta	16,8
Leedu	27,0	Hispaania	15,8
Portugal	25,9	Saksamaa	15,4
Rootsi	24,5	Poola	13,7
Läti	23,4	Taani	10,8
Suurbritannia	22,6	Itaalia	9,2
Kreeka	22,2	Belgia	8,9
Slovakkia	22,0	Holland	3,5

Allikas: Maamajanduse Infokeskus

Vaatamata sellele, et Eesti põllumajandusettevõtete NLV/tj kohta on EL-25 liikmesriigi keskmisega võrreldes veel suhteliselt madal, on Eesti põllumajandusettevõtete eeldusi ELi majandusruumis tõsta konkurentsivõimet. Seda iseloomustab põhivarade suurenemine ühe töötaja kohta 420 tuh kroonilt 2003. a 693 tuh kroonini 2006. a.

Joonis 4. Netolisandväärtuse sõltuvus põhivaradega varustatusest valitud riikides, 2005



Allikas: Euroopa Komisjoni FADN andmebaas

Analüüsides selgub, et töö produktiivsus sõltub peamiselt põhivaradega varustatuse tasemest. ELi vanade liikmesmaade, Suurbritannia, Saksamaa, Soome, Rootsi jt riikide põllumajandusettevõtetes, kus on põhivara põllumajandusmaa ha kohta üle 70 tuh kr ja põhivara ühe töötaja kohta üle 3 mln kr, on töö produktiivsus keskmisest kõrgem ning NLV/tj kohta üle 300 000 kr aastas.

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Eestis, Ungaris ja Tšehhis on põhivara ühe töötaja kohta 0,6–1,0 mln kr ja NLV/tj oli Eestis 135 515 kr (võrreldavad raamatupidamise andmebaasi andmed on 2005. a kohta), Ungaris 151 975 kr ja Tšehhi Vabariigis 155 650 kr. Lätis ja Leedus on põhivara töötaja kohta alla 0,4 mln kr ning NLV/tj kohta vastavalt 84 730 ja 76 150 kr.

Erinevate riikide põllumajandusettevõtete keskm majandustulemuste võrdlemisel tuleb silmas pidada ettevõtete struktuuri erinevusi. Eestis, Lätis, Leedus, Poolas jt on professionaalsete põllumajandusettevõtete majandusliku suuruse alampiiriks kehtestatud 2 ESU (1 ESU=1200 EUR) ehk 37 550 kr standardkogutulu. Seetõttu ei ole nende riikide põllumajandusettevõtete keskmised majandustulemused üheselt võrreldavad Suurbritannia, Hollandi ja Saksamaa põllumajandustootjate majandustulemustega, kus professionaalsete põllumajandustootjate suuruse alampiir 16 ESU ehk 300 400 kr, see on 8 korda suurem. Erinevad suuruse alampiirid mõjutavad oluliselt keskmisi majandusnäitajaid. Eestis oli 2006. a NLV/tj kohta suurusrühmas 2–6 ESU 66 425 kr, mis on 2,6 korda vähem kui suurusrühmas üle 16 ESU, kus vastav näitav oli 173 229 kr.

Samuti ületavad Eesti edukamate põllumajandusettevõtete majandustulemused vanade liikmesmaade põllumajandusettevõtete keskmisi näitajaid. 2006. a oli netolisandväärtus töötaja kohta Eesti viies edukamas põllumajandusettevõttes suurusrühmas 6–16 ESU 562 970 kr, mis ületab Suurbritannia, Saksamaa, Prantsusmaa, Rootsi jt riikide põllumajandusettevõtete keskmisi näitajaid, ning suurusrühmas üle 16 ESU oli viie Eesti edukama põllumajandusettevõtte tulemus, NLV/tj kohta 970 190 kr aastas, mis ületab kõige kõrgema produktiivsusega Taani farmide keskmist näitajat, kus NLV/tj kohta 802 545 kr aastas.

4.2. Toiduainetööstuse majanduslik olukord

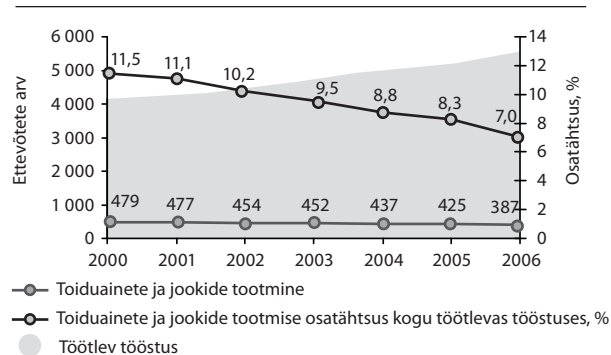
Merle Saaliste, Eha Niinepuu, Martin Pretke, Marje Mäger

Ettevõtete arv ja tööhõive

Lühiajastatistika andmetel oli 2007. a toiduainetööstusettevõtetes hõivatud keskm 16 713 inimest. Neist töötas lihasektoris 3 421, kalasektoris 2 481, piimasektoris 2 373 ja jookide tootmises 2 000 inimest.

Samal ajal kui kogu Eesti töötleva tööstuse ettevõtete arv ja tööhõive näitab pidevat kasvu, väheneb toiduainetööstuse ettevõtete ja seal hõivatute arv seoses tootmise moderniseerimise ja vähem konkurentsivõimeliste ettevõtete sulgemisega igal aastal paari protsendi võrra (joon 5 ja 6). Lühiaja statistika andmetel jätkus sama protsess ka 2007. a.

Joonis 5. Toiduaineid ja jookide tootvate ettevõtete arvuline osatähtsus töötlevas tööstuses, 2000–2006



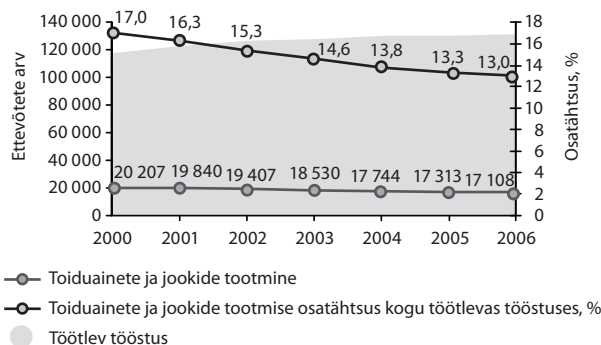
Allikas: ESA, aastastatistika

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Kui vaadelda muutusi aastatel 2005–2006 ja jaotada ettevõtteid suurusgruppidesse töötajate arvu järgi, siis töötlevat tööstust tervikuna iseloomustab reegel, et mida väiksem oli suurusgruppis töötajate arv, seda rohkem uusi ettevõtteid gruppi lisandus, kusjuures valdav enamus uutest ettevõtetest olid kuni 9 töötajaga mikroettevõtted.

Toiduainetetööstuse puhul on tendents aga täiesti vastupidine. Suurim ettevõtete arvu vähenemine (-18 ettevõtet) toimus mikroettevõtete grupis, 10–49 töötajaga väikeettevõtete arv vähenes 13 võrra, 50–249 töötajaga keskmiste ettevõtete arv kolme võrra. Ainsana kasvas üle 250 töötajaga suurettevõtete grupp – kahe ettevõtte võrra. Konkurents toidutööstustes on väga tugev, ellujäämisel on eeliseks mastaapsem ja efektiivsem tootmine.

Joonis 6. Toiduaineid ja jookide tootvates ettevõtetes hõivatute osatähtsus töötlevas tööstuses, 2000–2006

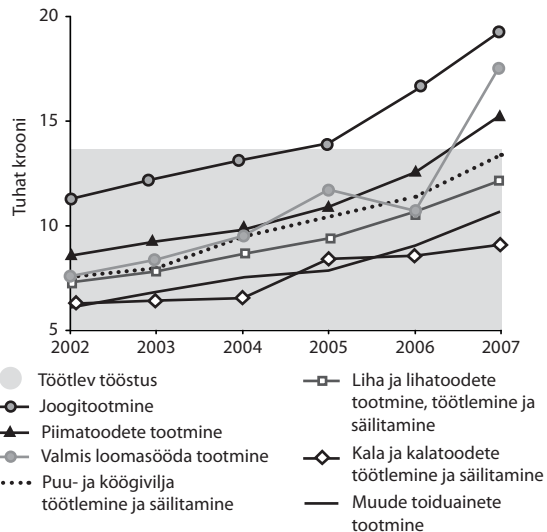


Allikas: ESA, aastastatistika

Töäjõukulu, lisandväärtus, kasum

Toiduainetetööstuse sektorite tööjõukulu (joon 7) näitavad jälgivad Eesti üldist palgadünaamikat, olles siis kas pidevalt kõrgemal või madalamal tasemel. Eristuvad kalasektor ja valmisloomasööda tootmine. Kalasektori tööjõukulu töötaja kohta kuus on tugevalt alla Eesti töötleva tööstuse keskmise näitaja ja vahe suureneb kasvavas tempos. Valmisloomasööda tootmise tööjõukulu on aga lühistatistika andmetel väga jõudsalt kasvanud. Siinkohal tuleb muidugi arvestada ka asjaoluga, et statistika koostamise aluseks olev söodatootjate valim on väga väike. Seega iga ettevõtte panus on määrav ja ka statistilise vea tõenäosus selle võrra suurem.

Joonis 7. Keskmine tööjõukulu töötaja kohta kuus, 2000–2007

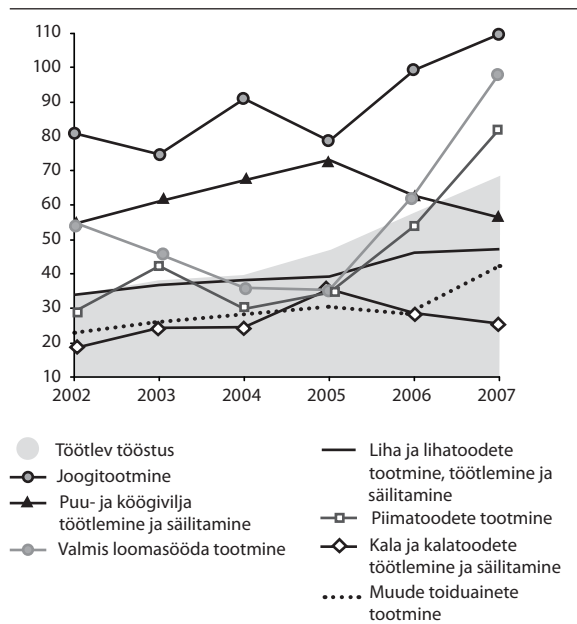


Allikas: ESA, lühijastatistika

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Töövõljakus (joonis 8) on viimastel aastatel teistest toiduainetööstuse sektoritest märgatavamalt kiiremini kasvanud valmisloomasööda tootmise, piimatoodete tootmise ja joogitootmise sektorites. Sellele on ilmselt kaasa aidanud ka nende sektorite toodangule soodne seis maailmaturul, mis on võimaldanud rohkem ja kallimalt müüa.

Joonis 8. Töövõljakus hõivatu kohta puhta lisandväärtuse alusel²⁵, 2000–2007

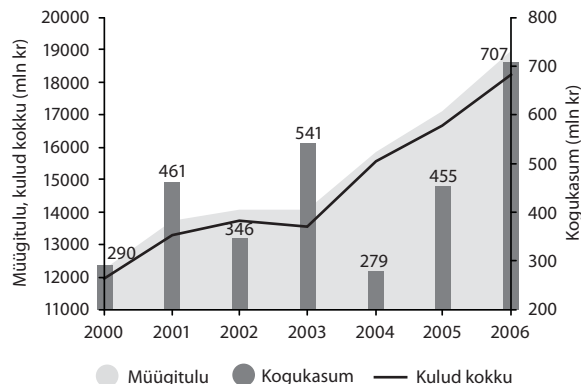


Allikas: ESA, lühiajastatistika

Lisandväärtuse kasv toiduainetetööstuses on olnud aeglasem kui töötlevas tööstuses tervikuna, seetõttu on ka toiduainetetööstuse panus sisemajanduse koguprodukti tasapisi langenud (tabel 1).

Toiduainetetööstuse kasum kokku oli 2006. a 707 mln kr, mis moodustas käibest 3,7%. Toiduainetetööstusi iseloomustab asjaolu, et käibe kasvuga ei ole seni kaasnenud suurem kasum (joonis 9). Ettevõtted on olnud sunnitud hügieeni- nõuete täitmiseks ja tootmise kaasajastamiseks palju investeerima. Mõningast kasumi suurenemist on aga juba märgata 2006. a. Lühiajastatistika 2007. a kohta näitab jätkuvat müügitulu kasvu ja ennustab samas ka viimase seitsme aasta suurimat kasumit (1247 mln kr).

Joonis 9. Toiduaineid ja jookse tootvate ettevõtete realiseerimise netokäive ja kogukasum jooksevhindades, 2000–2006



Allikas: ESA, aastastatistika

²⁵ Töövõljakus puhta lisandväärtuse alusel = $\frac{(\text{müügitulu} - \text{kulud kokku}) + \text{tööjõukulud}}{\text{töoga hõivatud isikute kvartalikeskmise arv}}$

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Tabel 1. Toiduainetööstuse lisandväärtus ja osatähtsus sisemajanduse koguproduktis, 2000–2007

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*
SKP jooksevhindades , mln kr	95 491	108 218	121 372	136 010	149 923	175 392	207 061	243 252
Lisandväärtus , mln kr								
Tegevusalad kokku	49 327	57 188	66 212	73 731	85 547	99 245	124 804	129 295
Töötlev tööstus	13 393	15 468	17 848	19 978	21 792	24 909	29 879	32 572
..toiduainete ja jookide tootmine	2 322	2 495	2 584	2 846	2 752	3 149	3 641	3 782
Toiduainete ja jookide tootmise lisandväärtuse osatähtsus SKP-s, %	2,4	2,3	2,1	2,1	1,8	1,8	1,8	1,6

Allikas: ESA

Teadus- ja arendustegevus

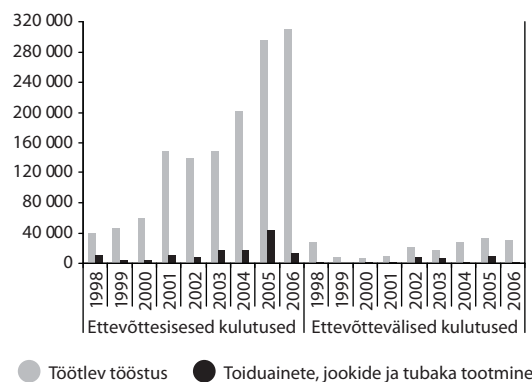
Eesti toiduainetööstuse konkurentsivõime tõusu ning arengu üheks võtmeks on teadus- ja arendustegevuse edendamine ja innovatsioon. Samal ajal kui muude töötleva tööstuse harude investeeringud ettevõtte sisesesse teadus- ja arendustegevusse on aasta-aastalt jõudsalt kasvanud, ei ole toidusektori panus olnud nii stabiilne.

Toidusektori seni edukaim aasta oma jõududega tehtud arendustegevuses oli 2005, kus ettevõttesisesed kulutused teadus- ja arendustegevusse küündisid 45 mln kroonini. 2006. a investeeriti ettevõtte siseselt aga jälle vaid 13 mln kr.

Ettevõtte väliste kulutuste osas ehk siis teadusasutustelt tellitud tööde osas on toidusektori kogu töötleva tööstusega võrreldes olnud seevastu vägagi eesrindlik. Nii moodustasid 2005. a toidusektori kulutused ettevõtte välisele teadus- ja arendustegevusele 28,1% kogu töötleva tööstuse

vastavatest kulutustest, 2006. a oli osatähtsus aga jälle oluliselt väiksem, vaid 6,5%.

Joonis 10. Töötleva tööstuse ning toiduainete ja jookide tootvate ettevõtete kulutused teadus ja arendustegevusele, 1998–2005



Allikas: ESA

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Investeeringud

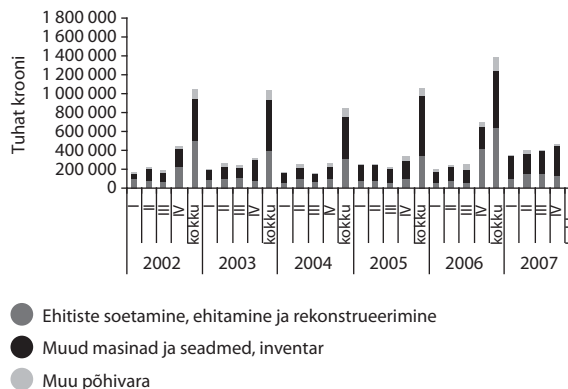
Kui 2006. a investeerisid toidutööstused üsna võrdselt nii ehitistesse (45,8% investeeringutest) kui ka masinatesse ja seadmetesse (43,3%) (joonis 11) siis 2007. a moodustasid lõviosa investeeringud masinatesse ja seadmetesse – tervelt 61,1%, ehitiste osatähtsus oli 34,8%. Kuna toiduainetööstuste majanduslik olukord on viimastel aastatel paranenud, on ka kasvanud investeeringud. Siiski peab mainima, et enamus 2007. a tehtud investeeringutest on tehtud suuremate, üle 50 töötajaga, ettevõtete poolt (91,3%). 10–49 töötajaga väikeettevõtete osatähtsus oli 8,4% ja mikroettevõtetel (kuni 9 töötajat) vaid 0,3%.

Kui aastatel 2003–2005 investeerisid mikroettevõtted veel küllaltki usinalt (2005. a näiteks 40,6 mln kr), siis viimasel kahel aastal on nende huvi ettevõtte arendamise vastu praktiliselt kadunud. Mikroettevõtete investeeringud 2007. a olid vaid 4,5 mln kr.

2007. a kuivasid kokku ka väikeettevõtete investeeringud. Kui 2006. a soetasid väikeettevõtted masinaid ja seadmeid ning panustasid tootmishoonetesse 363 mln kr ulatuses, siis eelmisel aastal vähenesid nende investeeringud 2,7 korda – 135 mln kroonini.

Suuremate ettevõtete investeeringud seevastu kasvavad jõudsalt. 2007. a suurenesid nende investeeringud 2006. aastaga võrreldes 43%, jõudes 1,46 mld kroonini.

Joonis 11. Toiduaineid ja jookse tootvate ettevõtete investeeringud põhivarasse jooksevhindades*, 2002–2007



* – lühistatistika andmetel

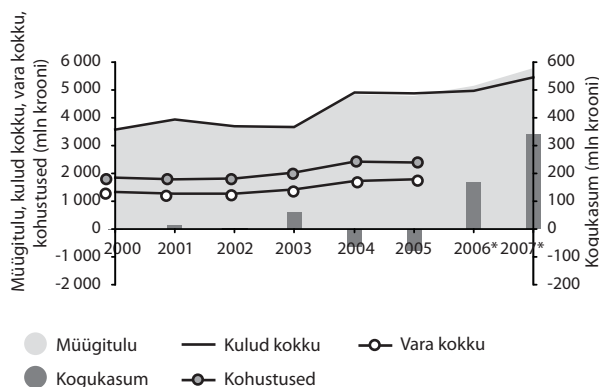
Allikas: ESA

Piimatööstuste käive, kasum, lisandväärtus

Selleks, et jääda püsima ja olla konkurentsivõimeline, on piimasektor viimastel aastatel pidanud tegema suuri investeeringuid. Tänu sellele on kasvanud ja uuenenud tööstuste vara, kuid samas on suurenenud aasta-aastalt ka rahalised kohustused. See omakorda tõi kaasa kahjumi (joonis 13.).

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Joonis 12. Piimatööstuste müügitulu, kogukasum, kulud kokku, kohustused ja varad kokku kehtivates hindades (mln kr), 2000–2007



* – lühiajastatistika andmetel

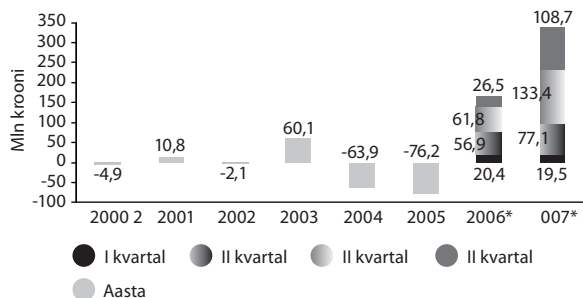
Allikas: ESA

Piimatööstuste jaoks oli 2007. a edukas, müük kasvas nii siseturul kui ka ekspordiks. Kiirelt on kasvanud käesoleval aastal maailmaturuhinnad ja sellega on kaasnenud hinnatõusud ka siseturul. Endiselt pööratakse tähelepanu ka kõrgema lisandväärtusega toodete arendamisele ja ekspordile. Õigeaegselt tehtud suuremahulised investeeringud on ennast õigustanud. Tänu eespool nimetatud teguritele on 2007. a kasum ja lisandväärtus töötaja kohta viimaste aastate suurimad.

Esialgsetel andmetel oli 2007. a piimatööstuste käive 5,8 mld kr, kasvades võrreldes 2006. aastaga 13%. Kasumi osa sellest oli 339 mln kr, moodustades kogukäibest 5,9%

(2006. a kogukäive oli 5,1 mld kr, kasum 166 mln kr ja kasumi % kogukäibest 3,2%).

Joonis 13. Kogukasum kehtivates hindades (mln kr), 2000–2007

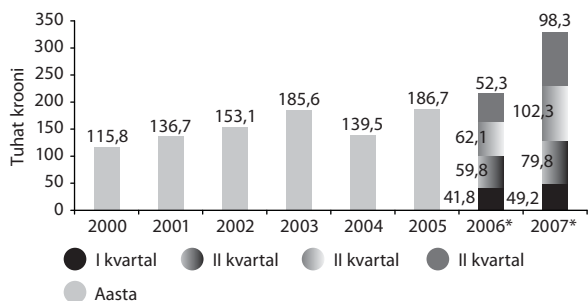


* – lühiajastatistika andmetel

Allikas: ESA

Lisandväärtus töötaja kohta (joonis 14) oli 2007. a 329,6 tuh kr, mis võrrelduna eelneva aastaga on 113,6 tuh kr rohkem.

Joonis 14. Lisandväärtus töötaja kohta (tuh kr), 2002–2007



*lühiajastatistika andmetel

Allikas: ESA

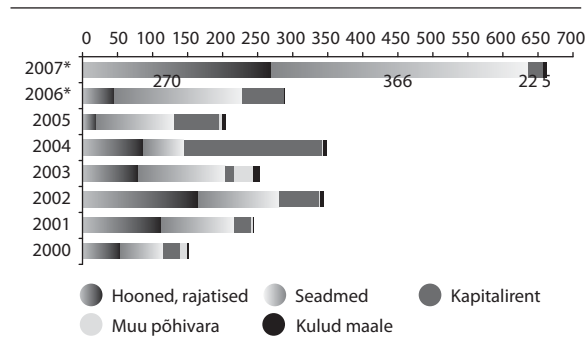
4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Investeeringud piimatööstusesse

2007. a piimatööstuse põhivarasse tehtud investeeringud (640,3 mln kr) olid rekordilised. Võrreldes eelmise aastaga kasvas maht 412 mln kr, ületades 2006. a (228,3 mln kr) jooksul kokku tehtud kulutused 2,8 kordselt. Investeeringutest 33% tehti I kvartalis, 13% II kvartalis, 33% III kvartalis ja 21% IV kvartalis. Hoonetesse investeeriti (joon 15) 270,1 mln kr, millest 133,5 mln kr kulus hoonete ja rajatiste soetamiseks ning 136,6 mln rekonstrueerimiseks ja ehitamiseks. Konkurentsivõime suurendamise ja stabiilsema kvaliteediga toote tagamise eesmärgil oli investeeringutest suurem osa – 365,6 mln kr ehk 57% suunatud masinatesse ja seadmetesse.

Investeeringute tegemisel pööratakse jätkuvalt tähelepanu kõrgema lisandväärtusega toodete osa suurendamisele ja realiseerimisaja pikendamisele. Konkreetsele tootele spetsialiseerunud (juustu või kohupiima valmistamine, vadaku töötlemine) tööstused kindlustavad oma positsioone investeerides kaasaegsetesse tootmisliinidesse ja tehnoloogiatesse, mis võimaldavad hügieenilisemalt toota kordi rohkem, tagades nii turu nõudluse (näiteks Põltsamaa Meierei Juustutööstuse Rannu tootmistehhi ricotta ehk vadakukohupiima tootmisliin).

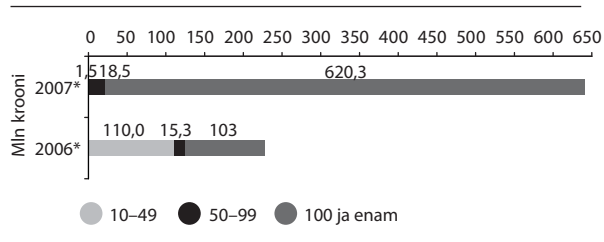
Joonis 15. Investeeringud põhivarasse (mln kr), 2000–2007



* – lühiajastatistika andmetel

Allikas: ESA

Joonis 16. Investeeringute jaotus ettevõtte suuruse (töötajate arvu) järgi (mln kr), 2006–2007



* – lühajastatistika andmeil

Allikas: ESA

Käesoleval aastal on investeeritud 100 ja enama töötajate arvuga ettevõttes 96,8% (620,3 mln kr), 50–99 töötajaga ettevõttes 3% (18,5 mln kr) ning 10–19 ja 20–49 töötajaga ettevõttes kokku 0,2% (1,5 mln kr) piimatööstuse koguinvesteeringutest.

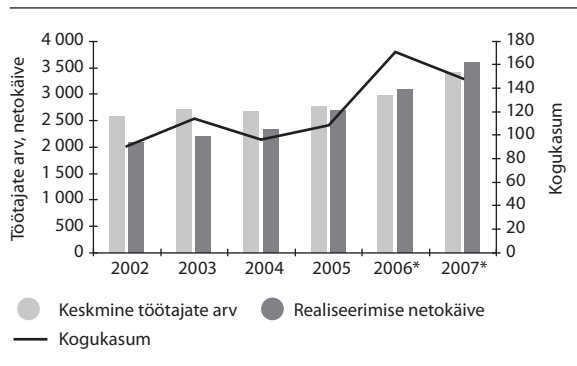
4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Lihatööstuste käive ja kasum

2007. a lihasektori käive suurenes 17% võrreldes 2006. aastaga. Kasumiprotsent käibest langes 2007. a 4,1%ni (2005. a lõpus moodustas kasum käibest 4% ning 2006. a 5,5%).

2007. a oli sektori käive 3605 mln kr, mis on 2006. a samast perioodist 17% võrra suurem, 2005. aastaga võrreldes aga koguni 33% kõrgem. 2007. a teenis sektor 149 mln kr kasumit (esialgsed andmed).

Joonis 17. Realiseerimise netokäive ja kogukasum (mln kr), 2002–2007



*esialgsed andmed

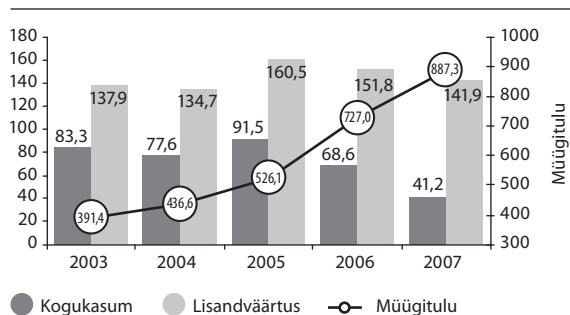
Allikas: ESA

Puu- ja köögiviljasektori kasum ja investeeringud

Statistikaameti kiirstatistika andmetel oli 2007. a puu- ja köögiviljasektori müügitulu 887,3 mln kr. Kasum moodustas müügitulust 4,6% ehk 41,1 mln kr. Võrreldes 2006. aastaga suurenes müügitulu 22,1%, samas kasum vähenes 40% ehk 27,5 mln kr. Kulud suurenesid 2007. a eelneva aastaga võrreldes 27,3%.

Lisandväärtust toodeti kiirstatistika andmete põhjal 2007. a 141,9 mln kr. Võrreldes 2006. aastaga vähenes lisandväärtus -6,6% (10 mln kr võrra).

Joonis 18. Müügitulu, kogukasum ja lisandväärtus (mln kr)



*kiirstatistika andmed

Allikas: ESA

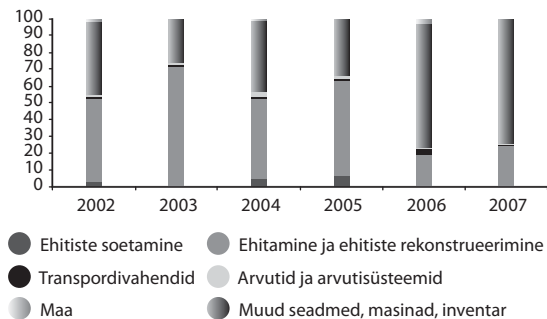
Statistikaameti andmetel investeeris puu- ja köögiviljatööstus 2007. a põhivarasse 44,9 mln kr, mis on 185 tuh kr ehk -0,4% vähem kui 2006. a.

Kõige rohkem investeeriti 2007. a masinatesse ja seadmetesse, kokku 33,2 mln kr väärtuses, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse tehtud investeeringutest ~75%.

Ehitamise ja ehituste rekonstrueerimisse investeeriti 11 mln (24,4%), arvutitesse investeeriti 632 tuh kr (1,4%) ning transpordivahenditesse 82 tuh kr (0,4%). Võrreldes eelmise aastaga suurenesid investeeringud ehitamise ja ehitiste rekonstrueerimisse (27,4%), arvutitesse investeeringud suurenesid 13,1%. Vähenesid investeeringud transpordivahenditesse (-94,2%).

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Joonis 19. Puu- ja köögiviljasektori investeeringud põhivarasse (%), 2002–2007



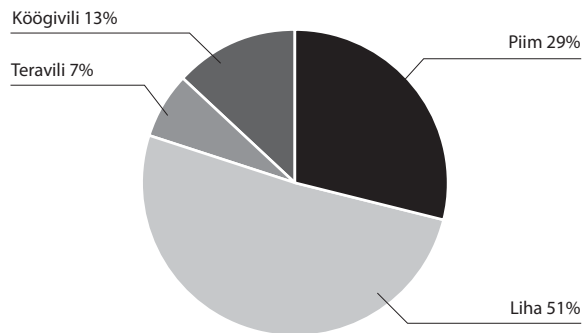
Allikas: ESA

Investeeringute kasvu on soodustanud ka 2004–2006. a Riikliku Arengukava (RAK) raames põllumajandustoodete konkurentsivõime parandamiseks antud investeeringutoetused (meede 3.2), mida finantseeriti EL-i struktuurifondist EAGGF (Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfond).

Investeeringutoetuse eelarve aastateks 2004–2006 oli 177,9 mln kr. Kõige suurema osa (51%) eelarvest moodustas lihatööstustele antud investeeringutoetus, sellele järgnes piimatööstus (29%), köögiviljatööstus 13% ning teraviljatööstus 7%. Köögiviljatööstusele anti investeeringutoetust tootmishoonete ehitamiseks ning uute tootmis-seadmete ostmiseks.

PRIA andmetel oli 27. sept 2007. a seisuga puu- ja köögiviljatööstustele kogu investeeringutoetuste summa (23,1 mln kr) välja makstud.

Joonis 20. Eelarve kasutus sektorite lõikes (%)



Allikas: PRIA

5. MAAELU ARENG

5.1. Külade areng

Sille Rähn

Eesti 4433 külas elab 20% rahvastikust. Meie suurimas tõmbekeskuses Tallinnas elab 30% rahvastikust. Olukorras, kus elanike arv on väike ja ettevõtlus üldjuhul vähetulus, on oluline kohaliku kogukonna tugevus. Siin on toimunud maaelanike koondumine – olemasolevast enam kui 4000 külast on umbes neljandik valinud külavanemad kohaliku tegevuse koordineerimiseks, umbes 700 seltsi tegelevad külaarenguga.

Külade arengut on toetatud tänaseks läbi kolme erineva programmdokumendi. Esimest korda avanes külade taastamise ja arendamise meede (meede 6) SAPARDi programmi raames 2003. a. Tegemist oli ainulaadse meetmega, mille otsustasand ehk taotluste sisuline hindamine, viidi pärast nõuetele vastavuse kontrolli PRIAs maakondlikule tasandile.

Külade arengu toetamine jätkus riikliku arengukava 2004–2006 raames läbi külade taastamise ja arendamise meetme (meede 3.5). Toimus kaks taotlusvoor. Esimeses, 2004. a taotlusvoorus esitati 333 taotlust, millest rahuldati 172. Teisel 2005. a lõpul alanud ja 2006. a alguses lõppenud taotluste vastuvõtuvoorus laekus 289 taotlust. Rahuldava otsuse sai 115 taotlust Toetust määrati kolme alategevuse vahel – 92% hoonetesse (seltsi-, kultuurimaja või spordisaal), 5% nende sisustamiseks ning 3% infopunktidesse (ehitamine, rekonstrueerimine, sisustamine). Kokku on nelja aasta jooksul meetme 281 projektile välja makstud 94,7 mln kr toetust (96% eelarvest). Investeeringuid on tehtud 114,9 mln kr ulatuses.

Perioodil 2004–2006 esitati kokku 595 taotlust, millest rahuldamise otsus tehti 281 taotlusele. Külade taastamise ja arendamise investeeringutoetus oli taotlejate hulgas endiselt väga populaarne.

Kolmas programmdokument, mille raames on toetatud ning toetatakse edaspidi külade arengut, on maaelu arengukava 2007–2013 (MAK). Toetusmeede „Külade uuendamine ja arendamine“ (3.2) on analoogiline eelpool nimetatud meetmetele. Üldiseks eesmärgiks on elukeskkonna ja elukvaliteedi parandamine maapiirkonnas läbi kohaliku aktiivsuse suurendamise ja mittetulundussektori arendamise.

Olulisel kohal on uuel perioodil kultuuripärand ja selle väärtustamine läbi külade ja põllumajandusmaastike ilme parandamise ja korrastamise. Paljud mujal Euroopas hävinud kultuurinähtused – muinaspõllud, ajaloolised külad ja ehitustraditsioonid on Eesti kultuurimaastikul veel säilinud, elujõulised on mitmed käsitööoskused. Kultuuripärandi väärtustamine suurendab elukeskkonna atraktiivust ning kogukond saab selles osas oma öla alla panna.

Küla sotsiaalse infrastruktuuri parandamise seisukohalt on oluline eelnevate programmide raames alustatud, külaelanike ühiseks tegevuseks mõeldud ühiskondlike ehitiste ja muude rajatiste kordategemise jätkamine. See suurendab elanikkonna võimalusi teha koostööd ning korraldada ühisüritusi, võimaldab ligipääsu informatsioonile, parandab küla välisilmet ja üldist elukeskkonna kvaliteeti.

5. MAAELU ARENG

MTÜ Külaliikumine Kodukant

Eesti küladele oli 2007. a väga oluline, kuna nende esindusorganisatsioonil Eesti Külaliikumine Kodukant täitus 10. tegutsemisaasta.

Liikumine Kodukant on mittetulundusühenduste liit, mille asutajateks oli 13 organisatsiooni. Praeguseks ühendab Kodukant endas 15 külade maakonnaühendust ning 7 kohalikku organisatsiooni.

Liikumise Kodukant põhieesmärgiks on Eesti maaelu ja külade säilimisele, taaselustamisele ja harmoonilisele arengule kaasaaitamine, sealhulgas maamajanduse ja rahvuskultuuri ning erinevate külaliikumiste toetamine.

Liikumine Kodukant koolitab külavanemaid, kohalikke eestvedajaid ja ettevõtlikke inimesi ning on välja andnud maapäevade kogumikud, külavanemate käsiraamatud ja mitmeid teisi trükiseid.

Alates 1996. aastast on külaliikumisel oma suursündmus – Maapäev ehk külade parlament, mille eesmärgiks on koondata oma liikmed, maakondade külade esindajad, koostööpartnerid ja võimuorganid ühistesse mõttetalgutesse maaelu arendamise teemal. Maapäevadel antakse külaliikumisele selged suunad, püstitakse reaalseid ülesandeid, leitakse erinevaid lahendusteid, tehakse ettepanekuid riigikogule, ministereeriumidele, omavalitsustele. Siiani on toimunud seitse Maapäeva. Viimane, VII Maapäev toimus 2007. a augustis Kuremaal Jõgeva maakonnas.

Eesti Külaliikumine Kodukant on tunnustatud maaelu edendav ühendus Eestis, kellel on toimiv meeskond ning kes on olnud aktiivseks koostööpartneriks.

5.2. LEADER – algatusprogramm

Katre Kets

Alates programmiperioodist 2007–2013 kaasatakse LEADER-lähenemine üldisesse ELi maaelu arengu poliitikasse. See tähendab, et LEADER-meede liidetakse ELi poolt toetatavatesse riiklikesse maaelu arengukavadesse kõrvuti teiste maaelu arengu meetmetega. LEADER-meetme näol ei ole tegemist tavapärase, nn horisontaalse meetmega, vaid pigem senisest laiema otsustusõiguse andmisega kohalikele tasandile.

Piirkonnale koostatakse kohalik arengustrateegia, mida kohalik tasand asub ellu viima läbi projektikonkursside. Seega sõltuvad toetatavad tegevused ja toetuse saajad konkreetse piirkonna tegevusgrupi väljatöötatud strateegiast. Strateegia alusel rakendatavate projektide (sealhulgas koostööprojektide) väljavalimine on kohaliku tegevusgrupi pädevuses. Kohaliku tegevusgrupi moodustamiseks peab selle liikmeteks olema vähemalt kaks omavalitsusüksust ning samas tegevuspiirkonnas tegutsevad ettevõtjad ja kodanike ühendid, kusjuures otsuste tegemisel peab omavalitsuste esindajate osakaal olema alla poole otsustajate arvust. Kohaliku tegevusgrupi territooriumi moodustavad ühiste majanduslike, kultuuriliste ja sotsiaalsete huvidega vallad ja linnad, mille territooriumid kuuluvad samasse geograafilisse piirkonda. Meedet rakendatakse Eesti maapiirkonnas. Maapiirkonnaks loetakse valdu (sh vallasisesed linnad) ja kuni 4000 elanikuga väikelinnasid. Tegevuspiirkonna elanike arv peab olema vahemikus 10 000 kuni 100 000 elanikku (põhjendatud erisused on lubatud).

Strateegias rakendatud tegevusi võivad ellu viia kohalikud

5. MAAELU ARENG

tegevusgrupid (MTÜd), ettevõtjad, omavalitsusüksused, kodanikeühendused, sõltuvalt vastava piirkonna strateegiast.

LEADER-meetme raames on võimalik teha ka tegevusi, mis jäävad väljapoole nn horisontaalseid meetmeid, tingimusel, et elluviidavad tegevused vastavad Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 toodud kolme telje eesmärkidele. Väljapoole Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 kohaselt toetatavaid tegevusi jäävate projektide rahastamine kohalike tegevusgruppide poolt on lubatud tingimusel, et need aitavad kaasa Eesti maaelu arengukava 2007–2013 1. telje (konkurentsivõime), 2. telje (keskkond) või 3. telje (elukvaliteet ja mitmekesistamine) eesmärkidele. See võimaldab paremini ellu viia integreeritud ning uuenduslikke projekte, mis vastavad kohalikele vajadustele. Erinevate tegevuste kombineerimine annab kohalikele tegevusgruppidele suurema otsustusvabaduse oma tegevuste valikul ja elluviimisel.

Kuna programmiperioodil 2007–2013 on prioriteet toetada senisest intensiivsemalt mittepõllumajanduslike töökohade teket maapiirkondade mikroettevõtetes ning järjest hoogustuvat kohalikku algatust kohaliku arengupotentsiaali mobiliseerimisel, siis on LEADER-ile ehk 4. teljele ette nähtud 10% Eesti maaelu arengukava 2007–2013 eelarvest. See on 1,34 mld kr, mis teeb keskmiselt aastas üle 200 mln LEADER -telje kaudu jaotatavaid toetusi.

Eesti on rakendanud LEADER-lähenemist Euroopa Liidu programmiperioodil 2004–2006 RAKi meetme 3.6 “Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER-tüüpi meede” kaudu. LEADER-meetme üldeesmärk on kohaliku algatuse

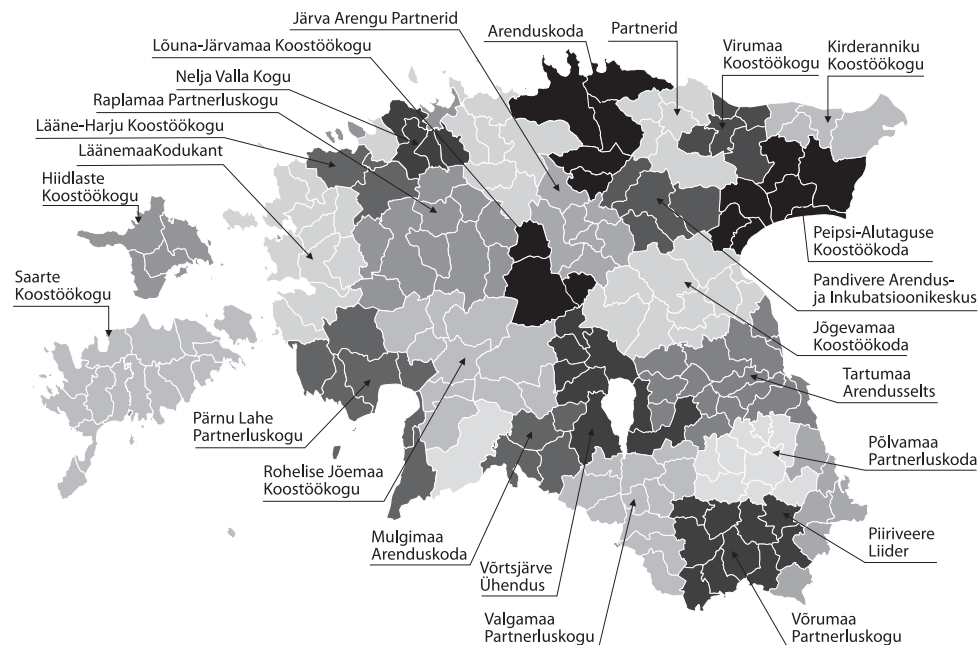
edendamine, aidates läbi maapiirkonna sisemiste arenguvõimaluste parema kasutamise kaasa põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime, keskkonna ja paikkonna ning eriti maapiirkonna elukvaliteedi parandamisele ja majandustegevuse mitmekesistamisele. LEADER-meedet teostatakse kahes tegevusvaldkonnas – oskuste omandamine ja integreeritud maapiirkonna arengustrateegia. Esimese tegevusvaldkonna raames toimub kohalike arengustrateegiade koostamine, teise tegevusvaldkonna raames strateegiade elluviimine. Strateegiade koostamiseks ja elluviimiseks moodustatakse partnerlusel põhinevad kohalikud tegevusgrupid (ingl k *local action group* – LAG) (joonis 1). Meetme 3.6 puhul oli tegemist väikesemahulise meetmega, mille eesmärk oli Eestis LEADER-i tegevuste rakendamist ette valmistada ning väiksemas mahus ka pilootprojekte läbi viia.

2006. a esitas LEADER-tüüpi meetme raames toetuse taotluse 24 kohalikku tegevusgruppi: strateegia ettevalmistamiseks taotles toetust 21 ja pilootprojektide elluviimiseks 3 tegevusgruppi. Toetuse suurus kokku oli 28,8 mln kr.

Seisuga 15. nov 2007 oli tegevusgruppide poolt läbi viidud 14 õppereisi (12 tegevusgrupi osalusel), 10 väliskülaste vastuvõttu (8 tegevusgrupi poolt), seitsmel korral võeti osa rahvusvahelistest LEADER-i üritustest ning viiel korral külastasid välislektorid LEADER-i üritusi Eestis. Tegevusgrupid on käinud õppereisidel mitmetes riikides: Soomes, Rootsis, Saksamaal, Prantsusmaal, Iirimaa, Austrias, Slovakkias, Ungaris, Lätis, Leedus ja Ahvenamaal.

5. MAAELU ARENG

Joonis 1. Kohalikud tegevusgrupid Eestis, 2007



Valge värviga on tähistatud kohalike tegevusgruppide poolt veel katmata kohalike omavalitsuste territoorium.

Allikas: PM

15.–16. nov 2007 toimus esimene rahvusvaheline LEADER-i konverents Eestis, Pärnus. Konverentsi korraldas Rohelise Jõemaa Koostöökogu koostöös Pärnu Lahe Partnerluskogu ja Maamajanduse Infokeskusega.

Programmperioodi 2004–2006 rakendamisperiood lõpeb LEADER-meetme jaoks 30. juunil 2008. Selleks ajaks

valmivad strateegiad (eeldatavasti 21), mis on aluseks uue (2007–2013) perioodi LEADER-i taotluste esitamisel. Samuti viivad selleks ajaks oma tegevused ellu ka kolm eelmisel perioodil LEADER-i tegevusi pilotprojektina teinud tegevusgruppi (Põlva-, Valga- ja Võrumaal).

5. MAAELU ARENG

5.3. Riiklik maaeluvõrgustik

Krista Kõiv

Aastail 2005–2007 tegutses LEADER- põhimõtete sujuvaks käivitamiseks kohalike tegevusgruppide tugistruktuurina infokeskus, mille leping Põllumajandusministeeriumiga lõppes 2007. a mais. Samaaegselt võttis infokeskuse ülesanded üle Maamajanduse Infokeskus (MMIK), alustades maaeluvõrgustiku tegevustega struktuurivälise üksusena. 2008. a aprillis jõustus Maamajanduse Infokeskuse põhimääruse muudatus, millega sätestati Maamajanduse Infokeskuse põhiülesandena maaeluvõrgustiku ülesannete täitmine ja moodustati maaelu- ja kalandusvõrgustiku osakond.

Riiklik maaeluvõrgustik (*National rural network*) on loomisel kõigis ELi liikmesriikides vastavalt Nõukogu määrusele, mille kohaselt iga liikmesriik peab riikliku maaeluvõrgustiku looma hiljemalt 31. dets 2008.a.

Maaeluvõrgustiku ülesandeks on soodustada maaelu arengukava 2007–2013 rakendamist: teadmiste ja kogemuste vahetust liikmesriigi tasandil ja anda tuge nii riigisisesele kui ka rahvusvahelisele koostööle. LEADER-tegevuste osas on võrgustiku ülesanne pakkuda koostöö alustamise tuge, korraldada kootööle pühendatud temaatilisi kohtumisi, soodustada kontaktide vahetamist ning korraldada kohalike tegevusgruppide koolitamist.

2007. a korraldati kokku 16 päeva maaeluvõrgustiku üritusi, sh kohalikele tegevusgruppidele. Üritustest osavõtjate arv oli 270. Kohalikele tegevusgruppidele korraldati kokku 11 päeva seminare, 2 päeva kohalike tegevusgruppide

tegevuse tutvustamist (Eesti Talupäevade 2007 raames), üks ühepäevane infopäev LEADER-programmiga liitumata valdadele ning üks 2-päevane seminar laiemale maaeluvõrgustiku sihtgrupile.

2007. a osales MMIK koostöölepingu alusel kohalike tegevusgruppide algatusel korraldatud Eesti I LEADER-i rahvusvahelise konverentsi läbiviimisel („Leader – kas organisatsioon või projekt?“, 15.–16. nov 2007 Pärnus). Konverentsil oli ligi 150 osavõtjat.

Oluline tegevusvaldkond maaeluvõrgustiku töös on ka rahvusvahelise koostöö soodustamine, eelkõige erinevate riikide tegevusgruppide ja nende piirkondade vahel. Maaeluvõrgustiku üksusest osaleti rahvusvahelistel üritustel kokku 7 korral (Leedus, Lätis, Poolas, Portugalis, Prantsusmaal, Slovakkias, Soomes). Infovahetusega on soodustatud kohalike tegevusgruppide rahvusvahelistel üritustel osalemist, näiteks novembris Portugalis Evoras LEADER+ Observatory poolt korraldataval rahvusvahelisel konverentsil osalesid Eesti 24 tegevusgrupist 10 esindajat.

Alates juunist 2007 alustati maaeluvõrgustiku elektroonilise kalendri andmete kogumise ja veebile lisamisega. Sellest ajast alates kuni 2007. a lõpuni on tehtud kokku 325 kalendriinfo kannet, millest kohalike tegevusgruppide üritused moodustavad 46%.

Samaaegselt alustati ka maaelu, maaelu arengukava 2007–2013 ja LEADER-i uudiste, artiklite kajastamist MAAELUVÕRGUSTIKU uudiste osas. Kokku on 2007. a lõpuks kogutud maaeluvõrgustiku veebile 522 uudist, millest LEADER-i tegevusi kajastab 242 (46%). 2007. a kohta

5. MAAELU ARENG

on kajastust leidnud 452 uudist, millest LEADER-i valdkonnast on 182 (40%) uudist. Maaeluvõrgustiku üksuse koostatud LEADER-i teemalised uudised moodustavad LEADER-i uudistest 15%. Kolmel korral on antud maaeluvõrgustiku tegevuste kohta teavet erinevatele meediakanalitele (raadio, televisioon ja ajaleht).

Veebil on kajastatud kõikide maaeluvõrgustiku üksuse poolt läbiviidud ürituste materjalid, kokkuvõtted ja osalejad. Kajastatud on ka ettekanded, mida võrgustiku töötajad on esitanud kohalike tegevusgruppide jt üritustel. 2007. a lõpuks oli veebilehe vaadatavus tõusnud kuni 20 tuhande veebiosa vaateni kuus.

Teabevahetus kohalike tegevusgruppidega e-posti teel on regulaarne, vähemalt üks kuni kolm e-posti nädalas, vastavalt vajadusele. Esimene teavitust maaeluvõrgustikust kohalikele tegevusgruppidele tehti mais 2007 ja kuni 2007. a lõpuni on tegevusgruppide esindajate e-posti listi tehtud kokku 62 teavitust.

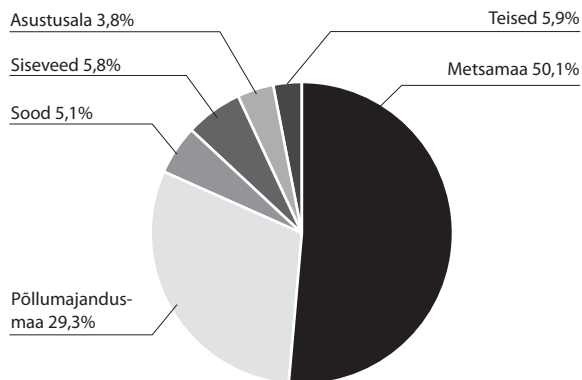
5.4. Erametsandus

Helve Hunt

Mets on üks olulisemaid taastuvaid loodusvarasid, mis kaatab poole Eesti maismaa pindalast (2,28 mln ha). Ühe inimese kohta on Eestis 1,63 ha metsamaad.

20. saj suurenes metsamaa pindala peaaegu kahekordselt. Eesti taasiseseisvumise järel läbiviidud maareformi käigus jäi sööti vähemalt 30% varem kasutusel olnud põllumaast. Käesolevaks ajaks on suur enamus neid alasid looduslikult metsastunud ning antud pindade arvelt võib eeldada metsamaa pindala suurenemist lähitulevikus veelgi.

Joonis 2. Eesti pindala jagunemine maakatgoriate järgi



Allikas: Aastaraamat Mets 2006

5. MAAELU ARENG

Metsamaa pindalast on ligikaudu 860 000 ha ehk 38% riigi omandis ja ligikaudu 900 000 ha ehk 39% moodustab erametsamaa. Ülejäänud osa metsamaa kogupindalast on enamuses jätkuvalt maareformi objekt. 1991. a alanud maareformi lõppemise järel peaks eraomandisse jääma umbes 60% ehk 1,3 mln ha metsamaad.

Metsade majandamisega on kasvanud raiete üldmaht, ületades näiteks 2003. a 3,1-kordselt 1993. a raiemahu. 2005. a raiuti Eesti metsades 5,12 miljonit m³ (2004. a 7,63 miljonit m³) puitu, millest vähem raiuti viimati 1997. a. Erametsas raiuti 2005. a 2,76 miljonit m³ ja raiete pindala oli kokku ligi 82 000 ha. Raieliigiti moodustas 2005. a uuendusraie 63%, hooldusraie 36% ning valikraied ja muud raied 1% raiemahust. Võrreldes eelnevate aastatega on suurenenud sanitaarraie, olles 2005. a eelnenud kümne aasta suurim.

Seoses metsa raiega on kasvanud aasta-aastalt metsauuendustööde mahud, eelkõige erametsades. Kui 2002. a tehti metsauuendustöid kokku 10 000 hektaril, siis 2003. a oli see juba 11 307,3 ha. 2005. a tehti metsauuendustöid kokku ligi 8200 hektaril, sellest uut metsa istutati 6000 hektarile ja looduslikule uuenemisele kaasaaitamist tehti 850 hektaril. Metsakultuuridest rajati raiesmikele 6500 ha, endistele karjääridele 170 ha ja põllumajanduslikele maadele 520 ha.

Erametsanduse toetamine

Aastal 2007 oli erametsaomanikel võimalik metsamajanduslikeks tegevusteks metsa majandusliku väärtuse ja selle liigilise koosseisu parandamiseks või ökoloogilise väärtuse suurendamiseks toetusi taotleda nii siseriiklikest kui ka ELi

vahenditest. Füüsilisest isikust erametsaomanikud ja metsaühistud said Eesti riikliku arengukava 2004–2006 meetmest 3.7 „Metsamajandus“ toetusi taotleda kuni 20-aastaste noorendike hooldamiseks või kahjustatud metsa taastamiseks. Lisaks said metsaühistud toetust taotleda ka metsatehnika soetamiseks, metsaühistute tegevuseks ja arendusprojektide elluviimiseks. Kõige rohkem taotlusi esitasid Viljandimaa (191), Põlvamaa (95) ja Võrumaa (93) erametsaomanikud.

Tabel 1. Koondandmed RAK 2004–2006 meetme 3.7 „Metsamajandus“ toetuste kohta tegevuste lõikes

Toetuse liik	Maht	Finantseerimine, kr
Kahjustatud metsa taastamine	242 ha, 168 taotlust	2 800 000
Noorendiku hooldamine	2044 ha, 654 taotlust	4 900 000
Metsatehnika soetamine	61 taotlust	6 400 000
Metsaühistu toetamine	11 taotlust	250 000
Arendusprojektide elluviimine	33 taotlust	2 000 000

Allikas: PRIA

Siseriiklikest eelarve vahenditest oli küll põhirõhk toetustel majandusliku väärtuse parandamiseks ja metsa kui ökoloogilise väärtuse suurendamiseks, kuid rahaabi oli võimalik taotleda ka nõustamisteks ja koolitusteks, konsulentide ja

5. MAAELU ARENG

tugiisikute tegevuse arendamiseks, metsamajandamiskavade koostamiseks jms.

2008. a sügisest rakendub Eesti maaelu arengukava 2007–2013 meede 1.5 “Metsa majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine”. Uuel programiperioodil saavad erametsaomanikud (füüsilised ja eraõiguslikud juriidilised isikud) ja metsaühis- tud toetust taotleda metsa majandusliku väärtuse paranda- miseks, sh metsatehnika taimekaitsevahendite soetamine, samuti tuulemurru või metsatulekahju tõttu kahjustatud metsa taastamiseks. Esmakordselt toetatakse kõrgema ja keskmise tuleohuga metsade tulekahju ennetavaid te- gevusi. Metsandussaadusi töötlevad või metsa majanda- misega tegelevad mikroettevõtted saavad toetust küsida metsandussaadustele lisandväärtuse andmisega seotud tegevusteks, sh biokütuste tootmine ja patendi, kasuliku mudeli või litsentsi soetamine.

5.5. Maaparandus

Luule Lindma

1. jaan 2007 alanud ELi uuel programiperioodil Eesti maa- elu arengukava 2007–2013 meetme 1.8 “Põllu- ja metsa- majanduse infrastruktuur” alusel antavad toetused on jätk “Eesti riikliku arengukava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks – ühtne programmdokument aastateks 2004–2006” meetme 3.4 “Integreeritud maaparandus” alu- sel antud toetusele.

Eesti kliimatingimustes on üle poole põllumajandusmaa ja umbes poole metsamaa sihipärane kasutamine võimalik ai- nult juhul, kui sellel maal tagatakse maaparandussüsteemi- de nõuetekohane toimimine. Maaparandustöödega luuak- se eeldused taimekasvuks ebasoodsa mulla veerežiimiga aladel maatulundusmaa sihipäraseks kasutamiseks ning ühtlustatakse tootmistingimusi põllumajandus- ja eramet- samaal, võrreldes parasniiskete aladega. Maakasutajale on aga maaparandustööde tegemine kulukas lisakohustus, võrreldes parasniiskel maal tegutseva tootjaga, ja käib ena- mikule maaomanikest ilma toetuseta üle jõu. Piirkondlike maaparandusbüroode andmetel korrastati 2007. a maapa- randussüsteeme kokku 14 583,3 ha, sellest põllul ja eramet- sas 6650,4 ha ning RMK metsas 7932,9 ha.

Meetme 1.8 raames maaparanduse toetamise peamine eesmärk on põllumajandus- ja erametsamaal kuivendus- süsteemide toimimisvõime säilitamine, et maa kui maa- majanduse põhiressurs ei muutuks edaspidi kasutuskõlb- matuks.

5. MAAELU ARENG

Esimene taotlusvoor toimus ajavahemikus 3. dets 2007. a kuni 17. jaan 2008. a. Vastu võeti 110 projekti ja taotletud summa oli 145,3 mln kr.

Tabel 2. Taotlemine tegevuste lõikes

Tegevus	Taotletud toetussumma
Maaparandussüsteemi ehitamine, rekonstrueerimine ja uuendamine	116 985 716
Juurdepääsutee ehitamine ja rekonstrueerimine	17 300 000
Tuletõrjetiigi ehitamine ja rekonstrueerimine	4 587 283
Ettevalmistavad tööd	6 375 419
Kokku	145 248 418

Allikas: PRIA

Maaparandussüsteemi keskkonnakaitserajatised

Paratamatult satub maaparandussüsteemides voolava vee kaudu osa hajureostusest looduslikesse veekogudesse. Hajureostuse leviku tõkestamiseks on meetme 1.8 raames toetatavad: veekaitsevööndi laiendus, puhastuslodu ja settebassein. Looduskahjusid vähendavatest keskkonnakaitserajatisest on toetatavad: reguleeritava äravooluga drenaaž (seadedrenaaž), kuivendusvee korduvkasutuse tiik, tuletõrjetiik ja tuuletõkkeriba. Meetme 1.8 raames on võimalik taotleda toetust ka maaparandussüsteemi keskkonnakaitserajatisete ehitamiseks, rekonstrueerimiseks ja uuendamiseks.

Happeliste muldade lupjamine

Rohkem kui kolmandik Eesti põllumajandusmaast (üle 300 000 ha) peamiselt Kesk- ja Lõuna-Eestis on happeline. Üheksakümnendatel aastatel lupjamistöde järsu vähenemise tagajärjel algas põllumajandusmaa taashapestumine. Kuigi aastatel 1998–2003 ja 2005 ning 2006 toetati osaliselt põllumaade lupjamine, ei olnud tööde maht küllaldane maa taashapestumise peatamiseks. Edaspidiseks happeliste muldade vähendamise saavutamiseks on kavas lülitada meetme 1.8 "Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur" koosseisu maaparandussüsteemi reguleeriva võrgu maaalal maaparandustööde osana tehtav happeliste muldade ühekordne lupjamine. Eesti seadusandluses käsitletakse põllumajandusmaa lupjamine maaparandustööna ning nendel töödel kasutatavad lubimaterjalid parandavad muldlaomadusi. Lupjamistöodel kasutatavad lubimaterjalid – klinkritolm, põlevkivituhk, lubjakivijahu ja dolokivijahu on tootmisjäägid, mille kasutuselevõtmine põllumajanduses on positiivne ja vähendab keskkonkakoormust.

6. PÕLLUMAJANDUSHARIDUS, -TEADUS JA NÕUANDETEGEVUS

6.1. Põllumajanduslik kutseharidus

Liina Kaljula

2006./2007. õppeaastal õppis põllumajanduserialasid õpetavates kutseõppeasutustes 1979 õpilast. 2007./2008. õppeaastal õpib 1952 õpilast, so 1, 4% vähem.

Eesti kutsehariduse süsteem on aastate jooksul muutunud paindlikumaks, pakkudes erinevaid võimalusi noortele ja ka täiskasvanutele. Kutsehariduse eesmärgiks on majanduse vajadusi ja sotsiaalsete partnerite hinnanguid arvestava kutsehariduse kättesaadavuse tagamine, kutseõppe infrastruktuuride tänapäevastamine ja koolivõrgu korrastamine, Eesti kutseharidus- ja kvalifikatsioonisüsteemi ühinemine ELi struktuuridega.

Põllumajandusministeerium teeb koostööd Maaelu Edendamise Sihtasutusega, makstes toetusi päevaõppe õpilastele, kes õpivad järgnevatel maamajanduslikel erialadel: põllumajandus, talumajandus, kalur-laevajuht, väikesadamate spetsialist, maaparandus-vesiehitus, metsamajandus, metsandusettevõtja, metsamasina operaator, loodusemajandus, aiandus, haljastus, hobusekasvatuse, karusloomakasvatuse, piima- ja lihatehnoloogia, maamajanduse mehhaniseerimine.

Maaelu Edendamise Sihtasutus annab välja C. R. Jakobsoni nimelist stipendiumi, mis asutati 1999. a Põllumajandusministeeriumi ja C. R. Jakobsoni Sihtasutuse nõukogu poolt selleks, et tänada ja tunnustada neid õpetajaid ja õpilasi, kes on põllumajandusalaste teadmiste jagamise ja nende omandamise kõige tõsisemalt suhtunud. Samas on stipendiumi asutamisel ka laiem eesmärk – juhtida ühis-

konna tähelepanu vajadusele püüda igati toetada põllumajandusharidust.

Tulevaste põllumajandustootjate praktiliste teadmiste taseme ning ettevõtjate huvitatuse tõstmiseks on Põllumajandusministeerium rakendanud riikliku toetuse-na praktikatoetust, millega osaliselt hüvitatakse põllumajanduserialal õppiva õpilase või üliõpilase põllumajandustootja ettevõttes toimuva õppepraktika juhendamise ja korraldamise kulud.

2007. a taotleti toetust 113 praktikandi õppepraktika juhendamise ja korraldamise kulude hüvitamiseks, kokku 6223 praktikapäeva eest.

Jätkub Põllumajandusministeeriumi poolt finantseeritud MTÜ EUROPEA Eesti Keskuse välisprojekt "Koostöö arendamine põllu- ja maamajanduslike organisatsioonide- ning koolidega Euroopa Liidu maades", mille eesmärgiks on põllumajandusliku kutsehariduse taseme tõstmine, õpilaste ja õpetajate vahetus, rahvusvaheliste koostööprojektide väljatöötamine (sh ka väljaspool ELi), moodulõppe arendus ning maamajandusega tegelevatele inimestele koolitusvõimaluste pakkumine. Antud projekti raames osalevad Eesti põllumajandusvaldkonna kutsekoolide õpilased rahvusvahelistel kutsevõistlustel.

Põllumajandusministeeriumi eestvedamisel ja rahastamisel korraldati Türi Tehnika- ja Maamajanduskooli baasil noortalunike kompleksvõistlus (42 osavõtjat), Olustvere Tehnika- ja Maamajanduskooli baasil künnivõistlus (26 osavõtjat) ja turundusvõistlus (esindatud olid 4 kooli võistkonnad), Räpina Aianduskooli baasil nooraednike kutsevõistlus (58 osavõtjat) ja osaleti messil Teeviit.

6. PÖLLUMAJANDUSHARIDUS, -TEADUS JA NÕUANDETEGEVUS

Tabel 1. Õpilaste arv põllumajanduse õppevaldkonda kuuluvates õppekavarühmades, õppekavadel ja koolides 2007./2008. õ.a

Õppekavade rühma nimetus	Õppeasutuse nimi	Õppekavanimetus	õpilasi
Aiandus	Luuu Metsanduskool	Haljastus	28
		Maastikuehitus	124
	Pärnumaa Kutsehariduskeskus	Aiandus (abiaednik)	10
	Räpina Aianduskool	Aia- ja loodumajandus	30
		Aiandus	92
		Aiandus (aiandus ja kodumajandus)	12
		Floristika	62
		Haljastus	98
		Haljastus (haljastustööline)	2
		Maastikuehitus	359
	Suuremõisa Tehnikum	Floristika	10
		Haljastus	20
	Tallinna Tööstushariduskeskus	Aiandus (abiaednik)	24
Aiandus kokku			871
Kalandus	Eesti Mereakadeemia	Laevajuhtimine vahitüürimehe tasemel 500-se ja suurema kogumahutavusega laevadel	55
		Laevamehaanika vahimehaaniku tasemel 750-se ja suurema peamasinatate efektiivse koguvõimsusega mootorlaevadel	24
		Merelaevandus ja -kalapüük	156
		Siseveelaeva juhtimine	26
	Suuremõisa Tehnikum	Kalur-laevajuht	10
Kalandus kokku			271

6. PÕLLUMAJANDUSHARIDUS, -TEADUS JA NÕUANDETEGEVUS

Metsandus	Luu Metsanduskool	Forwarderioperaator	12
		Harvesterioperaator	35
		Metsamajandus	94
		Metsamajandus (arborist)	16
		Metsamajandus (metsur)	3
		Metsandustehnik	46
		Puidukaubandus	9
		Puidukaubandus (saeliini operaator)	11
	Pärnumaa Kutsehariduskeskus	Metsamajandus	58
Suuremõisa Tehnikum	Raietöoline	10	
Metsandus kokku			294
Põllumajandus, metsandus ja kalandus (üldine)	Kuressaare Ametikool	Talumajandus	7
		Loodusmajandus	46
	Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool	Maamajandus	22
		Põltsamaa Ametikool	Talumajandus
Vana-Antsla Kutsekeskkool	Talu- ja kodumajandus	60	
Põllumajandus, metsandus ja kalandus (üldine) kokku			136
Põllundus ja loomakasvatus	Kuressaare Ametikool	Maaettevõtlus	6
		Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool	Põllumajandus
	Põllumajandus (veisekasvataja)		13
	Põltsamaa Ametikool	Põllumajandus	68
	Türi Tehnika- ja Maamajanduskool	Hobumajandus	21
Vana-Antsla Kutsekeskkool	Põllumajandus	9	
Põllundus ja loomakasvatus kokku			380
KÕIK KOKKU			1952

Allikas: EHIS seisuga nov 2007

6. PÕLLUMAJANDUSHARIDUS, -TEADUS JA NÕUANDETEGEVUS

6.2. Kõrgharidus

Küllli Kaare

Kõrghariduse vallas on Põllumajandusministeeriumi koostööpartneriteks Eesti Maaülikool, Tartu Ülikool ja Tallinna Tehnikaülikool.

Tunnustamaks Maaülikooli põllumajandusvaldkonna õppe- ja teadustegevust, millest sõltub kogu teadmiste põhinev põllumajandussektor, tunnistas Põllumajandusministeerium 2007. a parimaks koostööpartneriks Eesti Maaülikooli.

Eesti Maaülikoolil on oluline roll põllumajandusteaduse väljakujundamisel, mis on aluseks põllumajanduse järjepidevuse ja jätkusuutlikkuse tagamisel. Tänuväärseks tuleb pidada EMÜ aastatepikkust tegevust põllumajandusvaldkonna kõrghariduse spetsialistide ja teadlaste ettevalmistamisel. Eesti Maaülikooli 457 riiklikule õppekohale laekus 2007. a 2654 avaldust. Suurim konkurss (31,5) oli ökonomika ja ettevõtluse erialale, keskm konkurss oli 5,8. Konkursitabeli esiviisikus järgnesid ökonomika ja ettevõtluse erialale maastikukaitse ja -hooldus (16.28), maastikuarhitektuur (13.65), loodusvarade kasutamine ja kaitse (11.59), kinnisvara planeerimine (11.33). Samad erialad paelusid sisseastujaid ka üle-eelmisel aastal. Suur oli huvi ka uue, rakenduskõrgharidusliku õppekava tehnootronika vastu, mida hakkas õpetama Eesti Maaülikooli Tartu Tehnikakolledž koostöös Tartu Ülikooli, Võrumaa Kutsehariduskeskuse ja Tallinna Tehnikakõrgkooliga. Sellel erialal on ühele kohale 2,93 soovijat. Nelja aasta jooksul õpitakse inseneriasjandust ja tehnoloogiliste protsessi-

de juhtimist, praktika toimub Eesti juhtivates ettevõtetes. Tänavu võetakse vastu 20 üliõpilast. Tasulises õppes olid kõige populaarsemad erialad majandusarvestus ja finantsjuhtimine (208 avaldust), loodusturism (109), ökonomika ja ettevõtlus (96), maastikuarhitektuur (95), maaehitus (73).

19. okt 2007. a valis Eesti Maaülikooli valimiskogu rektori Mait Klaasseni. Rektori ametiaeg kestab viis aastat. Õppeprorektorina alustas tööd majandus- ja sotsiaalinstituudi majandusarvestuse ja finantsjuhtimise osakonna dotsent Jüri Lehtsaar. Teadusprorektorina asus ametisse põllumajandus- ja keskkonnainstituudi taimekaitse osakonna professor Anne Luik.

Eesti Vabariigi kümnest riiklikust teaduspreemiast kaks pälvisid 2007. a Eesti Maaülikooli teadlased: Ingmar Ott ja Peeter Nõges monograafia "Verevi järv – teravalt kihistunud hüpertroofne veekogu" ja siseveekogude ökoloogiat käsitlevate teadusartiklite eest ning Mihkel Jalakas monograafia "Veise tiinuse ja sünnituse patoloogia", vaagna ja udara kandeaparaadi anatoomia ning obsteetrilise pelvi-meetria alaste uurimuste eest.

2007. a märtsis liideti seni Põllumajandusuuringute Keskuse struktuuri kuulunud Rõhu katsejaam Eesti Maaülikooli põllumajandus- ja keskkonnainstituudi koosseisu. Instituut rajab Rõhule tänapäevase katsekeskuse ning koondab sinna enamiku oma põldkatsetest. Eesmärk on jätkata seniseid iluaianduse ja aedviljade katseid, pakkuda rohkem praktika-võimalusi maastikuarhitektuuri üliõpilastele, kuid kolida sinna tulevikus ka praegu Tartus Eerikal teostatavad rohumaa-viljeluse ja taimekasvatuse põldkatsed. Rõhu katsekeskus

6. PÕLLUMAJANDUSHARIDUS, -TEADUS JA NÕUANDETEGEVUS

rajati 1958. a, kandes tollal nime Lõuna-Eesti puuvilja- ja marjakultuuride sordikatse punkt. 1959. a istutati aeda esimene kolleksioon õunasorte, 1960. a alustati katseid aedmaasikatega.

Eesti Maaülikool ja Keemilise ja Bioloogilise Füüsika Instituut sõlmisid koostöölepingu, mille eesmärgiks on arendada ühiselt teadus- ja arendustegevust ning doktoritööpet täppis- ja loodusteaduste valdkonnas.

2007. a oktoobris Brüsselis asetleidnud Euroopa riikide maastikuarhitektide erialaliitude organisatsiooni (EFLA) üldkogul pälvisid esimesena kogu Ida-Euroopas rahvusvahelise tunnustuse Eesti Maaülikooli maastikuarhitektuuri bakalaureuse- ja magistriastme õppekavad. Tunnustus annab maastikuarhitektuuri magistridiplomiga lõpetajatele võimaluse astuda asukohamaa erialaliidu liikmeks ja töötada maastikuarhitektina nii era- kui ka avalikus sektoris üle Euroopa. Tunnustus on ka signaaliks Euroopa maastikuarhitektuuri büroodele ja vahetusüliõpilastele, et Maaülikoolis antava maastikuarhitektuuri hariduse kvaliteet on hea professionaalse ettevalmistuse saamiseks. Tunnustuse pälvis maastikuarhitektuuri õpe ühtse 5-aastase programmi, kus bakalaureuse- ja magistriaste on tihedalt seotud. Esiletõstmist pälvis õppeainete hea omavaheline seostatus. Tunnustati ka rahvusvahelises keskkonnas läbiviidavat õpetööd ja head rahvusvahelist koostööd. Osakonna koosseisus on juba kolmandat aastat kaks välisõppejõudu.

6.3 Nõuandetegevus ja teabelevi

Hanna Kreen, Eva Lehtla

2007. a jätkus nõuandetegevus suundade otsimisega tuleviku jaoks. Alustati mitmete Eesti jaoks täiesti uudsete meetmetega ja arutati, kuidas peaks nõuandetegevus ning infolevi riiklikult korraldatud olema.

Selge piiri tõmbamine, mis on informatsioon või teave ja mis on nõuanne, on sisuliselt võimatu. Iga nõuanne sisaldab alati informatsiooni ja iga teabepäringu taga on sisuliselt mingi nõu saamise vajadus. Seega tuleks infolevi ja nõustamist käsitleda koos ja ka süsteem peaks suutma pakkuda neid integreeritult.

Uuringute tulemused

Kevadel avaldati kahe nõuandetegevuse hindamise ja planeerimise jaoks olulise uuringu tulemused.

AS Resta läbiviidud uuring käsitles **nõuandeteenuse kasutajate rahulolu** teenuse kättesaadavuse ja kvaliteediga. Küsitleti kõiki PRIA kaudu aastatel 2005–2006 nõuandeteenust taotlenud isikuid. Nõuannet kasutasid kõige rohkem 6–25-aastase põllumajandusliku kogemusega ettevõtjad; 57% vastajatest oli põllumajandusliku hariduse omandanud kutse- või kõrgkoolis, siiski kinnitas 24% vastajatest põllumajandushariduse puudumist.

Üldjoontes on põllumajandustootjad hetkel kehtiva nõuandeteenusega rahul ning saavad vajaliku info ja soovitud kätte. Samas soovivad põllumajandustootjad, et nõuandeteenused käsitleksid ka otseselt tootmisega mitte seotud valdkondi (juhtimine ja turundus, finantsmajandus,

6. PÖLLUMAJANDUSHARIDUS, -TEADUS JA NÕUANDETEGEVUS

tööohutus), kaasataks uusi teemasid (vesiviljelus, loomakasvatus) ning oleks rohkem infot läbiviidud põllumajandusalaste uuringute kohta.

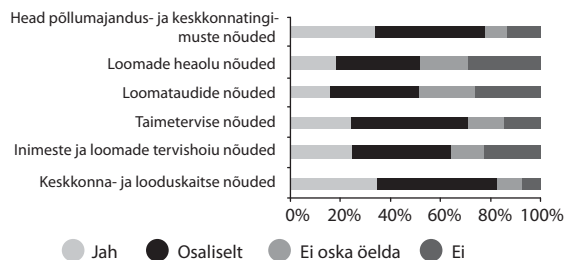
AS Maaelu Arengu Instituudi ja Eesti Maaülikooli Majandus- ja Sotsiaalinstituudi koostöös läbiviidud uuring käsitles põllumajandustootjate teabe-, koolitus- ja nõustamisvajadusi.

Ettevõtetele olid kõige suuremateks probleemideks investeerimisvõime, tööjõud, tootmistehnoloogiline baas ja turustamisvõimalused. Suurematel tootjatel on ümberõppe- ja koolitusvajadus suurem, sest nende keskseks arenguprobleemiks oli tööjõud; väiketootjatel on vaja rohkem üldinfot, esmast sissejuhatust mingisse valdkonda nagu näiteks raamatupidamine, seadusandlus või siis konkreetse probleemi lahendust.

Ettevõtjad on üldiselt rahul olemasolevate konsulentidega, kuid konsulentide arvu peetakse ebapiisavaks, mille tulemuseks on pikad järjekorrad. Vajatakse erapooletuid katsetusi ja võrdlusmaterjali, konsulendi rolli nähakse ka selles, et kohalikke tootjaid ühiselt mõtlema ärgitada.

Uuring käsitles põhjalikumalt nõuetele vastavuse teemat (inglise keeles *cross-compliance*) – kuidas on põllumajandustootjad valmis kohustuslike nõudeid järgima. Uuringu kohaselt on nõuete järgimisel üheks oluliseks raskuseks raha puudumine investeringute tegemiseks, samuti tootjate vähene informeeritus ja vähene teabe kättesaadavus. Tootjad pole täielikult teadlikud uutest nõuetest (töötajate teadlikkust hinnati juhtide omast madalamaks) ja praeguses tootmises suudavad neid osaliselt järgida, kuid arvati, et tulevikus olukord paraneb.

Joonis 1. Vajadus täiendava teabe/koolituse/nõuande järele kohustuslike majandamisnõuete ning heade põllumajandus- ja keskkonnatingimuste kohta.



Allikas: Maaelu Arengu Instituudi uuring, veebr 2007

Nõuetest on seni kõige rohkem raskusi tekitavad keskkonna- ja looduskaitse nõuded ning head põllumajandus- ja keskkonnatingimused, mille järgi oleks ka kõige suurem koolitusvajadus.

Nõuande- ja teabelevisüsteemi arendamine

Eesti nõuandesüsteem on detsentraliseeritud. Igas maakonnas on **tunnustatud nõuandekeskused, kokku 15**. Keskused tegutsevad oma maakonnas nii nõuande- kui teabekeskusena. Igal keskusel on atesteeritud või kutsetunnistusega konsulendid vähemalt taimekasvatuse, loomakasvatuse ja finantsmajanduse valdkondades, kellelt ostetava nõuande jaoks on tootjatel võimalik taotleda nõuandetoetust.

Põllumajandusnõuande süsteemi toimimise tagamiseks, sealhulgas riigipoolsete meetmetega seotud teabe edastamise ja kvaliteetse nõuande kättesaadavuse tagamiseks,

6. PÕLLUMAJANDUSHARIDUS, -TEADUS JA NÕUANDETEGEVUS

on nimetatud koordineeriv keskus, juriidilise nimega Eesti Põllumajandus- Kaubanduskoda. Igapäevast nõustamise tööd suunavad lisaks üldjuhtidele (nõuandeteenistus ja teabelevi) neli valdkondade (taimekasvatus, loomakasvatus, finantsmajandus ja muud) üldkoordineerimisega tegelevat inimest. Keskus koostab tegevuskavasid ja koollitusplaanid, analüüsib konsulentide tööd, rakendab lihtsustatud nõustamise süsteemi, korraldab konsulentidele alustasu maksmist, juurutab mentorlussüsteemi ja korraldab portaali www.pikk.ee tööd. Samuti tegeletakse nõustamistoodete arenduse ja reklaamiga nõuandesüsteemile, otsitakse võimalusi koostööks teiste organisatsioonidega, uusi konsulente jne. 2007. a tellis Põllumajandusministerium koordineerivalt keskuselt nõuandesüsteemile olulisi tegevusi kokku 9,3 mln kr eest.

Lisaks maakondlikele nõuandekeskustele tunnustati 2007. a juunis koordineeriv nõuandekeskus, mis asub nõuandesüsteemi koordineeriva keskuse juures ja koondab neid konsulente, kes ei soovinud või ei saanud siduda end maakondlike nõuandekeskustega.

31. dets 2007. a seisuga oli kehtiva atesteerimis- või kutsetunnistusega 107 konsulenti, kes eelkõige tegelevad individuaalnõustamisteenuste pakkumisega, kuid korraldavad oma klientidele ka info- ja õppepäevi. 2005–2007 pakkus nõuandetoetuse raames nõustamisteenust kokku 68 konsulenti. 2007. a sõlmis nõustamislepingsid 42 ja lihtsustatud nõuandeskeemis osales 58 konsulenti. Ehkki nõustajalt oodatakse konkreetset nõuannet tootmis- või majandustegevuse korraldamisel, on sellest veelgi olulisem võimalus asjatundjaga ettevõtte asju arutada ja nõu pidada.

Nõuandekeskuste klientuur on igal pool küllaltki varieeruv. Pakutavast teenustevalikust kasutatakse kõige enam võimalust saada korraka nii infot kui nõustamist toetuste kohta. Järgnevad tootmist ja turgu puudutavad päringud ning raamatupidamist, maksustamist ja seadusandlust puudutavad päringud. Sealjuures on infonõudlus läbi aasta üsnagi ühtlane, suurenedes hüppeliselt ainult toetustaotluste esitamise perioodil. 2006. a vastasid teabekeskused kokku 25 343 ja 2007. a 27 002 infopäringule. Kõik nõuandekeskused saavad võrdselt baasfinantseerimist teabelevi ja tagaside korraldamiseks. 2007. a oli see summa 12 000 kr kuus.

Nõuande- ja teabeleviteenuste toetamine

2007. a jätkus riikliku arengukava 2004–2006 meetme 3.8 “Nõuande- ja teabeleviteenuste toetamine” kaudu nõuandetegevuse finantseerimine.

Meetmesse esitati kolme aasta jooksul (2005–2007) kokku 1643 projekti toetussummas 21,30 mln kr. Heakskiidu on saanud 1427 projekti toetussummas 17,78 mln kr. 2007. a laekus 531 taotlust toetussummas 5,3 mln kr.

Ülevaate heakskiidetud toetussummade jagunemisest ala-meetmete vahel annab tabel 2.

Nõuandetoetust määrati 398 projektile toetussummas 2,3 mln kr. Sellest summast 50% eraldati taimekasvatuseks nõuandeks, 20% finantsmajandusalaseks nõuandeks ning 14% loomakasvatusalaseks nõuandeks. Täpsema ülevaate heakskiidetud toetussummade jagunemisest saab jooniselt 2.

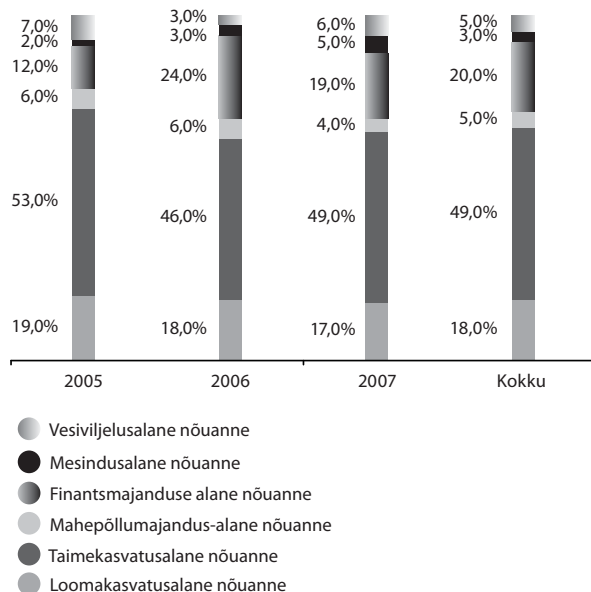
6. PÖLLUMAJANDUSHARIDUS, -TEADUS JA NÕUANDETEGEVUS

Tabel 2. Meede 3.8 heakskiidetud toetussummad alameetmete lõikes, 2007

Meede	Projektide arv	Taotletud investeeringu summa	Heakskiidetud toetussumma
Nõuandetoetus	398	3 134 730	2 345 186
Üleriigiliste infopäevade toetamine	85	4 384 857	4 384 857
Maakondlike infopäevade toetamine	130	1 836 634	1 469 304

Allikas: PRIA

Joonis 2. Individuaalse nõuandetoetuse heakskiidetud toetussummade jagunemine enam kasutatud nõuandeliikide lõikes



Allikas: PRIA

Üleriigilise infopäeva korraldamiseks määrati 2,7 mln kr, maakondliku infopäeva korraldamiseks 1,5 mln kr. 2007. a lõpuks oli toetuse abiga ellu viidud 223 teabelevi üritust, toetatavaid infopäevi viiakse ellu veel ka 2008. a jooksul.

Kõik lõpparuande täitjad hindasid projekti elluviimist positiivsena, sest nõuande ja infosüsteemide väljaarendamine põllumajandustootjatele ja kogu maaelanikkonnale on äärmiselt vajalik.

Üldiselt on ühise maaelu arendamiseks investeeringutoetuste taotlejatele peamiseks infoallikaks internet (24%) ning RAK-i infomaterjalid (21%). Nõustajate abi kasutasid 19% ning ajakirjandusest sai infot 12% taotlejatest. Samuti said taotlejad infot oma kolleegidelt, PRIA-st, infopäevadelt, eelnevast taotlemiskogemusest. Kalandusfondi arendusrahastu puhul kasutas nõustajate abi 14% ning erialaliitludelt sai infot 15% taotlejatest.

2007. a lõpul rakendus Eesti maaelu arengukava 2007–2013 alameede „Nõuandesüsteemi arendamine“. Nõuandesüsteemi toetust võis taotleda nõuandekeskus või koordineeriv keskus. Nõuandesüsteemi toetust antakse nõuandekeskusele vastavalt aastale 400 000 kuni 25 000 kr

6. PÕLLUMAJANDUSHARIDUS, -TEADUS JA NÕUANDETEGEVUS

aastas ja koordineerivale keskusele 1 870 000 kuni 93 000 kr aastas. Nõuandesüsteemi arendamisel võis taotleda toetust keskuse töö korraldamisele ja ruumide parendamisele, nõuandetootega seotud kuludele, konsulentide koolitusele ja praktikale, konsulentide töövahenditele. Kokku taotleti 11 keskuse poolt 4,2 mln kr. Tegevuste lõikes kõige suuremad summad taotleti konsulendi töövahendite ostmiseks (42%) ning palgakulude katteks (36%); 2007. a toetuseid välja ei makstud.

Hinnang viimase kolme aasta tegevustele

Eestis kasutas perioodil 2005–2007 nõuandetoetust 632 põllumajandustootjat. Toetatav individuaalnõuanne on suunatud ettevõtetele, kes saavad lubada endale seda kõige kallimat nõuandemeetodit. Väiksematele ettevõtjatele on suunatud grupi- ja massinõuanne, samuti pakutakse neile lühiajalist tasuta nõuannet. Ilmselt just vähese bürokraatia tõttu ongi väga hästi vastu võetud nõuande saamise skeem, kus 2 tunni mahus on nõuanne tootja jaoks tasuta ja pabereid PRIA-sse saata pole vaja. Seda võimalust kasutas 2007. a ligi 2000 inimest.

Kokkuvõttes kasutavad suuremal või vähemal määral erinevatest allikatest pärit nõuannet siiski kõik tootjad, sh nõuannet tuttavatelt, agroäridelt või nõuannet, mille puhul toetust ei küsita või ei saa.

Tootjad hindavad konsulente üldiselt pädevaks ja nõuannet tulemuslikuks. 58% küsitlusele vastanutest kinnitas, et nõuanne on aidanud tõsta tootlikkust, 55% ütles, et nõuanne on andnud uusi ideid või tegutsemisuuendi ning 72% vastanutest rõhutas, et nõuanne on andnud eelkõige kind-

lustunnet ja julgust tegutsemisel ning otsustamisel.

Infoallikate ja –kanalite kasutamise pingerida on läbi aastate juhtinud trükiajakirjandus (eelkõige Maaleht), väga oluliseks on muutunud PRIA. Tõusnud on ka infopäevade ja seminaride koht pingereas. Olukorras, kus infovajadus muutub järjest spetsiifilisemaks, langeb üldiste massikommunikatsioonikanalite olulisus. Olulisel kohal on ka veebileht ning trükitud infomaterjal.

2008. a alguses tellis Põllumajandusministeerium konsultatsioonifirmalt Kera OÜ ekspertiisi nõuande- ja teabeviitegevuse viimaste aastate kohta. Hinnang kinnitas, et olemasolev nõuandesüsteem on võimeline täitma Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika kohustusliku nõuandesüsteemi funktsioone. Koordineeriva keskuse, uute korraldusskeemide ning mitmete teistegi ettevalmistustööde toel nõuandetegevuse olukord kahtlemata paraneb veelgi. Siiski on selge vajadus teha mitmeid muudatusi, et tagada nõustamise jätkuv ja sihtgruppi rahuldav toimimine.

Aktiivselt tegutsevate nõustajate arv on hinnanguliselt vähemalt neli korda väiksem, kui oleks vaja kogu sihtgrupi vajaduste rahuldamiseks.

- Olemasolevatest konsulentidest rohkem kui pooled ei tegutse. Perioodil 2005–2007 on 80% toetatud nõustamislepingutest teinud 30 konsulenti.
- Tegutsevatest nõustajatest on üle poole vanemad kui 50 aastat.
- Tegutsevad konsulendid on suuresti hõivatud investeringutaotluste, projektide ja laenuaotluste äriplaanide koostamisega.

6. PÕLLUMAJANDUSHARIDUS, -TEADUS JA NÕUANDETEGEVUS

- Uute konsulentide leidmine ja koolitamine on pikaajaline protsess, mis võtab aastaid.
- Nõuandesüsteemis olevatest inimestest ei piisa samaaegselt olemasoleva süsteemi käigushoidmiseks ja arendustegevuste teostamiseks.

Täiskoormusega töötava konsulendi kohta võiks optimaalne klientide hulk aastas olla 60 ringis – ehk siis 6000 sihtgrupi jaoks oleks vaja 120 nõustajat. Kindlasti tuleks tähelepanu pöörata juhtimiskompetentsi arendamisele keskustes, eeskätt planeerimise, töö korraldamise ja tulemuslikkuse hindamise osas.

Nõuandetegevuse korraldamise üheks prioriteediks peab olema valmisoleku saavutamine nõuetele vastavuse nõustamise osas. Nii nõuandetoodete valmistamine, nõustajate massiline koolitamine kui tootjate teavitamine ja materjalide levitamine (paberkanjal ja elektrooniliselt) tuleks seada esmaseks eesmärgiks.

Sõltumata muudatuste toimumise ajast ja iseloomust tuleks oluliselt rohkem tähelepanu pöörata koostöö arendamisele ja võrgustumisele, sh parima praktika ja innovatsiooniuudiste levitamisele. Kuna infovajadused muutuvad järjest spetsiifilisemateks ja laienevad väljapoole traditsioonilisi põllumajandustegevuste valdkondi, on mõeldamatu, et põllumajanduslik nõuandesüsteem suudaks olla pädev kõiges, mis kliente võib huvitada. Seda suuremat rõhku tuleb panna koostöö ja teabevahetuse arendamisele nii põllumajanduse, maaelu ja toiduainetetööstuse siseste kui väliste organisatsioonidega. Eelkõige tuleks organiseerida üritusi, mis võimaldaksid inimestel tutvuda, mõista pare-

mini üksteise eesmärgi ja tööd, osaledes koos projektides, arendustegevustes ja ühisalgatustes.

Eduka muudatuse aluseks peab olema tasakaalustatud reform, kus ühelt poolt säästetakse olemasolevat kompetentsi nii palju kui vähegi võimalik just üksikisikute tasemel, teisalt viiakse läbi järk-järgulised muudatused süsteemi konsolideerimiseks ja tõhustamiseks.

Kaasamine – koostöö sotsiaalpartneritega

Põllumajandusministeeriumis on süsteemselt ja regulaarselt kaasatud sotsiaalpartnereid – huvigruppe juba aastast 2002, mil alustati Eesti maaelu arengukava 2004–2006 ettevalmistamist. 2004. a vastu võetud maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadus andis sellisele sotsiaalpartneritega konsulteerimisele ka seadusliku aluse Põllumajanduse ja Maaelu Arengu Nõukogu (PMAN) moodustamise näol. Lisaks PMAN-ile käib ministeeriumis koos ka kalandussektori huvigruppe ühendav Kalandusnõukogu, 2007. a maist Eesti maaelu arengukava 2007–2013 seirekomisjon ja 2007. a oktoobrist Euroopa Kalandusfondi 2007–2013 rakenduskava seirekomisjon, kuhu kuuluvad kokku 29 erineva erialaühenduse, katusorganisatsiooni ja teadusasutuse esindajad, lisaks teiste ministeeriumide, ametite ja inspeksioonide spetsialistid.

Tagamaks põllumajandus- ja kalandussektori adekvaatsemat esindatust neis nõukogudes ja komisjonides, viis PRIA 2007. a septembris ministeeriumi tellimusel läbi uuringu, mille eesmärgiks oli selgitada välja, millised maa- ja kalanduslikud, üleriigilised ja erialaorganisatsioonid esindavad

6. PÕLLUMAJANDUSHARIDUS, -TEADUS JA NÕUANDETEGEVUS

sektori ettevõtjate majanduslikke ja erialaseid huve. Küsitluse läbiviijana väljastas PRIA 9384 küsitlusankeeti. Täidetud ankeete laekus tagasi 3489 ehk 37,2%. Küsitluse tulemused viitavad, et põllumees usaldab kõige enam oma valdkonna erialaorganisatsioone. Erialaorganisatsioonid said 29,3% ettevõtjate kaalutud toetuse (kokku 3091 häält). Erialaorganisatsioonidest suurima toetusega on Eesti Erametsaliit (329), Eesti Töuloomakasvatuse Liit (249), Eesti Lihaveisekasvatajate Selts (239), Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus (196) ja Eesti Lambakasvatajate Selts (152).

Esindusorganisatsioonidest sai Eestimaa Talupidajate Keskliit ja tema allorganisatsioonid 27,3% ettevõtjate kaalutud toetuse (2005). Eesti Põllumeeste Keskliidu organisatsioon ja allorganisatsioonid said võrdlusena 12,4% ettevõtjate toetuse (980).

Põllumajandusministeeriumil on küsitluse tulemusi kavas arvestada põllumajandus- ja kalandussektori suhtlemisel sektoriga, ühistegevuse rahastamisel ja avalike ülesannete delegerimisel sotsiaalpartneritele.

2007. a alustas Riigikantselei juures ja eestvedamisel tööd kõikide ministeeriumide esindajatest koosnev kaasamise koordinaatorite töörühm. Igas ministeeriumis on koordinaatori ehk kaasamise eest vastutava isiku ülesandeks jälgida kaasamise hea tava rakendamist asutuse vastutusallas. Kaasamise hea tava koondab valitsusasutuste ühtsed põhimõtted, millest tuleks lähtuda otsustamisse avalikkust ja huvirühmi kaasates. Sellest tulenevalt on ka Põllumajandusministeeriumis asutud kaardistama kõiki kaasatud sotsiaalpartnereid ning kaasamisvormi. 2008. a alguses koostatud kaasamise tööplaan, mis on

kättesaadav ka ministeeriumi kodulehel (www.agri.ee/kaasamine), sisaldab endas ülevaadet aasta jooksul kavandatud konsultatsioonidest, töörühmadest, ümarlaudadest ning kaasatud huvirühmadest.

Kaasamise hea tava paremaks rakendamiseks loodi ja võeti Riigikantselei algatusel alates 2008. a kasutusele avalike konsultatsioonide veebikeskkond www.osale.ee. Ühena esimestest kasutas veebruaris seda võimalust ka Põllumajandusministeeriumi loomakaitse ja põllumajandusloomade aretuse büroo, kes pani avalikule arutelule lemmikloomade pidamise nõudeid käsitleva vabariigi valitsuse määruse.

Teavitust ja noored

Põllumajandusministeeriumi teavitustegevuse üheks olulisemaks sihtrühmaks on noored. Neid kaasates on ministeerium 2004. a alates korraldanud noortekonkursside „Maal on mõnus!“. Erinevatel aastatel on toimunud kunsti-, essee-, foto- ja luulekonkurss. 2007. a viidi esmakordselt läbi projektikonkurss, kuhu laekus 40 projektikavandit, mida hindas ministeeriumi ja sotsiaalsete partnerite esindajatest žürii. Parimateks tunnustati projektid:

- „Heategevuslik klaas“ (Harjumaa, Klooga)
- „Laekvere kruusaaug korda!“ (Lääne-Virumaa, Laekvere)
- „Maal on mõnusad majad“ (Valgamaa, Põdrala)
- „Minu kodukoha allikaala korda“ (Järvamaa, Roosna-Alliku)
- „Nüüd saab kino!“ (Raplamaa, Pähkla)
- „Peraküla koolitee“ (Läänemaa, Peraküla)
- „Vanale majale uus elu“ (Ida-Virumaa, Lohusuu)
- „Õue õppima ja puhkama“ (Tartumaa, Päkste)

6. PÕLLUMAJANDUSHARIDUS, -TEADUS JA NÕUANDETEGEVUS

Maaelu Edendamise Sihtasutuse eritunnustuse pälvil Järvamaa projektimeeskonna poolt esitatud projekt „Vaatlustorni ehitus Väätsa lasteaeda”.

Suve jooksul oli kõigil rahastamist leidnud projektide meeskondadel võimalik oma ideed ellu viia. Klooga kultuuri- ja noortekeskuse lapsed otsid saadud toetusraha eest klaasivärve ja tasusid transpordi eest. Lapsed meisterdasid klaasitehasest saadud jääkidest kauneid vitraaže, mis kingiti laste- ja vanadekodudele.

Laekvere noored tegid korda aleviku servas asuva vana kruusaagu, mis oli prüügiga reostatud. Hoogtööpäevakul osales pool kooli. Seejärel tehti lõkkeplats, lasti masinameestel nõlvad siluda ja nüüd on sealt võimalik nii suuskade kui kelkudega alla tuhiseda. Paigaldati ka pingid, kus lisaks noortele saavad jalgu puhata lastega pered ja kohalikud memmed. Projektigrupil on lootus, et oma kätega korda tehtut hoitakse korras.

Sillaotsal ehitasid põhikooli viimase klassi õpilased koolihoovile õuesõppe klassi, kus õpetajate päeval anti ka esimene tund. Plaan on teha kooli juurest alguse saav õpperada nagu Pala kooli juureski, kus Sillaotsa noored käisid asja uudistamas.

Läänemaal tehti korda endine Peraküla koolitee, mille kaudu saavad Peraküla lapsed Nõva kooli minna. Tee oli kinni kasvanud, puud risti-rästi teele langenud ja lagunenuid. Looduses 3 km ulatuses kulgev tee puhastati okstest ja võsast ning üle jõe ehitati korralik sild.

Roosna-Allikul rajasid tüdrukud allikaala matkaraja, tähistasid allikad, ehitasid purded, koostasid töölehed,

netilehekülje, ajaveebi ja viisid kogu koolile läbi matkapäeva allikaalal.

Põdrala valla noored aitasid koostada maaehituspärandi andmebaasi, pildistades Valgamaa külade huvitavamaid hooneid, võttes aluseks Eesti Vabaõhumuuseumi metoodika. Parimatest fotodest tehti näitus.

Kohila valla Pahkla külast asub lähim kino 20 km kaugusel, kuid bussiühendust sinna ei ole. Nii korraldasidki noored kodukoha endises koolimajas projekti raames filmipäeva.

MES-i eripremia pälvil Väätsa lasteaeda ehitatud vaatlustorn. Sellesama lasteaia kasvandikud tahtsid midagi praeguste laste jaoks teha. Kuna lasteaed asub metsa lähedal, on mudilastel huvitav vaatlustornist metsaelanike tegemisi kaeda. Noored said kokkuleppele, et kui korrastavad Väätsa raba matkaraja, annab RMK tasuta ehitusmaterjali. Sellega hoiti kokku projektiraha, mille eest oli võimalik osta värve, ja tüdrukud maalisisid kõledatele lasteaiaseintele lõbusaid multikategelasi. Vaatlustorni ehitamine ja seinte kaunistamine oli nii popp, et algne projektimeeskond sai töö käigus kõvasti juurdekasvu.

2007. a novembris tehti projektikonkursist kokkuvõtteid, tunnustati projektides osalenud noori ja nende juhendajaid. Põllumajandusminister Helir-Valdor Seederi hinnangul oli suurim kasu, mis noored konkursilt said, kogemused, oskused, talletatud emotsioonid ja tekkinud materiaalsed väärtused. Kuna konkursile laekus palju põnevaid projektideid, otsustasime projektikonkursiga jätkata ka 2008. a.

6. PÕLLUMAJANDUSHARIDUS, -TEADUS JA NÕUANDETEGEVUS

6.4. Põllumajanduslik teadus- ja arendustegevus

Külli Kaare

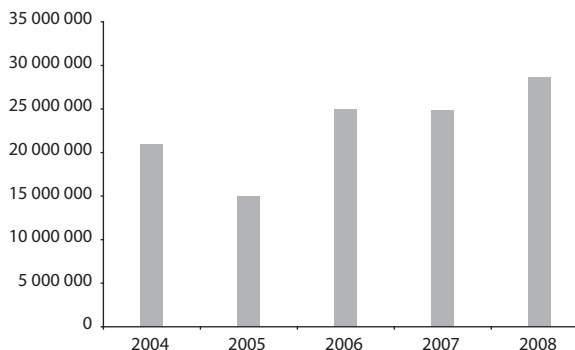
14. aug 2007. a kinnitas põllumajandusminister "Eesti põllumajandusteaduste arengukava 2007–2013", milles sätestatakse Eesti põllumajandusteaduste suunad ja põhimõtted. Arengukavas määratleti Eesti positsioon põllumajandusteaduste rahvusvahelisel taustal ning aidatakse kaasa teadmistekeskse ühiskonna arengule, kus Eesti teadlaskonna tulemused on osa maailmateadusest ja teadusuuringud on väärtustatud, kui kogu ühiskonna funktsioneerimise ja arengu tingimus. Alustati arengukava elluviimist, millega tagatakse teadusuuringute kvaliteedi ja taseme tõus, jätkusuutliku teaduskompetentsi olemasolu võtmevaldkondades, teadus- ja arendustegevuse piisava ning stabiilse finantseerimise ning infrastruktuuri ja materiaal-tehnilise baasi moderniseerimine.

2008. a kasvas riikliku programmi „Põllumajanduslikud rakendusuuringud ja arendustegevus aastatel 2004–2008“ finantseerimise kogumaht võrreldes 2004. aastaga 35%. Seni on rakendusuuringute programm rahastanud aastas keskm 51 projekti, millest 15 on rahvusvaheline teaduskoostöö. Projektide keskmine maksumus aastas oli 435 985 kr, väikseima maksumusega 72 900 kr ja suurima maksumusega 2 410 000 kr.

Projekti juhtide keskmine vanus oli 52 a, vanim projekti juht on 73-aastane ja noorim 32-aastane.

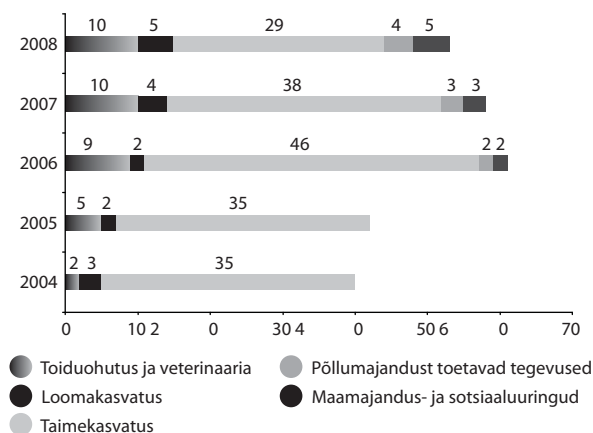
Projektide läbiviimisse kaasati aastas keskm 18 doktoranti, 10 magistrat ja 11 magistranti.

Joonis 3. Riikliku rakendusuuringute programmile eraldatud raha, 2004–2008



Allikas: PM

Joonis 4. Rahastatud projektide arv, 2004–2008



Allikas: PM

6. PÕLLUMAJANDUSHARIDUS, -TEADUS JA NÕUANDETEGEVUS

Põllumajanduskultuuride geneetiliste ressursside säilitamine ja säästev kasutamine on eluliselt tähtis nii sordiaretusele kui põllumajandusteadusele ja põllumajanduslikule tootmisele üldiselt, et tagada selle areng ja säilitada bioloogiline mitmekesisus. Antud tegevusi täidetakse põllumajandusministri poolt 23. märtsil kinnitatud arengukavas "Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastateks 2007–2013". 2008. a alguseks oli *ex situ* geenipangas pikaajalisel säilimisel 57 teraviljade, heintaimede, köögiviljade ja õlikultuuride liigi 2000 säilikut, *in vitro* geenipangas 1200 kartuli ja aiakultuuride säilikut, kollektsioonistandikes 17 puuvilja- ja marjaliigi 950 säilikut ning erakollektsioonides ja botaanikaaedades 470 maitse-, ravim- ja ilutaimede säilikut.

Jõgeva Sordiaretuse Instituudi teadus- ja arendustegevuse eesmärgiks on põllumajanduskultuuride sordiaretus, sordiparandus, agrotehnika alased teadus- ja arendustööd ning innovatsioon. Instituudi visiooniks on pidevalt arenev koostööks avatud laialdaselt tunnustatud sordiaretuse ja keskkonnasäästliku taimekasvatuse alaste uuringute ning nõuandetegevusega tegelev innovaatiline riigi teadus- ja arendusasutus. Jõgeva Sordiaretuse Instituudis töötab 114 inimest, neist 26 teadustöötajat keskm vanusega 47 aastat. Doktorikraadiga teadureid on 8, teadusmagistri kraadiga 12, 9 teadustöötajat jätkavad õpinguid doktorantuuris, 4 magistrantuuris.

Terje Tähtjärvi kaitses 2007. a põllumajandusmagistri väitekirja „Perspektiivsete kartuliaretiste sordiks sobivus“. Juhendajateks olid põllumajandusteaduste kandidaadid Aide Tshakna ja Juhan Jõudu.

Jõgeva Sordiaretuse Instituudi maaressurss jaguneb järgmiselt:

Sordiaretus	203 ha	93 ha põldu
Seemnekeskus	227 ha	678 ha põldu
Mooste	234 ha	136 ha põldu
Sangaste	59 ha	58 ha põldu

Koos renditud maadega oli 2007. a haritava maa kasutus 1100 ha.

Katsepindade kasutuses olevast maast moodustavad suurema osa 28 ha tera- ja kaunviljad (ca 40 00 katselappi), 5 ha kartuli ja 15 ha heintaimed. Instituudi põhiülesanded oma tegevusvaldkonnas on: põllumajanduskultuuride uute sortide aretamine; sortide säilitusaretuse tagamine; sortide viljelemise agrotehnika väljatöötamine ning täiustamine; kõrgpaljundus- ja sertifitseeritud seemnete müügi tootmine ja turustamine; sortide ja väärtuslike aretiste säilitamine geenipangas; taimekasvatustlikud alus- ja rakendusuringud uute teadmiste saamiseks; arendustegevus ja innovatsioon uute teadmiste rakendamiseks; uurimistöö tulemuste publitseerimine; nõuandetegevuse ja koolituse korraldamine oma pädevuse piires.

2007. a tegeleti tera- ja kaunviljade, õlikultuuride, kartuli, söödakultuuride ja köögiviljade sordiaretuse ja -paranduse ning seemnekasvatuse alaste uuringutega. Eesti Sordilehte lisandusid 2007. a. neli uut sorti: odrad 'Viire' ja 'Leeni', kartul 'Reet' ning suvinisu 'Mooni' (koostöösorrt Soome firmaga Boreal). Jõgeval on 87 aasta jooksul aretatud 285 sorti. Eesti sordilehes 2007 on 65 sorti, köögiviljade

6. PÕLLUMAJANDUSHARIDUS, -TEADUS JA NÕUANDETEGEVUS

soovitatud sordilehes 8 sorti. Kõik Eesti sordilehes olevad sordid on lülitatud ELi ühisesse sordilehte. Talirüpsi sordid on levinud Rootsis, heintaimede sordid Soomes, Rootsis, Norras ja Venemaal, köögiviljasordid Soomes ja Lätis.

Sordiaretusega on tihedalt seotud Haridus- ja Teadusministeeriumi sihtfinantseeritav teema „Säästva põllumajanduse tarbeks aretatavate põllukultuuride saagikuse, saagi kvaliteedi ja haiguskindluse vahelised seosed ja parandumine“, neli täidetavat Eesti Teadusfondi granti ning koos põllumajandustootjatega teostatud turuarendusprojektid „Liblikõieliste heintaimedega sümbioosi moodustavad mügarbakterite kultuurid ja nende segud“, „Tööstuskanepi tootearendus“ ning „Sojaoa laboratoorsed analüüsid“.

Rahvusvaheline teaduskoostöö hõlmab osalemist ELi raamprogrammi projektides „Põldoa aretus säästvale põllumajandusele“ – EUFABA ja „Kaera geneetiliste ressurside kvaliteet inimtoiduks“ – AVEQ ning üleeuroopalise kartuli-lehemädaniku tõrje alases koostöövõrgustikus – EUROBLIGHT.

Koordineerime arengukava „Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastatel 2007–2013“ täitmist Eestis.

Bioenergia valdkonnas uuriti „Biomassi ja bioenergia kasutamise edendamise arengukava 2007–2013“ raames „Päideroo, teraviljade ja kanepi kasutusvõimalusi energiakultuurina Eestis“ ning SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse finantseerimisel „Päideroo kasutamist bioenergia tootmiseks amendatud freesturbarabade rekultiveerimisel“.

Taimekaitse valdkonnas tegeleti veebipõhise taimekaitsealase nõustamissüsteemi arendamise ja rakendamisega, selgitati seemnekartuli viirusnakkuse levikuteid ning abinõusid viirusnakkuse vähendamiseks. Erafirmade tellimisel hinnati taimekaitsevahendite ning taimede kasvu ja saagi kvaliteeti mõjutavate preparaate efektiivsust.

Jätkati agrometeoroloogilist seiret pikaajaliste vaatlusriidade pikendamiseks ning Põllumajandusministeeriumi looduskahjude hindamise komisjoni varustamiseks jooksva aasta agrometeoroloogilise informatsiooniga vabariigis.

Riikliku Arengukava meetme 3.8 raames korraldati põllumajandustootjatele 12 üleriigilist infopäeva ja publitseeriti trükised „Põllukultuuride ja nende sortide sobivus mahevilljuseks“, „Eestis kasvatatavate põllukultuuride sordid, nende omadused ja kasvatamise iseärasused“, „Sojauba, kasvatamise võimalused Eestis ja kasutamine“, „Põllukultuuride uuemad sordid, nende omadused ja kasvatamise eripära“.

Eesti Maaviljeluse Instituudi (EMVI) missiooniks on olla usaldusväärne partner Eesti põllumajanduse ja maaelu arengu edendamisel, probleemide operatiivsel lahendamisel, põllumeeste konkurentsivõime tõstmisel ning uute ideede genereerimisel.

EMVI teadus- ja arendustöö toimub järgmistes uurimisvaldkondades:

- taimekasvatus (põllundus, aiandus, rohumaaviljelus, taimekaitse, sordiaretus ja seemnekasvatus, agrobioloogia);
- taimebiotehnoloogia (taimede tervendamine, haiguskindluse ja saagikuse suurendamine, efektiivsete tervendus-, paljundus- ja istutusmaterjali tootmissüsteemide

6. PÖLLUMAJANDUSHARIDUS, -TEADUS JA NÕUANDETEGEVUS

loomine taimede bioloogilise mitmekesisuse ja geneetiliste ressursside *in vitro* säilitamine ja arendamine);

- toiduteadused ja toiduainete tootmise biotehnoloogia (põllumajandussaaduste töötlemine, toidutoorme tarbimisväärtus, bioloogiline kvaliteet ja tervislikkus, toidu- ja söödaohutus);
- keskkonnateadused (agroökoloogia, mullateadus, maaparandus, maastikuökoloogia);
- põllumajandustehnika, -ehitus ja -energeetika (põllundustehnika, põllumajandus-energeetika, sh taastuvad energiad);
- maamajandus ja -sotsioloogia (põllumajandusökonomika, maaelu sotsiaalmajanduslik areng ja maamajandusarvestus).

Kõik nimetatud uurimissuunad moodustavad omavahel seotud ühtse terviku. Erinevaid suundi ühendavateks märksõnadeks on: jätkusuutlik põllumajandus ja maaelu; innovatsioon; ressursse säästvad uued tehnoloogiad; toidu-, sööda- ja keskkonnoahutus; täppisviljelus; alternatiivne põllumajandus; ökonoomsus ning bioenergia.

Instituudis on 61 töötajat, sh 34 teadurit (12 põllumajandus-, 2 tehnika-, 1 bioloogia- ja 1 majandusdoktor ning 14 teadusmagistrit).

11. juunil 2007 kaitses Eesti Maaülikooli Tehnikainstituudis doktorikraadi EMVI teadur Raivo Vettik teemal „Computer-aided optimization of pig farming technologies and machinery use“.

Eesti Maaülikooli Põllumajandus- ja Keskkonnainstituudi nõukogus kaitsesid teadusmagistri väitekirja:

- 19. dets 2007 EMVI põllukultuuride osakonna agronoom Reijo Simson teemal „Väetamise mõju erinevate kartuli-sortide saagile ja kvaliteedile“;
- 17. dets 2007 EMVI põllukultuuride osakonna erakorraline teadur Elina Akk teemal „Põldherne ja tema tugikultuuride, odra ja rüpsi, saagi kvaliteedi ja saagikuse kujunemine puhas- ja segukülvides“;
- 17. dets 2007 EMVI rohumaade osakonna teadur Heli Meripõld teemal „Ida-kitseherne ja hübriidlutserni seemnekasvatuse agronoomilised ja majanduslikud aspektid“;
- 22. juunil 2007 EMÜ pidulikul aktusel said teadusmagistri diplomi kätte EMVI põllukultuuride osakonna erakorraline teadur Liina Edesi (magistritöö „Tihendamise järelmõju mulla omadustele ja agrofütotsünoosi koosseisule odrapõllul“, kaitsstud 28.06.2006) ning põllukultuuride osakonna vanemagronoom Ando Adamson (magistritöö „Väävelväetiste mõju talinisule lämmastiku foonil“, kaitsstud 18.06.2007).

Põllumeeste ees seisvate probleemide lahendamise üheks eelduseks peab Eesti Maaviljeluse Instituudi kollektiiv polüfunktsionaalse koostöö arendamist:

- Eesti põllumeeste, nõustajate, põllumajandusametnikega. EMVI on aidanud põllumeeste lahendada tootmises eettulevaid probleeme. Selline koostöö jätkub ja süveneb veelgi;

6. PÖLLUMAJANDUSHARIDUS, -TEADUS JA NÕUANDETEGEVUS

- Eesti teadus- ja arendusametustega. Tegevuse kandepinna laiendamiseks püüab EMVI oma tugevates töösuundades haarata kaasa alltäitjaid ülikoolidest ning teistest teadus- ja arendusametustest. Töösuundades, mida on vaja välja arendada, soodustatakse oma teadurite osavõttu teiste uurimisametuste projektidest;
- välismaiste teadus- ja arendusametustega. Rahvusvahelise koostöö osas on olulisemaks prioriteediks lülitumine ELi uurimis- ja arendusprogrammidesse, -projektidesse ja -võrgustikesse. Tihedam koostöö on Leedu, Läti, Soome, Taani, Venemaa, Armeenia ja Gruusia teadusametustega.

Koostöö arenemist 2007. a ilmestavad 17 Eesti põllumees- te organisatsioonidega, 3 Eesti teadusametustega ning 8 välismaiste teadusametustega sõlmitud koostöölepet.

2007. a riikliku programmi „Põllumajanduslikud rakendus- uuringud ja arendustegevus aastatel 2004–2008“ raames teostati 16 jätkuprojekti ja 2 algavat projekti.

2007. a lõppenud 13 rakendus- uuringute projektis antakse tootjatele jt uusi teadmisi ja soovitusi, mis on kättesaadavad Eesti Maaviljeluse Instituudi koduleheküljel www.eria.ee.

Eesti Teadusfondi toetusel viiakse läbi kuut grandiprojekti.

6.5. Põllumajandusmuuseumite tegevus

Sirje Tamkõrv

Prioriteetsed suunad 2007. a põllumajandusmuuseumites olid järgmised: infrastruktuuri arendamine, kogude kor- rastamine ja restaureerimine, avatud õpikeskkonna loomi- ne ja selle tagamine erinevate programmide abil, aktiivne näitusealane tegevus nii Eestis kui rahvusvahelisel tasemel, erinevate suurürituste korraldamine, teadustegevus, koos- töö erinevate institutsioonidega jpm.

Tõhustunud on koostöö kolme Põllumajandusminis- teeriumi valitsemisalas oleva muuseumi – Eesti Põllu- majandusmuuseumi, C. R. Jakobsoni Talurahvamuseumi ja Eesti Piimandusmuuseumi vahel nii kodumail kui ka rah- vusvahelisel tasemel.

Ühisüritusena korraldati mihklikuul Ungari Vabariigis Sóstó Muuseumikülas näitus „Leib on talu peremees“, „Piim on talu perenaine“. Näituse avamispäeval toimus rahvusva- heline toidufestival, kus pakuti ka eesti rahvustoite. Huvi näituse ja eesti toitude vastu oli suur. Näitust eksponeeriti Ungaris mitmes kohas. Muuseumitöötajatel oli suurepä- rane võimalus tutvuda ka Ungari põllumajandus-, vabaõhu- ja ökomuuseumiga.

Eesti Põllumajandusmuuseum

2007. a oli põllumajandusmuuseumile väga tegevusrohke ning ettevõtmised kandsid edu.

Muuseum oli avatud külastajatele 353 päeva aastas. Muuseumikülastajate arv oli 38 659.

6. PÖLLUMAJANDUSHARIDUS, -TEADUS JA NÕUANDETEGEVUS

Rõõmu võib tunda mitme uue algatatud projekti üle. Alustati koostööd Tartu kaubanduskeskustega Eeden ja Lõunakeskus. Toimus laste loominguline konkurs käsitööskuste arendamiseks puutöö alal teemal „Sammud esivanemate radadel“, milles osales 59 õpilast erinevatest koolidest, tööd eksponeerisime renoveeritud õpikojas. Teine lastele suunatud projekt sai teoks maaviljelusajalugu ja rukkileiva saamislugu tutvustava pörandamängu „Kuidas valmib leib“ abil. Pörandamängu tutvustasid muuseumitöötajad paljudes vabariigi koolides. Koostöös Leivaliiduga kuulutati välja koolidevaheline konkurs, milles osales lõppvõistlusel 11 kooli.

Premiareisil Lõuna-Eestisse osalesid Osula Põhikool, Vara Põhikool, Kavastu Algkool- Lasteaed, Tamme Gümnaasium, Ülenurme Gümnaasium, Tartu Kommertsgümnaasium.

Valmisid ka uus rukkileiva ajalugu tutvustav töövihik „Ahjualuse leivaraamat“ ja „Sirvilauad“.

Põllumajandusministeeriumi toetusel alustati maaviljelus- ja rukkileiva ajalugu tutvustavate õppeprogrammidega Lõuna-Eesti maakondadest ja Narvast pärit õpilastele (1855 õpilast 38 koolist), mis jätkub 2008. a Lääne-, Pärnu-, Saare- ja Hiiu maakondade õpilastele.

Samas töi ka aktiivne näitusetgevus muuseumi juurde uusi külastajaid. Mesindusala ekspositsiooni uuendamise tulemusena valmis kaasaegne ja sisukas püsiekspositsioon „Mesinduse areng Eestis“ renoveeritud mesindusmajas, mille atraktiivsemaks muutmiseks on koostamisel multimeediaprogrammid ja trükki on antud mesindusajalugu tutvustav töövihik „Kärje-Kärsti ja Mee-Meeli meeraamat“

Ilmus „**Muuseumi aastaraamat I**“, kuulutati välja fotode kogumisvõistlus „**Fookuses on maamajandus**“, korraldati teaduskonverents ning kogumismatk Piistaajale.

Edukas on olnud möödunud aastal ka koostöö erinevate institutsioonidega. Hea koostöö on Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskooliga, Tartu Linnavalitsuse noorsoo-osakonnaga, Eesti Maaülikooliga, Tartu Kutsehariduskeskusega.

Koostöös Eesti Leivaliiduga on läbi viidud leivanädal ja Eesti Rukki Seltsiga rukkimaarjapäeva tähistamine muuseumis. Koostöös Mati Naruskiga valmis õppefilm „Rukkimaarjapäev Eesti Põllumajandusmuuseumis“, mis tutvustab maaviljelusajalugu ja sellega seotud töövahendeid.

Muuseumil on õnnestunud olla tegevussuutlik ja pakkuda sobivaid teenuseid erinevatele sihtrühmadele tänu muuseumi infrastruktuuri arendamisele. Sepikoja hoone renoveerimine õpikojaks oli muuseumiperele suursündmuseks. Sepikojas on avatud suurepärased võimalused erinevate programmide läbiviimiseks: sepa- ja puutööd, kangakudumine ja erinevad naiste käsitööd, õppeprogrammid vanas klassitoas ja talutares. Õpikojas olevates ahjudes on õnnestunud edukalt ka leiva küpsetamine.

2008. a tähistab Põllumajandusmuuseum 40. tegevusaastat ning on alustatud uue püsiekspositsiooni kontseptsiooni „Põllumajandus ja maaelu Eestis läbi sajandite“ koostamist.

6. PÖLLUMAJANDUSHARIDUS, -TEADUS JA NÕUANDETEGEVUS

C. R. Jakobsoni Talumuuseum

C. R. Jakobsoni Talumuuseumi töö- ja saavutusterohkest aastast annavad tunnistust allpool väljatoodud arvulised näitajad.

2007. a oli muuseum avatud 353 päeva. Muuseumi külastas 26 770 inimest, neist üksikkülastajaid oli 19 149, ekskursioonidega 7621.

Muuseumi teaduslik raamatukogu täienes 18 eksemplari võrra. Katalogiseeriti 53 ajaleheartiklit.

Muuseumi põhifondi suurus 1. jaan 2008 seisuga 9662 museaali, neist teaduslikult kirjeldatud 6862, eksponeeritud 568, teaduslikku abimaterjali 3760 museaali

Õpppäevi, nõupidamisi peeti 7, perekondlikke tähtpäevi 24, mitmepäevaseid laagreid 5, perepäevi 2." Jakobsonilikult" pandi paari rekordiline arv 18 noorpaari (s.h. ka hõbedane ja kuldne), kahel neist oli Kurgjal ka ametlik registreerimine, 8 paari pidasid muuseumis oma pulmapeo.

Programmil „Vastlad Talus“ osales 8 gruppi 340 inimesega, taas ka Pärnumaa lasterikkad pered.

2008. a on C. R. Jakobsoni Talumuuseumil tähtpäevade aasta – talumuuseumi 60. aastapäev, 40 aastat Sakala tee matka, 130 aastat ajalehte „Sakala“, 30 aastat Sakala tee jooksu.

Eesti Piimandusmuuseum

Aasta 2007 oli Eesti Piimandusmuuseumile stabiilne ja samas lootusrikas. Muuseumi külastajate arv oli 5700. Võrreldes eelmise aastaga suurenes külastuste arv 300 inimese võrra.

Avalikkusele suunatud üritusi toimus muuseumis 7. Avalikkusele suunatud ürituste alla võib paigutada ka piimapreili ja pedagoogi teavitustöö koolides, lasteaedades ja avalikel üritustel – seega ligikaudu 50 päeva aastas.

Jätkuvalt käis ühine müügitöö teiste piirkonna turismitevõtjatega. „Puhka jalga Imaveres“ on kaubamärk, mida ka sel aastal tutvustasime läbi trükiste, meedia ja tegevuste avalikel üritustel ja messidel.

Koos Piimaliidu ja Põllumajandusministeeriumiga korraldati kodunduskonkurss „Piimapreili“ ja kodumaist piimatootede propageeriv „Piimapäev“. Käivitus töö uue püsiekspositsiooni kontseptsiooni väljatöötamisel Käivitati piima ja piimatootede tutvustav programm „Piimapreili tuleb kül-la“, kus muuseumi pedagoog külastas koos piimapreiliga Järvamaa eelkoolialisi lasteasutusi ja üldhariduskoolide algklasse. Külastuse käigus kõneldi piima kasulikkusest ja üheskoos mängiti põrandamängu, kus lapsed saavad selgeks piima teekonna alates lüpsist kuni kaupluseriulini. Antud projektiga kavatsetakse lähiaastatel külastada ka teiste maakondade lapsi. Asutuses jätkus ka kontserdi- ja etenduste sari, mille käigus toimus aasta jooksul 6 sündmust. Muuseumist on saanud populaarne seminaride ja koolituste korraldamise paik.

Eesti Piimandusmuuseumi töötajate artikleid avaldati erinevais väljaannetes. Tihenes koostöö erinevaid piimandusvaldkondi uurivate inimestega. Kogumis- ja arhiveerimistöö tulemusena oli muuseumikogude suurus aasta lõpul 52 770 säilitusühikut. Hoogsalt on toimunud restaureerimistöö, selle tulemusena on tublisti täienenud tööstusekspositsioon.

7. TOIDUOHUTUS JA VETERINAARTEGEVUS

Heneli Lamp, Tiina Mällo, Piret Rajasalu, Regina Pihlakas Ave Raie, Aivar Alt, Sirje Sokk, Raili Pall, Vivika Eha, Maie Help, Maarja Tuimann, Aivar Vuks, Matti Nautras, Pirje Rool, Tarmo Serva

Toidukontroll

1. juulil 2007. a muutusid järelvalveasutuste töökorraldus, infrastruktuur ning õigusaktidest tulenevad tegevused. Seoses vabariigi valitsuse 9. jaan 2006. a korraldusega nr 51 „Asjatundjate komisjoni moodustamine toiduvaldkonna järelvalveala ümberkorraldamiseks” ning vabariigi valitsuse 16. märtsil 2006. a vastuvõetud otsusega anti toiduseadusest tuleneva toiduohutuse alase järelvalve teostamise pädevus Veterinaar- ja Toiduametile (VTA). Järelvalvepädevuse ülevõtmine toimus 1. juulil 2007. a. Seoses valdkonna koondumisega VTA järelvalve alla on organisatsioonile lisandunud rida täiendavaid tegevusvaldkondi ja ülesandeid, mida varem täitsid Tervisekaitseinspeksioon, Taimetoodangu Inspeksioon ja Tarbijakaitseamet.

Seega riiklikku toiduohutuse järelvalvet kõigis käitlemisvaldkondades ning Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EÜ) nr 1935/2004 artikli 1 lõikes 2 nimetatud toiduga kokkupuutumiseks ettenähtud materjalide ja esemete üle hakkas 1. juulist 2007. a teostama Veterinaar- ja Toiduamet. 1. juuli 2007. a seisuga suurenes VTA järelvalvealasse kuuluvate kontrolliobjektide arv toidu jaekaubanduse ja toitlustamisega tegelevate ettevõtete võrra. 1. jaanuari 2008. a seisuga oli VTA järelvalve all 11 513 toidukäitlemisettevõtet.

Kuni 1. juulini 2007 said laboratooriumid õiguse tegutseda volitatud laboratooriumina vabariigi valitsuse 29. dets 1999. a määrusega nr 435 “Volitatud laboratooriumina tegutsemiseks volituse taotlemise korra ja volitamise kriteeriumide kinnitamine” sätestatud korras. Volitajaks oli põllumajandusminister. Vastavalt aga toiduseaduse muudatusele hakkas alates 1. juulist 2007. a järelvalve käigus võetud proovide analüüsimiseks laboratooriumide volitamist teostama Veterinaar- ja Toiduamet.

2007. a jätkati erinevate toiduohutuse seireprogrammide läbiviimist, mh jätkus zoonooside ja zoonoosete haigus-tekijate seire ja nendega seotud ravimiresistentsuse esinemist käsitlevate andmete kogumine, analüüsimine ja avaldamine; saasteainete, dioksiinide ja dioksiinilaadsete PCB-de seire loomses toidus; keemiliste taimekaitsevahendite jääkide, mükotoksiinide ning GMO seire taimses toidus.

2007. a võeti toidujärelvalve (sh seired) käigus kokku 9423 proovi toidu mikrobioloogiliste ja keemiliste näitajate uurimiseks, millest 336 ehk 3,6% proovidest osutusid nõuetele mittevastavateks. Ametliku kontrolli, sh seirete üldpõhimõtted ja tulemused on avaldatud Veterinaar- ja Toiduameti kodulehekülje toidukontrolli rubriigis.

Ametliku kontrolli käigus võetud proovide analüüsimiseks tehakse koostööd Veterinaar- ja Toidulaboratooriumiga, Põllumajandusuuringute Keskusega, Tervisekaitseinspeksiooni laboratooriumitega, Kiirguskeskusega ning Eesti Keskkonnauuringute Keskusega. Koostöö koordineerimiseks ja tõhustamiseks on Veterinaar- ja Toiduamet sõlminud lepingud Taimetoodangu Inspeksiooniga taimses toidus

7. TOIDUOHUTUS JA VETERINAARTEGEVUS

keemiliste taimekaitsevahendite jääksisalduse järelevalve ja seire, piirnormi kehtestamise ning sellega seotud komiteemenetluse valdkonnas ning Tervisekaitseinspeksiooniga zoonooside ja muude nakkushaiguste leviku, joogi- ja loodusliku mineraalvee valdkonnas.

Toiduainetega kauplemine, import ja eksport

2007. a oli kauplemise ning impordi ja ekspordi osakonna ametnike põhitegevuseks järelevalve teostamine Euroopa Liidu välispiiriga kattuvale Eesti Vabariigi piiril veterinaar- ja toidukontrollile alluva kauba impordil ja transiidil kolmandatest riikidest, samuti liikmesriikide vahelisel kaubavahetusel.

2007. a läbis piiril kontrolli kokku 4083 kaubapartiid, millest 4067 juhul oli tegu loomset päritolu saadustega ning 16 partiid olid elusloomad. Lisaks sellele kontrolliti piiril loomade heaolunõuete täitmist sigade väljaveol EList. Aasta jooksul võeti piiril loomsetest saadustest 160 proovi, millest teostati 378 analüüsi. Erinevate mittenõuetekohasuste tõttu suunati eelmisel aastal tagasi piirilt kokku 18 kaubapartiid ja hävitamisele 1 partii.

2007. a menetleti osakonna ametnike poolt 5 väärtegu, kusjuures enamusel juhtudel määrati väärteo toime pannud isikutele rahalised karistused või hoiatustrahvid. Põhilised põhjused väärteguude algatamiseks ja menetlemiseks olid seotud kaupade impordil eelteavitamise nõude eiramisega ja ELi välispiiril veterinaarkontrolli läbimata jätmisega.

VTA vastutab ka toidu ja sööda ohuteadete süsteemi (RASFF) toimimise eest Eestis. Süsteemis osalevad Euroopa Komisjon, Euroopa Toiduohutusamet ja liikmesriigid. Kui

võrgustiku liikmel on andmeid tõsise, toidust või söödast tuleneva inimeste tervisega seotud vahetu või kaudse riski kohta, tuleb sellest koheselt teatada Komisjonile, kes edastab teabe viivitamata teistele võrgustiku liikmetele. 2007. a koostati ja edastati toidu ja sööda ohuteadete süsteemi kontaktisiku poolt Euroopa Komisjonile 17 ohuteadet Eestist leitud nõuetele mittevastavate kaupade kohta. Põhilisteks mittavastavusteks on lisaainete ülenormatiivne sisaldus toiduainetes. Menetletud on 12 Euroopa Komisjoni poolt väljastatud ohuteadet, milles nimetatud toodete sihtkohaks on olnud Eesti. Nende teadete väljasaatmise põhjuseks on olnud toiduga kokkupuutuvates materjalides sisalduvad inimese tervisele ohtlikud ained; toidulisandite määrgistuse puudulikkus ning ohtlike ainete sisaldus lemmikloomatoidus.

Tänu 2004. a detsembris Veterinaar- ja Toiduameti ja Maksu- ja Tolliameti peadirektorite poolt allakirjutatud koostöölepingule toimusid 2007. a mitmed kokkusaamised nimetatud asutuste töötajate vahel. See omakorda on viinud üha paremale teineteisemõistmisele, lahendanud väga mitmed arusaamatused ning taganud erinevate protseduuride harmoniseerimise ning ametnike omavahelise parema suhtlemise kahe ametkonna vahel. Peale Maksu- ja Tolliameti tehti koostööd ka Tarbijakaitseameti, Tervisekaitseinspeksiooni, Taimetoodangu Inspeksiooni ja Veterinaar- ja Toidulaboratooriumiga.

VTA koordineerimisel teostati järelevalvet ka Eesti ja teiste liikmesriikide vahelisel kaubavahetusel loomade ja loomsete saadustega. Nii on Eestisse teistest liikmesriikidest toodud ja seal toodetud toidust eelmisel aastal võetud

7. TOIDUOHUTUS JA VETERINAARTEGEVUS

93 proovi, millest analüüse teostati 458. Analüüside tulemusena tuvastati mittenõuetekohasusi 8 korral (enamasti mikrobioloogiliste näitajate mittenõuetekohasus toidus)

Järelevalve loomade ja loomsete saaduste väljaveol Eestist seisnes enamasti veterinaarsertifikaatide väljastamise õiguspärasuse kontrollimises ja koordineerimises. Nii on veterinaarsertifikaatide väljastamine ühtselt korraldatud ning selle tulemusena on eelmisel aastal nõuetekohaselt väljastatud kokku 6312 veterinaarsertifikaati. Eksportsertifikaatidest moodustavad suurema osa Venemaale veetavate loomade ja loomsete saaduste sertifikaadid -3021 tk; järgnevad Ukraina (2151) ja Moldova (172) ning Valgevene (122 tk)

VTA spetsialistid on 2007. a läbi viinud mitmeid koolitusi, sealhulgas tolliametnikele, piiripunktide veterinaarinspektoritele ning maakondade veterinaar keskuste spetsialistidele. Piiripunktide veterinaar- ja toidukontrolli büroode töökorraldus on osakonna keskasutuse töötajate poolt aasta jooksul kontrollitud vähemalt korra; samuti on kontrollitud ka piiripunktide vastavust nõuetele.

Toiduohutuse järelevalve turukorralduses

Piimatoodete turukorraldustoetuste järelevalve

Vastavalt ELi ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seadusele kontrollib kasutustoetuse ja sekkumiskokkuvõtte korral ning eraladustatavate põllumajandustoote vastavust kvaliteedi- ja koostisnõuetele ning teise liikmesriiki toimetamise korral väljastab kvaliteedisertifikaadi Veterinaar- ja Toiduamet.

2007. a teostati järelevalvet „Ekstra kvaliteet“ või sertifitseerimise osas, mille käigus kontrolliti 2 toiduseaduse alusel tunnustatud ettevõtet.

Järelevalveproove võeti kokku 99, millest teostati 749 analüüsi. Nõuetele mittevastavaks osutus 19 proovi.

Lihatoodete turukorraldustoetuste järelevalve

2007. a jooksul imporditi kahe turukorraldusmeetmes osaleva ettevõtte poolt Eestisse 114,2 t töötlemiseks ettenähtud külmutatud veiseliha, mis töödeldi ümber Veterinaar- ja Toiduametilt tunnustuse saanud retseptide alusel A-grupi toodeteks.

Liha kasutamise kontrollimiseks sooritati ettevõtetesse 9 esmast kontrolli, mille käigus veenduti, et liha oli deklareeritud koguses ettevõtte valdusesse kohale jõudnud ning 33 liha kasutamise kontrolli, mille eesmärgiks oli kindlaks teha, kas kogu imporditud liha oli kolme kuu jooksul impordi toimumise kuupäevast ümber töödeldud nõuetekohasteks toodeteks. Kontrollide tulemustest informeeriti Maksu- ja Tolliametit, alates oktoobrist algas info edastamine digitaalselt allkirjastatud kujul.

Järelevalve veise- ja searümpade kvaliteediklasside määramise süsteemi kontrolli osas

2007. a sooritati veiserümpade klassifitseerimistulemuste kontrollimiseks Eesti kolme suuremasse lihatööstusesse kokku 27 inspekteerimist, sh 3 järelevõeti, mis olid tingitud klassifitseerimisel lubatud veapiiri ületamisest klassifitseerija poolt. Klassifitseerimistulemuste korrektsust kontrolliti 983 rümbal, millest 848 olid määratud õigesse lihakus- ja

7. TOIDUOHUTUS JA VETERINAARTEGEVUS

895 õigesse rasvasusklassi. Aasta jooksul klassifitseeriti osalevates tapaettevõtetes kokku 30 442 veiserümpa.

Searümpade klassifitseerimistulemuste kontrollimiseks sooritati 17 visiiti, sh 1 järelvisiit, nelja SEUROP-süsteemi kasutavasse ettevõttesse, kontrolliti 340 rümba mõõtmistulemust, millest 288 olid nõuetekohaselt mõõdetud.

Turukorralduslikel eesmärkidel põllumajandustoodetele kehtestatud koostis- ja kvaliteedinõuete kontrolli (võiderasvad, joogipiim ja reserveeritud nimetusega piimatooted) ning geograafilise tähise ja päritolunimetuse kaitsega seotud järelevalve

Eelnevatel aastatel on turukorralduslikel eesmärkidel koostis-kvaliteedi nõuetele vastavusega seotud ja geograafiliste tähiste ning päritolunimetuste kaitsega seotud järelevalvet teostatud tootjaettevõtetes ning teistest liikmesriikidest ja kolmandatest maadest päritoluga kaupade puhul maaletooja hulgiladudes. Alates 2008. a teostatakse vastavasisulist järelevalvet ka jaekaubanduses. 2008. a on planeeritud kontrollida jaekaubandust 36 korral. 2007. a teostati järelevalvet järgmistes valdkondades:

- **VÕIDERASVAD**, Järelevalve käigus kontrolliti 83 toote koostist ja märgistust. (EÜ) 2991/94 nõuetele mittevastavusi tuvastati 6 korral.
- **JOOGIPIIM** (sealhulgas koolipiimaks toodetud joogipiim). Joogipiima koostis-kvaliteedi ja märgistuse järelevalve käigus kontrolliti 41 toodet. Ettekirjutusi tehti 2 korral seoses märgistuse mittevastavusega.
- **RESERVEERITUD NIMETUSEGA PIIMATOOTED, SH KOOLIPIIMATOOTED** (juust, rööskkoor, hapukoor, jogurt, keefir). Järelevalve käigus kontrolliti 213 toodet. Ettekirjutusi tehti 10 korral.

- **PÕLLUMAJANDUSTOODETE JA TOIDUAINETE NING ALKOHOLSETE JOOKIDE (VEINID, PIIRITUSJOOGID) GEOGRAAFILISTE TÄHISTE KAITSE**. Järelevalve teostamise eesmärgiks on selles valdkonnas registreeritud geograafiliste tähiste ja nimetuste kaitsmine otsese või kaudse kaubanduslikul eesmärgil kasutamise eest. Järelevalve käigus kontrolliti 86 korral erinevaid tooterühmi. Nõuetele mittevastavusi ei avastatud.

Kanamunade turustusnormidele vastavuse järelevalve

Uue turukorralduslase teemana lisandus 2007. a kanamunade turustusnormidele vastavuse järelevalve. Kontrolli teostatakse kanamunade pakenduskeskustes. Järelevalve on partiipõhine ja selle käigus kontrollitakse partii vastavust nõutud kvaliteediomadustele, märgistusele ja pakendile märgitud kaaluklassile. Planeeritud on teostada järelevalvet 2008. a kõikides tunnustatud pakenduskeskustes.

Kalandustoodete turukorraldustoetuste järelevalve

Tulenevalt kalandusturu korraldamise seadusest ning vastavatest ELi otsekohalduvatele õigusaktidele teostab Veterinaar- ja Toiduamet alates 2007. a järelevalvet kalandustoodete turukorralduslike meetmete üle. Antud sekkumismeetmed hõlmavad järelevalvet kalandustoodete ülekande- ning kõrvaldamistoetuse üle.

2007. a rakendus realselt ülekandetoetuse menetlemine. Ülekandetoetust taotlesid kaks tunnustatud tootjaorganisatsiooni (Eesti Traalpüügi Ühistu; Eesti Kutseliste Kalurite Ühistu) ning kokku teostati 65 sekkumist.

Inspekterimisi sooritati kokku 96, sh esmakokkuostu ja töötlemise etapil 3; ladustamise etapil 44; müügi etapil 49.

Sekkumisele läks kokku 667 t kilu ja 509 t räime.

7. TOIDUOHUTUS JA VETERINAARTEGEVUS

Alkoholi määratlemise, kirjeldamise ja müügiks esitlemise järelevalve ja riiklik alkoholi register

2005. a lõpus algatatud alkoholi kvaliteedi järelevalve, alkoholianalüüsideks volitatud laboratooriumi ja riikliku alkoholi registri pidamise funktsioonide täitmise ümberkorraldamise tulemusena teostab alates 1. jaan 2007. a järelevalvet alkoholi määratlemise, kirjeldamise ja müügiks esitlemise nõuete vastavuse üle ning tegutseb riikliku alkoholi registri volitatud töötlejana Veterinaar- ja Toiduamet.

2007. a teostati järelevalvet tootmise, ladustamise ja jae-kaubanduse käitlemisetappides. Läbiviidud järelevalvetoimingute käigus kontrollitud 710 tootest osutusid nõuetele mittevastavateks 12%. Mittevastav analüüsitulemus oli 3,38% toodetest (enamuse veinides), mittevastav märgistus 4,8% toodetest, registrikandele mittevastavus 4,4% toodetest, mõnedel juhtudel leiti ka saatedokumentatsiooni mittevastavusi.

2007. a väljastati 5308 öiendit alkoholi kandmise kohta riikliku alkoholi registrisse. Registrikande tegemisel kontrolliti esitatud tootenäidiste vastavust registrikande taotleja poolt esitatud dokumentidele ja alkoholi valdkonda puudutavatele ELi ja Eesti Vabariigi õigusaktidele.

2007. a jätkati ka riikliku alkoholi registri uue arvutiprogrammi väljatöötamist. Uus programm võimaldab ettevõtjatel kodanikuportaali kasutamist alkoholi registrikannete taotluste ja alkoholi liikumise aruannete esitamiseks üle X-tee.

Veterinaar- ja Toiduameti aretustegevuse kontrollimine ja koordineerimine 2007. a

Põllumajandusloomade aretuse büroo ülesandeks on teostada aretusosalase tegevuse riiklikku järelevalvet loomakasvatases, kontrollida tõuaretusühingu, tõuaretusega tegelevate isikute ja tõuloomapidajate tegevust aretusprogrammide täitmisel ja teha ettekirjutusi puuduste kõrvaldamiseks.

Aretustoetuse aluste loomade kontrollimisel tuvastati, et tõuraamatusse oli valesti kantud üks lihaveis, kaks lammast ja üks piimaveis, ühest lamba väljaminekust polnud teavitatud PRIA-t ega Jõudluskontrolli Keskust, üks tori tõugu varss suri enne identifitseerimist ja üks varss oli ristand, eesti sporthobuse tõuraamatusse oli kantud 230 varssa, kuid taotlus esitati 232 varsale.

Põllumajandusloomade aretustoetuse taotlejate andmete kontrolli käigus külastati Tartumaal E. Treieri eesti vuti farmi Äksis ja Ülo Pullissaare vutifarmi Matjamal. Lisaks kontrolliti 470 tõuraamatusse kantud maatõugu veiste tõuraamatukannete õigsust ning 78 2006. a identifitseeritud eesti tõugu varsa elektroonilise kande vastavust eesti tõugu hobuste tõuraamatu pidamise korrale. Kontrollil tuvastati aretustoetuse määramise nõuetele mittevastavus 7 veise puhul.

Geneetiliste ressursside büroo ülesandeks on kontrollida ohustatud tõu säilitajate tegevust tunnustatud säilitus- ja säilitus-aretusprogrammide täitmisel ning üldine geneetiliste ressursside säilitamise koordineerimine riigis.

7. TOIDUOHUTUS JA VETERINAARTEGEVUS

Geneetiliste ressursside büroo ametnik kontrollis 606 loomapidaja ohustatud tõugude 2583 looma põlvnemisandmete vastavust põllumajandusministri 20. apr 2007. a määruse nr 61 "Ohustatud tõugu looma pidamise toetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord" nõuetele. Taotluselustest loomadest oli eesti tõugu 1168 (275 taotlejat), tori tõugu 478 (213) ja eesti raskeveo tõugu hobuseid 139 (50), eesti maatõugu veiseid 798 (170). Ohustatud tõugu looma pidamise toetust küsisid kahe tõu loomade pidamiseks 72 ja kolme tõu loomade pidamiseks 13 taotlejat.

Toetuse tingimustele vastas Veterinaar- ja Toiduameti kontrolli alusel kokku 2459 looma, neist eesti tõugu 1150, tori tõugu 459 ja eesti raskeveo tõugu hobuseid 139 looma ning 711 eesti maatõugu veist. Toetuse maksmise nõuetele mittevastamise puhul oli peamiseks põhjuseks looma põlvnemisandmete mittevastavus määruse nõuetele, tema vanus (taotlemise hetkel alla 6 kuu vana) ning probleemid omandisuhtega.

Lisaks toimus ohustatud tõu toetuse taotlejate kohapealne kontroll. Selleks koostas põllumajandusloomade aretuse büroo juhataja kontrollivalimi 10% ulatuses kõikide toetuseluste ohustatud tõugude taotlejate üldarvust. Peaspetsialistid kontrollisid oma tööpiirkonnas toetuse taotleja territooriumil ja ruumides, kas taotluses nimetatud loom on füüsiliselt olemas, nõuetekohaselt identifitseeritud, vajadusel asendatud 20 päeva jooksul ja kas asendamisest on teavitatud Veterinaar- ja Toiduametit seitsme päeva jooksul arvates looma asendamisest nõutud vormikohase teatisega ja kas loom on võetud rendile. Kontrolliti ohusta-

tud tõugu looma pidamise toetuse 68 taotlejat. Selgus, et mõned müüdnud veised ei ole asendatud 20 päeva jooksul. Osa taotluses olevate loomade puhul ei taganud loomamanik loomade kohalolekut kohapealseks kontrollimiseks.

Loomatervishoid

Loomatauditõrje programmi (RLTP) raames uuriti 2007. a Eesti loomakarju enam kui 40 haiguse suhtes. Kokku teostati 534 000 diagnostilist uuringut. Nendest 313979 olid loomatervishoiualased laboruuringud.

Loomakasvatustevõtteid kontrolliti 7943 korral. Veterinaarnõuete rikkumise eest karistati rahatrahviga kolme loomapidajat.

Üldmainitud uurimistulemuste alusel võib kinnitada, et loomapopulatsioonide epidemioloogiline olukord tervikuna on hea.

Kui seni on õnnestunud vältida eriti ohtlike loomataudide levikut Eesti loomapopulatsioonides (viimane oli 1994. a, kui diagnoositi üks sigade klassikalise katku juhtum), siis vaatamata Eesti veterinaarteenistuse poolt kasutusele võetud erinevatele meetmetele, ei õnnestunud 2007. a vältida väga suurt majanduslikku kahju toonud Newcastle'i haiguse levikut meie linnukarjades.

31. juulil 2007 kinnitas VTA ametlikult OÜ Abja Muna linnufarmis ja 5. juulil 2007 AS Tallegg Kulli kanafarmis Newcastle'i haiguse diagnoosi. Haiguse leviku tõkestamiseks hukati kokku 242 354 kana.

Tekkinud olukord tingis vajaduse alustada ennetavat vaktsineerimist tervetes linnukarjades.

7. TOIDUOHUTUS JA VETERINAARTEGEVUS

Inimest ja loomi ühiselt ohustavatest loomataudidest on endiselt suurimaks probleemiks marutaud, kuigi juhtumite arv väheneb.

2005. a sügisel käivitas VTA metsloomade suukaudse (peibutussöödaga) vaktsineerimise programmi marutaudi Eestist välja tõrjumiseks, külvates vaktsiini 25 540 km² alale. Alates 2006. a vaktsineeritakse metsloomi kogu riigi territooriumil kaks korda aastas. Vaktsineerimisprogrammile järgneb igal aastal vaktsineerimise efektiivsuse hindamine. Esialgsed tulemused on olnud seni igati positiivsed. Uuringute tulemused näitasid, et pärast 2005. a vaktsineerimiskampaaniat oli vaktsiini söönud 73% loomadest, 2006. a programmi järgselt aga 85%. Vereanalüüside tulemuste põhjal võib öelda, et 55% uuritud loomadest olid marutaudi vastu kaitstud. Vaktsineerimise tulemuslikkuse kõige olulisemaks indikaatoriks on eelkõige marutaudijuhtumite arvu muutus vaktsineeritud alal. Kui 2005. a diagnoositi marutaudi 266 loomal, siis 2006. a oli see näitaja juba 114. Aastal 2007 avastati vaid neli marutaudis isendit: 2 veist, 1 kährik ja 1 mäger.

Metsloomade vaktsineerimist jätkatakse seni, kuni kahe aasta jooksul ei ole avastatud ühtegi marutaudijuhtumit. Kui naaberriigid ei ole meiega samal ajal marutaudivabadust saavutanud, jätkatakse vaktsineerimist piiriladel, et hoida ära marutaudi viiruse levikut tagasi.

Endiselt rakendati Eesti mäletsejaliste populatsioonide suhtes täiemahulist uurimist TSE (transmissiivsete spongioossete entsefalopaatiate) suhtes. 2007. a uuriti kokku 35 276 veise ja 3000 lamba ning kitse proovi ning kõigi

uuringute tulemused olid negatiivsed. 1987. a alguse saanud leukoosi tõrjumise programmi järgimise tulemusena on veiste leukoosi haigestunud loomade arv viimase kümnenendi jooksul jõudsalt vähenenud. Kui 1992. a diagnoositi leukoosi 33 349 veisel, siis 2004. a on tabandumine leukoosi tõttu tuvastatud viiel veisel. 2005. a algusest muudeti leukoosi seire põhimõtteid ning viidi need vastavusse ELi nõudmistega. Seoses sellega hakati uurima leukoosi suhtes kõiki üle 24 kuu vanuseid veiseid ning seeläbi lülitati programmi sisse ka lihatõugu veiseid, kelle arv on viimastel aastatel suurenenud. Eelnevatel aastatel on uuringud eelkõige keskendunud piimakarjale. Programmi muutus tõi kaasa leukoosijuhtumite arvu suurenemise. Hoolimata ajutisest tagasilöögist on eesmärgiks siiski õige pea saavutada leukoosi täielik väljatõrjumine Eesti veisekarjadest. 2006. a avastati leukoosi 13 veisel. 2007. a diagnoositi leukoosi 3 veisel. Tulenevalt jätkuvast LG (lindude gripp) ohust, jätkati 2006. a kavandatud meetmete rakendamist, et vähendada haiguse levimise riski. RLTP raames uuriti lindude gripi suhtes laboratoorselt 630 kodulindu ja 111 metslindu. Kõik läbiviidud uurimised andsid negatiivse tulemuse.

Loomasöödad

Alates 1. juulist 2007 on söödaohutuse eest vastutav asutus Veterinaar- ja Toiduamet. Loomatervishoiu, loomakaitse ja söötade osakonda kuuluva söötade büroo põhitegevuseks on riikliku järelevalve korraldamine ja teostamine vastavalt söödaseadusele ja valdkonda reguleerivatest õigusaktidest tulenevate nõuete täitmise üle, sealhulgas sööda käitlemisettevõtete tunnustamise ja registreerimise üle,

7. TOIDUOHUTUS JA VETERINAARTEGEVUS

söötade tootmise, töötlemise, turule viimise, ladustamise ja veo üle ning laboratoorsete uuringute teostamine sööda nõuetekohasuse ja ohutuse hindamiseks. Tunnustatud ja registreeritud söödakäitlejate nimekirjad on kättesaadavad ja avalikult ligipääsetavad VTA koduleheküljel koos üksikasjadega iga ettevõtte erinevate tegevusvaldkondade kohta. Büroo vastutusalasasse kuulub ka kontrollide korraldamine toiduloomade söötmise, ravimsööda tootmise ja kasutamise ning mitteloomset päritolu söötade impordi üle. Söödaohutuse järelevalve plaan koostatakse üheks aastaks ja selles kirjeldatakse üksikasjalikult läbiviidavaid kontrole, proove ja analüüse. Laboratoorseid uuringuid teostatakse Veterinaar- ja Toidulaboratooriumis, Põllumajandusuuringute Keskuse laboratooriumis ja Tervisekaitseinspektiooni laboratooriumis. Maakondade veterinaar keskustes on 3 söötade valdkonna peaspetsialisti, kes teostavad järelevalvet söödakäitlemisettevõtete tegevuse üle 15 maakonnas. 2007. a teostati inspekteerimisi 341 (k.a. kuni 30. juunini Taimetoodangu Inspektioonis teostatud kontrollid). Söötadest võeti 335 kontrollproovi, millest 189 võeti Eestis toodetud söötadest, 65 ELis toodetud söötadest ja 81 kolmandatest riikidest pärit söötadest.

3.–7. sept hindas DG SANCO Toidu- ja Veterinaar ameti missioon meetmeid, mis on võetud kasutusele erinevate Euroopa Parlamendi ja Nõukogu õigusaktide rakendamiseks. Külastuse käigus kontrolliti kõiki söödaahela etappe, alustades esmatootmisest kuni põllumajandusloomade söödana kasutamiseni, k.a jälgitavust. Missiooni raportist selgus, et söödaahela ametlike kontrollide süsteem on sisse seatud, kuid osade nõuete rakendamise osas tehti ette-

kirjutused, mille tulemusel tehakse muudatusi järelevalve planeerimisel ja teostamisel

Loomakaitse

2006. a jooksul inspekteeriti 8546 ettevõtet, avastati 226 loomakaitse nõuete rikkumist ning algatati 14 väärteomenetlust. Põhilised rikkumised avastati veiste pidamise osas. Suurimaks probleemiks on vasikate lõaspidamine, mis on ELis kehtiva seadusandluse kohaselt keelatud. Rohkem rikkumisi avastati veel lemmikloomade pidamise ning põllumajandusloomade uimastamisel tapamajades.

Loomade heaolu nõuete täitmist kontrolliti nii regulaarsete kui pisteliste kontrollide käigus järelevalveametnike ning volitatud veterinaararstide poolt. Valdkonnad, kus kontrolli teostatakse, on loomade pidamistingimused, loomade tapaeelne pidamine ja tapmine tapamajades, loomade avalik näitamine, loomade vedu ning katseloomade kasvatamise, vahendamise ja kasutamise nõuete täitmine. Aastas korra kontrollivad volitatud veterinaararstid kõiki põllumajandusloomi kasvatavaid ettevõtteid, pöörates muuhulgas ka tähelepanu loomakaitse nõuete täitmisele. Lisaks sellele teostasid veterinaar keskuste järelevalveametnikud plaanilisi kontrole sigalates, kanalates ning vasikalautades, tapamajades ja katseloomade kasvatamise, vahendamise ja kasutamise ettevõtetes ning pistelisi kontrole loomade veo osas. Järelevalve teostamisel tehakse koostööd politsei ameti, keskkonnainspektiooni ning vabatahtlike loomakaitseorganisatsioonidega. Suuremat tähelepanu pöörati loomade transpordile. EÜ määrusest tulenevalt peab üle 65 km ulatuvate vedude korral vedajal olema veoluba

7. TOIDUOHUTUS JA VETERINAARTEGEVUS

Tüüp 1 ja pikkadel vedudel kestusega üle 8 tunni veoluba
Tüüp 2. Pikkadel vedudel peab vedajal lisaks olema sõiduvahendi vastavussertifikaat.

2007. a seisuga on väljastatud 157 veoluba Tüüp 1 ja 58 veoluba Tüüp 2 ning 62 veovahendi vastavussertifikaati.

2007. a alustati autojuhtide ja saatjate koolitusprogram-
miga. EÜ määruse 1/ 2005 kohaselt tohib alates 5. jaan
2008. a põllumajandusloomi või kodulinde vedavat maa-
nteesõidukit juhtida või sellel saatjana tegutseda isik, kes
omab pädevustunnistust. 2007. a väljastati 272 pädevus-
tunnistust.

8. VÄLISSUHTEDE

Siim Tiidemann

Ministeeriumi juhtkonna välisvisiidid ja ametlikud kohtumised

Põllumajandusministri delegatsioon väisas ajavahemikus 16.–21. jaan Grüne Woche messi Berliinis, mille käigus kohtuti traditsiooniliselt nende Saksa liidumaade ministritega, kellega põllumajandusministeerium on allkirjastanud koostöökokkulepped.

Heaks tavaks on saanud ministeeriumi esindajate osalemine Prantsusmaal Pariisis toimuval messil *Salon International de l'Agriculture*, millest 2.–3. märtsini võtsid osa kantsler Ants Noot ning välissuhete ja eurokoordinatsiooni osakonna juhataja Olavi Petron. 15.–16. märtsil külastas Eestit Schleswig-Holsteini liidumaa peaminister Peter Harry Carstensen, kes kohtus lisaks põllumajandusministrile ka peaministriga. Vesteldi senisest edukast koostööst kahe maa vahel ning planeeriti INTERREG projekti „Läänemere toidutee“ tegevusi. 24.–26. märtsil võttis põllumajandusminister osa Euroopa Liidu 50. aastapäeva üritustest Berliinis.

28.–30. juunil võõrustati Euroopa Parlamendi kalanduskomitee saadikutest koosnevat delegatsiooni Eestis. Visiidi raames külastasid saadikud Härjanurme kalakasvatust, kus toimus ka arutelu kalakasvatuse arengutest Eestis ja Euroopas, samuti räägiti võimalikest keskkonnamõjudest kalakasvatustele. Samas kuus viibisid personaliosakonna ning avalike suhete osakonna spetsialistid õppereisil Hollandi Kuningriigi põllumajanduse, loodushoiu ja kalanduse ministeeriumis. Õppereisi eesmärk oli tutvuda Hollandi

ministeeriumi personalipoliitikaga ja saada ülevaade pressiga ning avalikkusega suhtlemisest.

11.–12. juulini viibis Eestis visiidil ELi tervishoiuvolinik Markos Kyprianou. Kohtumisel põllumajandusministriga käsitleti peamiselt loomade tervishoiu ja GMO-vabade piirkondade temaatikat, minister tutvustas volinikule Eestis väljatöötamisel olevaid GMO ja tava- ning mahekultuuride võimalikke kooseksisteerimise meetmeid. Ministri juhtimisel osaleti 4.–5. sept toimunud põllumajandusmessil Riga Food, kus peamiseks arutlusteemaks kujunes ELi põllumajanduspoliitika tulevik lähiaastatel.

13.–16. sept toimus Kaunases Leedu põllumajandusülikooli territooriumil 16. rahvusvaheline põllumajanduse, toiduainete töötlemise, pakendamise ja hulgikaubanduse mess AGROBALT 2007. Messi külastas ka põllumajandusministeeriumi delegatsioon, kantsler Ants Nooda juhtimisel.

Oktoobris leidis aset Mecklenburg-Vorpommerni ametnike visiit, mille raames osaleti Haapsalus „Eesti Toidu“ messil ning valmistati koostöös Põllumajandusministeeriumi ametnikega ette kahepoolne koostööprogramm aastateks 2008–2010. Programmi raames on planeeritud koostöö teaduse, hariduse ja koolituste valdkonnas, eriala liitude ja muuseumite vahel ning ekspertide vahetus. Programm allkirjastati jaanuaris 2008 Rahvusvahelise Rohelise Nädala raames Berliinis.

Novembris 2007 külastasid Eestit Sachsen-Anhalti liidumaa ametnikud, kes osalesid Eesti Maaülikooli poolt korraldatud bioenergia alasel konverentsil Tartus. Külalised tutvusid Maaelu Edendamise Sihtasutusega ning valmistasid

8. VÄLISSUHTED

koostöös ministeeriumi ametnikega ette bilateraalse koostööprogrammi, mille tegevused keskenduvad bioenergiale, maaelu arengule ning mestimisprojektidele. Programm allkirjastati jaanuaris 2008 Rahvusvahelise Rohelise Nädala raames Berliinis. Lisaks viibisid lühiajalisel visiidil Tallinnas ka Tüüringi ning Baieri liidumaade esindajad.

24.–30. nov väisas Eestit koostöösidemete sõlmimise eesmärgil Tüüringi liidumaa ametnikest ja tootjatest koosnev delegatsioon. Visiidi käigus tutvusid sakslased olulisemate asutuste ja tootjaorganisatsioonidega.

Aasta jooksul võrastas ministeerium lisaks eelpool mainituile veel Norra ja Prantsusmaa talunikke, Birminghami ülikooli tudengeid, Tšiili vihmutusorganisatsiooni, Uus-Meremaa kaubanduse erisaadikut, Vietnami ministeeriumi jpt. Tervikuna oli välissuhtluses väga tihe aasta.

2007. a lõpetatud üleminekufondi projektid

Elusloomades, loomakasvatussaadustes ja söötades veterinaarravimijääkide tuvastamissüsteemide arendamise projekt lõppes jaan 2007. Kogumaksumus 657 000 eurot (10,3 mln kr). Kasusaaja oli Veterinaar- ja Toidulaboratoorium. Projekti eesmärgiks oli tugevdada Eesti riigi suutlikkust toiduohutuse tagamisel veterinaarravimijääkide määramise valdkonnas. Projekti kaudu rahastati uue laboratoorse aparatuuri soetamist Veterinaar- ja Toidulaboratooriumile 8,9 mln kr ulatuses nimetatud valdkonna analüüside läbiviimiseks. *Twinning Light* projekt hõlmas Tallinna Veterinaar- ja Toidulaboratooriumi kromatograafiaosakonna spetsialistide koolitust ravimijääkide analüüside alal ja Veterinaar- ja Toiduameti toiduosakon-

na spetsialistide koolitust riikliku saasteainete seireplaani koostamisel.

Geneetiliselt muundatud organismide (GMO) käitlemise ja järelvalve nõuete arendamine geneetiliselt modifitseeritud, traditsiooniliste ja looduslike põllumajanduskultuuride koeksisteerimiseks projekt lõppes oktoobris 2007. Kogumaksumus 452 745 eurot (7,1 mln kr). Kasusaaja: Põllumajandusministeerium ja Põllumajandusuuringute keskus (PMK). Projekti käigus töötati välja ELi õigusaktide ja teiste rahvusvaheliste regulatsioonidega kooskõlas olevad GMO-de kasvatamise, töötlemise ja järelvalve nõuded Eestis ning soetati Põllumajandusuuringute Keskusele DNA proovide tegemiseks PCR-seade.

Kahjulike organismide funktsionaalse kontrollsuutlikkuse ajakohastamine Eestis

Projekt lõppes dets 2007. Kogumaksumus 2 409 237 eurot (37,7 mln kr).

Kasusaaja: Põllumajandusuuringute Keskus (PMK.) Projekti eesmärgiks oli kahjulike organismide testimise ja diagnoosimise süsteemi ELi nõuetega vastavusse viimine Eestis. Selle käigus rajati Sakusse Põllumajandusuuringute Keskuse juurde karantiinkasvuhoone, mis võimaldab ohtlike organisme uurida ning vajalikke proove läbi viia.

Käimasolevad projektid

Institutsiooniline toetus kalanduse arendusrahastu väljatöötamiseks ja rakendamiseks (2007–2013) Kasusaaja: Põllumajandusministeerium. Eelarve 1 264 500 eurot

8. VÄLISSUHTED

(19,8 mln kr). Projekti eesmärgiks on kalandusstrateegia väljatöötamine ja vastava andmebaasi loomine Eestis. Tarkvara arenduseks ja IT riistvara ostmiseks on sõlmitud leping Webmedia AS-iga. Vajalik eelanalüüs on andmebaasi loomiseks tehtud, millele järgneb arendus, testimine ja juurutamine.

Nõuetele vastavuse kontrollisüsteemi arendamine Eestis. Kasusaaja: PRIA. Eelarve 219 018 eurot (3,4 mln kr). Projekti käigus töötatakse välja ELi nõuetele vastavuse (*cross-compliance*) järelevalvesüsteem Eestis ning koolitatakse PRIA, Taimetoodangu Inspeksiooni, Veterinaar- ja Toiduameti ning Keskkonna Inspeksiooni inspektoreid vastavalt loodud süsteemile kontrolle teostama. Projekti partnerriigi Taaniga sõlmiti leping detsembris 2007.

Inspekterimisasutuste toimimisvõimekuse tugevdamine mahepõllumajanduse valdkonnas vastavalt Nõukogu määruse EÜ 2092/91 nõuetele. Kasusaaja: Taimetoodangu Inspeksioon (TTI). Eelarve 69 124 eurot (1,1 mln kr). Projekti eesmärgiks on mahepõllumajanduslike ettevõtete sertifitseerimis- ning järelevalvesüsteemi väljatöötamine vastavalt EÜ määrusele 2092/91 ning TTI ja VTA inspektorite koolitamine. Partnerriigi Austriaga sõlmiti leping detsembris 2007.

Pestitsiidide turule lubamise ja järelevalvesüsteemi kvaliteedi tõstmine. Kasusaaja: TTI. Eelarve 87 633 eurot (1,4 mln kr). Projekti käigus töötatakse välja pestitsiidide kasutamise nõuded, vastav kontrollisüsteem ning koolitatakse välja TTI ja VTA inspektorid järelevalve teostamiseks. Partnerriigi Suurbritanniaga sõlmiti leping detsembris 2007.

Ohtlike võõrpuidukahjustajate identifitseerimise laboratoorse kontrollisuuutlikkuse tugevdamine taime- ja metsakaitse seisukohalt. Kasusaaja: PMK. Eelarve 135 617 eurot (2,1 mln kr). Projekti võib käsitleda "Kahjulike organismide funktsionaalse kontrollisuuutlikkuse ajakohastamine Eestis" jätkuprojektina, mille eesmärgiks on PMK, TTI ja Metsakaitse- ja Metsauuenduskeskuse tõhususe tõstmine puukahjurite tuvastamisel. Partnerriigi Suurbritanniaga sõlmiti leping detsembris 2007.

Ühise põllumajanduspoliitika 2003. a rakendamise õigusliku keskkonna ja administratsiooni arendamine: tootmisega seotud ja tootmisest lahtiseotud toetused ning nõuetele vastavus. Kasusaaja: Põllumajandusministeerium. Eelarve 155 642 eurot (2,4 mln kr). Projekti raames jagab partnerriik Saksamaa Eestiga oma kogemusi ühise põllumajanduspoliitika 2003. a reformile vastava seadusandluse väljatöötamise osas. Vastav leping sõlmiti detsembris 2007.

Toidujärelevalve süsteemi tugevdamine Eestis keskkondlike saasteainete kontrollimise läbi loomset päritolu produktides. Kasusaaja: Veterinaar- ja Toidulaboratoorium. Eelarve 418 000 eurot (6,5 mln kr). Projekti eesmärgiks on tõhustada keskkondlike saasteainete laboratoorse tuvastamise kontrolli loomsetes produktides. Selle raames soetatakse VTL-ile proovide läbiviimiseks vajalikud laboriseadmed ning tutvustatakse VTL-i spetsialistidele uusi analüüsimeetodeid ning õpetatakse neid uusi seadmeid kasutama. Projekti avakoosolek partnerriigi Ungari esindajatega leidis aset 21. nov 2007.



